

1992

TÜRKİYE

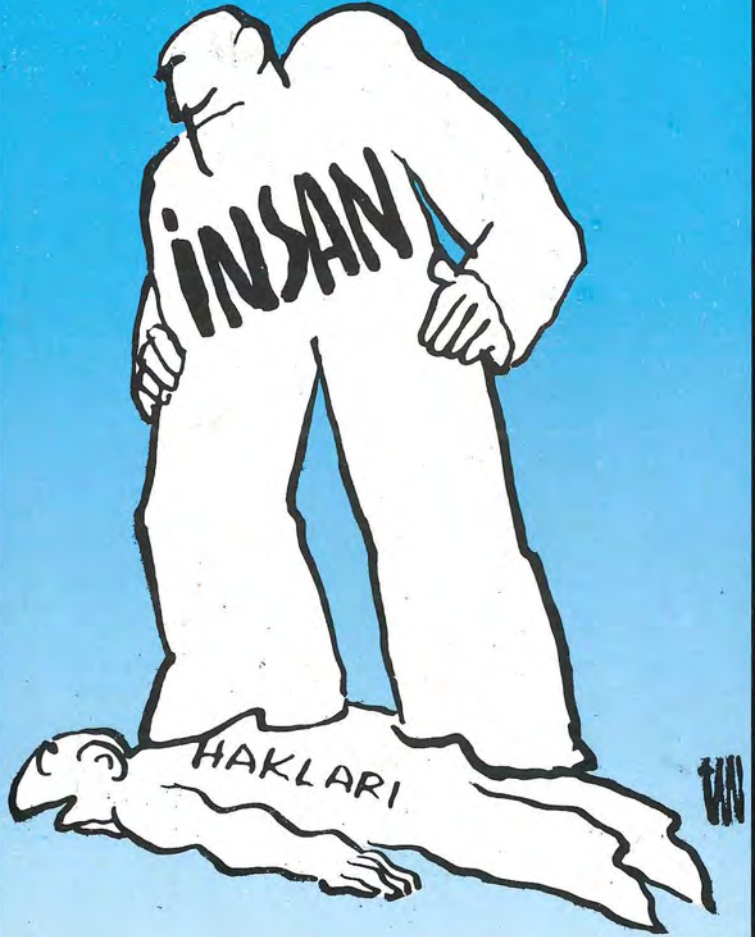
İNSAN

HAKLARI

RAPORU

TIHV Yayınları

2

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları (2)

Menekşe 2. Sokak 16/6 Kızılay (06440) Ankara

Tel: (90+4) 417 71 80

Faks: (90+4) 425 45 52

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV)
Türk Medeni Yasası'na göre kurulmuştur,
Hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.
Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı
T.C. Resmi Gazetesi'nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

**Türkiye İnsan Hakları Vakfı
TİHV**

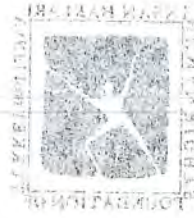
ÖRNEKLERLE

**TÜRKİYE
İNSAN
HAKLARI
RAPORU**

1992

**English version of "Turkey Human Rights
Report - 1992 is available
from HRFT**

**Ankara
Ocak 1993**

Türkiye İnsan Hakları Vakfı
TIHV

ÖRNEKLERLE

TÜRKİYE
İNSAN
HAKLARI
RAPORU

1992

English version of Turkey Human Rights
Report - 1992 is available
from HRIT

Ankara
Ocak 1993

İÇİNDEKİLER

Giriş	7
İnsan Hakları İhlallerinin Genel Durumu.....	9
Yaşama Hakkı.....	15
a)-Nevroz olayları.....	20
b)-Şırmak ve benzeri olaylar.....	27
c)-Gösterilere ateş açılması.....	37
d)-Ev baskınları sırasında öldürülenler.....	40
e)-Dur ihtarına uymama.....	46
f)- Mayın patlamaları.....	62
g)-Faili meçhul cinayetler.....	63
h)-Sivillere Karşı saldırılar.....	72
i)-Suikastler-çatışmalar.....	78
Kürt Sorunu-Olağanüstü Hal.....	85
İşkence.....	97
a)-Değiştirilen CUMK.....	102
b)-Gözetiminde ölenler.....	107
c)-Kaybolanlar.....	113
d)-Saptanan işkence olayları.....	115
e)-Cezaevleri.....	138
Basın ve Düşünce Özgürlüğü.....	143
a)-Öldürülen gazeteciler.....	143
b)-Basına yönelik fiili saldırılar.....	150
c)-Düşünce ve basına baskılar.....	157
d)-Kürtçe.....	170
e)- Din ve vicdan özgürlüğü.....	173
Örgütlenme Özgürlüğü.....	177
a)-İHD'ye baskılar.....	178
b)-Kitle örgütlerine baskılar.....	181
c)- Siyasi partilere yönelik baskı.....	189
Çalışma Yaşamı	201
a)- İşçi hakları ve sendikalar.....	201
b)- Memur sendikaları.....	207
Diğer Konular.....	211
a)- Ölüm cezaları.....	211
b)- YÖK ve üniversiteler.....	214
c)- Gözetim alanları.....	218
Sonuç.....	223
Ekler.....	231

GİRİŞ

1992 yılı içinde yaşanan ya da tanık olunan insan hakları ihlallerini ele alan bu rapor, Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) Dokümantasyon Merkezi tarafından hazırlanmıştır. Raporun hazırlanmasında özel kaynaklardan, gazete ve dergilerde yer alan haberlerden, TİHV'nin çıkarttığı günlük raporlardan, İnsan Hakları Derneği şubeleri ile insan hakları savunucularının verdiği bilgilerden yararlanılmıştır. Rapor hazırlanırken haber ve bilgilerin doğruluğu ve kaynakların güvenilirliği konusunda titiz davranılmış, olaylar mümkün olduğunca nesnel olarak ele alınmıştır. Tek kaynaktan alınan, doğrulanamayan, güvenilir ya da sağlıklı görülmeyen bir çok haber ve bilgi kullanılmamıştır.

Böyle bir raporun hazırlanmasındaki amaç, kamuoyunu ve hükümet yetkililerini insan hakları ihlalleri konusunda bilgilendirmek, onlara bu konuda değerlendirme olanağı sağlamaktır.

İnsan haklarını savunan, bağımsız bir kuruluş olmamızın doğal bir sonucu olarak raporda rejimin yapısı ve niteliğinden kaynaklanan, Anayasa ve yasalardaki anti-demokratik hükümlerin neden olduğu, siyasal iktidarın ve kamu görevlilerinin yol açtığı ihlallere, ağırlık verilmiştir.

Fevzi Argun, Havva Cankat ve Banu Karbuç'un çalışmaları sonucunda hazırlanan raporda, insan hakları ihlalleri "Yaşama Hakkı", "Kürt Sorunu ve Olağanüstü Hal Rejimi", "İşkence", "Basın ve Düşünce Özgürlüğü", "Örgütlenme Özgürlüğü", "Çalışma Yaşamı" ve "Diğer Konular" şeklinde 7 başlık altında toplanmış, bu konular da çeşitli alt başlıklar altında incelenmiş ve her başlıkta çok sayıda örneğe yer verilmiştir. Ancak bu örnekler o alanda yaşanan insan hakları ihlallerinin çok azını yansıtmaktadır. Bu nedenle raporumuzu değerlendirilirken, 1992 yılı içinde yaşanan insan hakları ihlallerinin verilen rakam ve örneklerden daha fazla sayıda olduğu gözönünde tutulmalıdır.

Ayrıca TIHV Genel Başkanı Yavuz Önen, tarafından kaleme alınan "İnsan Hakları İhlallerinin Genel Durumu" başlıklı bir yazı ile de 1992 yılının Türkiye'deki ve dünyadaki bazı önemli konularına vakfın yaklaşımı anlatılmış ve vakıf çalışmaları hakkında özet bilgiler verilmiştir.

Bu arada olanaklarımızın yetersizliği nedeniyle bugüne kadar, üzerinde çok ciddi araştırma ve değerlendirme yapamadığımız, yeterli bilgi ve belge toplayamadığımız kadın hakları, çocuk hakları ve çevre sorunu gibi Türkiye'de öne çıkan bazı insan hakları konularına raporumuzda yer veremedik. Bu eksikliğimizin farkındayız ve önümüzdeki dönemlerde bu boşluğu giderecek çalışmalar yapma kararlılığımızda.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TIHV) olarak bu tür raporları hazırlamaya gelecekte de devam edeceğiz. Bu yüzdendir ki ileride yayınlanacak raporların daha kapsamlı olabilmesi için insan haklarına duyarlı kişi ve kuruluşların bizlere bilgi aktararak yardımcı olmasını bekliyoruz..

TIHV'nin kurulma amaçlarının başında gelen işkence ve cezaevi koşullarında ortaya çıkan rahatsızlıkların tedavi ve rehabilitasyonu ile ilgili olarak bugüne kadar yaptığı çalışmaların sonuçları, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış bir şekilde kısa bir süre içinde gerek Türkiye içinde, gerek yurt dışında kamuoyunun bilgisine ve insan hakları savunucularının değerlendirmesine sunulacaktır. Bu nedenle raporda bu konuya değinilmemiştir.

Raporun baskı çalışmalarının sürdüğü sırada karanlık güçler tarafından katledilen Gazeteci Yazar Uğur Mumcu'yu saygıyla anıyoruz. Eleştirel katkılarıyla her zaman insan hakları savunucularının yanında yer alan Uğur Mumcunun Katledilmesi hepimiz için büyük üzüntü kaynağı olmuştur.

1993 yılının insan hakları ve özgürlükleri açısından somut adımların atıldığı, başta yaşama hakkı olmak üzere tüm haklara saygı gösterildiği, insanın insanı öldürmediği, barış içinde bir geleceğe başlangıç olması en büyük dileğimizdir. Hazırladığımız bu raporun, barış içindeki bir gelecek sağlama amacıyla olan kesimlere, büyük yarar sağlayacağına ve nelerin yapılabileceği konusunda yol göstereceğine inanıyoruz.

Yaptığımız kapsamlı çalışmanın her aşamasında bize destek olan, belge ve bilgi aktaran tüm dostlarımıza, yıllardır omuz omuza mücadele verdiğimiz insan hakları savunucularına ve raporun baskıya hazırlanmasında büyük emekleri geçen DEĞİŞİM Ajansı ile Baran Ali Yıldız ve Ali K. Karadeniz'e teşekkürü bir borç biliriz.

31 Ocak 1993/Ankara

* "Türkiye İnsan Hakları Raporu- 1992", 75 bin liralık posta pulu karşılığında TIHV-Menekşe (2) Sok. No: 16/6 Kızılay-Ankara (06440)" adresinden sağlanabilir.

Milletler Genel Sekreteri Butros Gali'ye bir telgraf göndererek ilettik. Bu telgraf metnini uluslararası insan hakları kuruluşlarına da bilgi olarak gönderdik ve kendilerine de "benzer bir girişimde bulunmaları" önerisinde bulunduk.

Tüm dünyanın dikkatlerini üzerine çeken bir diğer dış olay Almanya'da gelişti. Neo Nazilerin Almanya'daki yabancılara ve özellikle Türklere karşı yürüttüğü ırkçı politikalar, eylemler saldırlara dönüştü. Üç Türk'ün ölmesiyle sonuçlanan bir evin kundaklanması bu saldırıların ciddi boyutlara ulaştığını göstermiştir. Irkçı tepkilerin Avrupa'nın diğer ülkelerine sıçrama tehlikesinin bazı işaretleri de gözüküyor. Gelişmiş ülkelerin, güney ülkelerinden, Doğu Avrupa'dan, Balkanlar'dan gelen göç dalgasına karşı mülteci statülerini gözden geçirmeye başladığına da tanık oluyoruz. Zengin dünya-fakir dünya sınırlarının daha belirgin çizileceği ve zengin ülkelerin etraflarına çin setleri öreceği bir döneme doğru gidiyoruz.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Birleşik Devletler Topluluğu bünyesi içinde değişik noktalarda savaşlar başladı. Azeri-Ermeni, Gürcü-Abhaza çatışmaları ile Tacikistan'daki ve Afganistan'daki iç savaş sürüyor. Afrika'da Somali, Sudan, Etiyopya ve Güney Afrika sürekli savaş hali yaşıyor

Dünyamız barışa çok yaklaştığımızın ilan edildiği bir dönemde, dört kıtada birden savaşlar yaşıyor. Barış süreci yerine bir savaş süreci hepimizi doğrudan etkiliyor. Bu nedenlerle vakfımızın kuruluş amaçları içerisinde varolan ilkeler doğrultusunda ülke dışındaki insan hakları ihlalleriyle de ilgilenmemiz gerektiğini görüyoruz. 1993 yılında bu çalışma tarzına uygun etkinlikler programlamak göreviyle karşı karşıyayız.

Eski Sovyetler Birliği'nin Çernobil nükleer santralında patlak veren arızadan sonra radyasyon etkisi altına giren Türkiye'nin özellikle Karadeniz ve Trakya bölgelerinde ve genel olarak da tüm bölgelerde insanları koruma amaçlı önlemlerin dönemin görevli ve yetkililerince alınmadığı, tehlikenin halktan gizlendiği savları kamuoyunda sert tepkilere neden oldu. TİHV da Türk Tabipler Birliği'nin sekreteryasını üstlendiği 28 örgütten oluşan Çernobil için Toplumsal Duyarlılık Grubu'na katılarak kamuoyunu aydınlatma ve gerekli girişimlerde bulunma görevini yerine getirmeye çalıştı. Basın toplantısı, sorumlular hakkında suç duyurusunda bulunma, siyasi parti genel merkezlerini ziyaret etme gibi etkinliklerle bu grup, kamuoyunda ve basında önemli bir etki yarattı. Çernobil kazasından altı yıl sonra bile olsa nükleer tehlikeye dikkatlerin çekilmiş olması, nükleer tehlike anında yapılması gerekenler hakkında bilgilendirme sağlanmış olması ve yöneticilerin görev ve sorumluluklarının önemini kavramış olması, muhtemel felaketlere karşı bilgi birikimi sağlanmış olması güncel tartışmaların yararlarını oluşturmaktadır.

Türkiye'de 1991 yılı sonunda iktidara gelen yeni koalisyon hükümeti de barış, demokrasi, ve insan hakları alanında pek çok vaatte bulundu. Ancak, 12 Eylül askeri rejiminin hukukuna da, kurumlarına da dokunulmadı. İnsan hakları ihlalleri ve işkenceciler koğuşurmaya uğramadı. İnsan hakları ihlalleri ve özellikle işkence önceki hükümet döneminde olduğu gibi devam etti. İhlallerin her alanında artışlar oldu. Yaşama hakkı, yargısız infazlar ve kaybolmalarla tehdit altında kaldı. 1992 yılı içinde bir önceki yıla göre ev baskınları sırasında ölenlerin sayısı 22'den 63'e, gösterilere ateş açılması ya da Newroz olayları

sırasında ölenlerin sayısı 32'den 118'e, güvenlik görevlilerinin dur ihtarına uymama, şüphelenme ve benzeri gerekçelerle ateş açması sonucunda ölenlerin sayısı 44'den 103'e, gözaltına alındıktan sonra kaybolanların sayısı ise 4'den 8'e yükseldi. İşkence sonucu ölümler, 1991 yılına göre, 23'den 17'ye düşmesine karşın yine gündemde kaldı. TIHV'nin saptadığı işkence gören kişilerin sayısı ise (bir önceki yıl bu sayı 552 idi) 594 oldu.

Terörle mücadele adı altında Kürt halkına yönelik ayrımcı, baskıcı ve asimilasyoncu politikalar, uygulamalar devam etti. Hükümetin Türkiye'ye vaat ettiği barış, demokrasi ve insan haklarını hayata geçirme programı, yerini terörle mücadele adı altında bir savaş programına bıraktı. 1992 yılı raporumuz genelde ve özetle sunmaya çalıştığım bu tablonun ayrıntılarını verecektir. Ancak insan hakları mücadelesi veren bizler açısından önemli bazı gelişmeleri tespit etmek istiyorum:

Bakan ve valilerin desteğinde yapılan güvenlik güçleri mensuplarının cenaze törenleri ve yürüyüşler polislerin insan haklarına karşı düşmanca gösterilerine dönüştü. "İnsan hakları Türk düşmanı", "İnsan hakları polis düşmanı" gibi sloganlarla kamuoyu şartlandırılmak istendi.

PKK ile giriştikleri çatışmalarda ölen askerlerin cenaze törenleri de Türk milliyetçiliğini kışkırtma ve Türk-Kürt ayrımcılığını yaygınlaştırma gösterilerine dönüştü. Bu gösterilerden sonra bazı yerleşim merkezlerinde Kürtlere ve işyerlerine, kışkırtılmış bazı gruplar tarafından saldırılar düzenlendi. Yargısız infazlar da kamuoyunu etkileme yönünde kullanıldı. Bazı hükümet üyelerinin de katılımıyla gerçekleştirilen "teröristlerin" öldürüldüğü bazı operasyonlarda halk da figuran olarak kullanıldı. Böylece şiddeti ve öldürmeleri, halkın da, hükümetin de desteklediği mesajı verilmek istendi.

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insan hakları ihlalleri en üst düzeye ulaştı. Yöre halkı operasyonlarla göçe zorlandı. Ormanlar, köyler yakıldı. Aramalar sırasında halkın evleri, eşyaları, erzağı kullanılmaz hale getirildi. Nevroz olayları, Şırnak olayları, Kulp ve Lice olayları Kürt halkının çektiği acıların en dehşetli sahnelerini yaşattı.

Bu süreç sırasında gözlemlediğimiz ve doğrudan insan hakları mücadelesini ve örgütlerini hedef alan bazı gelişmelerin de altını çizmek gerekmektedir. Yargısız infaz dediğimiz, bir takım gizli örgüt mensubunu polisiye operasyonlarla yoketme eylemine karşı eleştirel bir tavır içinde olmamızın bazı polis mitinglerinde insan hakları örgütlerine karşı tepkilere neden olduğunu belirtmiştim. Ancak bizlere karşı gelişen tepkiler polislerle sınırlı kalmadı. Hükümet Başkanı'ndan da televizyonda yayınlanan bazı demeçlerde dile getirilen eleştiriler de oldu. Basında bazı köşe yazarları tarafından da "devlet güvenlik kuvvetlerinin kentlerde bazı örgüt militanlarıyla ve PKK ile giriştikleri çatışmalarda uğradığı kayıplar karşısında duyarsızlıkla" suçlandık. Oysa silahlı çatışmalara karşı olduğumuza dair açıklamalar yapmıştık. Ancak bu açıklama ve tavır sistemli bir şekilde gözardı edildi. Bütün bu eleştirilerin kaynağında insan hakları ihlallerine karşı ödünsüz bir mücadele vermiş olmamız gerçeği yatmaktadır.

1992 yılı içinde hükümette, parlamentoda, Milli Güvenlik Kurulu'nda ve kamuoyunda yoğun olarak tartışılan şey, "yargı reformu" olarak nitelendirilen

Ceza Yargılamaları Usulü Yasası oldu. Kamuoyunda CMUK olarak adlandırılan bu yasa, hükümet tarafından özellikle işkencenin önlenmesi ve bazı uluslararası kabul görmüş ve yerleşmiş usullerin uygulanmasına yol açacak bir araç olarak sunuldu. Ancak Cumhurbaşkanı tarafından veto edildikten sonra TBMM'de yapılan değişiklikle, DGM kapsamına giren suçlara bu yasa hükümlerinin uygulanmayacağı kabul edilmiştir. Bu yeni yasayla, siyasi suç sanıklarına işkence yapılabileceği kabul edilmiştir.

İnsan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı kuran, "Kürt realitesini tanıyoruz" diyen ve böylece Türk halkına da, Kürt halkına da olumlu mesajlar veren hükümetin insan hakları tablosunun bütün ayrıntılarını 1992 raporumuzda tespit etmiş bulunuyoruz.

Vakfın temel görevleri arasında bulunan işkence görenlerin tedavisi çalışmaları gelişerek devam etti. 1992 yılında Ankara, İstanbul ve İzmir temsilciliklerinde tedavi görenlerin sayısı dörtüze ulaştı. Kuşkusuz geçen yılın "234" olan rakamına göre hayli fazla bir artış. Bu artış doğal olarak hekimlerle olan ilişkilerimizi yoğunlaştırdı, arttırdı, giderlerimizi fazlalattırdı.

Bu yıl IRCT ve TTB ile vakfımızın birlikte düzenledikleri bir sempozyumda işkence olgusu bilimsel olarak ve evrensel boyutlarıyla irdelendi. Esas olarak, IRCT'nin örgütlediği ve finanse ettiği bu sempozyumun dökümanlarının önemli bir birikim yarattığı açıkça ortadadır. Bu tür uluslararası toplantıların çok değişik organizasyonlarca da tekrarlanmasında yarar görüyoruz. (Sempozyumun sonuç bildirgesi, raporun sonunda yer almaktadır.)

1992 yılı vakfımızın dış ilişkilerinin önemli ölçüde geliştiği bir yıl oldu. Geçen yıl olduğu gibi Birleşmiş Milletler, Uluslararası Af Örgütü, Avrupa Konseyi ve Avrupa Topuluğu gibi uluslararası önemli kuruluşlarla görüşmelere devam ettik. Bu yıl kuruluş aşamasında çok önemli destek gördüğümüz sivil kuruluşlarla daha yoğun ve kesintisiz çalışmalar yapmayı hedefliyoruz. Almanya'da değişik kentlerde insan hakları sempatisini sivil inisiyatiflerden destek görmüştük. Örneğin Köln'de oluşmuş Demokratisches Türkei Forum aracılığıyla doğrudan Alman halkının dayanışmasına tanık olduk. Bu dayanışma bizlere moral destek verdi. Bu çalışma tarzını örnek alarak İsviçre ve İsveç'te de benzer çalışmalar geliştirdik. Böylece insan hakları uğraşında uluslararası alanda halklar arası bir kaynaşma ortamı doğdu. Bu ortamlarla sürekli dayanışma ve haberleşme içinde olmak bizim için diğer resmi uluslararası kuruluşlarla olan ilişkilerimiz kadar önem taşımaktadır.

1992 yılında dökümantasyon merkezimizin geçen yıldan farklı olarak ara raporlar yayınlamasına tanık olduk. Yeni hükümetin yüz günü ile 1992 yılının altı ayına ait insan hakları panoromalarını böylece görmüş olduk. Bu yöntemle önümüzdeki yıl da devam edeceğiz.

10 Aralık İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabul edilisinin 44. yıldönümünde İnsan Hakları Derneği'nin düzenlediği haftada bazı panellere katıldık. Ayrıca, İstanbul ve İzmir'deki temsilciliklerimizin örgütlediği etkinlikler bir hafta boyunca devam etti.

Geçen yıl içinde gerçekleştiremediğimiz bir duruma değinmek gerekiyor. Bu da özellikle tedavi programlarımızın uygulanmasında önemli

desteğini aldığımız Türk Tabipler Birliği'yle olan zayıf ilişkilerdir. TTB ile öntümüzdeki dönemde uygulayacağımız daha aktif çalışmaların ortak programlarla verimli ve kalıcı ürünler vereceğini tespit etmiş bulunuyoruz.

Ortak çalışmalarımızın önemli bir tarafı da İnsan Hakları Derneği'dir. Dernekle bazı ortak projeler de birleşebileceğimiz gözükmektedir.

Bu yıl, vakfımız, statüsünü değiştirmek için bir adım atmaya hazırlanmaktadır. 1992 yılının Aralık ayında resmi kuruluşumuzun ikinci yılını tamamlayarak, Bakanlar Kurulu nezdinde kamu yararına çalışan vakıf statüsünü talep etme hakkını kazanmış bulunuyoruz. Bu konuda en kısa süre içinde gerekli prosedürü tamamlayarak başvuruda bulunacağız. Bakanlar Kurulu'nun olumlu kararını elde etmek için de gerekli görüşmeleri yapacağız.

Geçen yıl ilk kez uzun vadeli ve kapsamlı projeler demeti üzerinde çalıştık. Kültür-yönetim-tedavi merkezi işlevini yerine getirebilecek bir **İNSAN HAKLARI MERKEZİ BİNASI** Projesi, Tedavi Projesi, Döktümantasyon Projesi, Eğitim Projesi, bu demetin somut projeleri olarak hazırlandı. İsveç'te yaptığımız görüşmeler sonucunda Kızılhaç aracılığıyla bazı uygulamalara olanak sağladık. Bu projelerin uygulama aşamasında sağlayacağımız başarı bizlere bazı gelir kaynakları da yaratacağı anlaşılmaktadır.

Geçen dönemin bizler için önemli bir gelişmesi de Fransa Hükümeti'nin vakıf çalışmalarına verdiği Fransa İnsan Hakları Ödülü oldu. 1991 yılı için verilen ödülü 1992 yılı Şubat ayında Paris'te düzenlenen bir törenle aldık. Tören sonrası verilen resepsiyona dönemin Fransa Başbakanı Mme Cresson da katıldı. Dünyanın çeşitli ülkelerinde uygulanan beş proje arasına beşinci olarak giren çalışmalarımızın ödüllendirilmiş olması tüm vakıf yöneticilerine ve çalışanlarına büyük bir moral verdi. Ödüle ek olarak verilen maddi katkı da çalışmalarımızın gelişmesine yardımcı oldu.

Vakıf çalışmaları arasında önemli bir olgu da vakfa yönelen görüşme istekleridir. Yabancı ülke büyükelçilikleri, ve her düzeyde görevlileri, yabancı ülke basın temsilcileri, radyo, TV muhabirleri ve ekipleri, parlamenter, hukukçu, uluslararası insan hakları kuruluşlarının yöneticileri, yabancı ülke sivil toplum örgütleri ve insanlarıyla ilgili girişim yöneticileri, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi İnsan Hakları komisyonları temsilcileri, Avrupa Topluluğu Türkiye Temsilciliği yönetimi bir yıl boyunca sürekli görüşmeler içinde olduğumuz kesimlerden bazılarıydı. Bu görüşmelerimiz çalışmalarımızın ayrıntılarıyla anlatılmasına, vakfımızın tanıtılmasına ve giderek daha yakından tanınmasına yardımcı oldu. Kurduğumuz sürekli haberleşme ağı, Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nı dünyanın pek çok ülkesinde tanınan ve başvurulmuş bir kuruluş haline getirdi.

Önemsediğimiz ve zaman ayırdığımız bu ilişkiler bizlere bazı önemli görüşmeler yapma olanağı da sağlıyor. Geçen yıl içinde Almanya ve Hollanda Dışişleri Bakanları ile istekleri üzerine görüşmeler yaptık. Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulunan Portekiz Devlet Başkanı Mario Suarez'le kendi programı çerçevesinde bir görüşme yapma olanağı bulduk. Kuşkusuz bu yeni ilişkiler vakfımızın uluslararası alanda yarattığı olumlu izleri, etkileri anlatmaktadır.

Yeni bir dökümanı, Türkiye ve Dünya kamuoyuna sunarken bulunduğumuz koşullar hakkında genel bir değerlendirme yapmak istiyorum. Türkiye tüm ayrıntılarını sunduğumuz insan hakları ihlallerinin arenası olmaya devam ediyor. Başbakan'ın demokrasi ve insan haklarını savunan söylevleri iç ve dış kamuoyuna yönelik olarak devam etmesine karşın 12 Eylül hukuku ve onun yasaları ve anayasası hala yaşanmaktadır. Tüm dünya halklarına "yeni dünya egemenlerinin" verdiği barış mesajı nasıl savaşa dönüştüyse, Türkiye'de de insan hakları, demokrasi ve iç barış mesajları geçmiş yıllara oranla daha şiddetle yaşanan savaşa dönüştü. İnsan hakları savunucusu olan ve işkencenin ortadan kaldırılması uğruna mücadele veren vakıf çevresine gelecek yılda daha ağır koşullar gözükmektedir. 1993 yılında Türkiye içinde ve dışında insan hakları dayanışmasını daha da pekiştirmek görevi ile karşı karşıyayız. 1993 yılında dünyada ve Türkiye'de savaş, ölüm, işkence ve göç olmasın dilekleriyle yazımı bitiriyorum.

Yavuz Önen
TIHV Genel Başkanı

YAŞAMA HAKKI

İnsanın en doğal hakkı olan yaşama hakkına yönelik saldırılar 1992 yılı içinde bir öncelikle yıla göre artarak devam etti. Yıl içinde güvenlik kuvvetlerinin ölümle sonuçlanan ve "yargısız infaz" olarak değerlendirilen çok sayıda uygulamasına tanık olundu. Faili meçhul cinayetler yoğun bir biçimde sürdü. Gerilla savaşı veren PKK ile Devrimci Sol, TIKKO gibi yasadışı örgütlerin silahlı ve bombalı saldırıları sonucunda çok sayıda insan öldü. Bir bölümü yasadışı örgütler tarafından gerçekleştirilen, bir bölümü de yasadışı örgütlere mal edilen sivillere yönelik ölümle sonuçlanan saldırılar meydana geldi. Kitle iletişim araçları ve güvenlik yetkilileri bu tür saldırıların Olağanüstü Hal Bölgesi'nde meydana gelenlerinden "PKK"yı, İstanbul'da meydana gelenlerinden de "Devrimci Sol"u sorumlu tuttular. PKK, kendisine mal edilen bazı eylemleri üstlenirken, "PKK'nın yaptığı" öne sürülen bazı saldırıların faillerinin köy korucuları ya da "kontr-gerilla" diye tanımlanan karanlık bir güç olduğu anlaşıldı. İstanbul'daki bombalı saldırılar ile saldırı girişimlerinin tamamına yakını faili meçhul kaldı.

1992 yılı içinde gözaltına alınan kişi şüpheli bir biçimde yaşamını (ayrıntılı bilgi "İşkence" bölümünde) yitirdi. "Gözaltına alındıklarına" ilişkin kuvvetli deliller ve tanıklar bulunan 8 kişi ortadan kayboldu. Gösteri yapan topluluklara ateş açılması sonucunda 26, ev baskınları sırasında 63, dur ihbarına uymama, sağ yakalayıp öldürme, rastgele ateş açma ve benzeri olaylarda da 103 kişi olmak üzere toplam 192 kişi öldürüldü. Newroz olaylarının kanlı bilançosu ise 92 ölü ve en az 341 yaralı oldu. (Bu sayıya gözaltında ölen Bişeng Anık ile "dur" ihbarına uymadığı için öldürülen Nihat Celasun dahil değildir) Yılın ikinci yarısında Şırnak'taki kanlı olaylarla başlayan ve ardından da Çukurca, Musabey, Kulp, Varto, Cizre gibi yerleşim merkezlerinde benzelerine tanık olunan yaygın şiddet uygulamalarının sonucunda ise 41 kişi öldü 100'e yakın kişi de yaralandı. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde rastgele döşenen mayınların ya da ortalığa bırakılan sahipsiz el bombalarının patlaması sonucunda yaşamını yitirenlerin sayısı da 38 oldu.

Kıscacası güvenlik kuvvetlerinin yol açtığı baskın, aşırı şiddet kullanma, işkence, mayın patlaması, yargısız infaz ve benzeri uygulamalar sonucunda toplam 380 kişi yaşamını yitirdi. Bu sayıya faili meçhul cinayetlere kurban gidenleri 360, çatışmalarda ölen güvenlik görevlisi, vatandaşlar (747) ile militanları (972), silahlı saldırılar, suikastler ve infazlar sonucunda vurulan kamu görevlileri, polisler, askerler, korucular ile itirafçı, ihbarcı ya da devlet yanlısı oldukları iddiasıyla öldürülen diğer kişileri (285), sivillere yönelik saldırılarda (189) yaşamlarını yitirenleri eklediğimizde kanlı tablo daha da artmaktadır. 1992 yılı içinde nedeni ne olursa olsun var olan şiddet ortamı sonucunda toplam 2933 kişi öldü. (Tüm ölüm olayları ilerki bölümlerde tek tek ayrıntılı bir biçimde incelenmektedir)

Yaşama hakkına ve insan yaşamına yönelik saldırıları tek tek incelemeden önce 1991 yılı ile 1992 yılının kısa bir karşılaştırmasını yapmak, yararlı olacaktır. (1991 yılına ilişkin rakamlar, TİHV tarafından hazırlanan "Türkiye İnsan Hakları Raporu-1991" den alınmıştır.)

	1991 yılı	1992 yılı
Gözetim ve cezaevlerindeki şüpheli ölümler	23	17
Ortadan kaybolanlar	4	8
Ev baskınlarında öldürülenler	22	63
Gösterilere ya da topluluklara ateş açılması sonucunda ve Newroz olayları sırasında ölenler	32	118
"Dur" ihtarına uymama, rasgele ateş açma, ve benzer gerekçelerle kurşunlananlar ile sağ yakalandıktan sonra öldürülenler	44	103
Faili meçhul cinayetler	31	360
Mayın ya da sahipsiz bombaların patlaması sonucunda ölenler	26	38
Yasadışı örgüt ve grupların güvenlik görevlilerine ya da "suçlu" kabul ettikleri kişilere karşı düzenledikleri suikast ve saldırılarda ölenler	165	285

1991 ile 1992 yılları arasında yapılan karşılaştırma, 1992 yılında yaşama hakkı açısından Türkiye'nin 12 Eylül döneminden de ağır uygulamalara tanık olduğunu göstermektedir.

1991 yılı içinde Birleşmiş Milletler tarafından "Yasal Olmayan, Keyfi ve Toplu İnfazların Önlenmesi ve Soruşturulması" (Manual on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions; Sales No: E.91.IV.1; ISBN 91-1-130142-4) hakkında bir el kitabı yayınlandı. Bu kitapla 24 Mayıs 1989 tarihinde Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kabul edilen "Yasal Olmayan, Keyfi ve Toplu İnfazların Etkili Önlenmesi ve Soruşturulması Hakkındaki İlkeler" kararının tamamlanması amaçlanmıştı. Kitapta, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen "haksız infazlar",

- a)- siyasi cinayetler,
- b)- cezaevi ve gözaltında işkence ve kötü muamele sonucu ölümler,
- c)- yok edilenler (kayıplar),
- d)- yasa uygulayıcılarının kullandığı aşırı şiddet sonucu ölümler,
- e)- gerekli yargılama yapılmadan infazlar,
- f)- katliam girişimleri olarak sayılmıştır.

Kitapda bu tür ölüm olaylarının araştırılmasına da ayrı bir önem verilmekte ve yapılacak otopsiler için ayrıntılı rapor örnekleri sunulmaktadır. Bu olaylarla ilgili yapılacak bir araştırma için istenilen önemli kıstaslar ise,

- a)- derhal yapılması,
- b)- tarafsız sürdürülmesi,
- c)- kurbanın yakınlarının korunması ve taraf olarak katılması,
- d)- soruşturma sonuçlarının kamuya açıklanması,
- e)- soruşturmanın bağımsız bir heyet tarafından yürütülmesidir.

Daha sonraki bölümlerde görüleceği üzere, raporda yer alan güvenlik görevlilerinin yol açtığı ölüm olayları, Birleşmiş Milletler belgelerinde tanımlanan "haksız (yargısız) infazlar"dır. 1992 yılı içinde bu yargısız infazlarla ilgili olarak Birleşmiş Milletler'in belirlediği "uyulması gereken kıstaslar" hemen hemen hiçbir zaman dikkate alınmadı. Meydana gelen ölüm olaylarının büyük bir bölümü sağlıklı bir şekilde soruşturulmadı. Soruşturulması bir yana, görevlileri cesaretlendirecek uygulamalara başvuruldu ve açıklamalar yapıldı. Yetkililerin bu tür davranışlarından cesaret alan güvenlik görevlileri de yargısız infazları sorgulanan sanıklara tehdit unsuru olarak kullandılar. İstanbul'da Temmuz ayı içinde 8 gün gözaltında tutulan Arzu Şahin adlı kadın, İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nde 31 Temmuz günü düzenlediği basın toplantısında, "Polislere yargısız infazlara karşı olduğumu söylediğimde (infazlar yargısız değildir, savcılığın izniyle yapıyoruz) karşılığını aldım. Polisler artık kimleri öldüreceklerini önceden açıkça söylüyorlar. Söylediklerini de yerine getiriyorlar" dedi.

İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, Aralık ayının son günleri içinde yaptığı açıklamada "yargısız infaz" diye bir şeyin kesinlikle söz konusu olmadığını ve operasyonların cumhuriyet savcılarının nezareti ya da bilgisi dahilinde yapıldığını savundu. Ölüm olaylarının, militanların açtığı ateşe güvenlik görevlilerinin karşılık vermesi üzerine meydana geldiğini öne süren İsmet Sezgin, "Güvenlik görevlilerimiz, yasaların kendilerine verdiği yetkiye dayanarak meşru zeminlerde görevlerini yerine getirmektedirler" dedi. Benzer açıklamalar, yıl içinde başta İsmet Sezgin olmak üzere bir çok yetkili tarafından sık sık tekrarlanmıştı.

Ankara'nın Maltepe ve Küçükesat semtlerindeki iki ayrı eve 13 Ağustos 1992 tarihinde düzenlenen baskınlara katılan polislere İçişleri Bakanlığı tarafından 2 milyon 500'er bin lira para ödülü verildi. Olayı doğrulayan üst düzey bir emniyet yetkilisi, para ödüllerinin operasyonlara katılan polisleri "teşvik" niteliği taşıdığını savunarak, "Bu tür uygulamalar, polisin operasyonlar sırasındaki tereddütünü ortadan kaldırıyor. Polisler operasyonlara ödüllendirilecek bir iş yapmanın rahatlığıyla katılıyorlar" dedi. Polislere ödül verilmesine tepki gösteren İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Akın Birdal ise

uygulamanın, "ölü ele geçirmeleri" özendireceğini ve arttıracığını söyledi. Polisler ödül verilmesine yol açan 13 Ağustos 1992 tarihindeki ev baskınları sırasında, "Devrimci Sol" adlı örgüte üye 5 genç öldürülmüştü.

Bu arada yargısız infazlarla ilgili olarak nadiren de olsa yargı önüne çıkartılan güvenlik görevlileri ise ya suçsuz bulundu ya da hafif sayılabilecek cezalara mahkum oldu. Verilen cezaların büyük bir bölümü de paraya çevrilerek tecil edildi. 1991 ya da 1992 yılları içinde meydana gelen bazı yargısız infaz olaylarıyla ilgili açılan dava ya da soruşturmanın sonuçlarına ilişkin olarak vereceğimiz örnekler, ölüm olayları karşısındaki ciddiyetsizliği gözler önüne serecektir.

3 Temmuz 1991 tarihinde İstanbul'un Avcılar semtindeki bir içkili lokantada, "Kürtçe türkü söyledikleri" için Ali Haydar Alpdoğan ve Kemal Karatay adlı iki kişiyi tabancayla vurarak öldüren Komiser İlyas Kaya, 6 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum oldu. Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 3 Temmuz günü sonuçlanan davada İlyas Kaya'ya önce 24 yıl ağır hapis cezası verildi. Ancak bu ceza daha sonra çeşitli hafifletici nedenler gözönüne alınarak 6 yıl 8 ay hapse indirildi.

Mardin'in Yardere ile Aytepe köylerinde 14 Şubat 1992'de meydana gelen ve 6 kişinin ölümüyle sonuçlanan olaylar nedeniyle açılan soruşturma Ağustos ayı başında sonuçlandı. Soruşturma sonucunda, "köylülerin üzerine ateş açmakla" suçlanan Binbaşı Ramazan Çakmak ve Yüzbaşı Mehmet Göçmen ile 23 jandarma eri hakkında takipsizlik kararı verildi. Takipsizlik kararını tepkiyle karşılayan Avukat Hüseyin Turhallı, "Katillerin yargılanmasına bile gerek görülmemiştir. Bu takipsizlik kararı, uluslararası hukuki müdahaleyi gerektirir nitelikte bir olaydır" dedi. Mardin'e bağlı Aytepe ve Yardere köylerinde 14 Şubat günü arama yapmak ve bazı kadınları gözaltına almak isteyen güvenlik görevlilerine engel olan köylülere ateş açılmıştı.

İzmir'in Yenişehir semtinde 4 Mart akşamı gösteri yapan gençlere polis tarafından ateş açılması sonucunda Eralp Yazar adlı üniversite öğrencisi vurularak öldü. Eralp Yazar'ın ölümüne yol açan silahı kullanan polis hakkında daha sonra dava açıldı. İzmir Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava Ekim ayı içinde, "sanık bu fiili yasal savunma sınırları içinde işlemiştir" gerekçesiyle beraatle sonuçlandı.

Bursa'nın Altıparmak semtinde 7 Mayıs 1992 tarihinde, "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle Tevfik Özügürlü (22) adlı genci sırtından vurarak öldüren Mehmet Sevim adlı bekçi bir yıl bir ay hapis cezasına mahkum oldu. Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 25 Kasım günü sona eren davada Mehmet Sevim'e verilen hapis cezası tecil edildi. Cezası tecil edildiği için cezaevine girmeyecek olan Mehmet Sevim, davanın başından beri tutuksuz olarak yargılanıyordu. Bekçi Mehmet Sevim, duruşmada kendisini savunurken, olay günü Bursa'da bir polisin öldürüldüğünü belirterek, "Bu nedenle stres içinde idim. Tevfik Özügürlü'yu karakola götürmek istedik. Elimizden kaçtı. Yaptığımız dur ihtarını da dinlemedi. Ben görevimi yaptım. Onun adli suçlu olduğunu bilemezdim. Terörist olduğunu sanmıştık." demişti.

İstanbul'un Küçükçekmece semtinde 7 Haziran 1991 tarihinde, "Türkiye Devrimci Komünist Partisi (TDKP)" imzalı bildirimleri dağıtanlara polis

tarafından açılan ateş sonucunda Murteza Kaya adlı üniversite öğrencisi başından vurularak öldü. Olaydan sonra, İnsan Hakları Derneği üyesi avukatların yaptığı suç duyurusu üzerine 1992 yılı içinde Murteza Kaya'nın ölümüne yol açan Hamit Şahin ve Ömer Çakır adlı iki polis hakkında dava açıldı. Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava 16 Aralık günü, sanıkların beraat etmesiyle sonuçlandı. Beraat kararı, olayın geçtiği bölgede keşif yapılmadan verildi.

İstanbul'un Gaziosmanpaşa semtinde 1 Haziran 1991 tarihinde gece yarısı, erkek arkadaşıyla birlikte dolaşırken jandarmalar tarafından gözaltına alınan Nilgün Oda (16) adlı genç kıızı vurarak öldüren Erdal Polat adlı astsubay, 6 milyon 75 bin lira para cezasına mahkum oldu. Eyüp 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 25 Aralık günü sona eren davada Erdal Polat'a önce "dikkatsizlik sonucu ölüme yol açtığı" gerekçesiyle 4 yıl hapis cezası verildi. Ancak bu ceza daha sonra paraya çevrilerek tecil edildi. Olaydan sonra hakkında "adam öldürmek" suçundan dava açılan Erdal Polat, 15 ay tutuklu kaldıktan sonra 4 Eylül günü yapılan duruşmada serbest bırakılmıştı. Serbest bırakıldıktan sonra Olağanüstü Hal Bölgesi'ne tayin edilen Erdal Polat, yargılanırken kendisini "Nilgün Oda'yı yakaladıktan sonra korkutmak istedim. Tabancamı başına doğrulttum. Tabancam bu sırada kazayla patladı" diyerek savunmuştu.

Bu arada İstanbul'un Hasanağa semtinde 19 Mayıs 1991 tarihinde meydana gelen ve Hatice Dilek Aslan ile İsmail Oral adlı 2 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan ev baskını nedeniyle haklarında dava açılan 12 polisin yargılanmasına 18 Şubat günü başlandı. Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada gazetecilerin fotoğraf çekmelerine izin verilmedi. Duruşmada okunan iddianamede sanık polislerin "ortada bir kaçma ihtimali bulunmamasına karşın hukuk kurallarını aşarak kasten adam öldürdükleri" öne sürüldü. İddianamede sanıkların Türk Ceza Yasası'nın 50, 448 ve 463. maddeleri uyarınca 4 yıl ile 8 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Duruşmada ifadeleri alınan sanıklar ise suçlamaları reddederek Hatice Dilek ve İsmail Oral'ın çıkan çatışmada öldürüldüklerini savundular. Yargılanan polislerin adları şöyle: "Şefik Kul, Hasan Erdoğan, Abdullah Dindar, Ayhan Özkan, Nizamettin Özoğul, Mustafa Altınok, Özer Şahman, Mehmet Düzgün, Vasfi Kara, Hikmet Taşdelen, Ruhi Fırat ve Süleyman Polat". Davanın 21 Ekim günü yapılan duruşmasında ise ev baskını sırasında öldürülen Hatice Dilek Aslan'ın 9 yaşındaki oğlu Özgür Cihan Aslan tanık olarak dinlendi. Özgür Cihan Aslan, olay gecesi duyduğu silah sesleri ile uyandığını belirterek şunları söyledi: "Polisler giyinmemi istediler. Giyindikten sonra, beni annemin bulunduğu televizyonlu odaya götürdüler. Burada bir polis ayağıyla annemin kafasına basıyordu. Beni daha sonra bir arabaya bindirip götürdüler. Ben oradayken ateş eden olmadı. Annem yaşıyordu".

Özgür Gündem gazetesinin 15 Ekim 1992 tarihli sayısında yayınlanan "İNFAZCILARA ABD'DE EĞİTİM" başlıklı bir haberde, yargısız infazlarla ilgili ilginç bilgilere yer verildi. Gazeteci Murat Çelikkın tarafından yazılan haber şöyle:

"Türkiye'de son iki yıl içinde yoğunlaşarak yargısız infazlara dönüşen ev baskınlarına katılan Türk polislerinin ABD'de eğitim gördüğü belirlendi. ABD Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Anti-Terörizm Yardım Eğitim Birimi'nde

(Anti-Terrorist Assistance Training Division-ATAP) çeşitli ülkelerden gelen polisler eğitiliyor, 9 yıldır sürdürülen ve 3 ile 12 hafta arasında değişen eğitim programlarında baskınların yanı sıra "anti-terörist faaliyet", "anti-terör birimlerinin örgütlenmesi", "büyük metropollerde telsiz sistemi ve bunun anti-terör mücadeledeki yeri", "polis köpeklerinin eğitimi" gibi konular da yer alıyor. Bugüne kadar birkaç yüz Türk polisinin bu birimde eğitildiği öğrenildi.

Birim yöneticisi David Epstein'in birim faaliyetleriyle ilgili verdiği bilgilere göre; Anti-Terörizm Yardım Eğitim Birimi 1983 yılında kurulmuş. Kuruluş amacı yabancı ülkelerdeki Amerikalıların yaşamını ve çıkarlarını korumak. Özellikle Latin Amerika ve Ortadoğu ülkelerindeki Amerikalılara yönelik şiddet eylemleri ve rehin almalar karşısında yerel emniyet güçlerinin yetersiz kalması üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı böylesi bir program geliştirmiş.

David Epstein, özellikle rehneli ya da rehinesiz ev baskınlarının bir uzmanlık konusu olduğunu belirterek, bu tür baskınlarda amacın teröristi yakalamak olduğunu vurguladı. Epstein, "Türkiye'de son yıllarda bu tür baskınların birer infaza dönüştüğünün" hatırlatılması ve "polislere bu tür baskınlarda adam öldürmenin mi öğretildiğinin" sorulması üzerine, "Ölü terörist bilgi vermez. Biz asla bu tür bir eğitim vermiyoruz. Öldürme son çare olarak başvurulması gereken bir şeydir" dedi.

1983 yılında başlatılan programdan bugüne kadar yararlanan devletler şunlar: Portekiz, İspanya, Yunanistan, Türkiye, Mısır, Ürdün, bazı Latin Amerika ülkeleri ve kısmen Hollanda ile Danimarka". Ayrıca eski Sovyetik ülkelerden Polonya, Çekoslovakya ve Macaristan da son zamanlarda bu programdan yararlanmaya başladı.

Dünyanın belli ülkelerinde ve özellikle Türkiye'deki polisin kullandığı şiddet hatırlatıldığında Epstein, "İnsan hakları ihlalleri gerekçesiyle polis faaliyetini sınırlamak, kirli banyo suyunu bebekle birlikte dökmeye benzer" diyerek, dünyanın her yerinde zanlıların polisi sınırlamak için bu tür kampanyalara başvurduğunu öne sürdü. Epstein, infaz uygulamalarının uluslararası kuruluşların raporlarında ve hatta ABD Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları Raporu'nun Türkiye bölümünde yer aldığını hatırlatılması üzerine de "ABD'nin sistematik insan hakları ihlali uygulayan ülkelere bu tür yardımları, Kongre kararı ve yasalar nedeniyle yapamayacağını" belirtti. Epstein, geçmişte bu nedenle bazı Latin Amerika ülkelerindeki eğitimleri durdurduklarını açıkladı. Bugüne kadar birkaç yüz Türk polisinin de bu birimde eğitildiğini bildiren Epstein, Türk polislerinin karşılaştıkları en büyük sorunun, dil sorunu olduğunu söyledi".

1992 yılı içinde meydana gelen yaşama hakkına ve insan yaşamına yönelik saldırıların 9 ayrı bölümde incelenen dökümü şöyle:

a)- Newroz olayları

Türkiye, 21 Mart Newroz Bayramı'nı yıllardır tanık olmadığı kanlı olayları yaşayarak geçirdi. Newroz Bayramı'na şiddet ortamının her geçen gün arttığı bir süreç yaşanarak ulaşıldı.

31 Ocak günü, Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde geniş çaplı bir askeri hareket yapılacağını açıkladı. İdil ve Dargeçit'ten gelen öğrencilerle sohbet eden Cumhurbaşkanı Özal, "Açık söylüyorum. Önümüzdeki dönem silahlı kuvvetler çok büyük bir güçle bölgeye gelecek. Hatta bu güç olağanın çok üzerinde bir güç olacak. Eşkiya denilen adamları dağda taşa bırakmazlar. Bu yüzden onları ikaz ettim. Vazgeçsinler bu işten diye. Vazgeçtiklerini söylesinler, ben de genel af çıkartayım" dedi. Cumhurbaşkanı Özal'ın sözleri "endişeli bekleyişi" arttırdı. Ancak Başbakan Süleyman Demirel 9 Mart günü yaptığı bir konuşmada 21 Mart Newroz bayramını isteyenlerin özgürce kutlayacağını açıklayarak, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde geniş çaplı bir hareket planlanmadığını bildirdi.

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, 21 Mart'ta kutlanacak Newroz bayramı öncesinde bir dizi yasaklama kararı aldı. Valilik tarafından kaymakamlıklara gönderilen genelge ile, saat 17.00'dan sonra köyler arasında gidış geliş, dağda ve bahçede çalışmak, hayvan otlatmak yasaklandı. Hastalık ve benzeri acil durumlarda ise ancak jandarmanın izni alınarak ve aracın plakasıyla, araçtakilerin isimleri bildirildikten sonra yola çıkılabilecekti. Ayrıca yapılacak gösterilerde PKK'ya ait pankart ve bayraklar da taşınamayacaktı. Bu genelge, Newroz Bayramı'nda büyük ölçüde uygulandı.

Başbakan Süleyman Demirel Newroz Bayramı öncesinde bir açıklamaya yaparak, "Toplanmak isteyen toplansın, şenlik yapmak isteyen yapsın, kırmak yok, dökmek yok, burun kanatmak yok. Newroz'u kutlayan bütün vatandaşlarımızın Newroz'unu ben de kutluyorum. Her türlü kolaylık gösterilecektir. Newroz'u bir provakasyon, tahrik vesilesi yapanlara fırsat verilmesin" dedi. Başbakan Demirel'in bu açıklaması hayata geçmedi. Newroz günü gösteri yapanlara güvenlik kuvvetleri tarafından ateş açıldı. Bazı yerleşim merkezlerinde PKK militanlarının da devreye girmesiyle olaylar genişledi. Aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 94 kişi (3'ü güvenlik görevlisi) öldü. Gösteri yapan sivilere ateş açılmasıyla başlayan olaylar saatler ilerledikçe güvenlik kuvvetleriyle PKK militanları ve milisleri arasında çatışmalara dönüştü.

Yetkililer, Newroz olayları karşısında tek sorumlu olarak "PKK'yı göstermekle" yetindiler. Yetkililere göre, PKK saldırmış, ayaklanma provası yapmış ve dersini almıştı. Yetkililere göre, ölenlerin çoğu PKK'lı idi. Ama ortadaki gerçekler yetkilileri doğrulamadı. Ölenlerin tamamına yakını aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu sivil halk oluşturdu. Güvenlik kuvvetlerinin, olaylar sırasındaki kaybının üçle sınırlı olması "PKK saldırdı, yıktı, kırdı" savunmasının geçersizliğini ortaya koydu. Olaylar sırasında yaşamını yitiren 5 yaşındaki Hatice Katar'ın, 9 yaşındaki Mehdi Güngen'in, 70 yaşındaki Ramazan Bayar ve Halil Babek'in, 65 yaşındaki Nebahat Kakuç'un (bu tür örnekler arttırılabilir) nasıl ve ne zaman PKK militanı oldukları hiç bir zaman öğrenilemedi.

Newroz olayları sırasında ilk kan Batman'ın Gercüş ilçesinde döküldü. Gercüş'te 20 Mart akşamı Newroz'u kutlamak üzere ateş yakarak gösteri yapan yaklaşık 250 kişilik bir gruba güvenlik kuvvetlerinin ateş açması sonucunda Nuri Soyvural (20) ve Davut Soyvural (16) adlı iki kişi öldü, 8 kişi de yaralandı. Gercüş'deki olaylar, yaşanacak kanlı olayların da habercisi oldu.

Şırnak'ta 21 Mart günü gösteri yapmak isteyen binlerce kişiye güvenlik kuvvetleri tarafından ateş açılması üzerine kanlı olaylar yaşandı. Olaylar, Cumhuriyet Meydanı'na doğru yürüyen kadınların erkek güvenlik görevlileri tarafından aranmak istenmesine tepki gösterenlere ateş açılmasıyla başladı. Olayların büyümesi üzerine Şırnak'ta sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Olaylar, akşam saatlerine doğru PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çatışmaya dönüştü. Şırnak'taki olaylar 22 ve 23 Mart günleri de devam etti. Şehirdeki tugay komutanlığı ile devlete ait binalara saldıran PKK militanlarına karşılık verilmesi üzerine çatışmalar genişledi. Ağır silahların da kullanıldığı çatışma sırasında şehirde büyük maddi hasar meydana geldi. Güvenlik kuvvetleri tarafından pek çok ev ve işyerine "PKK'lı var" gerekçesiyle yayılım ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda sivil halktan ölen ve yaralananlar oldu. Şehir üzerinde uçan savaş uçaklarının sık sık ses duvarını aşmaları nedeniyle meydana gelen patlamalar çok sayıda işyeri ve evde hasara yol açtı. Şırnak'ta 22'si 21 Mart günü yaşanan olaylar sırasında 16'sı da 22 ve 23 Mart günleri meydana gelen olaylar sırasında olmak üzere toplam 38 kişi öldü. Olaylar sırasında yaklaşık 120 kişi de yaralandı. Ölenlerden adları ve yaşları belirlenenler şöyle:

"Osman Çatana (polis-linç edildi), Zeynep Uysal (45), Mehmet Emin Acar (10), Halil Baysal (31), Şehmuz Kabul (33), Halil Değer (23), Nebahat Kakuç (17), Hediye Sağıç (65), Ramazan Bayar (70), Nezir Sezek (24), Belkıs Yumak (18), Hasan Özden (40), Abdullah Sidar (35), Bülent Zeyrek (16), Birsen Özcan (21), Ömer Dayan (60), Fadıl Akın, Hacer Şan (19), Halil Baykan (35), Hasan Cavlak, Emin Tetik (15), Methi Güngen (9), Hatice Katar (5), Kadriye Kakin (17), İbrahim Kundakçı (polis), Erhan Tecimer (asker), Yelda Yumak, Safiye Yılmaz (35), Latif Sidar, Nafiye İlmez, Hadi Bahadır (40), Nur Uysal (25), Bahri Akın, Hatice Şanvar, Bişeng Anık (17-gözaltında öldü)".

Cizre'de Newroz bayramını kutlamak için 21 Mart günü gösteri yapan binlerce kişiye güvenlik kuvvetleri tarafından ateş açıldı. Olaylar, çatışmalarda ölen PKK militanlarının mezarlarını ziyaret etmek isteyen bazı grupların engellenmek istenmesi üzerine başladı. Mehter marşı çalan polis panzerlerinden ve zırhlı askeri araçlardan çevreye ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda çok sayıda insanın vurularak yere düşmesi gerginliği arttırdı. Cizre, gün boyu yer yer ağır silahların da kullanıldığı çatışmalara sahne oldu. Olayları izleyen İnsan Hakları Derneği heyetinin başkanı İHD Genel Sekreteri Akın Birdal, "Olaylara güvenlik kuvvetleri neden oldular. Olaylara tanık olduk. Çok gergin bir hava var" dedi. Cizre'de 21 Mart gününden sonra da ilçede mevzilenen PKK militanları ile güvenlik kuvvetleri arasında günlerce süren çatışmalar yaşandı. Cizre'deki olayları izleyen Sabah gazetesi muhabirlerinden İzzet Kezer, 23 Mart günü elinde "beyaz bayrak" olmasına karşın, bir polis panzerinden açılan ateş sonucunda başından vurularak öldürüldü.

Cizre'de 21 Mart ile 25 Mart günleri arasında meydana gelen olaylarda 24 kişi öldü, 60 kişi de yaralandı. Ölenlerden adları belirlenenler şöyle: "Lokman Erzen, Ali Bozkurt, Hüseyin Sönmez (15), Hüseyin Ertene (Sosyalist Parti üyesi), Yusuf Ergin, Hacı Erten, Ramazan Goziki, Nihat Celasun (14), İzzet Kezer (37-gazeteci)".

Van'da 21 Mart günü düzenlenen gösterilere güvenlik kuvvetlerinin müdahale etmesi olaylara neden oldu. Olaylar sırasında İnsan Hakları Derneği

Van Şubesi Başkanı Yavuz Binbay'ın da aralarında bulunduğu 28 kişi yaralandı. Yaralananlardan ikisi daha sonra hastanede öldü. Ölenlerden birinin adının Çetin Bayram olduğu öğrenildi. Gösteriler sırasında devlete ait bazı binalar ile Sosyal Demokrat Halkçı Parti İl Merkezi tahrip edildi. Olaylar üzerine şehirde sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Sokağa çıkma yasağı ilan edildikten sonra güvenlik kuvvetleri tarafından şehirde terör estirildi. İHD Van Şubesi ile Halkın Emek Partisi Van İl Merkezi'nin de aralarında bulunduğu bazı bina ve işyerleri polis tarafından basılarak tahrip edildi. Tahrip edilen yerler arasında bulunan İHD Van Şube Başkanı Yavuz Binbay'ın işyerinde büyük maddi hasar meydana geldi. Olaylardan sonra aralarında İHD Van Şubesi Başkanı Yavuz Binbay ile Yeni Ülke gazetesi muhabirlerinden Naif Yaşar'ın da bulunduğu 56 kişi tutuldu.

21 Mart günü, Adana'nın Narlıca ve Dağlıoğlu mahallelerinde binlerce kişinin katıldığı gösteriler yapıldı. Gösteriler gündüz saatlerinde önemsiz bir iki taşlı sopalı çatışma dışında sakin geçti. Ancak gece Eminağa caddesinde gösteri düzenleyen bir gruba ateş açıldı. Olayda, Ramazan Kahraman (20) adlı genç öldü, biri çocuk, biri de polis olan 8 kişi yaralandı. Adana Barbaros mahallesinde ise 23 Mart günü gösteri yapanlara polis tarafından ateş açılması sonucunda Necmettin Ekici (30) öldü, 6 kişi de yaralandı.

Newroz bayramı, 21 Mart günü Nusaybin'de binlerce kişinin katıldığı bir gösteriyle olaysız şekilde kutlandı. Nusaybin kutlamalardan sonra sessizliğe büründü. Ancak ilçeye bağlı Kutlubey köyünde Newroz'u kutlayanlara köy korucuları tarafından ateş açılması üzerine adı öğrenilemeyen bir kişi öldü, Hasan Sıgıncı ve Şehmuz Ağırman adlı iki kişi ise yaralandı. Nusaybin'deki sessizlik 22 Mart günü sabah saatlerinde bozuldu. Saat 08.00 sıralarında Veysiki semti yakınlarında toplanan yaklaşık 8 bin kişi ilçe merkezine doğru yürüyüşe geçti. Yürüyüş kolu Çağçağ Köprüsü üzerine geldiği sırada güvenlik kuvvetleri tarafından kalabalığa ateş açıldı. Olaylar sırasında 19 kişi öldü, 52 kişi de yaralandı. Ölenlerin adları şöyle:

"Halil Babek (70), Ahmet Kaya (Agitoğlu-31), Mahmut Çiftçi, Ahmet Kaya (Abdullohoğlu-35), Abdülbaki Gündüz (27), Şerif Akgöç (28), Hikmet Aslan, Osman Duman (52), Halil Akgöç (72), Hüseyin Bilal, İbrahim Elgin (60), Abdullah Afşin (52), Aliye Er, Kadir Aytan, Abdullah Atasın, Fevzi Yürek, Abdurrahman Çiftçi, Kadir Birin ve Ahmet Eroğlu".

21 Mart günü Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde çatışmalarda ölen PKK militanlarının mezarlarını Newroz bayramı nedeniyle ziyaret eden 300 kişilik bir grubun özel timler tarafından dövülerek dağıtılması olaylara neden oldu. Dövülme olayı üzerine ilçe merkezinde toplanan kalabalık bir grup, protesto gösterisi yaptı. Göstericilere güvenlik kuvvetleri tarafından ateş açılması üzerine 14 yaşındaki bir çocuk öldü, 6 kişi de yaralandı. Yüksekova'daki olaylar 22 Mart günü de devam etti. Sabah saatlerinde Kaymakamlık önünde toplanan yaklaşık 3 bin kişiye de güvenlik kuvvetleri tarafından ateş açıldı. Yüksekova'da 21 ve 22 Mart günleri meydana gelen olaylar sırasında 5 kişi öldü, 38 kişi de yaralandı. Ölen 5 kişiden ikisinin adının Emin Korkmaz (32) ile Fatma Kaçmaz (14) olduğu öğrenildi.

İzmir Kadifekale'de Reşşan Demirel adlı 18 yaşındaki bir genç kız, 21 Mart gecesi "Newroz için kendimi feda ediyorum" şeklinde bir not bırakarak,

kendisini yaktı. Reşşan Demirel'in cesedi, yakınları tarafından uzun bir süre Cumhuriyet Savcılığı yetkililerine teslim edilmedi. Reşşan Demirel'in cenazesi 23 Mart günü İzmir'de düzenlenen törenden sonra doğum yeri olan Nusaybin'e gönderildi ve orada toprağa verildi.

Halkari'de ise 22 Mart günü gösteri yapan bir grubun güvenlik kuvvetleri tarafından engellenmek istenmesi üzerine çıkan olaylar sırasında 4'ü polis 15 kişi yaralandı, 56 kişi de gözaltına alındı. Doğubeyazıt'ta 21 Mart günü yürüyüş yapan 300 kişilik bir grubun polis tarafından dağıtılması sırasında 2, İstanbul Esenler'de HEP binası önünde halay çeken topluluğun jandarmalarca engellenmek istenmesi üzerine çıkan panik sırasında da 4 kişi yaralandı.

Newroz gözlemleri

Bu arada Newroz bayramı öncesinde genel merkezleri Ankara'da olan İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Tabipler Birliği, Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler Derneği, Veteriner Hekimler Birliği, Ankara Eczacılar Odası, Halkevleri ve Türkiye Ziraatçılar Derneği bir "Demokrasi Platformu" oluşturdu. Platformun aldığı karar uyarınca, Newroz kutlamalarını yerinde incelemek üzere bir "İnsan Hakları Heyeti" kuruldu. İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri Akın Birdal'ın başkanlığındaki heyete, İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar, İHD İzmir Şube Başkanı Şennur Aldkaya, İHD Ankara Şube Başkanı Ayşe Pekdemir, İHD Konya Şube Başkanı Orhan Özer, İHD Diyarbakır Şube Başkanı Fevzi Veznedaroğlu, İHD İstanbul Şubesi yöneticileri Metin Kozan ve Ayşe Zarakolu, ile Çağdaş Gazeteciler Derneği Genel Sekreter Yardımcısı Timur Türkan, Halkevleri Genel Saymanı Hamiyet Kızıl ve sanatçı Ferhat Tunç katıldı. Cizre'ye giderek, ilçede 20, 21 ve 22 Mart günleri yaşanan olayları yerinde izleyen heyet, daha sonra hazırladığı bir raporu kamuoyunun bilgisine sundu. Rapor, aynen şöyle:

Heyetimiz, 20 Mart günü, Diyarbakır'dan Cizre'ye gitti. Yol boyunca Nevruz ateşlerinin yakıldığını ve çevresinde şenlikler düzenlendiğini gördük. Daha sonra aynı gün saat 11.00'dan itibaren Newroz ateşi yakan köylülerin güvenlik görevlilerince gözetim altına alındığını öğrendik. Cizre girişinde, Newroz ateşlerinin daha yaygın yakıldığını ve ateşin çevresinde insanların eğlendiğini gördük. O gece silah atışlarıyla ve havai fişeklerle 21 Mart'ın karşılandığına tanık olduk.

Heyetin Cizre'ye geldiği günün akşamı, Kadioğlu Oteli'nde düzenlenen, yerli ve yabancı gazetecilerin katıldığı basın toplantısında hem devlete hem de PKK'ya silahları bırakma çağrısında bulunduk. Barışçıl ve demokratik yaklaşımlar yerine başka bir tutum içine girilmemesini, halkın tahriklere kapılmaması için özen gösterilmesini ve dikkatli davranılmasını istedik.

21 Mart sabahı, otelimizin karşısında Cizre merkezinde 1500-2000 kişi toplandı. Elleri pankart ve bayrak gibi şeyler yoktu. Slogan atılmıyordu. Topluluğun mezarlığa yürümek istediğini, sonra da Cudi mahallesinde şenlik düzenleyeceklerini öğrendik. Aynı anda silahlı güvenlik görevlileri panzer ve tanklarla kalabalığın önünü kesti. Hava gerginleşmesi üzerine bir olay çıkabileceği kaygısıyla Cizre Emniyet Müdürü ile görüştük. Sayın Başbakanın ve İçişleri Bakanı Vekili Sayın Ayaz'ın açıklamalarını anımsatarak müdahale et-

memelerini istedik. Emniyet Müdürlüğü bize müdahale etmeyeceklerini söyledi. Barikatın hemen 4-5 metre gerisinde durdurulan kitlenin önündeki kişilere de, emniyet müdürünün dediklerini iletip, herhangi bir taşkınlığa yol açılmamasını ve serinkanlı olmalarını söyledik. Onlar da kesinlikle dikkatli olacaklarını söylediler. Birkaç dakika sonra güvenlik görevlileri megafonla anons yaparak, hallan dağılmasını istedik. Bu uyarıya uymayan ve sessizce yere oturan halkın üzerine panzerler sürüldü. Aynı anda uzaktan silah sesleri gelmeye başladı. Güvenlik kuvvetleri de havaya ateş açtı. Halk panik içinde geriledi. Halk, yarım saat sonra tamamen çekildi. Kısa bir süre sonra yoğun silah sesleri duyuldu. Kaldığımız otele gelen telefonlardan çok sayıda yaralı ve ölü olduğu haberlerini aldık. Ortalık biraz yatışınca yeniden güvenlik görevlileriyle görüştük. "Herhangi bir bayrak, pankart açılmadığı ve slogan atılmadığı halde neden müdahale edildiğini" sorduğumuzda, emniyet amiri olduğunu öğrendiğimiz kişi, "Biz emir kuluyuz, emir yukarıdan geldi" yanıtını verdi. Kendisine pankart açılmadığı ve slogan atılmadığı halde kendilerinin halka müdahale ettiğini, bu durumun da Başbakanın açıklamalarıyla çeliştiğini söyleyince "pankart açmadılar ama açacaklardı" diye karşılık verdi.

Gün boyu yoğun silah sesleri duyuldu. Saat 12.00'da kaymakamın sokağa çıkma yasağı koyduğunu öğrendik. Ortalık yatışınca yerli ve yabancı gazetecilerle birlikte hastaneye giderek ölü ve yaralı sayısı hakkında bilgi almak istedik. Hastanede durumu saptamaya ve ölümlere ilişkin rapor tutmaya çalışan Cumhuriyet Savcısı Ahmet Gökçınar'dan bilgi aldık. Gerek heyetimiz gerekse de basın, Ahmet Gökçınar'dan her türlü kolaylığı ve anlayışı gördü. Otele gitmek için hastaneden çıkıp 15-20 metre yürüdüktan sonra yoğun bir ateş altında kaldık. Yere yatıp sürünerek hastaneye sığındık. Hastane çevresinden yoğun silah sesleri geliyordu. Bir hemşirenin bayıldığını gördük. Hastanede bir saat mahsur kaldık. O ara sivil haktan çok sayıda yaralı taşınıyordu. Yaralıların çoğuna hastanede müdahale edilmeyip, Mardin ya da Diyarbakır hastanelerine sevk yapılıyordu. Newroz öncesi çıkan gazete haberlerinde, "Cizre'de olay çıkması olasılığından sözedildiği" için savcıya, "gerektiği kadar doktor ve tıbbi malzemenin olup olmadığını" sorduk. Savcı, yanı başında duran biri göz doktoru diğeri de pratisyen olan hekimleri göstererek, "iki arkadaşımız var" diye yanıtladı. Bunun üzerine neden gerekli önlemler alınmadığını sorunca, "kaymakamın Sağlık Bakanlığı'na başvurarak gerekli önlemlerin alınmasını istediğini ancak başvuruya karşılık verilmediğini" söyledi.

Cumhuriyet Savcısı'nın yardımı ile hastaneden otele dönebildik. Otele geldiğimizde karşılıklı çatışma sonucu otel civarının savaş alanına döndüğünü ve otel önündeki arabaların açılan ateş sonucu tahrip edildiğini gördük. Çatışma sırasında Kadıoğlu Oteli'nin telefon girişi de isabet almış ve bağlantı kesilmişti. Gece boyunca aralıksız silah sesleri duyuldu. Ertesi sabah Cizre'den ayrılmaya karar verdik. Sokağa çıkma yasağı olduğu için durumu emniyet amirliğine bildirdik. Arabaların plakalarını kayıt ettiler ve "yola çıkabileceğimizi" söylediler.

Cizre'den çıkarken sokakların boş olduğu görülmüyordu. Çıktıktan yarım saat sonra bir askeri barikatla karşılaştık. Arabaların bagajlarını açıp baktıktan sonra yola devam edebileceğimizi söylediler. Nusaybin kavşağında elleri silahlı 10 kadar polisle karşılaştık. Kim olduğumuzu ve nereden geldimizi öğrendikten sonra büyük bir öfke ve kinle insan haklarına sövüp saydılar. Silahlarını

üzerimize doğrularak "bizleri öldürecekleri" tehditinde bulundular. Kimi heyet üyeleri ile konvoyumuza katılan yerli ve yabancı gazetecileri tekmelediler. Daha sonra İHD Diyarbakır Şubesine gittik. Önceden haberli olup bizi bekleyen gazetecilere izlenimlerimizi anlattık ve aynı gün Ankara'ya döndük.

Silahlı çözüm, kalıcı çözüm olamaz, herkes silahını bırakmalıdır. Sorun demokratik barışçı yollarla çözümlenmelidir. Halkın barış istemine aykırı tutum ve davranışlardan kaçınılması sorunun çözümünü kolaylaştıracaktır. Demokrasi bütün boyutlarıyla ülkenin her karış toprağında yaşama geçirilmelidir. Hükümete ulaşan bilgilerin tek yanlı olduğu ve gerçekleri tam anlamıyla yansıtmadığı anlaşılıyor. Hükümet Karabağ sorununa gösterdiği duyarlılığı burada da göstermeli, Paris Şartını yaşama geçirmelidir. Bu katliama dur denilmelidir. Sorunun çözümünde şiddeti bir yöntem olarak seçen hiçbir yaklaşımı onaylamıyoruz. (24 Mart 1992)

Newroz sonrası gözlemler

İnsan Hakları Derneği tarafından Newroz bayramının hemen sonrasında bölgeye ikinci bir heyet gönderildi. İHD Genel Sekreter Yardımcısı Yusuf Alataş başkanlığında kurulan heyet, İHD Balıkesir Şubesi Başkanı Mehmet Eker, İHD İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu üyesi İzzet Eray, İHD Konya Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri Kazım Bozdağ ve Mehmet Yüksel, Çağdaş Hukukçular Derneği Ankara Şube Sekreteri Sait Kıran, ÇHD İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri Kamil Kırgan ve İbrahim İnce, İstanbul Kadıköy Halkevi yöneticileri Nezir Yatkı ve Serap Kaya ile Newroz Dergisi'nden Hüseyin Alataş'tan oluştu. Heyet, 31 Mart ile 4 Nisan 1992 tarihleri arasında Diyarbakır, Nusaybin, Cizre, Şırnak ve Van'da incelemeler yaptı. Heyetin incelemeleri sonucunda hazırlanan raporun sonuç bölümünde şöyle denildi:

- Newroz olayları sırasında yaralanan yüzlerce kişi halen, Diyarbakır, Siirt, Mardin ve Van hastanelerinde tedavi altındadır. Yaralananların çoğunu kadın, çocuk ve yaşlılar oluşturmaktadır.

- Birçok yaralı, korkusu ve devlete olan inançsızlığı nedeniyle evinde ve son derece sağlıksız koşullarda tedavi edilmeyi yeğlemektedir. Yalnızca Nusaybin merkezinde evinde tedavi gören 8 kişi heyetimiz tarafından ziyaret edilmiş ve durumları yakından görülmüştür. Bu durum gerçek yaralı ve ölü sayısının açıklananın çok üzerinde olduğunu göstermektedir.

- Son olaylar, Kürt halkının devlete olan inancını tamamen ortadan kaldırmış, koalisyon hükümetine bağlanan ümitleri yok etmiştir. Nusaybin, Cizre ve Şırnak'ta insanlar devletin kendilerini insan yerine koymadığına, kendilerine zulüm ettiğine kesin olarak inanmaktadır. Bu kişilerin devletten herhangi bir beklentisi bulunmamaktadır.

- Nusaybin Cizre ve Şırnak'ta yerinde yapılan gözlemler, yerel yöneticilerle ve halkla yapılan görüşmeler sonucunda Newroz sırasında büyük küçük, kadın-erkek ayrımı yapılmadan halka rastgele ateş edildiği, panzerlerle yere oturan halkın ezildiği yargısına varılmıştır.

Bu arada Şırnak'ta Newroz bayramı sırasında yaşanan olaylar nedeniyle haklarında dava açılan 35 kişinin yargılanmasına 16 Ekim günü Diyarbakır DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede sanıkların

"Türkiye'yi bölmek için çalıştıkları, PKK üyesi oldukları, halka güvenlik kuvvetlerine karşı kışkırttıkları, devlete ait binalara ateş ettikleri ve izinsiz gösteri düzenledikleri" öne sürüldü. Hazırlanan iddianamede sanıklardan 16'sı hakkında ölüm, 19'u hakkında ise 5 yıla 15 yıl arasında değişen hapis cezaları istendi. Haklarında ölüm cezası istenen 16 sanığın adları şöyle: "Şehbaz Sümbül, Leşker Acar, Lokman Külter, Bahattin Külter, Mehmet Hazar, Mehmet Yimez, Faysal Osal, İskan Osal, Zana Osal, Ali Sapmaz, Şemdin Ertaş, Emin Külter, Sait Uysal, Abdülmenaf Tekme, Halil Katar ve Abdullah Yimez". Haklarında 5 yıla 15 yıl arasında hapis cezası istenen 19 sanık arasında İnsan Hakları Derneği Şırnak Şubesi Başkanı Sekvan Aytu, Şırnak Belediye Başkanı Ahmet Hamdi Yıldırım, Avukat Mesut Uysal, Halkın Emek Partisi Şırnak İl Başkanı Feyzullah Demir ile Siirt eski milletvekillerinden Kemal Birlik de yer alıyor. İddianamenin okunmasından sonra "sanıklar arasında yaşları 18'den küçük kişiler bulunduğu" gerekçesiyle duruşmaların gizli olarak yapılması kararlaştırıldı.

Van'daki Newroz olayları sonrasında tutuklanan İnsan Hakları Derneği Van Şube Başkanı Yavuz Binbay ile Yeni Ülke gazetesi muhabirlerinden Naif Yaşar, Diyarbakır DGM'de 6 Temmuz günü yapılan duruşmada serbest bırakıldı. Duruşma sonunda, davada tutuklu olarak yargılanan diğer 54 sanık da tahliye edildi. 56 sanığın yargılanmasına halen tutuksuz olarak devam ediliyor. Yüksekova'daki olaylarla ilgili olarak da 12'si tutuklu 44 kişi hakkında dava açıldı. Diyarbakır DGM'de görülen davanın 22 Temmuz günü yapılan duruşmasında tutuklu 12 sanıktan 8'i tahliye edildi. İstanbul'un Esenyurt semtindeki olaylar sonrasında tutuklanan Fesih Taşdemir, Hacı Erdemir, Nusret Demirtan ve Hasan Elmas adlı kişiler de İstanbul DGM'de 17 Temmuz günü yapılan duruşmada tahliye oldu.

Antalya'daki Newroz Bayramı gösterilerine katıldıkları için İzmir DGM'de yargılanan 26 kişi hakkındaki dava ise 15 Aralık günü sona erdi. Dava sonucunda sanıklardan Sevim Pınar, "gösteri sırasında PKK'nın görüşleri doğrultusunda slogan attığı" gerekçesiyle 1 yıl 8 ay hapis ve 41 milyon 666 bin lira da para cezasına mahkum oldu. 23 sanığın beraat ettiği davada, Sedat Demirtaş ve Selçuk Katırcı adlı iki sanık hakkında da görevsizlik kararı verildi.

b)- Şırnak ve benzeri olaylar

Newroz olayları sırasında yaşanan yaygın şiddet gösterilerine benzer ortamlar, 1992 yılının ikinci yarısında, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki bazı yerleşim merkezlerinde tekrarlandı. Siyasi iktidarın benimsediği "sana bir vururlarsa sen de üç vur" şeklinde özetlenebilecek bir politikanın ilk kurbanı, Şırnak ve binlerce Şırnak'lı oldu. Şırnak'ta 18 Ağustos gecesi meydana gelen kısa süreli taciz ateşine, güvenlik güçleri tarafından çok sert yanıt verildi. Şırnak, 48 saatten fazla bir süre ateş altında tutuldu. İnsanlar öldü, şehir merkezi deprem sonrası görüntüleri hatırlatan yıkıntılarla dolu bir enkaz haline geldi.

Şırnak olayları aslında habersiz gelmemiştir. Şırnak'taki olayların küçük bir provası, bu olaylardan kısa bir süre önce Şırnak'ın Cizre ilçesinde yapılmıştı. Cizre'de devlete ait bazı binalara 7 Ağustos gecesi, PKK militanları tarafından roketatar ve otomatik tüfeklerle ateş açıldı. Ölen ya da yaralananın olmadığı saldırıdan sonra, saldırıya uğrayan binaları koruyan güvenlik görevlileri çevreye

rastgele ateş açtı. Şırnak Milletvekili Selim Sadak, güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda iki kişinin yaralandığını, 3 kamyon ve 2 işyeri ile 3 evin tahrip olduğunu bildirdi. Olaylar sırasında Özgür Gündem gazetesi muhabirlerinden Sait Arısoy'un evine de bir roketatar mermisi isabet etti.

Şırnak'ta yaşananlara benzer olaylara, daha sonra sırasıyla Çukurca, Musabey, Kulp ve Cizre'de de tanık olundu. Tüm bu olaylarla ilgili olarak yapılan resmi açıklamalarda kullanılan üslup ise hep aynı idi. Resmi açıklamalara göre, "PKK saldırmış, güvenlik görevlileri de kendilerini savunmuş ve saldırıya karşılık vermişti". Ama olaylar incelendiğinde bu resmi açıklamaların büyük ölçüde gerçekleri yansıtmadığı ortaya çıktı. Bu olaylar sonucunda, 26'sı Şırnak'ta, 3'ü Çukurca'da, 2'si Musabey'de, 1'i Kulp'ta, 9'u da Cizre'de olmak üzere toplam 41 kişi yaşamını yitirdi, 100'e yakın insan yaralandı.

19 Ağustos günü sabah saatlerinden itibaren radyo ve televizyonlar, bir gün sonra da gazeteler, Şırnak'a 1000-1500 PKK militanının saldırdığını ve şehirde yer yer göğüs göğüse varan çatışmalar yaşandığını bildirdiler. Olayların başlamasıyla birlikte Şırnak'ın dünya ile bağlantısı kesildi. Olayların ilk 48 saati içinde tüm kamuoyu, resmi makamların verdiği gerçek dışı bilgiler ışığında Şırnak'ta PKK ile güvenlik kuvvetleri arasında ciddi çatışmalar olduğuna inandı. Ancak günler geçtikçe Şırnak'ta söylenenlerin tam tersine, bir vahşet yaşandığı ortaya çıktı.

Şırnak'taki devlete ait bazı binalar ile askeri savunma mevzileri civarında 18 Ağustos gecesi önce tek tek, ardından da yoğun bir biçimde silah sesleri duyulmaya başlandı. Silah sesleri kısa bir süre içinde Şırnak'ın dört bir yanına yayıldı. Bu sırada kentteki elektrikler ve telefonlar kesildi. Olayların başlamasıyla birlikte kentte sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Silah sesleri sabah saatlerine kadar devam etti. Silah sesleri 19 ve 20 Ağustos günleri de sürdü. Olaylar sırasında güvenlik kuvvetleri tarafından onbinlerce mermi tüketildi.

Olayların ilk üç günü Şırnak'a giriş ve çıkış yasaklandı. Kente, gazetecilerin de girmesine izin verilmedi. Gazeteciler, Şırnak'a ancak 21 Ağustos günü, o da güvenlik kuvvetlerinin kontrolü altında girebildi. Ancak gündüz saatlerinde kente girebilen gazetecilerin belirlenen bölgeler dışında fotoğraf çekmelerine ve görüşme yapmalarına izin verilmedi. İlk günler içinde, Şırnak Belediye Başkanı Ahmet Hamdi Yıldırım ile görüşmek isteyen gazeteciler bile polisler tarafından engellendi.

Olayların ardından Şırnak'ta halka ait sağlam bir tek ev ve işyeri kalmazken, PKK militanlarının saldırısına uğradığı öne sürülen devlet kurumlarından hemen hiç birisinde ciddi bir tahribat olmadı. Olaylar sırasında Şırnak'taki ev ve işyerlerinin yüzde 70'i harabeye döndü, kentteki tüm araçlar kullanılmaz hale geldi, hayvanlar öldürüldü, dükkanlar tahrip edildi, yağmalandı. Belediye Başkanı Ahmet Yıldırım ile Doğru Yol Partisi İl Başkanı Orhan Uysal'ın bile evleri kurşunlandı. Evi kurşunlanan Orhan Uysal yaralanırken, evde bulunan Süleyman adlı bir işçi de öldü.

20 Ağustos gecesi Türkiye İnsan Hakları Vakfı yetkililerinin telefonla ulaştığı bir Şırnak'lı şunları anlattı: "Korku içindeyiz. Özel timler hedef gözetmeksizin evlere doğru ateş açıyor. Zevk için dükkanları yakıyorlar. Evimiz

İsmetpaşa mahallesinde. Mahalledeki iki dükkan özel timler tarafından zevk için yakıldı. Sivil halktan ölen ve yaralananlar var. Yaralıları hastaneye götürülüyor. Can güvenliğimiz tamamen ortadan kalkmış durumda. Evi bize yakın olan Sökmen ailesinin iki küçük çocuğu vuruldu. Evde tedavi etmeye çalışıyorlar. Su ve elektrikler kesik. Sokaktaki çeşmeden su alınmasına bile izin verilmiyor. Çatışma dedikleri, güvenlik görevlilerinin çevreyi taramasından başka bir şey değil". Şırnak İl Genel Meclisi'nin DYP'li üyelerinden Şahin Kadirhan ise 23 Ağustos günü yaptığı açıklamada Atatürk heykelinin çevresine dizilen tanklarla evlerin top ateşine tutulduğunu ve kentte kesinlikle PKK militanı görmediğini söyledi.

Olaylar sırasında biri polis, 3'ü de er olmak üzere toplam 26 kişi öldü, yaklaşık 60 kişi yaralandı, 500'den fazla kişi de gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Temel Uçar, sorgulanırken yaşamını yitirdi. Gözaltına alınan bazı kişiler tarafından yapılan açıklamada olayla ilgili olarak, "Şırnak'ın Dağkonak köyünde yaşayan Temel Uçar adlı kişi sorgulanırken, hazırlanan senaryoyu kabul etmedi. Yapılan yoğun işkenceye karşın direndi. Bunun üzerine gözleri oyuldu, dili koparıldı ve öldürüldü. Göstermelik bir otopside sonradan cenazesi ailesine teslim edildi ve kimse görmeden gömülmesi sağlandı" denildi. Şırnak olayları sırasında ölenlerin adları şöyle:

"Hezni Erkol, Zehra Koval, Halime Kurtel, Süleyman Kurtel, Abdülaziz Besin, Yusuf Basan, Yusuf Vatan, Kumru Güngen, Gülüm Güngen (6 yaşında), Medine Güngen (14 yaşında), Hacı Dumanlıdağ, Güler Sökmen (3 yaşında), Salih Özgürpınar, Nurettin Sökmen, Mehmet Akaman, Salih Balık, Veysi Sökmen (6 yaşında), Sema Sökmen (9 yaşında), Hacı Kılınç, Fakir Hakaydın (er), Murteza Erkoca (er), Ramazan Aydın (er) ve Ali Duman (polis) ve yakılan bir kamyon ile bir otobüste bulunan kimliği belirsiz üç kişi".

PKK adına 21 Ağustos günü yayınlanan bildiriye, Şırnak'a bir saldırı düzenlenmediği belirtilerek, "Şırnak'a giren bir gerilla birliğimiz yoktur. Şırnak il merkezi tarafımızdan basılmadığı halde, devlet ve Türk basını böyle bir haber yaymıştır. Bu haberin ardından kuşatılan Şırnak'ta özel timler insanları kurşunlamıştır. Bu haberler, yapılan katliamlara gerekçe bulmak için çıkartılmıştır" denildi. Aynı gün Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin yaptığı açıklamada ise "PKK militanlarının Şırnak'a saldırdıkları" iddiası yinelenerek, olaylar sırasında 4'ü güvenlik görevlisi olmak üzere toplam 19 kişinin öldüğü belirtildi.

Şırnak'ta, 23 Ağustos gecesi saat 23.00'den 24 Ağustos sabahına değin yeniden yoğun silah sesleri duyuldu. Ayrıca çok sayıda patlama meydana geldi. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, kente PKK militanları tarafından yeni bir saldırı düzenlendiğini ve çıkan çatışmaların sabaha kadar devam ettiğini öne sürdü. Valiliğin yaptığı açıklama, bölgedeki kaynaklar tarafından yalanlandı. Bölgedeki kaynaklar, Şırnak'ta bir çatışma yaşanmadığını, olayların, güvenlik kuvvetlerinin çevreye rastgele ateş açmasıyla başladığını bildirdiler. Bu olayın ardından 24 Ağustos sabahından itibaren Şırnak'ta yaşayan sivil halkın büyük bir bölümü, çevredeki yerleşim merkezlerine ya da açık araziye göç etti. Uzun bir süre Şırnak'a geri dönmeyen binlerce kişi kötü yaşam koşulları altında günlerini geçirmek zorunda kaldı.

Kent merkezindeki olaylar devam ederken 23 ve 24 Ağustos günleri Şırnak yakınlarındaki Yoğurtçular, Toktepe ve Balveren köylerine de güvenlik kuvvetleri tarafından operasyonlar düzenlendi. Her üç köyün ağır silahlarla büyük ölçüde tahrip edildiği operasyonlar sırasında Balveren köyünde İbrahim Artunç (7), Mehmet Artunç (40) ve Remziye Artunç adlı kişiler ile soyadı öğrenilemeyen Kumriye (30) adlı kadın öldü, Vesile Artunç (35), Gülay Artunç (2), Ayşe Artunç (8) ile Mehdiye ve İbrahim adlı kişiler de yaralandı. Yaralılar, Diyarbakır ve Şırnak'taki hastanelere kaldırıldı. Operasyon yapılan yerleşim merkezleri arasında yeralan Yoğurtçular köyü ise büyük ölçüde yandı. Yoğurtçular köyünde çıkan yangınla ilgili havadan çekilmiş fotoğraflar bazı gazetelerde yer aldı. Milletvekilleri ile gazetecilerin, operasyon yapılan köylere gitmelerine izin verilmedi.

Şırnak olayları sırasında gözaltına alınan 500 kadar kişiden 44'ü daha sonra tutuklandı. Günlerce "PKK militanı olduklarına" dair propaganda yapılan geride kalan yüzlerce kişi ise sessiz sedasız serbest bırakıldı. Tutuklananlar, gönderildikleri Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde yaptıkları açıklamada, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini ve Şırnak Tugay Komutanı Mete Sayar'ın hazırladığı gerçek dışı ifadeleri imzalamak zorunda kaldıklarını bildirdiler. Şırnak'ta güvenlik kuvvetlerinin büyük bir katliam yaptığının savunulduğu açıklamada, "Şırnak'a PKK'nın büyük bir saldırı düzenlediğini kabul etmemiz için sürekli işkence yaptılar. Şırnak'a yüzlerce PKK militanının saldırdığını ve bizlerin de bunlara yardım ettiğini kabul ettirmek istiyorlardı. Kabul etmediğimiz taktirde öldürüleceğimizi söylüyorlardı. Hatta, Temel Uçar adlı bir köylü gördüğü işkenceler yüzünden öldü. Zorla alınan ifadelerimiz, Tugay komutanının odasında videoya kaydedildi" denildi.

Şırnak olayları nedeniyle 22'si tutuklu, 23 kişi hakkında Ekim ayı içinde dava açıldı ve sanıkların hakkında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmeleri istendi. Haklarında ölüm cezası istenen sanıkların adları şöyle: "Şerif Zeyrek, Süleyman İrteğün, Mehmet Salahi Sidar, Osman Kaya, Mehmet Zeyrek, Hasan Bayık, Mehmet Zeyrek, Şükrü Belge, Salih Zeyrek, Reşit Zeyrek, Ahmet İbre, Salih Adıgüzel, Şükrü Deniz, Mirve Zeyrek, Ömer İrteğün, Mahmut Zeyrek, Şefik İrteğün, Esat Demir, Emin Demir, Ahmet İrteğün, Şevket İrteğün ve Kemal İrteğün". 23 kişinin yargılanmasına 27 Ekim günü Diyarbakır DGM'de başlandı. Duruşmada sorgulamaları yapılan sanıklar, emniyet ifadelerinin işkenceyle alındığını ve gerçek dışı olduğunu söylediler. Duruşma sonunda haklarında ölüm cezası istenen 22 tutuklu sanıktan Şeref Zeyrek dışında kalan 21'i tahliye edildi.

Şırnak'ta yaşananlar, olaylar yatıştıktan sonra kente giden yerli ve yabancı gazeteciler, insan hakları heyetleri, siyasi parti temsilcileri vs. tarafından irdelendi. Olaylarla ilgili çok sayıda haber, yorum, makale yazıldı, raporlar hazırlandı. Olayların ardından Şırnak'a giden gazeteci Koray Düzgören, izlenimlerini, 25 Ağustos 1992 tarihli Hürriyet gazetesinde şöyle özetledi:

"Şırnak olaylarında başından beri akılları kurcalayan, yanıt aranan suların hiç de hoş olmadığı ortaya çıkıyor. Güvenlik güçlerinin kuşatması altındaki Şırnak'ta sis örtüsü kalktıkça, bazı ciddi iddialar ve önemli bulgulardan söz ediliyor. Yaygın iddia şu: PKK militanları kente girmediler. İlk gün, yani Salı

akşamı Şırnak'ı çevreleyen tepelerden Emniyet Müdürlüğü, Jandarma Tugayı ve bazı resmi binalara roket ve havan atışı yapıldı. Militanlar, yoğun ateşten sonra dağlara doğru kaçtılar. Ardından güvenlik güçleri ellerindeki hafif-ağır tüm silahlarla tepelere saatler boyu ateş açtılar. Şırnak'ta görüştüğümüz birçok vatan-daş, özellikle ikinci gün, gündüz saatlerinde güvenlik güçlerinin hedef gözetmeksizin tank ve ağır silahlarla yoğun ateş açtığını söylüyor. Bu iddiayı Şırnak Valisi Mustafa Malay da doğruluyor ve "tam bir kör dövüşü şeklinde" ateş açıldığını belirtiyor.

Ateşe karşılık veren Şırnak'lıların bulunduğu da söyleniyor. Yaka-lananların PKK'lı diye ilan edilenleri, belki de bunlar. Vali Malay'ın açıkça söylediği gibi, Şırnak'ta hiçbir şey net değil. Ne PKK'lı olarak açıklanan 139 kişinin PKK'lı olduğu, ne de ele geçirilen silahların saldırıda kullanılan silahlar olduğu belli. Birincisi için sorgulamanın bitmesi, ikincisi için ise balistik mu-ayene gerekiyor. Bu konudaki açıklamada, "139 kişinin sorgulaması bit-memekle birlikte bu işlere karışacağı tahmin ediliyor" deniyor. "Ama kesin değil" diye de ekleniyor.

Varsayalım ki, iddialar doğru ve ilk günkü PKK saldırısından sonra güvenlik güçleri iki gün boyunca kentteki muhtemel ateş noktalarına karşı, va-linin deyiimiyle "gelişigüzel bir kör dövüşü halinde" ateş açtı. Peki amaç ne ola-bilir? Sorumu Şırnak milletvekili Orhan Doğan yanıtlıyor: "Devlet PKK'nın korku salarak taban bulduğu inancında, Kendisi daha fazla korku vererek tabanı yanına almaya çalışıyor. Devletin bu uygulaması, her geçen gün PKK'ya kan veriyor, can veriyor. Onu büyütüyor".

Şırnak'ta incelemeler yapan Halkın Emek Partisi heyeti içinde yer alan Şırnak Milletvekili Mahmut Alınak ise yaptığı açıklamada, gördükleri man-zaranın insanlık açısından yüz karası olduğunu söyledi. Şırnak'taki olaylarla il-gili olarak kamuoyuna yanlış ve yalan bilgiler aktarıldığını savunan Mahmut Alınak, "Şırnak'ı genelkurmay yok ediyor. Tüm dünyayı Şırnak'ta yaratılan ikinci Halepçe'yi görmeye çağırıyoruz. Şırnak'ı haritadan silmeye karar vermişler. Binlerce insan şehirden göç ediyor. Şırnak'ta savaş koşulları geçerlidir" dedi. HEP milletvekillerinin Şırnak'ta yaptıkları incelemeler so-nucunda hazırlanan rapor da Eylül ayı başında kamuoyuna açıklandı. Koalisyon hükümetinin "olayların sorumlusu" olmakla suçlandığı raporda, "Siyasal iktidar, (Kürt sorununun çözümünde, PKK'nın halka korku salarak destek bulduğu) görüşünden hareket ederek, devletin daha çok korku vermesi halinde, halkın devletten yana olacağı ilkesine sahiptir. Bu ilkeyi pratik yaşama geçirmeye ka-rarlı olan siyasal iktidar, Şırnak gibi bir başka yerde de yapılacak pro-vakasyonlara engel olmak gibi bir sorumluluk taşımamaktadır" denildi.

İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi ile Ankara, Adana, İzmir, İstanbul, Diyarbakır, Mardin, Kars, Konya, Hatay, Elazığ, Mersin ve Gaziantep şubelerinin başkan ya da yöneticileri ile Türk Tabipler Birliği, Halkevleri ve Eğitim-Sen yöneticilerinden oluşan bir heyet, 5 Eylül 1992 tarihinde Şırnak'a gitti. Heyetin yaptığı incelemeler sonucunda edindiği izlenim rapor haline getirilerek kamuoyunun bilgisine sunuldu. Sözkonusu rapor, Birleşmiş Milletler Türkiye Temsilciliği ile TBMM Başkanlığı başta olmak üzere ilgili kişi ve kuruluşlara verildi. Rapor, özetle şu görüş ve izlenimleri içerdi:

"5 Eylül günü Cizre'den Şırnak'a hareket ettik. Kasrik Boğazı'nda güvenlik görevlileri tarafından durdurulduk. (Geçip geçemeyeceğimizi) soracaklarını söylediler. Yarım saat bekledik. Bu arada askerlerin başındaki üst olduğunu sandığımız biri, (gazetelerden, İHD'nin Birleşmiş Milletler'e başvurusunu okumuş) bize, (heyetin ne zaman geleceğini) sordu. Sonunda izin çıktı ve boğazı geçtik. Şırnak'a 15-20 kilometre uzaklıktaki Kumçatı bölgesinde göç edenlerin yerleşim yerlerini gördük.

Şırnak'a 10 kilometre kala askeri bir konvoyun peşine takılmak zorunda kaldık. Önümüzdeki 7 askeri araçta ağır silahlı askerler vardı. Onlar önde, biz arkada ve bizim arkamızda da başka araçlar Şırnak'ın girişine geldik. Askerler Cudi dağı ve çevre köylerdeki operasyonlardan dönüyorlarmış. Şırnak girişinde durdurulduk. Otobüse giren silahlı iki er, büyük bir öfke ile arka sıralara yürüyüp, fotoğraf çeken İHD Kars Şubesi başkanının filmlerini parçaladı. Az sonra bir üstegmen gelip, (biraz beklememizi) söyledi. Erlerin davranışına karşı gösterilen tepki üzerine de özür dileyerek, erlerin psikolojik durumlarının iyi olmadığını belirtti.

Sivil güvenlik görevlileri, bize, (Şırnak'a girebilmek için Bölge Valiliği'nden belge alıp almadığımızı) sordular. Belge olmadığını söyleyince de (Şırnak'a giremeyeceğimizi ve kimseyle görüşemeyeceğimizi) söylediler. İşrarlarımız ve durumu Bölge Valiliği'ne iletmemiz üzerine, yaklaşık bir buçuk saat sonra Şırnak'a giriş izni çıktı. Bekleyiş sırasında ve telefon için birkaç kez ekip arabası ile PTT'ye giderken, güvenlik görevlileri bize (mecburi hizmetin üç yıl olmasından ve uzun bir süre eş ve çocuklarından ayrı kalmış olmalarından) ötürü yakındılar.

Sonunda Şırnak'a girdik. Güvenlik görevlilerinin arabası önde, otobüsle Şırnak sokaklarını gezmeye başladık. Şırnak tam bir savaş sonrasının görüntüsü içindeydi. Yollar mermi kovanlarıyla doluydu. Sokaklarda tek tük insan görünüyordu. Tümünün yüzünde kaygı ve korku vardı. Kaçamak gözlerle bizleri izlediler. Kent, yerle bir edilmiş, yakılmış, yıkılmıştı. Binalarda, topların açtığı büyük delikler vardı. Evlerin ve işyerlerinin her bir yanı kurşunlarla delik deşik edilmişti. Heyette bulunanlar, büyük bir bölümü para karşılığında temizletilmiş olmasına karşın, yine de avuç dolusu kovan topladılar. Zırhlı araçtan atılan büyük bir kovani, çocuklar bize getirdi. Ancak, güvenlik görevlilerinden biri gelip kovani geri aldı. Newroz sonrası Cizre ve Şırnak'ta yapılan incelemelerde de bu kovanlardan elde edilmiş ve bunların Alman zırhlı araçlarında kullanıldığı saptanmıştı.

İHD Şırnak Şubesi, yerle bir edilmişti. Doğru Yol Partisi ve Halkın Emek Partisi binaları havanlarla önce topa tutulmuş, sonra da yakılmıştı. Şırnak'ın en gösterişli binası olan hizmete yeni açılacak 4 katlı otel tamamen kurşunlanmıştı. Bazı korucular olaydan önce, Türk bayrağı çekerek evlerinin yıkılmasını önlemişler. Sağlı sollu tüm işyerleri, evler kurşunlanmış, topa tutulmuş ve yakılmıştı. Evinin yıkıntıları arasında görüştüğümüz, Anavatan Partisi'ne üye Belediye Başkanı Ahmet Hamdi Yıldırım bize şunları anlattı: (Ben o gün yoktum. Akşam saat 20.30 sıraları, önce üç beş el silah sesi duyulmuş. Sonra da yoğun bir top ateşi başlamış. Ne olduysa o süre içinde olmuş. Dışarıda ne olup bittiğini kimse görmemiş. Herkes evinin bodrum katına sığınmış. Halkın tümü

terörist kabul ediliyor. Ateş açılırken ayırım yapılmamış, rastgele ateş edilmiş. Halk sokağa çıkma yasağından sonra sessizce kenti terk etti. Yardıma ihtiyacımız var. Burada yeni Şırnak zor inşa edilir. Yeni bir yerleşim yeri gösterilmelidir. Bu olmazsa içerden ve dışarıdan yapılacak düzenli bir yardım ile ancak yeniden onarılabilir.)

Başkanın evinin karşısındaki işyerleri de tamamen yıkılmış ve ateşe verilmişti. Uludere yolu üzerinde tıp yüklü bir kamyonla, üç arabanın kurşunlanıp yakılmış olduğunu tespit ettik. Şırnak içinde dolaşırken üç-dört ailenin traktörlerin arkasındaki römorklara eşyalarını yüklediğini gördük. Bunların, olay sonrası kenti terk ettikten sonra geri dönen ve eşyalarını alıp yeniden kenti terkedecek olan insanlar olduğunu öğrendik. Yanımıza, adını açıklamayan biri geldi. Evlerin içini de (gezip görmemizi) istedi ve "Ben 18 yıllık devlet memuruyum. Beş çocuğum var. Evimi yerle bir ettiler. Hiçbir şeyim kalmadı. Ne yiyip ne içeceğiz. Bu böyle gitmez." dedi.

Tugay Binası ile askeri lojmanları da gördük. Defterdarlık, Maliye ve Sağlık Yurdu'nda kayda değer bir tahribat yoktu. Defterdarlık'ın yan tarafında yıkıntılar vardı. Ancak Tugay binası ve Askerlik Şubesi'nde hiçbir kurşun ya da yıkıntı izine rastlayamadık. Polis lojmanlarında da bir tahribat görülüyordu. Tarım Müdürlüğü'nde hasar büyüktü. Jandarma Karakolu'nun saçıtan olan çatısının bir bölümü parçalanmıştı. PTT'nin caddeye bakan duvarlarında kurşun izleri görülüyordu. Ancak bir gazetenin Cizre muhabiri (bu izlerin Newroz gününden kaldığını ve kendisinde bunu doğrulayacak fotoğrafların bulunduğu) söyledi. Gördüklerimiz ve dinlediklerimiz, olaylar sırasında yapılan resmi açıklamaların tam tersine idi. Ne Tugay Komutanlığı binası ne de açıklamalarda adı geçen diğer binalarda tahribat vardı".

Raporda, geniş bir yer tutan İHD Şırnak Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Nihat Bursik'in anlatımları ise şöyle:

"Olay tarihinde ben Cizre'de bulunuyordum. Gece hemen telefonla Şırnak'ta bulunan tanıdıklarımızla irtibata geçtim. Telefonda görüştüğüm kişiler, (özellikle tank, havan topu ve roket gibi ağır silahlarla şehre ateş edildiğini, buldukları evlerin isabet aldığını) belirtip panik içinde bizden yardım istiyorlardı. Ancak elimden birşey gelmediğinden çaresiz bir şekilde kendilerini sakinleştirmeye çalışıyordum. Kendisiyle bağlantı kurduğum bir kişi, bana (Yusuf Basan'ın evine top mermisi isabet etti. Bunun üzerine eline beyaz bir bez parçası alan Yusuf, dışarı çıkıp askerlerden yardım istedi. Bu sırada evin karşısında bulunan panzer kendisine ateş etti. Yusuf vuruldu. Olayı evimin penceresinden gördüm) dedi. Tatar ailesinin reisi olan Alihan Tatar'ın yakınlarıyla yaptığım görüşmede ise Alihan Tatar'ın kardeşi olan korucu başı Süleyman Tatar (ST) ile Tugay Komutanı (TK) arasında geçen bir telsiz konuşmasını bana aynen şöyle aktardılar.

ST: Komutanım bize ateş ediyorsunuz.

TK: Sen kimsin.?

ST: Ben korucubaşı Süleyman Tatar'ım

TK: Oradan ateş ediliyor ama.

SK: Ateş eden bizleriz. Komşum olan polis memuru ile birlikteyim

TK: Ben anlamam. Farketmez sen de Kürt değil misin?

Beni bir daha arama.

Öğrendiğimiz kadarıyla olayda, Alihan Tatar'ın oğlu Mesut Tatar ile adını alamadığımız bir yeğeni de yaralanmış.

Ortakdaki boş kovanların tümünde "MKE" damgası vardı. Özellikle bakmama rağmen, "MKE" damgalı olmayan boş kovan bulamadım. Başka kovan olmaması, bana göre, iddia edildiği gibi bir çatışmanın olmadığını kanıttır. Aksi durumda Makine Kimya Endüstrisi'nin imali dışında da boş kovanlar olurdu. Kısacası duyduklarımıza ve gördüklerimize dayanarak PKK'nın iddia edildiği gibi Şırnak'a bir saldırı düzenlemediğini söyleyebiliriz. Kaldı ki bir PKK'linin günlerce şehir merkezinde çatışmaya girmesi, sonuçta da sağ ya da ölü olarak yakalanmaması mantık dışıdır. Bu konuda halk ile yaptığım görüşmede, şehirde militan gördüğünü söyleyen tek kişiye rastlamadım. Ayrıca, (başta Tugay Komutanlığı ve Emniyet Müdürlüğü olmak üzere resmi binalarda büyük hasar olduğu) söyleniyor. Bu tümünden gerçek dışıdır. Yine (bir dehlizde 20 PKK'linin yakalandığı) iddiası da gerçek dışıdır. Dehlizde yakalananlar Şırnaklı olup bunlardan biri de Avukat Abdurrahim Demir'dir. Dehliz denilen yer ise, hepimizin bildiği bir bodrumdur. Bizzat kendim gidip gördüm. Kaldı ki iddia edildiği gibi PKK saldırısı olsa, güvenlik güçlerinin PKK'nin peşine düşmesi gerekirken şehiri ve sivil halkı top atışına tutmasının anlamı nedir?"

Raporun, "Şırnak ve Cizre, Türkiye'de mi?" sorusunun sorulduğu sonuç bölümü ise özetle şöyle:

"Bu rapor, son AGİK Paris Şartının hükümetler dışı örgütlerin işlevine ve önemine yüklediği sorumluluk ile, derneğimizin kuruluş amacına bağlı olarak ve herşeyden önce de insan olarak, doğruların ve gerçeğin ortaya çıkarılmasının sorumluluğu ile hazırlanmıştır. Şırnak'taki ölümler, işkenceler, yıkımlar ve göçler ya devletin sorumluluğu altındadır, ya da, devletin denetimi dışındaki güçler tarafından yapılmıştır. Eğer, devlet bunu hala yadsıyorsa, o zaman yapanları bulmalıdır.

Bu sonuçlarda, Olağanüstü halin yeniden uzatılmış olmasının, bir halkın kimliğinin yadsınılmasının payı unutulmamalıdır. Demokratikleşme ve insan hakları adına yapılan programlara ve söylemlere karşın, olumlu hiçbir adımın atılmamış olmasının payı unutulmamalıdır. Yaklaşık, bin yıldır birlikte yaşayan iki halkın kardeşliğini düşmanlığa dönüştürmek isteyen şiddet politikalarının sorumsuzluğu unutulmamalıdır. Her türlü teröre karşıyız diye diye, devletin Şırnak'taki terörünü görmezlikten gelen bir tutumun ve anlayışın sorumluluğu unutulmamalıdır. Sorunu, barışçıl, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne dayalı çözmek yerine, tanklarıyla, toplarıyla, kan ve gözyaşı dökerek, öfke ve düşmanlık politikalarıyla çözümsüzlüğe götüren bir devlet anlayışıyla bu sorunun daha da derinleşeceği görülmektedir.

Bir halkın, hak ve özgürlüklerinin varolmadığını, baskı ve eziyet altında olduğunu söylemek için, ne o halktan, ne onun dilinden, ne onun dininden ne de siyasetinden olmak gerekir. Sadece, insandan ve insan haklarından yana olmak yeter. Düne kadar, devletin öldürümlerinden, işkencelerinden, toplumun işsizliğe ve açlığa terkedilmesinden yakınların, şimdi, birden devletçi kesilmelerine, şaşırılmamak gerekir. İnsanlara dışkı yedirilirken, yerlerinden, yurtlarından edilirken korku ve yoksulluğun sarmalında boğuşulurken sessiz kalanlar, şimdi o halkın hak ve özgürlük istemleri karşısında bir takım gerekçelere sığınmaktadırlar.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, bölgeye acil izleme kurulu göndermelidir. Meclis, parti ayrımı gözetmeksizin, bölgede kanayan yarayı sarımalıdır. Türkiye Barolar Birliği, bu hukuk dışılığı yerinde izlemeli, uluslararası hukuku işletmeli ve sorumluları ortaya çıkartarak, cezalandırılmasını sağlamalıdır. Mimar ve mühendis odaları, Şırnak'ın yeniden onarımı için harekete geçmeli, uluslararası mühendis ve mimar kuruluşlarının yardımını sağlamalıdır. Türk Tabipler Birliği, bölgedeki yaralarının sarılması için etkin girişimlerde bulunmalıdır.

Bu sorun çözülmedikçe, toplumca beklenen, huzur ve güven ortamı sağlanamaz. Silahların susması için elbirliği yapalım. Ayrımsız hak ve özgürlüklerden yararlanan bir Türkiye için, herkesi çaba göstermeye çağırıyoruz".

Bu arada Sosyal Demokrat Halkçı Parti ile Doğru Yol Partisi'ne üye 8 milletvekili de Eylül ayı içinde Başbakan Süleyman Demirel'e bir mektup göndererek, Meclis'in Şırnak olaylarına el koymasını ve sorumlular hakkında soruşturma açmasını istediler. Şırnak olaylarıyla ilgili yapılan resmi açıklamaların gerçekleri yansıtmadığının savunulduğu mektupta, "İddialar şayet doğru ise, köylerin havadan, savunmasız sivil halkın da üç gün boyunca karadan bombalanmasının, sayıları henüz bilinmeyen pek çok masum insanın öldürülmesinin, şehrin harabeye çevrilmesinin izahı mümkün değildir. Bu nedenle olayın ciddi şekilde soruşturulması şarttır" denildi.

Diğer olaylar

Şırnak'ta yaşanan olaylar, Şırnak'la sınırlı kalmadı. 25 Ağustos gecesi bu kez sıra Çukurca'daydı. Hakkari'nin Çukurca ilçesindeki devlete ait bazı binalar ile Jandarma Komutanlığı'na 25 Ağustos gecesi PKK militanları tarafından ateş açıldı. Açılan ateşe güvenlik görevlilerinin verdiği yanıt ise çok sert oldu. Çukurca, ayırım gözetilmeksizin saatler boyu kurşun yağmuruna tutuldu. Olaylar sırasında bir jandarma eri ile Çukurca Belediye Başkanı Mustafa Turan'ın 14 yaşındaki yeğeni Nevzat Turan ve Sadettin Parlak (28) adlı işçi öldü. İlçedeki çok sayıda ev ve işyeri de tahrip oldu. Jandarma erinin ölümüne, özel timler tarafından atılan bir bombanın neden olduğu öne sürüldü. Olaylardan sonra ilçedeki evler tek tek arandı ve 442 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 401'i "suçsuz bulunarak" serbest bırakıldı, diğer 41 kişi ise tutuklandı. Yapılan resmi açıklamada ise olayların tek sorumlusu olarak, "PKK" gösterildi. Bu arada olaylar sırasında yaşamını yitiren Sadettin Parlak'ın 118. Sınır Jandarma Taburu'nda gördüğü işkenceler sonucunda öldüğü öne sürüldü. Sadettin Parlak'ın bir yakını, "Sadettin, 26 Ağustos günü ilçe merkezi çıkışında yanında bulunan Kadir Kaplan'la birlikte gözaltına alındı. 27 Ağustos günü bize (Gelin, cenazenizi alın) dediler. Saadettin'in vücudunda naylon yakılmış, çenesinde, yüzünde ve boğazında kasatura ile yaralar açılmıştı. Onu işkencede öldürdüler" dedi.

Ağrı'nın Hamur ilçesine bağlı Musabey köyüne 9 Eylül gecesi başkan düzenleyen güvenlik görevlileri ile köyde bulunan PKK militanları arasında çatışma çıktı. 10 Eylül günü de devam eden çatışmada, 5 güvenlik görevlisi ile 20 PKK militanı öldü. Çatışma sürerken, köye güvenlik görevlileri tarafından ağır silahlarla rastgele ateş açıldı. Olaylar sonucunda, aynı aileden Şefika Çetres (7) ve Cumali Çetres (9) adlı iki çocuk yaşamını yitirdi, Yıldırım Çetres (2), Sa-

biha Çetres, ve Yeter Çetres (12) adlı üç çocuk da yaralandı. Ayrıca köydeki evlerin büyük bir bölümü tahrip oldu, tarlalarda da yangın çıktı. Ölen ve yaralanan çocukların annesi, yaptığı açıklamada, güvenlik kuvvetlerini suçlayarak, "Askerler eve önce ağır silahlarla ateş açtılar. Arkasından da el bombası attılar. Neye uğradığımızı şaşırдық. Köyde sağlam ev kalmadı" dedi. Köyde yaşayan kadın ve çocuklar, olaydan sonra Ağrı'ya getirilerek Sağlık Lisesi'ne yerleştirildi. Köye gazetecilerin girmesine de uzun bir süre izin verilmedi. Bu arada Ağrı'ya getirilen kadınlar, olaylar sırasında özel tim görevlilerinin kendilerini kurşuna dizmek istediklerini, ancak buna Ağrı Valisi İsmet Metin'in engel olduğunu bildirdiler.

Diyarbakır'ın Kulp ilçesine erzak almak üzere gelen bir askeri araca 3 Ekim sabahı terminal yakınlarında PKK militanları tarafından ateş açıldı. Açılan ateş ve daha sonra çıkan çatışma sırasında bir astsubay ile bir er öldü, 8 er de yaralandı. Çatışmanın ardından ilçe merkezinde bulunan güvenlik kuvvetlerine ait bina ve mevzilerden çevreye rastgele ateş açıldı. Silah sesleri akşam saatlerine kadar devam etti. Olaylar sırasında çok sayıda ev, işyeri ve araçta maddi hasar meydana geldi. Ayrıca kızı PKK militanı olan Vahit Narin adlı bir otel sahibi, oteliyle birlikte yakılarak öldürüldü. Olaylar sırasında 10 kişi de yaralandı. Olaylar üzerine Kulp'ta yaşayan binlerce kişi, ilçeyi terk ederek çevredeki köylere göç etti. İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi tarafından yapılan açıklamada, Kulp'ta güvenlik kuvvetlerinin yarattığı bir terörün yaşandığı belirtilerek, "İnsan haklarına duyarlı kişi ve kuruluşları katliamın durdurulması için acilen bölgeye davet ediyoruz" denildi.

Bu arada Anavatan Partisi Konya milletvekili Mehmet Keçeciler ile Van milletvekili Şerif Bedirhan, olaylardan sonra Kulp'a giderek incelemelerde bulundu. Kulp'daki incelemelerinin sonuçlarını 13 Ekim günü Meclis'te açıklayan Mehmet Keçeciler, ilçeye gittiklerinde savaş alanı manzarasıyla karşılaştıklarını belirtti. Kulp'ta evlerin ve dükkanların yıkıldığını, caddelerde yanmış araçlar bulunduğunu, evlerin duvarlarında da mermi ve roketatar izleri olduğunu gördüklerini anlatan Mehmet Keçeciler, şunları söyledi: "Durum perişandı. Vatandaşların, (Narin Otel'in sahibinin güvenlik güçleri tarafından önce vurulup, sonra da yakıldığı) yolunda iddiaları var. Bu konuyu bir kanaate bağlamak, bir deklarasyon yayımlamak durumunda değiliz. Bağımsız yargı organlarının bu konuyu araştırması gerekir. Kulp'ta sevgiye dayalı bir otorite söz konusu değildir. Korkuya dayalı bir otorite sağlanmaya çalışılıyor ki, bunun uzun ömürlü olması beklenemez. Konuştuğumuz bir din görevlisi bize (İki tarafta da kabahat var. Hadiseyi PKK başlatmıştır, ama güvenlik kuvvetlerinde de kabahat var. Güvenlik güçleri de, PKK ateş açtı diye bizim evimizi yakıyor.) diye dert yanmıştır".

10 Ekim gecesi, Muş'un Varto ilçesinde, devlete ait bazı binalar ile Jandarma Komutanlığı civarında silah sesleri duyulmaya başlandı. Bunun ardından ilçede bulunan güvenlik görevlileri tarafından da çevreye rastgele yaygın ateş açıldı. Sabaha kadar devam eden ateş sonucunda Mehmet Kırmızıdağ ve Güler Öztekin adlı iki kişi öldü, 10'dan fazla kişi de yaralandı. Ayrıca, ilçedeki ev, işyeri ve araçlarda büyük hasarlar meydana geldi. Olaylar sırasında gözaltına alınanların sayısı saptanamadı. Görgü tanıkları, "Varto'da meydana gelen olayların daha önce Şırnak, Çukurca ve Kulp'ta yaşananlara benzediğini" bildirdiler.

Olaylar üzerine Varto'ya gitmek isteyen gazetecilere, benzer olaylarda olduğu gibi yine izin verilmedi.

Şırnak'ın Cizre ilçesinin Cudi mahallesinde devriye gezen bir polis panzeri 7 Kasım gecesi yola döşenen mayına çarparak tahrip oldu. Patlamanın ardından panzerdeki polisler tarafından çevreye, çevredeki PKK militanları tarafından da polislerle ateş açıldı. Çatışma sürerken, Cizre'nin bir çok yerinden silah sesleri gelmeye başladı. Yaklaşık 4 saat süren olaylar sırasında güvenlik görevlilerinin çevreye rastgele ateş açması ve havan topu ateşine tutması sonucunda ev ve işyerlerinde hasarlar meydana geldi. Ayrıca biri kamyon olmak üzere 4 araç tamamen yandı. Olaylar sırasında top mermisi isabet eden evlerden birinde bulunan aynı aileden 7 kişi öldü, 4 kişi de yaralandı. Yaralananlardan ikisinin daha ölmesiyle olayda yaşamını yitirenlerin sayısı 9'a yükseldi. Ölen 9 kişinin adları şöyle: "Hacı Çığırğa (65), İsmail Çığırğa (25), Şeyhmuz Çığırğa (70), Şivan Çığırğa (3), Leyla Çığırğa (60), Nadire Çığırğa (10), Sinem Çığırğa (13), Fatma Çığırğa (9) ve Bahar Çığırğa (7)". Ölenlerden 7'si 8 Kasım günü düzenlenen bir törenden sonra toprağa verildi. Cenaze töreninden sonra bir konuşma yapan Cizre Belediye Başkanı Haşim Haşimi, Cizre'de Ağustos ayı içinde de Şırnak'ta yaşananlara benzer olayların meydana geldiğini belirterek, "Suçsuz 7 insanımız yaşamını yitirdi. Suçsuz insanların hesabını kim verecek. Devlet güçleri sivil hedeflere saldırmayı alışkanlık haline getirmiştir" dedi. Cizre'deki olaylar sırasında 10 kadar kişi de yaralandı. Olaylarla ilgili olarak yapılan resmi açıklamada ise "PKK militanlarının polis panzerine attığı roketatar mermisinin sekerek, çevredeki bir eve isabet etmesi sonucunda 7 kişinin öldüğü" öne sürüldü.

c)- Gösteri yapanlara ateş açılması sonucunda ölenler

01)- Hüseyin Tayşun

Şırnak'a bağlı Silopi ilçesinde 23 Ocak günü, ilçeye 5 kilometre uzaklıktaki Serebiye mezrasında düzenlenen operasyonu engellemek üzere yürüyüşe geçenlere güvenlik kuvvetlerince ateş açılması olaylara neden oldu. 24 Ocak günü de devam eden olaylar sırasında Silopi Belediye Başkanı Levent Tayşun'un yeğeni Hüseyin Tayşun vurularak öldürüldü.

02)- Seyfettin Kapçak (18) 03)- Ali Ölmez (70)

04)- Abdülselam Özbay (15) 05)- Abdülhakim Özbek (20)

06)- Abdülsamet Acet (20) 07)- Bedriye Gümüş (50)

Mardin'e bağlı AYTEPE, YARDERE ve AHMETLİ köylerinde arama yapmak ve bazı kadınları gözaltına almak isteyen güvenlik görevlilerine engel olmak isteyen köylülere ateş açıldı. 14 Şubat günü meydana gelen olaylar sırasında Seyfettin Kapçak, Ali Ölmez, Abdülselam Özbay, Abdülhakim Özbek, Abdülsamet Acet ve Bedriye Gümüş adlı 6 kişi öldü. Güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda 5'i ağır 12 kişi de yaralandı. Abdülsamet Acet ile Abdülhakim Özbek'in ambulansların köye girmesine izin verilmemesi üzerine kan kaybindan öldükleri bildirildi. Olaylardan, askerlere ateş açılması emrini veren Binbaşı Ramazan ÇAKMAK sorumlu tutuldu. Olayla ilgili olarak açılan soruşturma sonucunda, "köylülerin üzerine ateş açmakla" suçlanan Binbaşı Ramazan ÇAKMAK ve Yüzbaşı Mehmet GÖÇMEN ile 23 jandarma eri hakkında takipsizlik kararı verildi. Takipsizlik kararını tepkiyle karşılayan Avukat Hüseyin Turhallı, "Katillerin

yargılanmasına bile gerek görülmemiştir. Bu takipsizlik kararı, uluslararası hukuki müdahaleyi gerektirir nitelikte bir olaydır" dedi.

08)- Servet Özer

09)- Nezh Çınar

Siirt'in Erüh ilçesine bağlı Payamlı köyünde çatışmada ölen bir PKK militanı için anma toplantısı düzenleyenlere güvenlik görevlileri tarafından ateş açılması sonucunda Servet Özer ve Nezh Çınar adlı iki kişi öldü. 16 Şubat günü öğle saatlerinde meydana gelen olayda Kadriye Elçiçek, Emine Güçlü, Emine Aslan ve Hediye Aydın adlı 4 kadın da yaralandı.

10)- Mehmet Nuri Cebe (24)

Mardin'in Midyat ilçesinde bölgede yoğunlaşan şüpheli ölümleri protesto için gösteri yapan yaklaşık 2 bin kişilik topluluğa güvenlik kuvvetlerinin ateş açması sonucunda Mehmet Nuri Cebe adlı genç öldü. 21 Şubat günü meydana gelen olayda biri polis ikisi kadın toplam üç kişi de yaralandı. Olay sırasında Midyat'ta olan Mardin Milletvekili Muzaffer Arıkan, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde sivil otorite yetkilerinin askeri otorite tarafından kullanılmasının gerginliğe neden olduğunu söyledi.

11)- Eralp Yazar (20)

İzmir'in Yenışehir semtinde 4 Mart akşamı gösteri yapan gençlere polis tarafından ateş açılması sonucunda Eralp Yazar adlı üniversite öğrencisi vurularak öldü. Olayda göstericilerin açtığı karşı ateş sonucunda İsmail Aydın adlı polis de yaralandı. Gösterinin yapıldığı semtte polis tarafından yapılan aramalar sonucunda 14 kişi gözaltına alındı. Gösteriyi Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği (TKKB) adlı örgütün düzenlediği bildirildi. Eralp Yazar'ın ölümüne yol açan silahı kullanan polis hakkında daha sonra dava açıldı. İzmir Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava Ekim ayı içinde, "sanık bu fiili yasal savunma sınırları içinde işlemiştir" gerekçesiyle beraatle sonuçlandı.

12)- Şefika Yiğittekin (50) 13)- Medeni Tunç (14)

14)- Medine Sevgi (18)

Siirt'e bağlı Kayıklı köyünde Newroz Bayramı süresince yaşanan olayları protesto için gösteri yapanlara güvenlik kuvvetleri tarafından ateş açıldı. 25 Mart akşamı meydana gelen olaylar sırasında Şefika Yiğittekin adlı kadın vurularak öldü, 4 kişide ağır yaralandı. Batman Devlet Hastanesi'ne götürülen 4 yaralıdan Medine Sevgi ile Medeni Tunç da daha sonra öldü. Olaylar sırasında 5 asker de taş ve sopa darbeleri sonucunda yaralandı.

15)- Mehmet Aslan (22)

Şırnak'ın İdil ilçesinde yaşayan yaklaşık 3 bin kişi, 19 Nisan günü sabah saatlerinde yanlarındaki eşyalarla birlikte evlerini terk ederek göçe başladı. İlçedeki baskıların yoğunlaştığını belirterek güvenlik kuvvetlerine "ilçe sizin olsun biz gidiyoruz" diye bağırarak topluluğun yürüyüşü öğle saatlerinde güvenlik kuvvetleri tarafından durduruldu. Topluluğun geri dönmek istememesi üzerine açılan ateş sonucunda Mehmet Aslan adlı genç öldü, Garip Şama ve Abdullah İlçin adlı gençler de yaralandı.

16)- Abdurrahman Ural

Faili meçhul bir cinayete kurban giden Seydoş Aydoğan adlı öğretmen için 5 Haziran günü Mardin'in Kızıltepe ilçesinde düzenlenen cenaze töreninden

sonra dağılan gruplara güvenlik görevlilerinin ateş açması olaylara neden oldu. Olaylar sırasında Abdurrahman Ural adlı kişi açılan ateş sonucunda öldürüldü, 3 kişi yaralandı, 20'den fazla insan da gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 10'u daha sonra tutuklandı.

17)- Ahmet Hakim Ravini

1988 yılı içinde Kuzey Irak'tan kaçarak Türkiye'ye gelen Kürtlerin barındığı Kızıltepe Mülteci Kampı 10 Temmuz günü kanlı olaylara sahne oldu. 10 Temmuz günü kampta kalan bir grup Kürt mülteci ile evleri kampın yakınlarında olan bazı kişiler arasında ticari anlaşmazlık nedeniyle kavga çıktı. Kavga sırasında kimliği belirlenemeyen bir kişi Kürt mülteciler tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Bu sırada kamp girişinde nöbet tutan askerler tarafından kavga edenlere ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Reşit Temo adlı Kürt mülteci yaralandı. Silah sesleri üzerine kampta kalan mülteciler kapıya doğru yürüyüşe geçti. Bunun üzerine kapıya doğru gelen topluluğa, askerler tarafından ateş açıldı. Bu olayda da Ahmet Hakim Ravini adlı Kürt mülteci vurularak öldü, İsmet Reşit Brifkani ve Haşim Eredini adlı mülteciler ise yaralandı. Olaylar sırasında yaklaşık 30 kişi de gözaltına alındı.

18)- Necat Türk

19)- Feda Yavuz

20)- Ömer Çakır

21)- Ekrem Savcı

PKK'nın 15 Ağustos 1984 tarihinde başlattığı eylem ve saldırıların 8. yıldönümü nedeniyle 15 Ağustos günü sabah saatlerinde çevre köylerden Mardin'in Derik ilçesine doğru yürüyüşe geçen yaklaşık 5 bin kişilik topluluğa güvenlik kuvvetleri tarafından ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Necat Türk, Ömer Çakır, Feda Yavuz ve Ekrem Savcı adlı 4 kişi öldü, 3'ü ağır 12 kişi de yaralandı. Olaylar sırasında öldürülenler 16 Ağustos günü yaşadıkları köylerde toprağa verildi. Halkın Emek Partisi Genel Başkanı Ferudun Yazar ise Derik'teki olaylar sırasında 6 kişinin öldüğünü öne sürdü.

22)- Zahit Erkan (40)

PKK'nın 15 Ağustos 1984 tarihinde başlattığı eylem ve saldırıların 8.yıldönümü nedeniyle 15 Ağustos günü Diyarbakır'ın Kocaköy ilçesine bağlı Tepecik köyünde gösteri yapmak isteyen bir gruba askerler tarafından ateş açılması sonucunda Zahit Erkan adlı kişi öldü, biri çocuk 11 kişi de yaralandı.

23)- Fatma Baştuğ

15 Ağustos günü Diyarbakır'ın Hazro ilçesinde, PKK'nın 15 Ağustos 1984 tarihinde başlattığı eylem ve saldırıların 8. yıldönümü nedeniyle gösteri yapanlara güvenlik kuvvetlerinin ateş açması olaylara neden oldu. Olaylar sırasında Fatma Baştuğ adlı kadın vurularak öldü, 4 kişi de yaralandı.

24)- İhsan Eren (35)

PKK'nın 15 Ağustos 1984 tarihinde başlattığı eylem ve saldırıların 8. yıldönümü nedeniyle 16 Ağustos günü Muş'un Malazgirt ilçesinde yapılan gösteri sırasında İhsan Eren adlı kişi güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda öldürüldü.

25)- Doğan Baygürler (25)

16 Ağustos günü Antalya'nın Teomanpaşa semtinde, PKK'nın 15 Ağustos 1984 tarihinde başlattığı eylem ve saldırıların 8. yıldönümü nedeniyle gösteri

düzenleyen bir gruba, polis tarafından ateş açılması üzerine 4'ü kurşunla olmak üzere 7 kişi yaralandı, 149 kişi de gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 48'i daha sonra tutuklandı. Kurşunla yaralanan 4 kişiden Doğan Baygürler, 17 Ağustos günü tedavi gördüğü hastanede öldü.

26)- Mehmet Sıddık Çark

Iğdır şehir merkezinde, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta sürdürdüğü askeri hareketi protesto için 2 Kasım sabahı toplanarak gösteri yapan 2 bin kişilik bir topluluğun güvenlik kuvvetleri tarafından engellenmek istenmesi olaylara neden oldu. Topluluğun güvenlik kuvvetlerine taş ve sopalarla karşı koyması üzerine göstericilere, özel tim görevlileri tarafından ateş açıldı. Olaylar sırasında Mehmet Sıddık Çark adlı kişi vurularak öldü, iki polis ile Sıtkı Tilkaya, Reşat Peker (16), Hacı Öner (70), Yusuf Güneş, Dudu Filtay (38), Hıdır Dik (40), Tahir Çakmak (32) ve Nedime Uçar (17) adlı kişiler de yaralandı. Mehmet Sıddık Çark, 3 Kasım günü doğum yeri olan Iğdır'ın Yukarı Çamurlu köyünde toprağa verildi. Bazı işyeri ve otomobillerin de tahrip edildiği olaylar sırasında 214 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 6'sı tutuklandı.

d)- Ev başkanlarında öldürülenler

01)- İsmail Cengiz Göznek (21)

02)- Servet Sanin (19)

03)- Hüseyin Yaşar (20)

İstanbul Mahmutbey'deki bir kuyumcu dükkanı 27 Ocak günü öğle saatlerinde silahlı 2 kişi tarafından soyulmak istendi. Silahlı kişiler, dükkan sahibinin direnmesi üzerine soygunu gerçekleştirmeden kaçtılar. Bu olaydan sonra aynı mahalledeki bir eve polis tarafından baskın düzenlendi. Baskın sırasında evde bulunan "İsmail Cengiz Göznek, Servet Sanin ve Hüseyin Yaşar adlı üç genç öldürüldü. Polis yetkilileri, öldürülen gençlerin "yasadışı örgüt üyesi olduklarını ve soygun girişimine katıldıklarını" öne sürdüler. Bir görgü tanığı ise "Polis apartmanın etrafını sardı. İçerdekilere (teslim ol) çağrısı yapıldı. İçeriden bu çağrıya cevap verilmedi. Bunun üzerine polisler daireyi yaklaşık 20 dakika yayılım ateşine tuttular" dedi. Öldürülenlerden Servet Sanin'in akrabaları, "Sağ olarak yakalanabilecek insanları sorgusuz sualsiz kurşunladılar. Bu bir infazdır" şeklinde konuştular. İsmail Cengiz Göznek'in nişanlısı Seçgül Ateş yaptığı açıklamada "Yiyecek almak için bakkala gitmiştim. Tesadüfen bakkala gitmemiş olmasaydım ben de ölecektim" dedi. Servet Sanin'in babası Hayrettin Sanin 30 Ocak günü bir açıklama yaparak, "Oğlum misafirlige gittiği evde, cinayete kurban olmuştur. Sorumluların cezalandırılmasını istiyorum" dedi. Hayrettin Sanin, daha sonra olayla ilgili olarak İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar 31 Ocak günü düzenlediği basın toplantısında olayın meydana geldiği evde incelemeler yaptıklarını belirterek şunları söyledi: "Evin örgüt evi olmadığı, evde 6 kişilik bir ailenin sürekli kaldığı saptanmıştır. Cengiz Göznek, balkona çıkıp (Teslim oluyoruz) diye bağırmuş, fakat polislerce eve çekilerek öldürülmüştür. Bunu çevredeki evlerde oturanlar söylüyor. Ayrıca silahlar cesetlerin solunda ve açıkta durmaktadır". Olay yerinde inceleme yapan Avukat Eren Keskin de, "Tüm kurşunlar, gençlerin bulunduğu yöne kullanılmış. (Çatışma çıktı) diyorlar ama karşı tarafta kurşun izi yok" dedi.

04)- Leyla Kuran

05)- Zinnet Karaaslan

06)- .....

Van'ın Alipaşa mahallesinde Halil Benek adlı kişiye ait olan bir ev, 1 Mart günü güvenlik kuvvetleri tarafından basıldı. Baskın sırasında evde bulunan ikisi kadın üç kişi öldürüldü. Polis yetkilileri, öldürülen üç kişinin "yasadışı örgüt militanları olduğunu" ve "baskın sırasında çıkan çatışmada öldürüldüklerini" öne sürdüler. Ölen üç kişiden birisinin adı belli olmadı. Olayın geçtiği evde yaşayan Benek ailesinden 3'ü çocuk 8 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar iki gün sonra serbest bırakıldı.

07)- Muzaffer Sarıtemur

08)- .....

09)- .....

10)- .....

Urfa'nın Su Meydanı bölgesinde 27 Mart gece yarısı devriye gezen bir polis aracına açılan ateş sonucunda Avni Şener ve Seyfi Yolcu adlı polisler öldü. Bu olaydan yaklaşık üç saat sonra Hızmalıköprü semtindeki bir ev polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda evde bulunan biri kadın dört kişi öldürüldü. Ölenlerden ancak birinin adı belirlenebildi. Polis yetkilileri, "öldürülen dört kişinin polis aracına karşı düzenlenen silahlı saldırıyı gerçekleştiren militanlar olduğunu" bildirdiler. Bu arada öldürülen polisler için düzenlenen törende konuşan Urfa Valisi Ziyaeddin Akbulut, "Terörle hiçbir ülke mesafe alamamıştır. Bu yola giren mutlaka başını taşa vurur. Tek tesellimiz arkadaşlarımızın öldürülmesinden sonra canilerin kısırılarak cezalarının verilmesidir" dedi.

11)- Sinan Kukul (36)

12)- Ayşe Nil Ergen (24)

13)- Arif Öngel (29)

14)- Şadan Öngel (26)

15)- Satı Taş (29)

16)- Ayşe Uzunhasanoğlu (28)

17)- Eda Yüksel (30)

18)- Taşkın Usta (30)

19)- Sabahat Karataş (39)

20)- Hüseyin Kılıç (31)

21)- Ahmet Fazıl Ercüment (38)

İstanbul'un Anadolu yakasındaki 4 ayrı eve 16 Nisan gece yarısı siyasi polis ve MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı) görevlilerince yapılan baskınlar sırasında 11 kişi öldürüldü. Öldürülenlerin cesetlerini gören avukatlar, yaptıkları açıklamada, "cesetlerin durumundan ve aldıkları yaralardan, olayın yargısız infaz olduğu belli oluyor" dediler. Baskınlarla ilgili olarak Özgür-Der Genel Başkanı Zerrin Sarı da "Operasyonlar yargısız infazların bir yenisidir. Devletin en yetkili ağızları da bu infazları onaylamıştır. Sorumluların cezalandırılmasını istiyor, katliamı protesto ediyoruz" dedi. Bu arada baskınlar sırasında ölen Nil Ergen ve Ayşe Uzunhasanoğlu'nun kaldıkları evde silah ve patlayıcı madde bulunmadığı bildirildi. Ortaköy Halk Sahnesi tarafından yapılan açıklamada Ayşe Uzunhasanoğlu'nun tiyatro oyuncusu olduğu belirtilerek, "Olay bir komplodur. Ayşe, tiyatrocudan başka hiçbir suç işlememiştir. Herkesin suçlu olarak ilan edilip öldürülebileceği günleri yaşamaktayız" denildi. İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar ise yaptığı açıklamada "demokratik hukuk devleti olduğunu" savunan bir devletin intikamcı yöntemlerle çalışamayacağını belirterek, "İstanbul'da yapılan operasyonlarda öldürülen 11 kişi, istenseydi mutlaka sağ yakalanabilirlerdi. Ne var ki devlet, devlet karşıtı olarak kabul ettiklerini imha etmeyi bir zafer olarak görmektedir" dedi. Ayşe Nil Ergen ve Ayşe Uzunhasanoğlu'nun öldürüldüğü ev, 21 Temmuz günü hakim huzurunda

açılarak incelendi. Yapılan ilk inceleme sonucunda, evde çatışma çıktığını doğrulayacak bir ipuçtu elde edilemedi. Evdeki incelemede hazır bulunan İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Avukat Eren Keskin, "Evden dışarıya, bir tek el bile ateş edilmediği ortada. Mermi izleri cesetlerin bulunduğu yerlerin dışında sayılamayacak kadar çok. Sanki eve girilmiş, bir süre sorgu yapılmış ve daha sonra silahlar ateşlenmiş. Eşyalar çalınmış. Adeta savaş alanına dönen evde yaşananları anlamak için o gece burada olmaya gerek yok" dedi.

22)- Esmâ Polat (21)

23)- Sıddık Özçelik (22)

24)- Güven Keskin (19)

Adana'nın Kurtuluş mahallesindeki bir ev 30 Nisan günü saat 16.30 sıralarında siyasi polis timleri tarafından basıldı. Baskın sonucunda evde bulunan biri kadın üç kişi öldürüldü. Evde yapılan aramada bir tabanca bulundu. Polis yetkilileri, öldürülen üç kişinin "Devrimci Sol" adlı örgütün militanları olduklarını ve Adana'daki bazı silahlı eylemlere katıldıklarını öne sürdüler. Bu arada basılan evde, operasyondan bir saat kadar sonra arama yapılırken bir bomba patladı. Patlamada üç polis yaralandı. İnsan Hakları Derneği Adana Şubesi Başkanı Cumalı Tunç, düzenlediği basın toplantısında şunları söyledi: "30 Nisan günü Adana'nın Kurtuluş mahallesinde bir yargısız infaz olayı yaşanmıştır. Basılan evde öldürülen Sıddık Özçelik, Güven Keskin ve Esmâ Polat ne yapılır, ne edilir canlı ya da yaralı olarak yakalanabilirdi. Yargısız infaz yolunu seçen polis, bu suçuna cumhuriyet savcısını da ortak etmiştir". Basın toplantısında konuşan Güven Keskin'in dayısı Yılmaz Kalkandelen ise güvenlik kuvvetlerini suçlayarak, "İsteseler, canlı ele geçirirlerdi. Ne oldu tam bilemiyoruz, ama bir çatışma senaryosu da yaratılmış olunabilir" dedi.

25)- Songül Karabulut (27)

26)- Ali Yılmaz (21)

27)- Fikri Keleş (23)

28)- Halil Ateş (32)

Ankara'nın Dikmen ve Telsizler semtlerindeki iki ayrı ev 4 Mayıs gecesi siyasi polis ve MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı) elemanları tarafından basıldı. Basılan evlerde bulunan biri kadın toplam 4 kişi öldürüldü, bir kişi de yaralı olarak gözaltına alındı. Polis yetkilileri "öldürülen kişilerin Devrimci Sol adlı örgütün militanları olduğunu" ve "basılan evlerde çok sayıda patlayıcı madde ile silah bulunduğunu" bildirdiler. Ancak, olaydan kısa bir süre sonra Dikmen semtindeki ev baskını gören bir gazeteci izlenimlerini kamuoyuna açıkladı. Basılan evin bulunduğu sokakta oturan, ancak adı açıklanmayan gazeteci, başından sonuna kadar izlediği olayı haftalık Gerçek dergisine şöyle anlattı: "Basılan ev, 150'ye yakın polis tarafından sarıldı. 20 dakika süren bu hazırlığın ardından 15-20 makineli tüfek bir anda ateşlenmeye başladı. Yoğun ateş 10-15 dakika kadar sürdü. Ateş kesildiğinde bir kadın çığlığı duyuldu. Bu çığlığın ardından makineli tüfek ateşi yeniden başladı. Bir süre sonra ateşe yeniden ara verildi. Ardından bir patlama oldu. Yine bir kadın çığlığı duyuldu. Ama bu seferki canhıraş bir feryattı. Bir bomba daha getirildi. İkinci bombanın patlamasından sonra, (Etrafınız sarıldı. Teslim olun) diye çağrı yapıldı. Çağrının ardından, eve yönelik ateş yeniden başladı. Bu sefer silah sayısı artmıştı. Bir süre sonra silah sesleri kesildi. Sivil giyimli 4 kişi eve girdi ve iki el silah sesi duyuldu. Diğer olayları bilemem ama bu olay resmen infazdı. Böyle bir operasyon için ne bir ambulansın, ne de bir sağlık görevlisinin olay yerine getirilmemesi de çok anlamlıdır".

29)- Nasır Zorlu**31)- Emine Akkuzu**

Elazığ'ın İzzetpaşa Mahallesi'ndeki bir ev, 4 Haziran gecesi saat 02.00 sıralarında polis tarafından basıldı. Yaklaşık 20 dakika süren baskın sırasında evde bulunan ikisi kadın üç kişi öldürüldü, Yusuf Oğuz adlı genç de ağır yaralı olarak gözüaltına alındı. Polis yetkilileri, "basılan evlerin PKK militanları tarafından üs olarak kullanıldığını" öne sürdüler. Basılan evde inceleme yapan İHD Elazığ Şube Sekreteri Şerefettin Özcan, şunları söyledi: "Pencerelerde toplam 7 kurşun deliği vardı. Oysa ölen gençlerin sadece birinin üzerinde yediden fazla kurşun deliği saydım. Evin perdeleri bile açık duruyordu. Örgüt üyesi olan ve çatışmaya giren kişiler, evin perdesini açık bırakır mı? Olay yargısız bir infazdır. Yetkili makamlara suç duyurusunda bulunacağız ve suçluların cezalandırılması için elimizden geleni yapacağız". Ev baskınına "tanık olduğunu" bildiren adı açıklanmayan bir kadın da öldürülen gençlerin ev dışında kurşuna dizildiklerini öne sürdü.

32)- Felemez Güneş (30)**34)- Hadi Güneş (27)****33)- Vedat Aydın (37)****35)- Nazmi Güneş (22)**

Diyarbakır'ın Silvan ilçesi Mescit mahallesinde Ali Kırtay adlı kişiye ait olan bir ev 19 Haziran gecesi polis tarafından basıldı. Baskın sırasında evde bulunan Felemez Güneş (HEP Silvan İlçe Örgütü yöneticilerinden), Vedat Aydın, Hadi Güneş ve Nazmi Güneş adlı 4 kişi öldürüldü. Evde bulunan Ali Kırtay, Menice Kırtay, Ahmet Kırtay ve Fevziye Aydın adlı kişiler de gözüaltına alındı. Evde yapılan aramada iki adet tabanca bulundu. Baskın sırasında evden açılan ateş sonucunda da 6 güvenlik görevlisi yaralandı. Güvenlik yetkilileri, öldürülen kişilerin "PKK militanı olduklarını ve çok sayıda eyleme karıştıklarını" öne sürdüler. Gözüaltına alınanlardan Menice Kırtay, serbest bırakıldıktan sonra Silvan Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıklayarak, "Gözüaltına alındığım sırada üç aylık hamile idim. İşkenceler sonucunda çocuğumu düşürdüm". dedi. Menice Kırtay, evi basan polislerin bir uyarı yapmadan ateş ettiklerini söyledi.

36)- Sabahattin Akın (21)**37)- Abdullah Aslan (20)**

Mersin'in Güneykent semtindeki bir ev, 11 Temmuz günü sabaha karşı polis tarafından basıldı. Baskın sırasında evde kalan Sabahattin Akın adlı genç öldü, Abdullah Aslan ise yaralandı. Abdullah Aslan, kaldırıldığı hastanede 12 Temmuz günü öldü. Polis yetkilileri, "basılan evin PKK militanları tarafından kullanıldığını" ve "öfenlerin, sağ yakalanmamak için intihar ettiklerini" öne sürdüler. Sabahattin Akın'ın babası Şemsettin Akın, oğlunun kafasındaki tek kurşun izi dışında vücudunun başka bir yerinde yara olmadığını söyledi.

38)- İsmail Akarçeşme**39)- Nurten Demir**

İstanbul'un Kasımpaşa semti Yeni Çeşme sokaktaki bir ev 13 Temmuz akşamı polis tarafından basıldı. Saat 19.30 sıralarında gerçekleştirilen baskın sırasında evde bulunan Nurten Demir ve İsmail Akarçeşme adlı iki genç öldürüldü. Kasımpaşa'daki operasyon sürerken, aynı saatlerde İstanbul'un Küçükköy semtindeki başka bir ev de "silahlı eylemcilerin barındığı" iddiasıyla polis tarafından basıldı. Baskın sırasında, eve polisleri almak istemeyen ev sa-

hibi Sabri Özdeniz açılan ateş sonucunda omuzundan ve yüzünden vurularak yaralandı. Sözkonusu evin, "yapılan asılsız bir ihbar üzerine, gereksiz yere basıldığı" anlaşıldı.

40)- Ramazan Ceviz (33) 41)- Nurgüzel Yaşar (25)

42)- Hasan Demir (22) 43)- Emre Bilgin (30)

Istanbul'un Küçükyaalı semtindeki bir ev, 19 Temmuz gecesi saat 23.30 sıralarında polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda evde bulunan Ramazan Ceviz, Nurgüzel Yaşar ve Hasan Demir adlı üç kişi öldürüldü. Üç kişiden Ramazan Ceviz ve Hasan Demir'in buldukları binanın çatısında, Nurgüzel Yaşar'ın ise asansör boşluğunda öldürüldükleri açıklandı. Polis yetkilileri, "basılan evin Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu (TIKKO) militanları tarafından kullanıldığını" öne sürdüler. Basılan evden kaçmayı başaran dördüncü bir kişinin bindiği araç da 20 Temmuz sabahı Kartal Atatürk Caddesi Gülsuyu Köprüsü üzerinde polis tarafından durduruldu. Polislerle silahlı çatışmaya giren bu kişi, daha sonra araçtan inerek çevredeki bir eve girdi. Adının "Emre Bilgin" olduğu açıklanan sözkonusu kişinin indiği arabada bulunan Gülbahar Yalçın ve Hasan Değirmenci adlı iki kişi ise yaralı olarak gözaltına alındı. Emre Bilgin'in sığındığı ev kısa bir süre içinde polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda Emre Bilgin de öldürüldü. Bu arada gözaltına alındıktan sonra kamuoyuna "silahlı eylemci olarak" tanıtılan Gülbahar Yalçın ve Hasan Değirmenci'nin olayla ilgilerinin olmadığı ortaya çıktı. Yapılan araştırma sonucunda Hasan Değirmenci'nin Kartal Belediyesi'nde çalıştığı, Gülbahar Yalçın'ın ise hayat kadını olduğu anlaşıldı. Hasan Değirmenci, serbest bırakıldıktan sonra "Örgütle ilgim yok. Olay günü kız arkadaşımın ev arıyorduk. Arabaya silahlı bir kişi zorla bindi. Bir süre sonra polislerle karşılaştık. Silahlı kişi polisle çatışmaya başladı. Bu sırada bacağımın yaralandım" dedi. Özgür-Der (Haklar ve Özgürlükler Derneği) Genel Başkanı Zerrin Sarı, ev baskınını "yargısız bir infaz" olarak nitelendirirken, bazı avukatlar da "Hiçbir hukuk sistemi, devlete muhaliflerini imha etme yetkisini vermez" dediler.

44)- Aslan Arı (29)

45)- Nurten Acar (27)

46)- Vehbi Melek (30)

47)- Eyüphan Polat (26)

48)- Nurhayat Beyhan (23)

Ankara'nın Küçükcesat ve Maltepe semtlerindeki iki ayrı ev, 13 Ağustos günü sabaha karşı polis tarafından basıldı. Baskınlar sırasında üçü Küçükcesat'taki, ikisi de Maltepe'deki evde olmak üzere ikisi kadın beş kişi öldürüldü. Polis yetkilileri, öldürülenlerin "Devrimci Sol adlı örgüte üye olduklarını ve bazı silahlı eylemlere katıldıklarını" öne sürdüler. Küçükcesat semtindeki evin basılmasını İçişleri Bakanı İsmet Sezgin ile insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Kahraman da izledi. Baskınların ardından bir basın toplantısı düzenleyen Çağdaş Hukukçular Derneği üyesi avukatlar, "Aynı örgüte ait iki ayrı eve, aynı saatte baskın düzenlendiğine göre ortada bir ihbar bulunmamaktadır. Olayların gelişimi öldürülen kişilerin ve evlerin katliamdan önce tespit edildiğini açıkça ortaya koyuyor. Polis, evi tespit ettiğinde, bu insanları neden gözaltına almadı? Ya da sabaha karşı ev basmak ve bir çatışma başlatmak yerine sabah evden çıkmalarını neden beklemedi? Neden yolda yürürken yakalamayı tercih etmedi?" dediler. Basılan evlerde incelemeler yapan İnsan Hakları Derneği ve Çağdaş Hukukçular Derneği yöneticileri tarafından

yapılan açıklamada ise operasyonların evde bulunanları yakalamaya değil öldürmeye yönelik olduğu belirtilerek, "Olay yerine gittiğimizde, her iki evin, pencereleri demirle kapalı zemin katlar olduğunu gördük. Evlerin durumu içindekilerin kaçmasına olanak vermiyordu" denildi. Küçükkesat'taki ev baskını insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Kahraman'ın da izlemesi tepkilere neden oldu. O sırada İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri olan Akın Birdal, Mehmet Kahraman'ın İHD üyeliğinden çıkartılması için gereken işlemlere başlandığını bildirerek, "Cinayet işlenen bir yerde insan haklarından sorumlu bir bakanın bulunması, insan hakları ihlalleri konusunda ülkemizde yaşanan trajedinin ciddi bir boyutunu göstermektedir" dedi. Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Sekreter Yardımcısı ve Erzincan Milletvekili Mustafa Kul ise Eylül ayı başında bir açıklama yaparak baskınlar sırasında öldürülen 5 kişinin sağ olarak yakalanmalarının olanaklı olduğunu savundu. Mustafa Kul, baskınların yapıldığı 13 Ağustos günü sabaha karşı kendisini telefonla arayan bir kişinin, "Evimiz polis tarafından sarıldı. Eve ateş ediyorlar. Eğer bizi yakalamaya geldilerse, teslim olmaya hazırız" dediğini anlatarak, bunun üzerine insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Kahraman'ı aradığını ve yardım istediğini belirtti. Basılan evlerden Küçükkesat'takine gittiğini, ancak polisler tarafından bölgeye sokulmadığını ifade eden Mustafa Kul, şunları söyledi: "Bu insanların sağ olarak yakalanmaları olanaktı. Ancak bu konuda gereken tutum ve duyarlılık gösterilmedi. Polis, biraz sabırlı olup bir süre bekleseydi, bu kişileri bir yolunu bulup sağ yakalayabilirdi. Bu kişilerin yakınları olay yerine getirilebilirdi. Mermilerinin bitmesi beklenebilirdi. Kısacası bir çözüm yolu bulunabilirdi". Bu arada 13 Ağustos'daki baskınlara katılan polisleri İçişleri Bakanlığı tarafından 2 milyon 500'er bin lira para ödülü verildi. Üst düzey bir emniyet yetkilisi, para ödüllerinin operasyonlara katılan polisleri "teşvik" niteliği taşıdığını savunarak, "Bu tür uygulamalar, polisin operasyonlar sırasındaki tereddütünü ortadan kaldırıyor. Polisler operasyonlara ödüllendirilecek bir iş yapmanın rahatlığıyla katılıyorlar" dedi. İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Akın Birdal ise uygulamanın, "ölü ele geçirmeleri" özendirceğini ve arttıracağını söyledi.

49)- Kayhan Tazeoğlu (22) 50)- Fatma Süzen (20)

51)- Makbule Sürmeli (26)

İstanbul'un İçerenköy ve Beylerbeyi semtlerindeki iki ayrı evin 28 Eylül gecesi ve 29 Eylül sabahı polis tarafından basılması sonucunda ikisi kadın üç kişi öldürüldü. İçerenköy semtindeki ev baskını sırasında Kadir Uçar adlı polis de kolundan yaralandı. Ev baskınları ve daha sonra sürdürülen operasyonlar sırasında Nursel Demirdövcü, Necati İzzet Demir, Suna Örkmen ve Hacer Arıkan adlı kişiler de sağ olarak yakalandı. Baskınlar sırasında öldürülen Makbule Sürmeli, Kayhan Tazeoğlu ve Fatma Süzen, 5 Ekim günü İstanbul'da toprağa verildi.

52)- Sultan Cenik (23)

İstanbul'un Acıbadem semti Eminbey sokaktaki bir ev 10 Ekim akşamı saat 20.00 sıralarında polis tarafından basıldı. Baskın sırasında evde bulunan Sultan Cenik adlı genç kız öldürüldü. Sultan Cenik'in cenazesi, 12 Ekim günü yapılan teşhisten sonra babası Hasan Cenik'e teslim edildi. Polis yetkilileri, "basılan evin Devrimci Sol militanları tarafından üs olarak kullanıldığını" öne

sürdüler. Özgür-Der tarafından yapılan açıklamada ise olayın yargısız infazların yeni bir örneği olduğu belirtildi.

53)- Mehmet Ali Işık (50)

54)- Devrim Eleftoz (1)

Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Dutveren köyü yakınlarında 1 Kasım gecesi içinde 4 PKK militanı bulunan bir otomobil güvenlik kuvvetleri tarafından pusuya düşürüldü. Pusuya düşürülen otomobilde bulunan PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada, otomobilin şoförü Cengiz Işık (25) öldü, bir astsubay da yaralandı. Yaklaşık iki saat süren çatışmadan sonra PKK militanlarından üçü kaçtı, biri ise yaralı olarak yakalandı. Çatışma sürerken Cengiz Işık'ın Dutveren köyündeki evine güvenlik görevlileri tarafından baskın düzenlendi. Baskın sırasında Cengiz Işık'ın 50 yaşındaki babası Mehmet Ali Işık ile bir yaşındaki yeğeni Devrim Eleftoz öldürüldü. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Silvan Cumhuriyet Savcısı Mustafa Divrik, "Mehmet Ali Işık'ın güvenlik kuvvetleriyle girdiği çatışmada öldürüldüğünü" söyledi. Mustafa Divrik, bir yaşındaki Devrim Eleftoz'un ise "köydeki çatışma sürerken bulunduğu evde çıkan yangın sırasında dumandan boğularak öldüğünü" öne sürdü.

55)- Cuma Karaçalı

56)- Fidan Karaçalı

Urfa'nın Siverek ilçesi Haliliye semtindeki bir ev 10 Aralık günü öğle saatlerinde güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Baskın sırasında evde bulunan üç kişiden ikisi öldürüldü, üçüncüsü ise yaralı olarak yakalanarak gözaltına alındı. Güvenlik yetkilileri, "basılan evin PKK militanları tarafından üs olarak kullanıldığını" ve "ölen kişilerin Siverek'teki bazı silahlı eylemlerin faileri olduğunu" öne sürdüler. Baskın sırasında öldürülen Cuma Karaçalı'nın PKK Davası sanığı olarak 10 yıl cezaevinde kaldığı öğrenildi.

57)- Mustafa Gezgör

59)- İbrahim Tekin

61)- Hikmet Hurma

63)- Sinan .....

58)- Emin Aslantekin

60)- Faysal Öcalan

62)- Leyla .....

Urfa'nın Suruç ilçesindeki bir ev 24 Aralık günü öğle saatlerinde güvenlik kuvvetleri tarafından basıldı. Baskın sonucunda ev sahibinin oğlu Emin Aslantekin'in de aralarında bulunduğu 7 kişi öldürüldü. Polis yetkilileri, öldürülen 7 kişiden Emin Aslantekin dışında kalan 6'sının "eylem yapmak için hazırlanan PKK militanları olduğunu" öne sürdüler. Basılan evde bulunan bir PKK'lı da yaralı olarak yakalanarak gözaltına alındı. Baskın sırasında öldürülen Mustafa Gezgör'ün PKK Davası sanığı olarak 11 yıl cezaevinde kaldığı öğrenildi.

e)- Dur ihtarına uymama, kurşuna dizme, rastgele ateş açma, havadan bombalama ve benzeri olaylarda öldürülenler

01)- İsmail Metin

Ankara'nın Kurtuluş semtinde arkadaşlarıyla kavga eden İsmail Metin adlı genç, olay yerinden geçen Emniyet Müdürlüğü Koruma Şube Müdürü Bahar Öztürk tarafından vurularak öldürüldü. Bahar Öztürk, 3 Ocak geceyarısı meydana gelen olaydan sonra tutuklandı. Bahar Öztürk savcılığa verdiği ifadede

geceyarısı evine giderken kavga eden gençleri gördüğünü belirterek, "Arabamdan inerek kavgayı ayırmak istedim. Ama bana da saldırdılar. Bunun üzerine silahımı çekerek yere iki el ateş ettim. Seken kurşun İsmail Metin'in ölümüne neden oldu" dedi. Olayın görgü tanıklarından Ünal Bilen ise "Kavga ederken bir araba üzerimize siren çalarak geldi. Polisin geldiğini görünce kaçmaya başladık. Arabadan inen iki kişi, (Kaçmayın polis) diyerek ateş etti" dedi. "Adam öldürmek" suçundan hakkında dava açılan Bahar Öztürk'ün yargılanmasına 10 Şubat günü Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada ifadesi alınan Bahar Öztürk, olay gecesi evine giderken kavga eden bir grup genç gördüğünü belirterek kavga edenleri ayırmak isterken silahının ateş aldığını savundu. Bahar Öztürk olay sırasında yaralanan İsmail Metin'i kendi arabasıyla hastaneye götürdüğünü ve tedavi edilmesine yardımcı olduğunu söyledi. İsmail Metin'in ağabeyi Naci Metin ise Bahar Öztürk'ün, kardeşini kasten öldürdüğünü ve olay sırasında alkollü olduğunu anlattı. Bahar Öztürk, 4 Mayıs günü sonuçlanan davada 1 yıl 5 ay 10 gün hapis cezasına mahkum oldu. Bahar Öztürk'e önce 10 yıl 8 ay hapis cezası verildi. Ancak bu ceza çeşitli hafifletici nedenler gözönüne alınarak 1 yıl 5 ay 10 gün hapse düşürüldü. Tutuklu olarak yargılanan Bahar Öztürk, kararla birlikte serbest bırakıldı.

02)- Engin Egeli (23)

İstanbul Merter'de 16 Ocak günü "zamları protesto" amacıyla "Türkiye Devrimci Komünist Partisi" imzalı bildirimleri dağıtanlara polisin ateş açması sonucunda Engin Egeli adlı üniversite öğrencisi öldü. İHD İstanbul Şubesi tarafından yapılan açıklamada, olayın yargısız bir infaz olduğu savunularak, görgü tanıklarının anlatımları ışığında şu görüşlere yer verildi: "Olay sırasında siren çalarak gelen bir polis otosunu gördüğünde koşmaya başlayan ve üzerine ateş edilen Engin Egeli yere düşmüştür. Daha sonra etrafı polisler tarafından çevrilmiş ve bölgeye başka polis araçları da gelmiştir. 3-5 dakika geçtikten sonra 4-5 el silah sesi daha duyulmuştur. Görgü tanıkları Engin Egeli'nin elinde silah olmadığını belirtmektedirler. Olay yerine giden gazeteciler de silah görmediklerini anlatmaktadır. Otopside önce ailesine gösterilen cesedin bacak, omuz ve kafasında darp izleri bulunmaktadır. Kanımızca, Engin Egeli önce yaralanmış, daha sonra tekrar ateş açılarak öldürülmüştür". Bu arada Engin Egeli'ye 17 Ocak günü yapılan otopsi sonucunda hazırlanan raporda "Ölüm, mermi yaralanmasına bağlı iç organ ve büyük damar delinmesinin neden olduğu iç kanama sonucunda meydana gelmiştir. Cesette mermi çekirdeği bulunamamıştır" denildi. Avukatların suç duyurusu üzerine Engin Egeli'yi öldüren silahu kullanan polis hakkında dava açıldı. Bakırköy 3. Ağır Ceza mahkemesi'nde görülen davada, sanık polisin "ölümüne neden olmak" suçundan 5 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

03)- Mahmut Polat

Bingöl Sanayi Sitesi'nde otomobil döşemeciliği yapan Mahmut Polat adlı kişi "Muharrem" adlı bir polis tarafından vurularak öldürüldü. 23 Ocak günü meydana gelen olaya, Mahmut Polat'ın, arabasını tamir ettiği Muharrem adlı polisten ücret talep etmesi neden oldu. Ücret istenmesine sinirlenen polis memuru "Devletten para istenir mi?" diye bağırarak, silahını çekti ve Mahmut Polat'a ateş etti. Mahmut Polat, hastaneye götürülürken yolda öldü.

04)- Medeni Aydın (18)

24 Mart günü Batman Havaalanı Caddesi'nde devriye gezen bir polis aracına otomatik silahlarla açılan ateş sonucunda Erol Kaplankıran adlı polis öldü, iki polis de yaralandı. Bu olaydan yaklaşık bir saat sonra ise şehir merkezinde arama yapan polis ekipleri tarafından "27 HR 660" plakalı bir otomobile "dur" ihtarına uymadığı gerekçesiyle ateş açıldı. Olayda otomobilde bulunan Medeni Aydın adlı genç öldü, Mehmet Aydın, Ahmet Aydın ve Mehmet Biçer adlı üç kişi de yaralandı.

05)- Nihat Celasun (14)

Newroz bayramında yaşanan olaylar nedeniyle sokağa çıkma yasağı uygulanan Cizre'de 25 Mart günü ekmek almak üzere evinden ayrılan Nihat Celasun adlı çocuk güvenlik kuvvetlerinin açtığı ateş sonucunda öldü. Çocuğa "yapılan dur ihtarına uymadığı" için ateş açıldığı bildirildi. Aynı gün yine Cizre'de askeri bir panzerden üzerlerine ateş açılan Abdullah Ekinci ve Asker Elçi adlı çocuklar da yaralandı. Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde ise ekmek almak için evden çıkan Hüseyin Bayram adlı 16 yaşındaki bir genç polislerin açtığı ateş sonucunda ağır yaralandı.

06)- Faik Kahraman

Mardin'in Nusaybin ilçesinde 28 Mart gecesi saat 20.00 sıralarında güvenlik kuvvetlerinin yaptığı "dur" ihtarına uymayan Faik Kahraman adlı kişi açılan ateş sonucunda öldürüldü. Olaydan sonra Faik Kahraman'ın yanında bulunan iki kişi de yakalanarak gözaltına alındı. Faik Kahraman'ın çevrede "Hiz-bullah" yanlısı olarak tanındığı bildirildi.

07)- .....**08)- .....**

Mardin'in Mazıdağ ilçesine bağlı Karaalan köyüne baskın yapmak üzere gelen iki ayrı güvenlik timinin yanlışlıkla birbirlerine ateş açmaları sonucunda adları öğrenilemeyen iki köylü öldü. 29 Mart günü meydana gelen olayda 4 asker ile bir çocuk da yaralandı. Olay, Mardin Valisi Yahya Gür tarafından da doğrulandı.

09)- İlyas Boz (asker)

İstanbul Ümraniye'de 29 Mart gecesi izinsiz bildiri dağıtan bir gruba bölgede devriye gezen jandarmalar tarafından ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda İlyas Boz adlı asker, arkadaşının silahından çıkan kurşunla vurularak öldü. Olayla ilgili olarak yapılan resmi açıklamada İlyas Boz'un bildiri dağıtanlara jandarmalarca açılan ateş sırasında seken bir kurşunla vurularak öldüğü belirtildi.

10)- Hikmet Menekşe

Lice'deki jandarma karakolu ile Emniyet Müdürlüğü'ne 5 Nisan gecesi PKK militanları tarafından ateş açıldı. Olay üzerine saldırıya uğrayan binalarda bulunan asker ve polisler tarafından da karşı ateş açıldı. Ev ve işyerleri hedeflenerek açılan karşı ateş sonucunda Hikmet Menekşe adlı kişi öldü, Şerif Korkutan ve Süleyman Ergun adlı iki kişi de yaralandı. Lice Belediye Başkanı Nazmi Balkaş, olaya yol açan güvenlik görevlilerinin bulunarak cezalandırılmasını istedi.

11)- Abuzer Biratlı (75)**12)- Abuzer Korkusuz (70)**

Malatya'nın Pötürge ilçesine bağlı Sinan köyünden Tepehan kasabasına bayram namazı kılmak üzere giden Abuzer Biratlı ve Abuzer Korkusuz adlı iki kişi bölgede görev yapan askerlerin açtığı ateş sonucunda vurularak öldürüldü. 6 Nisan günü sabaha karşı meydana gelen olayda Abuzer Biratlı ve Abuzer Korkmaz'a, "dur ihtarına uymadıkları" gerekçesiyle ateş açıldığı öğrenildi. Olayla ilgili olarak gözaltına alınan Mustafa Meral ve Murat Demir adlı iki asker hakkında soruşturma açıldı.

13)- Şükriye Kaçmaz (30)

Ankara'nın Ostim semtindeki Emniyet Genel Müdürlüğü'ne ait matbaayı koruyan polislerin duydukları egzoz patlamasını "silah sesi" zannederek çevreye ateş açmaları üzerine yoldan geçen bir otomobilin içinde bulunan Şükriye Kaçmaz adlı kadın başından vurularak öldü. 7 Nisan gecesi saat 23.15 sıralarında meydana gelen olay bir süre gizlendi ve kamuoyuna "matbaaya teröristlerce açılan ateş sırasında yoldan geçen bir kadın vuruldu" şeklinde açıklama yapıldı. Olay sırasında otomobilde bulunan Şükriye Kaçmaz'ın eşi ile 1,5 yaşındaki oğluna bir şey olmadı. Ankara Emniyet Müdürü Mehmet Cansever, olayla ilgili olarak matbaayı koruyan polisler hakkında soruşturma açıldığını söyledi.

14)- Halil Ayrancı

Antalya'nın Gündoğmuş ilçesinde Emniyet Amiri olarak görev yapan Mehmet Aydaş adlı başkomiser, 13 Nisan akşamı tartıştığı lokanta sahibi Halil Ayrancı'yı tabancayla başından vurarak öldürdü. Mehmet Aydaş ile Halil Ayrancı'nın olay sırasında içkili oldukları bildirildi. Olaydan sonra gözaltına alınan Mehmet Aydaş, Gündoğmuş Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuklandı. Mehmet Aydaş hakkında "adam öldürmek suçundan" dava açıldı. Mehmet Aydaş, Aralık ayı içinde tutuklu olarak bulunduğu Alanya Yarıaçık Cezaevi'nde intihar etti.

15)- Hacı Çelik (33)

14 Nisan günü Elazığ'ın Palu ilçesine bağlı Bozçanak köyü yakınlarında sırtına yüklediği ağaç fideleriyle tarlaya giden Hacı Çelik, bölgede bulunan güvenlik kuvvetlerinin açtığı ateş sonucunda öldü. Hacı Çelik'in, "sırtına yüklediği ağaç fidelerinin roketatar zannedilmesi" üzerine vurulduğu bildirildi. Olayın meydana geldiği günün sabahı Bozçanak köyü yakınlarında çıkan çatışmada bir PKK militanının öldüğü ve bu nedenle bölgede çok sayıda güvenlik görevlisinin bulunduğu öğrenildi. Hacı Çelik, olaydan sonra ölen militan ile birlikte kamuoyuna "terörist olarak" tanıtıldı.

16)- Abdülkerim Kortak (50)**17)- Cazım Kortak (17)****18)- Rıza Akbaş****19)- Edip Kılıç****20)- Orhan Kılıç (23)****21)- Mustafa Ok (18)****22)- Kemal Ok****23)- Eyüp İlhan (25)****24)- Hıdır Demirtaş**

Güvenlik kuvvetleri tarafından Mardin'in Savur ilçesine bağlı Yazır ve Taşlık köylerine yönelik olarak 16 Nisan gecesi başlatılan ve 17 Nisan günü de devam eden operasyon sırasında toplam 33 kişi öldürüldü. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin olayla ilgili yaptığı açıklamada 33 kişinin PKK militanı olduğu

Bölge Valiliği'nin olayla ilgili yaptığı açıklamada 33 kişinin PKK militanı olduğu ve 15 Nisan günü kaçırılan bir astsubay ile 4 köy korucusunun bulunması için düzenlenen operasyon sırasında çıkan çatışmalarda öldürüldükleri belirtildi. Ancak bölgedeki kaynaklar operasyonlar sırasında Yazır ve Taşlık köylerinde yaşayan bazı sivil kişilerin de öldürüldüğünü ve bu kişilerin kamuoyuna "PKK militanı" olarak tanıtılmak istendiğini bildirdiler. Bu iddia bir süre sonra doğrulandı ve operasyon sırasında öldürülenlerden 9'unun PKK ile ilgisi bulunmayan ve rastgele açılan ateş sonucunda ölen köylüler oldukları anlaşıldı. Bir grup milletvekili, 26 Nisan günü TBMM Başkanlığı'na başvurarak, operasyon sırasında öldürülen 33 kişiden 9'unun "PKK ile ilgisi bulunmayan köylüler olduğuna" dair iddiaların araştırılmasını istediler.

25)- Adem Karagöl (12)

İstanbul Küçükçekmece Kayabaşı köyü yakınlarında, babasından korkarak kaçan Adem Karagöl adlı çocuğa bölgedeki su depolarını korumakla görevli bir jandarma tarafından ateş açıldı. 17 Nisan Cuma gecesi meydana gelen olayda göğsünden ağır yaralanan Adem Karagöl, kaldırıldığı hastanede öldü. Adem Karagöl'e "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle ateş açıldığı bildirildi.

26)- Mehmet Acar

28)- Süleyman Acar

30)- Mehmet Ağırman

32)- Sabri Acar

27)- Hasan Akan

29)- Kadir Akan

31)- İsmet Acar

33)- .....

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Çalpınar köyünden ilçe merkezine giden bir minibüs ile bir kamyon, 20 Nisan sabahı silahlı ve maskeli kişilerce durdurularak kurşunlandı. Olayda 8 kişi öldü, 9 kişi de yaralandı. Olayda yaralananlardan Çalpınar Köyü Muhtarı İbrahim Akan, saldırının, aralarında bulunan düşmanlık nedeniyle Kutlubey köyündeki köy korucuları tarafından yapıldığını söyledi. İbrahim Akan, "Olay yerine gelen köylüler, köy korucularından ikisini taş ve sopalarla yaraladılar. Korucuların hepsini tek tek tanyorum. Yaklaşık 30 kişiydiler. İsimlerini güvenlik birimlerine ilettik" dedi. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ise saldırının PKK militanları tarafından yapıldığını öne sürdü. Ancak daha sonra katliamın köy korucuları tarafından yapıldığı anlaşıldı. Midyat Cumhuriyet Savcılığı tarafından sürdürülen soruşturma sonucunda katliama katılan Kutlubey köyünde görevli 10 korucu tutuklandı. Tutuklanan köy korucularının adları şöyle: "Ethem Seyhan, Tacettin Sakan, Neval Aydın, Halit Aktar, Rahmi Kaçmaz, Vecdi Özbay, Mehmet Seyhan, Tevfik Akbay, Şehmuz Şeyde ve Abbas Taş". Olayla ilgili olarak İsmail Taş ve Cengiz Kaçmaz (korucu başı) adlı iki korucu hakkında da giyabi tutuklama kararı verildi. Yapılan balistik inceleme sonucunda 8 kişinin öldürülmesine yol açan kurşunların korucuların silahlarından çıktığı saptandı.

34)- Hamza Bulut (çocuk) 35)- Abdurrahman Yeşilmen (çocuk)

36)- Mehmet Candan 37)- Hacı Bedür

20 Nisan akşamı Midyat'ın Tolgalı köyü yakınlarında maskeli kişilerce kurşunlanan bir minibüste bulunan Abdurrahman Yeşilmen ve Hamza Bulut adlı çocuklar ile Hacı Bedür ve Mehmet Candan adlı kişiler öldü. Olayda 8 kişi de yaralandı. Halkın Emek Partisi Mardin Merkez İlçe Başkanı Şehmuz Çağrı,

"Yaralılarla yaptığımız görüşme sonucunda, eylemin aynı köydeki korucular tarafından gerçekleştirildiğini saptadık. Saldırının, köy halkının korucuları dışlaması ve köy minibüsüne almamaları nedeniyle düzenlendiğini sanıyoruz" dedi.

38)- Osman Akbaş (15)

20 Nisan gecesi, Adana'nın Kozan ilçesinde arama yapan polislerden korkarak kaçan ve yapılan "dur" ihtarına uymayan çocuklara ateş açıldı. Olay sırasında Osman Akbaş adlı ortaokul öğrencisi ensesinden vurularak öldü. Olaya yol açan Zeki Akgümüş adlı komiser, mahkeme tarafından tutuklandı. Zeki Akgümüş, mahkemede verdiği ifadede, "Dur ihtarında bulundum. Kaçmaya başladılar. Osman Akbaş'ı yakaladım. Bana karşı geldi ve bir süre boğuştuk. Yine kaçınca silahımı çekip ateş ettim" dedi.

39)- Mehmet Ali Kardeş (23)

40)- Mehmet Aslan (43)

27 Nisan günü, İstanbul Halkalı'daki Polis Lojmanı'nda su dağıtan görevlileri "silahlı eylemci" zanneden Musa Ağyar adlı siyasi polisin paniğe kapılarak açtığı ateş sonucunda 23 yaşındaki Mehmet Ali Kardeş öldü. Açılan ateş sırasında Şaban Gündoğdu ve Mehmet Aslan adlı iki su dağıtıcısı da yaralandı. Olaya yol açan Musa Ağyar adlı polis gözaltına alındı. Musa Ağyar, alınan ilk ifadesinde, "Lojmanlara bomba ihbarı yapılmıştı. İhbardan sonra kapıda gezen suçuları terörist zannettim ve bu yüzden ateş ettim" dedi. Yaralanan su dağıtıcılarından Mehmet Aslan da tedavi gördüğü hastanede öldü.

41)- Leyla Aslan (40)

42)- Mehmet Şakar (35)

43)- Naciye Sırık (23)

44)- .....

Şırnak'ın İdil ilçesi 27 Nisan gecesi PKK militanları tarafından basıldı. Baskın sırasında devlete ait bazı binalar hasar gördü, bir panzer açılan roketatar ateşi sonucunda tahrip edildi ve iki polis de yaralandı. İlçeyi basan PKK militanları ile güvenlik kuvvetleri arasındaki çatışmalar sabah saatlerine kadar devam etti. Çatışmalar sürerken güvenlik kuvvetleri tarafından ilçedeki ev ve işyerlerine doğru rastgele ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Leyla Aslan, Mehmet Şakar ve Naciye Sırık ile kimliği belirlenemeyen bir kişi öldü, iki kişi de yaralandı.

45)- Tevfik Özüğurlu (27)

Bursa'da Altıparmak semtinde 4 Mayıs gecesi arama yapan güvenlik görevlilerinin "dur ihtarına uyulmadığı" gerekçesiyle açtıkları ateş sonucunda Tevfik Özüğurlu adındaki işçi öldü. Bursa'daki bir otomobil fabrikasında çalışan Tevfik Özüğurlu'nun ölümüne yol açan bekçi Mehmet Sevim hakkında daha sonra dava açıldı. Mehmet Sevim'in yargılanmasına 24 Haziran günü Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Yapılan ilk duruşmada söz alan Tevfik Özüğurlu'nun babası Mehmet Özüğurlu, "Oğlumun öldürüldüğünü, bize bir gün sonra bildirdiler. Oğlum, vurulduktan sonra, kendi imkanlarıyla hastaneye gitmiş ancak kan kaybından ölmüş. Katilin cezalandırılmasını istiyorum" dedi. Davada tutuksuz olarak yargılanan sanık Mehmet Sevim ise ifadesinde, olay günü Bursa'da bir polisin öldürüldüğünü belirterek, "Bu nedenle stres içinde idim. Tevfik Özüğurlu'yu karakola götürmek istedik. Elimizden kaçtı. Yaptığımız dur ihtarını da dinlemedi. Ben görevimi yaptım. Onun adli suçlu

olduğunu bilemezdim" dedi. Bekçi Mehmet Sevim, 25 Kasım günü sona eren davada bir yıl bir ay hapis cezasına mahkum oldu. Mehmet Sevim'e verilen hapis cezası daha sonra tecil edildi.

46)- Hanım Tunç (12)

Şırnak'ın Uludere ilçesine bağlı Hilal köyü yakınlarında 4 Mayıs günü devriye uçuşu yapan bir askeri helikopterden hayvan otlatan çocuklara açılan ateş sonucunda, Hanım Tunç adlı çocuk vurularak öldü.

47)- Mustafa Gök (30)

Ankara'da Samsun Yolu üzerinde 6 Mayıs gecesi yol kontrolü yapan polis ekipleri, yoldan geçen bir arabaya "dur" ihtarına uymadığı gerekçesiyle ateş açtı. Olay sırasında arabayı kullanan Mustafa Gök vurularak öldü. Ateş açılan otomobilde bulunan Adem Engin, Faruk Ceviz, ve Ömer Fişek ise olaydan yara almadan kurtuldu. Söz konusu üç kişi, olaydan sonra gözaltına alındı. Polis yetkilileri, olaydan önce, "durdurulmak istenen arabadan çevreye rastgele ateş açıldığını" dair ihbar aldıklarını öne sürdüler.

48)- Ahmet Bayrak (65)

Şiirt'in Pervari ilçesine bağlı Erken köyü yakınlarında 8 Mayıs günü cesedi bulunan Ahmet Bayrak adlı köylünün Doğanca Jandarma Karakolu'nda görevli askerlerin açtığı ateş sonucunda öldürüldüğü öne sürüldü. Ahmet Bayrak'a "yapılan dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle ateş açıldığı sanılıyor. Ahmet Bayrak'ın ölümüyle ilgili olarak yapılan resmi açıklamada ise "cesedin bir tarlada bulunduğu" belirtilmekle yetinildi.

49)- Bişar Bilen (20)

Şırnak'ın Uludere ilçesine bağlı Hilal köyü Belat mezarında hayvan otlatmak üzere yaylaya çıkan köylülere 17 Mayıs günü askeri bir helikopterden açılan ateş sonucunda Bişar Bilen adlı genç öldü, Mahmut Bilen (45), Devlet Bilen (54), İsmail Bilen (7) ve Dilber Bilen (9) adlı kişiler de yaralandı. Açılan ateş sonucunda 100 kadar koyun ve keçi de telef oldu. Olayla ilgili resmi bir açıklama yapılmadı.

50)- Gürsel Tuncer (25)

İstanbul'un Kartal semti Sultanbeyli bölgesinde yolcu taşıyan minibüs şoförleri arasında 19 Mayıs günü sabah saatlerinde kavga çıktı. Kavga eden taraflardan birinin şikayeti üzerine olay yerine gelen jandarmaların bazı kişileri gözaltına almak istemeleri tepkilere yol açtı. Gözaltına alınmak istenen kişileri koruyan bir grup minibüs şoförünün üzerine Mustafa Korkmaz adlı jandarma tarafından tüfekle ateş edildi. Açılan ateş sonucunda Gürsel Tuncer adlı şoför öldü. Ender Matara adlı şoför de yaralandı. Olaydan sonra gözaltına alınan Mustafa Korkmaz hakkında soruşturma açıldı.

51)- Serdar Tanış (17)

İstanbul'un Zeytinburnu semtinde devriye gezen bir polis aracına kaza sonucu çarpan ve daha sonra kaçan otomobile, yapılan "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle ateş açıldı. 22 Mayıs günü sabaha karşı saat 04.00'da meydana gelen olayda polislerin ateş açtığı otomobili kullanan Serdar Tanış adlı genç, başından vurularak öldü. Otomobilde bulunan Bahattin Bahadır ve Coşkun Ergen adlı gençler ise olaydan yara almadan kurtuldular.

52)- Mahmut Akyıldız**53)- Manaz Uçaman**

Diyarbakır'ın Lice ilçesindeki Jandarma Bölük Komutanlığı 21 Mayıs gecesi PKK militanlarının saldırısına uğradı. Ölen ya da yaralananın olmadığı saldırı sırasında bölük komutanlığını koruyan askerler tarafından çevreye rastgele ateş açıldı. Askerlerin açtığı ateş sonucunda Mahmut Akyıldız ve Manaz Uçaman adlı iki kişi yaşamını yitirdi. Olaydan sonra yapılan resmi açıklamada Mahmut Akyıldız ve Manaz Uçaman'ın iki ateş arasında kalarak öldükleri öne sürüldü. İki kişinin öldürülmesini protesto amacıyla Lice'deki dükkanlar 22 Mayıs günü açılmadı.

54)- Salih Dolmuş

Şırnak ile Cizre arasında yolcu taşıyan bir minibüse, 24 Mayıs günü Kasrik Boğazi yakınlarında "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle güvenlik görevlileri tarafından ateş açıldı. Olayda Salih Dolmuş adlı 8 çocuklu bir kişi öldü, Abdullah Baran adlı kişi de ağır yaralandı. Olay sırasında aynı minibüste bulunan Salih Dolmuş'un ağabeyi Lezgin Dolmuş, "Kardeşim arkadan açılan ateş sonucunda öldü" dedi. Salih Dolmuş'un ailesine 200 bin lira para yardımında bulunan Şırnak Valisi Mustafa Malay, olayla ilgili olarak soruşturma açıldığını bildirdi.

55)- Saim Çelik (28)**56)- Veysi Çağlayan (30)****57)- Cudi Türkdal (22)****58)- .....****59)- .....**

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından 28 Mayıs günü yapılan bir açıklama ile "Muş'a bağlı Yazla köyü yakınlarında çıkan çatışmada 5 PKK militanının öldürüldüğü" kamuoyuna duyuruldu. Ancak, Haziran ayının ilk günleri içinde bu açıklamanın gerçekleri yansıtmadığı ortaya çıktı. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Ebusait Çelik adlı kişi, öldürülen 5 kişi arasında yeğeninin de bulunduğunu belirterek "Olay, çatışma değil, bir infazdır. Ölenlerden ikisinin PKK ile bir ilişkileri yoktur" dedi. Savcılığa suç duyurusunda bulunarak, sorumlular hakkında dava açılmasını isteyen Ebusait Çelik, şunları söyledi: "27 Mayıs gecesi Yazla köyüne gelen 3 PKK militanı, şöförlük yaparak geçimini sağlayan yeğenim Saim Çelik ile yardımcısı Veysi Çağlayan'ı, çalıştıkları minibüse bindirerek kaçırdı. Bu olay güvenlik kuvvetlerine aktarıncaya bölgede operasyon düzenlenir. Çok geçmeden minibüs güvenlik kuvvetleri tarafından bulunur. Yeğenim Saim ile Veysi ve adını bilemediğimiz 3 PKK'lı gözaltına alınır. Bu haberi alınca biz karakola gittik. Bize soruşturmanın devam ettiğini ve ertesi sabah karakola gelmemizin iyi olacağını söylediler. Sabah gittiğimizde ise öğlen saatlerinde gelmemizi istediler. Öğlen gittiğimizde de 5 kişinin öldürüldüğünü öğrendik. Kısa bir araştırmadan sonra olay yerini bulduk. 5 kişiyi yere yatırarak kurşuna dizdiklerini sanıyoruz. Çünkü toprağı incelediğimizde yere saplanmış mermi çekirdekleri bulduk. Ayrıca 5 kişinin sağ olarak yakalandığını gören tanıklar da var". Olayla ilgili olarak Muş Cumhuriyet Savcılığı soruşturma açtı. Soruşturma kapsamında, öldürülen 5 kişinin sağ olarak yakalandığını gören bazı tanıkların da ifadelerine başvuruldu. Açılan soruşturma, Adalet Bakanlığının gerekli izini vermemesi üzerine Aralık ayının başında takipsizlikle sonuçlandı. Takipsizlik kararına, avukatlar tarafından itiraz edildi.

60)- Musa Tantık**61)- Cemal Arslan**

Şırnak'ın İdil ilçesine bağlı Tepe köyü yakınlarında 26 Haziran günü bir traktörün yola döşenen mayına çarpması sonucunda 2'si köy korucusu 5 kişi öldü, 6 kişi de yaralandı. Bu olaydan kısa bir süre sonra İdil ile Midyat arasındaki karayolunu kesen Tepe köyündeki korucular tarafından İdil'e su götüren belediye ait bir arazöze ateş açıldı. Olayda, arazözde bulunan Musa Tantık ile Cemal Arslan adlı belediye görevlileri öldü, Abdülcelil Kaya adlı belediye görevlisi de yaralandı. İdil Belediye Başkanı Abdurrahman Alay, olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, "Korucular, aracı durdurup, içindeki görevlileri indiriyorlar ve (Siz İdil'lisiniz, PKK'lısınız) diyerek kurşunluyorlar. Cumhuriyet Savcılığı'na başvurduk ve suçluların cezalandırılmasını istedik" dedi. Olayla ilgili olarak açılan soruşturma sonucunda Temmuz ayı içinde 8 köy korucusu gözaltına alındı. Gözaltına alınan köy korucularından 6'sının adlarının "Yusuf Gök, Abdülhalim Aşkın, Abdurrahman Kartal, Selehattin Aşkın, Ramazan Bal ve Nevaf Bozkurt" olduğu öğrenildi. Gözaltına alınan korucular hakkında "adam öldürmek" suçundan dava açıldı.

62)- Helal Samur (20)**63)- Gülsüme Samur (7)**

Hakkari'nin Şemdinli ilçesine bağlı Ortaklar köyünün Ormancı mezarına, 29 Haziran günü öğle saatlerinde bir savaş uçağından düşen bombanın patlaması sonucunda Helal Samur ve Gülsüme Samur adlı kişiler öldü. Olayda Mikail Çelik (4), Zekiye Çelik (35), Fatma Seçkin (15), Heybet Samur (50), Muzaffer Çelik (16), Zilan Samur (8), Hüzeyca İnci (24), Bülent Şengül, Zahide Samur (20) ve Miraç Çelik (26) de yaralandı. Olay üzerine bir açıklama yapan Hakkari Valisi Cemalettin Sevim, bombanın bölgede devam eden hava hareketine katılan bir uçaktan kaza sonucunda düştüğünü öne sürdü. Bölgedeki kaynaklar ise mezarının bilinçli olarak bombalandığını söylediler.

64)- Gülistan Evin (6)**65)- Rehna Evin (8)**

Kuzey Irak'taki PKK mevzilerine karşı düzenlenen hava hareketine katılan bir savaş uçağı, Hakkari'nin Şemdinli ilçesine bağlı Koçyiğit köyü yakınlarındaki Silo yaylasını bombaladı. 11 Temmuz günü öğle saatlerinde meydana gelen olayda Gülistan Evin (6) ve Rehna Evin (8) adlı çocuklar öldü, çoğunluğunu çocuk ve yaşlıların oluşturduğu 22 kişi de yaralandı. Hakkari Devlet Hastanesi'nde tedavi gören yaralıların gazetecilerle görüşmesine izin verilmedi. Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada, "olayın, teknik arza nedeniyle bir bombanın düşmesi sonucunda meydana geldiği" öne sürüldü. Olaya tanık olan köylüler ise bölgede daha önce de benzer olaylar yaşandığını belirterek, yaylaya iki ayrı savaş uçağından çok sayıda bomba atıldığını ve bombalamanın bilinçli olarak yapıldığını söylediler.

66)- Naciye Özer**67)- Nurcan Özatak (2)**

Hakkari'nin Çaylıca köyünden Üzümlü köyüne giden bir kamyon 28 Temmuz sabahı Durankaya kasabası yakınlarında maskeli üç kişi tarafından durdurularak kurşunlandı. Olayda Naciye Özer adlı 8 aylık hamile bir kadın ile Nurcan Özatak adlı çocuk öldü, Sadi Özatak, Esmâ Özatak ve Fatma Özatak adlı

kişiler de ağır yaralandı. Olay kamuoyuna, "PKK militanlarının saldırısı" olarak yansıtıldı. Ancak kısa bir süre sonra saldırıyı düzenleyenlerin köy korucusu oldukları anlaşıldı. Hakkari Cumhuriyet Savcılığı tarafından yapılan soruşturma sonucunda silahlı saldırıyı gerçekleştiren koruculardan ikisinin adları belirlendi. Olaydan sonra kaçan ve bugüne kadar bulunamayan Devlet Özatak ve Hakim Özatak adlı korucular hakkında giyabi tutuklama kararı verildi.

68)- Sait Akyol

69)- Kerim Akın

70)- Abdullah Acun

Şırnak yakınlarındaki kömür ocaklarından kaçak kömür çıkarmak isteyen köylülere jandarmalar tarafından ateş açıldı. 1 Ağustos akşamı meydana gelen olayda Sait Akyol, Kerim Akın ve Abdullah Acun adlı üç köylü öldü, İdris Üstün, Nesim Akın ve Kasım Kaydı adlı köylüler de yaralandı. Ölen ve yaralananların "kaçmaya çalışırken vuruldukları" bildirildi. Olayla ilgili olarak Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada, "öldürülen üç köylünün sabotaj eylemi yapmaya hazırlanan PKK militanları olduğu" öne sürüldü. Bu açıklama yörede tepkilere neden oldu.

71)- İbrahim Artunç (7)

72)- Mehmet Artunç (40)

73)- Remziye Artunç

74)- Kumriye ..... (30)

Şırnak yakınlarındaki Yoğurtçular, Toktepe ve Balveren köylerine 23 ve 24 Ağustos günleri baskın düzenleyen güvenlik kuvvetleri tarafından çevreye rastgele ateş açıldı ve evler bombalandı. Ağır silahların da kullanıldığı baskınlar sırasında Balveren köyünde İbrahim Artunç, Mehmet Artunç ve Remziye Artunç adlı kişiler ile soyadı öğrenilemeyen Kumriye adlı kadın öldü, Vesile Artunç (35), Gülay Artunç (2), Ayşe Artunç (8) ile Mehdiye ve İbrahim adlı kişiler de yaralandı. Yaralılar, Diyarbakır ve Şırnak'taki hastanelere kaldırıldı. Basılan yerleşim merkezleri arasında yer alan Yoğurtçular köyü ise büyük ölçüde yandı. Yoğurtçular köyünde çıkan yangınla ilgili fotoğraflar bazı gazetelerde yer aldı. Milletvekilleri ile gazetecilerin köylere gitmelerine izin verilmedi. Bu arada 2 Eylül günü Cumhuriyet gazetesine bir demeç veren İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, Yoğurtçular, Balveren ve Dağkonak köylerinde yaşayanların "PKK yanlı olduklarını" savundu. Söz konusu üç köyde yaşayan bazı kişilerin güvenlik kuvvetlerine ateş açtıklarını öne süren İsmet Sezgin, köylerin bombalandığını üstü kapalı bir biçimde doğrularak, "Tahribat olmuştur. Hamama giren terler" dedi.

75)- Bendi Özdemir (45)

Cudi Dağı'ndaki PKK'ya ait üslere karşı Ağustos ayının son günleri içinde başlatılan askeri hareket sırasında, bölgedeki bazı sivil yerleşim merkezleri de zarar gördü. Harekat sürerken, Cudi Dağı eteklerindeki Çağlayan ve Hisar köyleri 1 Eylül günü güvenlik kuvvetleri tarafından bombalanarak yakıldı. Köylerin bombalanması sonucunda çıkan yangında Bendi Özdemir adlı kadın dumandan boğularak öldü, Ahmet Garzan ve Salime Özdemir (65) adlı kişiler de yaralandı. Bendi Özdemir, 3 Eylül günü Cizre'de toprağa verildi.

76)- İbrahim İlhan (14)

İzmir'in Yenışehir semtinde hakkında giyabi tutuklama kararı bulunan bir sanığı kovalayan polislerin açtığı ateş sonucunda, olay sırasında yoldan geçen İbrahim İlhan adlı çocuk vurularak öldü. 2 Eylül günü meydana gelen olayla il-

gili olarak Eren Kabal adlı komiser hakkında "ölüme neden olmak" suçlamasıyla soruşturma açıldı.

77)- Fikri Uzun (44)

İstanbul'un Mevlanakapı semtinde 4 Eylül gecesi, yapılan "dur" ihtarına uymayan "şüpheli" bir aracı kovalayan polis aracından açılan ateş sonucunda yolda yürüten Fikri Uzun adlı kişi sırtından vurularak öldü. Olaydan sonra gözaltına alınan Fikri Uzun'un ölümüne yol açan tabancayı kullanan Mustafa Sevimli adlı polis hakkında soruşturma açıldı.

78)- Fuat Keskin (14)

Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesine bağlı Yağmurdüşen köyü yakınlarında hayvan otlatan Fuat Keskin adlı çoban, bölgede devriye gezen jandarmaların açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. 5 Eylül Cumartesi günü sabaha karşı meydana gelen olay sırasında 70 kadar küçükbaş hayvan da telef oldu. Olay, kamuoyuna "çatışma sonucunda bir PKK militanı öldürüldü" olarak yansıtıldı.

79)- Kemal San (30-polis)

İzmir'in Kapılar semtinde 12 Eylül akşamı, "PKK militanlarının kaldığı" sanılan bir evin çevresinde pusu kuran polislerden birinin açtığı ateş sonucunda aynı ekipte görevli Kemal San adlı polis göğsünden vurularak öldü. Özel bir işi nedeniyle pusu bölgesinden ayrılan ve işini bitirdikten sonra bölgeye geri dönen Kemal San'a yapılan "dur" ihtarına uymadığı için ateş açıldığı bildirildi. İzmir Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar, yaptığı açıklamada "olayın üzüntü verici bir kaza olduğunu" söyledi.

80)- Erol Poyraz (21)

81)- Ali Şahin (22)

Adana'nın Kazım Başer mahallesinde 14 Eylül gecesi "TKP-ML Hareketi" adlı örgüt tarafından hazırlanan bildirileri dağıtanlara polis tarafından ateş açıldı. Polislerin ateş açmasıyla başlayan olaylar sırasında iki genç öldü. Adana Emniyet Müdürü Mete Altan, gençlerin, polisle girdikleri çatışmada öldüklerini öne sürdü. Erol Poyraz ve Ali Şahin adlı gençlerin öldürülmesine tanık olan bir kişi ise emniyet müdürünün sözlerini yalanlayarak "Olay gecesi silah seslerini duyunca dışarıya çıktım. Her tarafta polis vardı. Polisler bir kişiyi yakaladılar ve caddenin ortasına getirdiler. 4-5 polis bu kişinin kafasına vuruyorlardı. Daha sonra yere bırakıp geri çekildiler. Bu kişi daha sonra kurşunlandı. Ortada çatışma çıkmış gibi bir hava yoktu". dedi. Başka bir olay tanığı da gördüklerini şöyle anlattı: "Olay gecesi önce silah seslerini duydum. Kısa bir süre sonra iki gencin koştuklarını gördüm. Biri, sokakta bulunan ve kullanılmayan traktörün arkasına girdi. Diğeri traktörü 10-15 metre geçtikten sonra yere düştü ve yakalandı. Bu kişiye bazı sorular sorulduğunu duydum. Genç cevap vermedi. Ardından da kurşuna dizdiler. Bu arada traktörün arkasındaki gence de ateş etmeye başladılar. Bunun üzerine o da ellerini kaldırarak, (Teslim oluyorum) diye bağırdı. Ardından traktörün arkasından çıkardılar. Kafasına vurdular ve yere düştükten sonra bir kaç el ateş ettiler. (Kalk ayağa) diye bağırdılar. Genç kımıldamaya başlayınca, bir kaç adım geri çekildiler ve yeniden ateş ettiler. Net olarak gördüm. Gencin elinde silah yoktu".

82)- Recep Balta (19)

Mersin'de 24 Eylül gecesi yol kontrolü yapan polis ekiplerinin "dur"

ihtarına uymadığı gerekçesiyle bir otomobile ateş açmaları sonucunda Recep Balta adlı genç sırtından vurularak öldü. Recep Balta'nın "ehliyetsiz araç kullandığı için polisten korktuğu ve kaçmak isterken vurulduğu" bildirildi. Recep Balta'nın babası İsmail Balta yaptığı açıklamada, "Olay yerinde 64 adet boş kovan bulunmuş. Kurşunlardan 10 tanesi otomobile isabet etmiş. Polisler öldürmek için ateş etmişler. Böyle ihtar ateşi olmaz. Sorumlular cezalandırılmalıdır" dedi. Polis yetkilileri ise "arabayı durdurmak için tekerleklerle sıkılan kurşunlardan birinin sekerek Recep Balta'nın ölümüne yol açtığını" öne sürdüler.

83)- Bülent Çakmak (24)

İstanbul'un Güngören semtinde çevreye rastgele ateş açan Mustafa Alpaslan (37) adlı polis, silah sesleri üzerine balkona çıkan Bülent Çakmak adlı genci vurarak öldürdü. 30 Eylül günü saat 02.30'da meydana gelen olay sırasında Mustafa Alpaslan'ın "sarhoş olduğu ve otomobilinin kimliği belirsiz kişilerce kurcalandığını görünce sinirlenerek ateş etmeye başladığı" bildirildi. Mustafa Alpaslan olaydan sonra gözaltına alındı. Olayla ilgilenen Refah Partisi İstanbul Milletvekili Mukadder Başeğmez, Bülent Çakmak'ı öldüren polisin suçsuz çıkartılmak istendiğini öne sürdü. Olaya kaza süsü verilmek istendiğini belirten Mukadder Başeğmez, "Bir insanın öldürülmesi basite alınmaz. Polisin olay sırasında (takip edildiğini zannedip ateş ettiği) gibi bir hava yaratılmak isteniyor. Böyle bir şey yok. Olay sırasında 5 el ateş edilmiş. Bunun üçü Bülent Çakmak'ın öldüğü balkona isabet etmiş. Ortada kasıt olmasa bile korkunç bir ihmal var. Olay gecesi savcı, olay yerine çok geç geldi. Savcının bu tutumu, ölen Bülent Çakmak'ın ailesinde, (Olay örtbas mı edilecek?) kuşkusunun doğmasına neden oldu" dedi.

84)- Hasan Kanat (70)

85)- Mustafa Taşan (48)

86)- Ahmet Taşan (48)

Diyarbakır'ın Hani ilçesine bağlı Kayadibi köyü, 17 Ekim günü güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Köydeki ev ve ahırların büyük bir bölümünün bombalanarak ya da yakılarak tahrip edildiği baskın sırasında Hasan Kanat, Mustafa Taşan ve Ahmet Taşan adlı üç kişi de öldürüldü. Söz konusu üç kişiden ikisi, kamuoyuna "çatışmada ölen PKK militanları" olarak tanıtıldı. Kayadibi Köyü Muhtarı Sıddık Yanar, köyde meydana gelen olayları şöyle anlattı: "Ekim ayı içinde köye PKK gerillaları geldi. Bizden ekmek istediler. Biz de verdik. Bu olaydan üç gün sonra, 16 Ekim günü köyün çevresi güvenlik kuvvetleri tarafından bombalanmaya başlandı. Köy halkı korkudan evlerini terk ederek köy dışına kaçtı. Bir gün sonra ise köy top ateşine tutuldu. Ardından da askerler ve özel timler köye girdi. Bombalama sürerken köyden kaçamayan Mustafa Taşan ile Hasan Kanat evlerinden çıkartılarak köy dışında kurşuna dizildi. Olayı gören Mustafa Taşan'ın kardeşi Ahmet Taşan köye doğru yürümeye başladı. Askerler, onu da köye varmadan yakalayarak kurşuna dizdiler".

87)- Mahmut Sunay (28)

88)- Ali Kaya

22 Ekim gecesi Elazığ'ın Karakoçan ilçesine bağlı Sarıcan köyü yakınlarında çıkan çatışmada 4 PKK militanı ile İbrahim Erdem ve Sinan Özkan adlı erler öldü, Serhat Coşan adlı asteğmen ise yaralandı. Çatışma sırasında

bölgede hayvan otlatan Ali Kaya ve Mahmut Sunay adlı 2 çoban da vurularak öldü. Ölen çobanlar, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından kamuoyuna sözkonusu çatışmada ölen PKK militanları olarak tanıtıldı.

89)- Mustafa Öğüt

İzmir Buca Kapalı Cezaevi'ne 50 metre uzaklıktaki Şirinyer Vergi Dairesi'nde gece bekçiliği yapan Mustafa Öğüt adlı kişi, cezaevinden firar olduğunu zanneden jandarmaların açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. 23 Ekim gecesi meydana gelen olayda Mustafa Öğüt'ün yanında bulunan diğer gece bekçisi Ali Özdemir, sıkılan kurşunlardan yere yatarak kurtuldu. Yapılan otopsi sonucunda Mustafa Öğüt'ün vücudundan 8 kurşun çıkarıldı. Olaya, "içki almak için tel örgülerden atlayarak cezaevi dışına çıkan bir gardiyandan şüphelenen jandarmaların açtığı ateşin" neden olduğu açıklandı. Tüm Maliye Sen (Maliye Memurları Sendikası) tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada ise şöyle denildi: "Ülkemizde yaşanan devlet terörüne 23 Ekim günü yeni bir halka eklenmiştir. (Buca Cezaevi'nden kaçmaya çalışan kişi ya da kişilerin Şirinyer Vergi Dairesi'ne sığındığı) yolundaki söylentiler üzerine vergi dairesi önce kuşatılmış, sonra da kurşun yağmuruna tutulmuştur. Hiçbir uyarı olmadan açılan ateş sonucunda sendikamızın üyesi Mustafa Öğüt yaşamını yitirmiştir. Olay basına (çatışma) olarak yansıtılmak istenmiştir".

90)- Birgül Eken (21)

25 Ekim gecesi Diyarbakır'ın Hazro ilçesi yakınlarında kimliği belirsiz kişiler tarafından bir otomobile açılan ateş sonucunda Birgül Eken adlı kadın öldü, otomobilin şoförü Hafız Selim Gülen ise yaralandı. Saldırıdan yara almadan kurtulan Birgül Eken'in eşi Hacı Eken, "Bulduğumuz otomobile yolda pusu kuran köy korucuları tarafından ateş açıldı" dedi.

91)- Müslüm Akyol (21)

92)- Hasan Çiçek (20)

93)- Erdoğan Tatar

94)- Saim Bozkurt (20)

95)- Erhan Uzunyayla (22)

96)- Mehmet Beşgen

Gaziantep'in Kilis ilçesine bağlı Doğanbey köyü yakınlarındaki sınır bölgesinden 27 Ekim gecesi gizlice Türkiye'ye giren TKP-ML Hareketi (Türkiye Komünist Partisi-Marksist Leninist) militanlarına jandarmalar tarafından ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda biri dışında diğerleri silahsız olan 6 genç öldürüldü. Olay kamuoyuna "TKP-ML Hareketi militanları ile jandarmalar arasında çatışma" olarak yansıtıldı. Olaydan bir süre sonra İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nde bir basın toplantısı düzenleyen ölen gençlerin yakınları, "Ortada çatışma değil, bir katliam vardır. 6 kişi yakın mesafeden açılan ağır makineli ateşle öldürülmüştür. Her cesedin üzerinde onlarca kurşun bulunmaktadır. Bu da gençlerin ya pusuya düşürüldüklerini, ya da sağ yalandandıktan sonra kurşuna dizildiklerini göstermektedir" dediler.

97)- Birol Savaş (23)

Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde bakkallık ve gazete bayiliği yapan Birol Savaş adlı kişi, alacağını tahsil için gittiği Bismil Jandarma Tabur Komutanlığı'nda Hakan adlı bir astsubay tarafından öldürüldü. 31 Ekim günü meydana gelen olaydan sonra, gözaltına alınan Hakan adlı astsubay (soyadı öğrenilemedi) çıkarıldığı askeri mahkeme tarafından tutuklandı. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Birol Savaş'ın babası İbrahim Savaş, "Astsubay ile

oğlumun ilişkilerini araştırdım. Ancak, cinayete neden olabilecek bir şey bulamadım" dedi.

98)- Mehmet Akkan (70)

99)- Mehmet Akkum (30)

Mardin'in Dargeçit ilçesine bağlı Altıyol köyü yakınlarında 10 Kasım günü hayvan otlatırken jandarmalar tarafından gözaltına alınan Mehmet Akkan adlı 70 yaşındaki çoban, bir süre sonra kurşuna dizilerek öldürüldü. Mehmet Akkan'ın cesedi 13 Kasım sabahı kurşunlarla delik deşik edilmiş bir halde köy yakınlarında bulundu. Olay günü Mehmet Akkan'ın yanında bulunan Mehmet Akkum adlı kişi de ortadan kayboldu. Mehmet Akkum, 17 Kasım günü Elazığ Şehir Mezarlığı'nda ölü olarak bulundu. Mehmet Akkan'ın kardeşi Hüseyin Akkan, ağabeyi ile Mehmet Akkum'un gözaltına alındığını gören iki küçük çocuk olduğunu söyledi. Mehmet Akkum'un babası Zülfü Akkum ise yaptığı açıklamada, "Cesedin üzerindeki izlerden oğlumun işkence yapılarak öldürüldüğü ortaya çıkıyor" dedi.

100)- Sevcan Yavuz (7)

İstanbul'un Sarıyer semti Küçükarmutlu Gecekondu Bölgesi'ndeki Mehmet Şalgamcıoğlu İlkokulu'nun bahçesine karakol kuran polisler için bir panzer, okul bahçesinde oyun oynayan Sevcan Yavuz adlı 7 yaşındaki öğrenciyi ezerek öldürdü. 17 Kasım günü sabah saat 10.00 sıralarında meydana gelen olaydan sonra ilkokuldaki öğrenime bir gün ara verildi. Olay üzerine okul bahçesinde toplanan öğrenci velileri, okulun karakol olarak kullanılmasını protesto eden bir gösteri yaptı. Olaydan sonra gözaltına alınan polis panzerinin şoförü Mehmet Tosun, 18 Kasım günü tutuksuz yargılanmak koşuluyla serbest bırakıldı. Küçükarmutlu'daki okullar, yaz ayları içinde İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir'in verdiği talimat sonucunda karakol olarak kullanılmaya başlanmıştı.

101)- Mehmet Aras (24)

İstanbul'un Laleli semtinde seyyar satıcılık yapan Mehmet Aras adlı genç, 9 Aralık günü Recep Ural adlı polis tarafından vurularak öldürüldü. Bir ay kadar önce Konya'dan İstanbul'a gelerek seyyar satıcılığa başlayan Mehmet Aras'ı öldüren polislerin Eminönü Emniyet Amirliği'ne ait "34 A 7566" plakalı minibüsten indiği belirlendi. Olaydan sonra gözaltına alınan Recep Ural, 11 Aralık günü savcılık tarafından serbest bırakıldı. Akşam saatlerinde meydana gelen olayın bir görgü tanığı, şunları anlattı: "Polisler seyyar satıcıların üstüne doğru yürüdüler. Ellerinde tabanca ve coplar vardı. Biri mandalinacının üzerine doğru gitti. Copla mandalinacıyı dağıttı. Mandalinacı korktu, kaçmaya başladı. Kaçarken ayağı kaldırıma takıldı ve yere düştü. Daha sonra silah sesi duydum. Polis, çocuğa kurşun isabet ettiğini bilmiyordu. İki tekme attı ve (kalk) diye bağırdı. Bu sırada diğer polisler de diğer seyyar satıcıları dövüyordu". İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Vedat Cem ise olayın bir kaza olduğunu ve sanık polis memuru hakkında hem idari hem de adli soruşturma açıldığını söyledi. Mehmet Aras'ın polis olarak görev yapan ağabeyi Ahmet Aras da olaya kaza süsü verilmek istendiğini savunarak, "Bu olay kaza bile olsa, cezasız bırakılmamalıdır. Olayda bir çatışma yok. Garibanları ezip, haraç almak istiyorlar. Kardeşim 50 bin liralık haraç nedeniyle öldürüldü" dedi.

102)- Orhan Kaya

· Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından "Mardin'e bağlı Esertepe

köyünde 2 Aralık 1992 tarihinde çıkan çatışmada öldürdükleri" açıklanan 4 kişi arasında bulunan Orhan Kaya'nın PKK ile ilgisi bulunmayan bir köylü olduğu ortaya çıktı. Orhan Kaya'nın Esertepe köyünde PKK militanları ile güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmadan sonra köyde yapılan aramalar sırasında kaldığı evden çıkartılarak kurşuna dizildiği bildirildi. Orhan Kaya'nın Yusuf Kaya adlı bir akrabası olayı gazetecilere şöyle anlattı: "2 Aralık günü köyün etrafını saran güvenlik güçlerine, kimsenin oturmadığı bir evde barınan PKK gerillaları tarafından ateş açıldı. Bunun üzerine çıkan ve üç saat süren çatışmada ikisinin adı Mehmet Sur ve Aziz Galip olan üç PKK'lı öldü. Çatışma sürerken helikopterden köydeki evlere de ateş edildi. Çatışmadan sonra köydeki evleri basan askerler, Orhan Kaya'yı dışarı çıkartarak kurşuna dizdiler ve öldürdüler. Orhan Kaya, daha sonra kamuoyuna PKK militanı olarak tanıtıldı. Ayrıca, evinden çıkartılan ve kurşunlanan Zengin Kaya adlı yeğenim de askerler tarafından götürüldü. Zengin Kaya'nın akıbeti hakkında bugüne kadar bir bilgi elde edemedik". Orhan Kaya'nın annesi Zekiye Kaya ise "Oğlum, hiçbir suçu olmadığı halde katfedildi. Cenazesi bile, bize verilmedi" dedi.

103)- Abdülsemel Tunç (23)

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Gülgöze köyü yakınlarında 21 Aralık günü Abdülsemel Tunç adlı gencin cesedi bulundu. Önceleri, "faili meçhul bir cinayete kurban gittiği" sanılan Abdülsemel Tunç'un "köy korucuları tarafından işkenceyle öldürüldüğü" belirlendi. Abdülsemel Tunç'un dayısı Sadık Demir, olayla ilgili olarak şunları söyledi: "Evlü ve iki çocuk babası olan Abdülsemel Tunç, köy korucuları tarafından 19 Aralık günü öğle saatlerinde Midyat'tan alınıp götürülmüş. Onu Altıntaş köyündeki korucuların öldürdüğünü samıyoruz. Zaten uzun bir süredir Midyat'ta korucu terörü yaşanıyor. İlçe devletin denetiminden çıkmış ve köy korucularının denetimine girmiştir. Yeğenimin cesedi tanınmayacak halde idi. Onu kulakları kesilmiş, gözleri oyulmuş ve her yanında darp izleriyle dolu olarak buldular".

Ölümden dönenler, yaralananlar

1992 yılı içinde içinde güvenlik kuvvetlerinin aşırı şiddet kullanması ya da çeşitli nedenlerle rastgele ateş açması sonucunda çok sayıda insan da ölümden döndü ve yaralandı. TIHV'nin bu konuya ilişkin olarak belirlediği yıl içinde yaşanan çok sayıdaki benzer olaydan bazı ilginç örnekler şöyle:

İstanbul Bakırköy'de 2 Ocak günü "hastanelerdeki sağlık hizmetlerinin vakit geçirilmeden parasız hale getirilmesi" isteğiyle izinsiz gösteri düzenleyenlere polisin açtığı ateş sonucunda İsmet Sinağ adlı 31 yaşındaki kişi bacağından vuruldu. İsmet Sinağ yaralı olarak gözaltına da alındı.

İstanbul'un Esenler semti Nenehatun mahallesinde arkadaşlarıyla dolaşan Ahmet Çınar adlı 17 yaşındaki genç, devriye gezen polislerin yaptığı dur ihtarına uymadığı için vuruldu. 8 Ocak günü meydana gelen olayda vurulan gencin kulaklarının sağır olduğu ve bu nedenle yapılan "dur" ihtarını duymadığı bildirildi. Ahmet Çınar'ın arkadaşları olayı şöyle anlattılar: "Ahmet polisleri görünce korktu ve kaçmaya başladı. Polisler arabayla Ahmet'in yanına kadar yaklaştılar. Önce bir el havaya ateş ettiler. Biz (Ateş etmeyin, o sağırdır) diye bağırдық. Fakat arabadaki bekçi, uyarımıza aldırmış etmeden iki adımlık mesafeden silahını ateşleyerek Ahmet'i vurdu".

Şırnak'ın Cizre ilçesi 10 Şubat gecesi bir grup PKK militanı tarafından basıldı. Baskın sırasında ilçedeki bazı resmi binalar ile polis karakolu hasar gördü. PKK militanları ilçeyi terk ettikten sonra güvenlik kuvvetleri tarafından çevreye rastgele ateş açıldı. Saat 22.30'a kadar devam eden olaylar sırasında ilk belirlenmelere göre 8 kişi yaralandı.

İstanbul'un Moda semtinde birbirleriyle kavga eden üç kişiyi yakalamak isteyen polislerin ateş açması üzerine yoldan geçen Hakan Adıgüzel adlı 17 yaşındaki genç sırtından vurularak ağır yaralandı. 22 Şubat gecesi meydana gelen olaydan sonra kavga eden üç kişi de gözaltına alındı.

Newroz olaylarından sonra bir süre sokağa çıkma yasağı uygulanan Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde 25 Mart günü ekmek almak üzere evden çıkan Hüseyin Bayram (16) adlı genç güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda ağır yaralandı.

İzmir Karşıyaka'da devriye gezen polis ekibini görünce kaçmaya başlayan Güney Gökçeler (22) adlı genç, bacağından vuruldu. "asker kaçağı" olduğu bildirilen Güney Gökçeler, Karşıyaka Devlet Hastanesi'nde tedavi altına alındı. 29 Nisan gecesi meydana gelen olay sırasında Güney Gökçeler'in yanında bulunan kimliği belirsiz ikinci kişi ise kaçarak kurtuldu.

Diyarbakır'ın Kulp ilçesi yakınlarında köy korucularıyla girdiği çatışmada ölen "Mustafa Budak" adlı PKK militanı için 4 Haziran günü Silvan'da düzenlenen cenaze töreninden sonra gösteri yapan topluluğa güvenlik görevlileri tarafından ateş açıldı. Olayda Emine Ülken (18), Mahmut Kulakman (36), Abdülrezzak Ülken (19) ile soyadları belirlenemeyen Ahmet ve Cengiz adlı 5 kişi yaralandı.

Elazığ'ın Arıcak ilçesine bağlı Çevrecik köyünde yaşayan Mina Beyazıt (40) adlı kadın, katıldığı bir cenaze töreninden evine dönerken görevli askerlerin açtığı ateş sonucunda vurularak yaralandı. 4 Temmuz akşamı meydana gelen olaydan sonra Elazığ Devlet Hastanesi'nde tedavi altına alınan Mina Beyazıt'a "yapılan dur ihtarına uymadığı" için ateş açıldığı bildirildi. Mina Beyazıt olayı şöyle anlattı: "Annemi kaybetmişim. Onu toprağa verdik. Saat 23.00 sıralarında eve gitmek için yola çıktık. Eve az bir mesafe kala pusu kuran askerler ateş açtılar. (Biz köylüyüz ateş etmeyin) diye bağırdık. Ama bizi dinlemediler. Ayağımdan ve belimden yaralandım. Yaklaşık üç saat sonra gelen ambulansla hastaneye götürüldüm. Oysa köy muhtarı, askerlerle konuşup, (Cenazemiz var. Geç saatlere kadar köylüler taziyeye gider gelir. Sakın bir tatsızlık çıkmasın) demişti. Buna rağmen bu olay oldu".

İstanbul'un Yenibosna semtinde 7 Eylül gecesi yol kontrolü yapan polislerin açtığı ateş sonucunda Tolga Korkmaz (17) adlı lise öğrencisi vurularak yaralandı. Tolga Korkmaz'a "cebindeki gazetelerin tabanca zannedilmesi üzerine ateş açıldığı" bildirildi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Hüseyin Aygül, Tolga Korkmaz'ın ellerini havaya kaldırdığı sırada vurulduğunu anlatarak, "Bu olay polisler tarafından aşırı yetkilerin ne tür sonuçlar doğuracağını bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Eli havada olan bir insana nasıl ateş edilir? Ayrıca ailesine de davacı olmaması için baskı yapılıyor" dedi.

Hakkari'nin Çimenli köyünde şikayet için jandarma karakoluna giden köylülere, nöbetçi askerler tarafından ateş açıldı. 7 Eylül sabahı meydana gelen olayda, İsmail Özer, Hamit Özer ve Naci Taş adlı üç köylü vurularak yaralandı. Yaralı köylüler, olaydan sonra "köyde 6 Eylül günü yapılan arama sırasında kendilerine kötü davranan askerleri şikayet için jandarma karakoluna giderken üzerlerine kasıtlı olarak ateş açıldığını ve büyük bir şans eseri ölümden kurtulduklarını" söylediler. Hakkari Valisi Cemalettin Sevim ise yaptığı açıklamada, "Köylülere yanlışlıkla ateş edilmiş. Kaza sonucunda meydana gelen bir olay" dedi.

10 Kasım günü Adana'da kurallara aykırı olarak at arabası kullanan bir sürücüyi kovalayan trafik polislerinin açtıkları ateş sonucunda olay sırasında yoldan geçen Süleyman Zihni Karam (60) adlı kişi boynundan vurularak yaralandı.

İstanbul'un Örnektepe semtinde 18 Kasım gecesi meydana gelen bir olayda, Sadık Şiller adlı polis, tartıştığı Hakan Topal adlı genci tabancayla vurarak yaraladı. Tek kurşunla kalçasından yaralanan Hakan Topal, kendisini vuran polisin olay sırasında sarhoş olduğunu söyledi. Olaya neden olan Sadık Şiller ise "Hakan ve yanındaki kişilerden, kuşkulandığım için kimliklerini göstermelerini istedim. Ama vermeyip direndiler. Ben de sinirlerime hakim olamadım" dedi.

İstanbul'un Esenler semtinde 9 Aralık günü meydana gelen bir olayda, Adem Som adlı genç, "yapılan dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle polis tarafından ayağından vuruldu.

f)- Mayın ve sahipsiz bombalar nedeniyle ölenler

1992 yılı içinde Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yollara ve araziye döşenen mayınlara basan ya da buldukları sahipsiz bombaları kurcalayan toplam 38 kişi meydana gelen patlamalar sonucunda yaşamlarını yitirdiler. (Bu sayıya mayın patlaması sonucunda ölen asker, korucu ve PKK militanları dahil değildir) Mayın ve bomba patlamaları sonucunda 50'den fazla kişi de yaralandı. Yaralananların önemli bir kısmı, el, kol ve ayak gibi uzuvları koptuğu için sakat kaldı. Ölüm ve yaralanma olaylarının büyük bir çoğunluğu sınıra yakın bölgeler ile jandarma karakollarının çevresindeki alanlarda meydana geldi. Mayın ya da sahipsiz bombaların patlaması sonucunda yaşamlarını yitirenlerle ilgili toplanan bilgiler şöyle:

<u>Ad ve soyadı</u>	<u>Tarih</u>	<u>Olay yeri</u>
01)- Bahri Çınar (12)	24 Mart 1992	Ömerli-Göllü köyü yak.
02)- Yasin Çetin (16)	11 Nisan 1992	Mevzitepe Jan. Kar. yak.
03)- Hasan Ayar (11)	11 Nisan 1992	Mevzitepe Jan. Kar. yak
04)- Sıraç Nergis (17)	09 Mayıs 1992	Nusaybin yak. (sınır)
05)- Selim Ata (17)	09 Mayıs 1992	Nusaybin yak. (sınır)
06)- Sait Sağlam (17)	09 Mayıs 1992	Nusaybin yak. (sınır)
07)- Mehmet Çelik	15 Mayıs 1992	Savur-Durusu köyü yak.
08)- Ali Altındağ	15 Mayıs 1992	Savur-Durusu köyü yak.
09)- Salih Öztekin	03 Haziran 1992	Ceylanpınar-Yeşiltepe köyü
10)- Cemal Aslan (36)	26 Haziran 1992	İdil-Tepe köyü yak.

11)- Hediye Baştuğu (36)	26 Haziran 1992	İdil-Tepe köyü yak.
12)- İbrahim Kartal (28)	26 Haziran 1992	İdil-Tepe köyü yak.
13)- Medine Kartal (18)	26 Haziran 1992	İdil-Tepe köyü yak.
14)- Abdülkerim Özer (34)	26 Haziran 1992	İdil-Tepe köyü yak.
15)- Yılmaz Tatar (12)	27 Haziran 1992	Şırnak yak.
16)- Ersin Özbek	03 Temmuz 1992	Patnos-Bedelli köyü yak.
17)- Nizamettin Yılmaz	03 Temmuz 1992	Patnos-Bedelli köyü yak.
18)- Kadir Balık (13)	25 Temmuz 1992	Dicle-Döğer köyü yak.
19)- Selehattin Özdemir (25)	12 Eylül 1992	Eruh-Bozatlı köyü yak.
20)- Ahmet Durmaz	15 Eylül 1992	Kozluk ilçesi yak.
21)- Cevat Karataş	15 Eylül 1992	Kozluk ilçesi yak.
22)- Süleyman Demir	15 Eylül 1992	Kozluk ilçesi yak.
23)- Emin Yurdakul	15 Eylül 1992	Kozluk ilçesi yak.
24)- Abdullah Yıldız	15 Eylül 1992	Kozluk ilçesi yak.
25)- Hasan Demir	15 Eylül 1992	Kozluk ilçesi yak.
26)- Ahmet Alan (10)	18 Eylül 1992	Solhan-Aksakal köyü yak.
27)- Gayret Yaman	20 Eylül 1992	Nusaybin-Yumru köyü yak.
28)- Nihat Yakut	20 Eylül 1992	Nusaybin-Yumru köyü yak.
29)- Ömer Şirken (65)	13 Ekim 1992	Eruh-Dikboğaz köyü yak.
30)- Sıddık Bilen	21 Ekim 1992	Çukurca-Çınarlı köyü yak.
31)- Abdullah Kılıç	05 Kasım 1992	Bingöl-Çiliş köyü yak.
32)- Hacı Beştaş	14 Kasım 1992	Eruh-Dikboğaz köyü yak.
33)- Şükrü Bilmez	21 Kasım 1992	Gercüş-Kozlu köyü yak.
34)- Coşkun Benzer (12)	22 Kasım 1992	Kilis yakınları (sınır)
35)- Süleyman Sayar (60)	28 Kasım 1992	Şırnak-Cevizdüzü köyü
36)- Hüseyin Ensari (16)	.. ?	Kars-Kümbetli köyü yak.
37)- Mehmet Yusufi (15)	.. ?	Başkale yak. (sınır)
38)- Kasım Oval (14)	.. ?	Yüksekova

g)- Faili meçhul cinayetler

1991 yılının ortalarından itibaren hızla artmaya başlayan Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki faili meçhul cinayetler, 1992 yılı içinde de yoğun bir şekilde devam etti. Cinayetler, zaman zaman bölge sınırlarını aşarak Adana ve Antalya gibi yerleşim merkezlerine de sıçradı. Cinayetler, bölgede ya da bazı yayın organlarında değişik biçimlerde yorumlandı. Bölgedeki bazı kaynaklar bu cinayetleri "Hizbullah" adlı, dini esaslara dayalı devlet kurma amacıyla olan yasadışı bir örgüte mal ettiler. 2000'e Doğru dergisi faili meçhul cinayetlerin "Hizbullah" olarak bilinen örgüt üyelerince işlendiğini ve bu örgütün polis teşkilatı içinde uzantılarının olduğunu savunan haberlere yer verdi. Ancak bu tür saldırılar bölgede genel olarak, "kontr-gerilla eylemleri" olarak değerlendirildi. Tetiği çekenler için ise "Hizb-i kontra" tanımlaması yapıldı.

Bu arada, bölgede yaşayan ve "Hizbullah" yanlısı olarak tanınan çok sayıda kişi de düzenlenen silahlı saldırılar sonucunda öldürüldü. Bu nedenle olaylar, bir çok yayın organına "PKK ile Hizbullah arasındaki çatışmalar" olarak yansdı. Latin Amerika ülkelerindeki ölüm mangalarını hatırlatan faili meçhul saldırılar sonucunda, gazeteciler, İHD üye ve yöneticileri, yörelerinde söz sahibi olan Kürt aydın ve önderleri, siyasi partilerin önde gelen isimleri yaşamlarını yitirdiler.

Yıl içinde güvenlik kuvvetlerinin faili meçhul cinayetlerin aydınlatılması ve katillerin bulunması yolunda bir çaba gösterdiğine de tanık olunmadı. Bölgede son iki yıl içinde meydana gelen cinayetlerden bugüne değin ancak çok azının faileri (büyük bir çoğunluğunu da vatandaşlar yakaladı) bulunabildi. Yakalanan cinayet zanlıları hakkında ise Türk Ceza Yasası'nın siyasal olmayan öldürme eylemleriyle ilgili maddeleri (448-450) uyarınca ağır ceza mahkemelerinde dava açıldı. Yetkililerin, faili meçhul cinayetlerle ilgili çalışmaları sadece demec vermek, "bölgede faaliyet gösteren Hizbullah adlı bir yasadışı örgütün bulunduğunu" ifade etmek ve "bu örgütün PKK ile hakimiyet mücadelesi verdiğini" söylemekten öteye gitmedi.

Diyarbakır Emniyet Müdürü Ramazan Er, Şubat ayı sonunda yaptığı açıklamada bölgede "Hizbullah" adlı bir örgütün var olduğunu ve bu örgütü ortaya çıkarmak için çalışmalar yapıldığını belirterek, "Cinayetleri, Hizbullah dışında başka bir güç de işliyor olabilir" dedi. İçişleri Bakanı İsmet Sezgin ise 13 Mart günü yaptığı açıklamada faili meçhul cinayetlere ilişkin olarak şunları söyledi: "Hizbullah ne kontr-gerilladır, ne de devlet adına çalışan bir örgüttür. Humeyni'nin Güneydoğu'daki uzantısıdır. İyi yetişmiş ajanlardır. Bunların hesabı devleti yıkmaktır. Bazı batılı devletler Hizbullah'tan desteğini çekti. Ondan sonra da Hizbullah'ın PKK ile arası açıldı. Şimdi de birbirlerini öldürmeye başladılar. Diyarbakır ve Batman'daki gazetecileri Hizbullah öldürdü. PKK da bunun üzerine Cizre'de Hizbullah şeyhini öldürdü. İki örgüt güç denemesinde bulunuyor".

Batman Emniyet Müdürü Azmi Derin Aralık ayı içinde Özgür Gündem gazetesine bir açıklama yaparak, Batman'daki faili meçhul cinayetler konusunda şunları söyledi: "Bildüğünüz gibi Hizbullah örgütünün varlığı herkesce kabul edilmektedir. Meydana gelen olaylar, Hizbullah ve PKK arasındaki çatışmalardır. Cinayetlerin failerini bulabilmek için tanığa ihtiyacımız var. Ancak halk tanıklık yapmaktan kaçınıyor. Bu durumda biz faileri nasıl bulalım? Ancak, geçtiğimiz dönemde bu tür olaylara karıştığını tespit ettiğimiz 14 Hizbullah üyesini Batman Cumhuriyet Savcılığı'na sevk ettik. Ne var ki, bu kişiler, serbest bırakılmaları için savcılığa 15'er milyon lira vermişler. Bunun üzerine hepsi serbest kaldılar. Hizbullah, PKK'den sonra başımıza bela olacak en büyük tehlikedir. Bu örgüte emniyetin yardım ettiği yolundaki iddialar ise tamamen yalandır. Bunlar, devleti yıpratmak isteyen kişilerin ortaya attığı asılsız iddialardır".

Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan ise Aralık ayı içinde 1992 yılını değerlendirmek üzere düzenlediği basın toplantısında, faili meçhul cinayetlerden 21'inin Hizbullah tarafından işlendiğinin ortaya çıkarıldığını açıkladı. Ünal Erkan, geride kalan yüzlerce cinayet konusunda ise bir bilgi vermedi.

Bu arada Mart ayı içinde Silvan Jandarma Bölük Komutanı Yüzbaşı Bülent Eroğlu'nun Rıfat Akış adlı 17 yaşındaki bir gence Diyarbakır İl Genel Meclisi Üyesi Mehmet Mengi'yi öldürmesi için silah, bomba ve para verdiği ortaya çıktı. Olay, bir grup milletvekili tarafından Başbakan Süleyman Demirel'e aktarıldı. Ardından da İçişleri Bakanı İsmet Sezgin ile görüşürülen Rıfat Akış telefonla Yüzbaşı Bülent Eroğlu ile konuştu. Banda alınan telefon görüşmesi

srasında Bülent Eroğlu'nun Rifat Akış'ı cinayete teşvik ettiğini doğrulayacak diyaloglara tanık olunduğu öğrenildi. Olaydan sonra Yüzbaşı Bülent Eroğlu'nun hakkında soruşturma açıldı. Ancak daha sonra konu kapatıldı ve yüzbaşının görev yerinin değiştirilmesiyle yetinildi.

24 Ağustos günü Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Yolaç köyü yakınlarında tarlada çalışan Emin Fidancı, Ahmet Fidancı ve Mehmet Fidancı adlı üç köylü, kimliği belirsiz kişiler tarafından kurşuna dizilerek öldürüldü. Tarlada çalışan Emin Fidancı'nın oğlu Vedat Fidancı da aynı kişiler tarafından kaçırıldı. Vedat Fidancı, 6 Eylül günü Silvan'ın Yeşilgül köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Yapılan otopsi sonucunda Vedat Fidancı'nın işkenceyle öldürüldüğü anlaşıldı. Vedat Fidancı'nın annesi Mevlüde Fidancı, yaptıkları şikayete karşın cinayetleri işleyenlerin yakalanmadığını belirterek, "Katiller, Yolaç köyündeki Hizbullahçılardan Ali Kantar, Abdülkadir Kantar, Mehmet Mehdi ve Sait Fidancı ile Silvan'da esnaf olan Salih adlı kişidir. Durumu jandarmaya bildirdik. Bir işlem yapmadılar" dedi.

"Gerçek" adlı haftalık derginin 24 Ekim 1992 tarihinde piyasaya çıkan 31. sayısında, "Hizbullah yanlısı olduğu" belirtilen kimliği belirsiz bir kişi ile yapılan söyleşi yayınlandı. Nerede ve ne zaman yapıldığı açıklanmayan söyleşide, kimliği belirsiz kişi, "Musa Anter, Bahriye Üçok ve Turan Dursun'un kendileri tarafından öldürüldüğünü" öne sürdü. "PKK ile istemedikleri bir silahlı mücadelenin içinde olduklarını ve şehir merkezlerinde gizli faaliyet sürdürdüklerini" anlatan sözkonusu kişi, "Biz siyasi bir hareketiz. İnançlarımıza saldıranlara ve inaçlarımızla alay edenlere karşı mücadele veriyoruz. İnançlarımızla alay edilmesine izin vermeyiz. Musa Anter, Turan Dursun ve Bahriye Üçok'u o nedenle öldürdük. Devlet ve polis teşkilatı içinde adamlarımız vardır" dedi. Gerçek dergisinde yayınlanan bu söyleşi, ciddi bir soruşturmaya tabi tutulmadı. Söyleşi, yayımlandıktan kısa bir süre derginin Diyarbakır Temsilcisi Namık Tarancı, uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaşamını yitirdi.

TİHV'nın belirlemelerine göre, 1992 yılı içinde "Hizbullah" yanlılarına mal edilen saldırılar sonucunda 267 kişi faili meçhul cinayetlere kurban gitti. Aynı süre içinde "Hizbullah" yanlısı olarak bilinen 93 kişi de kimlikleri belirsiz kişilerce öldürüldü. (Toplam 360 kişi) Faili meçhul cinayetlerle ilgili kronolojik bilgiler şöyle:

Hizbullah yanlılarının gerçekleştirdiği eylemler

<u>Ad ve Soyadı</u>	<u>Olay yeri</u>	<u>Tarih</u>	<u>Meslek</u>
001)- Salih Tatlı	Urfa	08 Ocak 1992	Öğrenci-ün.
002)- Abdülsamet Çetin	Diyarbakır	12 Ocak 1992	Öğrenci-ün.
003)- Adil Bayık	Nusaybin	14 Ocak 1992	Memur
004)- Abdurrahman Söğüt	Nusaybin	18 Ocak 1992	HEP yönet.
005)- Harbi Arman	Diyarbakır	20 Ocak 1992	Esnaf
006)- Nizamettin Kışın	Mazıdağı	23 Ocak 1992	
007)- Seyfettin Aktan	Nusaybin	25 Ocak 1992	Tamirci
008)- Ahmet Bayram	Bingöl	25 Ocak 1992	
009)- Hüseyin Pamukçu	Batman	26 Ocak 1992	Köy muhtarı
010)- Oktay Türkmen	Nusaybin	02 Şubat 1992	SHP yönet.

011)- İdris Çelik (35)	Batman	02 Şubat 1992	Şöför
012)- Arif Altun	Urfa	06 Şubat 1992	Tapu müdürü
013)- ..... (16)	Urfa	06 Şubat 1992	Öğrenci
014)- Metin Elikçi (32)	Batman	10 Şubat 1992	Bakkal
015)- Ahmet Bayhan (26)	Diyarbakır	15 Şubat 1992	Öğretmen
016)- Halit Güngen	Diyarbakır	18 Şubat 1992	Gazeteci
017)- Sabri Kızılkan	Tatvan	19 Şubat 1992	Kırtasiyeci
018)- Cengiz Altun (24)	Batman	24 Şubat 1992	Gazeteci
019)- Şehmuz Akıncı	Silvan	27 Şubat 1992	Sağlık mem.
020)- Mehmet Emin Narin	Nusaybin	27 Şubat 1992	HEP üyesi
021)- Hayrettin Suçiçeği	Batman	10 Mart 1992	
022)- Mehmet Evren (12)	Cizre	15 Mart 1992	Öğrenci-ilk
023)- Şevki Demir	Gercüş	16 Mart 1992	Köy muhtarı
024)- Orhan Gök	Derik	18 Mart 1992	Öğretmen
025)- Hıdır Acet	Nusaybin	19 Mart 1992	Öğrenci-lise
026)- Zeyni (Edip) Demir	Midyat	19 Mart 1992	Memur
027)- Mehmet Garan	Diyarbakır	23 Mart 1992	Öğretmen
028)- Mehmet Güneş	Batman	24 Mart 1992	Lokantacı
029)- Abdo Zeren	Gaziantep	24 Mart 1992	Kamyon Şöfö.
030)- Tahir Mat	Gaziantep	24 Mart 1992	Kamyon Şöfö.
031)- Hamdüsena İpekçi	Silvan	25 Mart 1992	Garson
032)- Mehmet Taşkın (27)	Gaziantep	28 Mart 1992	Kamyon Şöfö.
033)- Abdülmenaf Şimşek	Silvan	02 Nisan 1992	Esnaf
034)- Ramazan Yavuzkuluñç	Silvan	02 Nisan 1992	
035)- Ercan Karadağ	Silvan	03 Nisan 1992	
036)- Bayram Güleç	Silvan	05 Nisan 1992	
037)- Nihat Kadınan	Silvan	08 Nisan 1992	İşçi
038)- Ahmet Turan	Silvan	08 Nisan 1992	İşçi
039)- Mehmet Emin Saman	Nusaybin	11 Nisan 1992	İşçi
040)- Hanifi Kutlu	Silvan	14 Nisan 1992	
041)- Abdülsamet Çiçek	Silvan	15 Nisan 1992	Elektrikçi
042)- Rıdvan Çelebi	Silvan	16 Nisan 1992	Çiftçi
043)- Şehmuz Akkurt	Kızıltepe	24 Nisan 1992	Esnaf
044)- Muti Kara	Nusaybin	28 Nisan 1992	Belediyeci
045)- Baki Sönmez	Muş-Kıyık	30 Nisan 1992	Çiftçi
046)- İsmail İrmak	Nusaybin	02 Mayıs 1992	Terzi
047)- Seyit Tekkur	Diyarbakır	02 Mayıs 1992	Öğrenci
048)- Veysi Alici	Batman	03 Mayıs 1992	
049)- Ahmet Aydın (35)	Nusaybin	06 Mayıs 1992	
050)- Mehmet Sıraç Akbay	Kızıltepe	06 Mayıs 1992	
051)- Mehmet Dursun (53)	Kızıltepe	12 Mayıs 1992	Çiftçi
052)- Hüseyin Bakır (27)	Kızıltepe	12 Mayıs 1992	Çiftçi
053)- Edip İbrahimoglu	Kızıltepe	17 Mayıs 1992	Çiftçi
054)- Nurettin (Nuri)	Kızıltepe	17 Mayıs 1992	Muhtar
055)- Ahmet Turgay	Kızıltepe	19 Mayıs 1992	Çiftçi
056)- Ramazan Elinci	Eruh-Çözmeli	21 Mayıs 1992	Muhtar
057)- Mahmut Ertekin	Silvan	21 Mayıs 1992	Çiftçi
058)- Şehmuz Gündüz	Silvan	21 Mayıs 1992	Çiftçi
059)- İbrahim Demir (22)	Batman	25 Mayıs 1992	Öğrenci
060)- İsmail Sertkaya (36)	Kızıltepe	25 Mayıs 1992	Esnaf
061)- Orhan Kölge (31)	Batman	26 Mayıs 1992	
062)- Diyaeddin Kavak	Batman	27 Mayıs 1992	İşçi

063)- Cemil Kavak	Kızıltepe	27 Mayıs 1992	
064)- Abdurrahman Ay	Silvan	30 Mayıs 1992	Muhtar
065)- Hüseyin Erdoğan	Batman	03 Haziran 1992	Esnaf
066)- Seydoş (Seydi) Aydoğan	Kızıltepe	04 Haziran 1992	Öğretmen
067)- Fevzi Anık	Dargeçit	05 Haziran 1992	Çiftçi
068)- Ahmet Yeşilmen	Dargeçit	05 Haziran 1992	
069)- Aziz Biber (19)	Bismil	07 Haziran 1992	Öğrenci
070)- Hafız Akdemir (27)	Diyarbakır	08 Haziran 1992	Gazeteci
071)- İsmail Demirhan	Batman	09 Haziran 1992	
072)- Mehmet Emin Ayhan	Silvan	11 Haziran 1992	Doktor
073)- Şeyhmuz İbrahimoğlu	Kızıltepe	13 Haziran 1992	Demirci
074)- Hasan İbrahimoğlu	Kızıltepe	13 Haziran 1992	Demirci
075)- Emin Alptekin (39)	Midyat	16 Haziran 1992	
076)- Siddık Tan	Batman	20 Haziran 1992	İHD yönet.
077)- İzzettin Direkçi	Batman	20 Haziran 1992	Kasap
078)- Tekin Ala	Nusaybin	21 Haziran 1992	Esnaf
079)- Abdullah Aksoy	Diyarbakır	27 Haziran 1992	Öğrenci
080)- Abdullah Dal	Batman	27 Haziran 1992	İşçi
081)- Recep Alpaslan	Ağrı	28 Haziran 1992	Memur
082)- Ramazan Yüce	Diyarbakır	29 Haziran 1992	Müstahdem
083)- Halim Yaşar (53)	Silvan	30 Haziran 1992	
084)- Adil Yaşar (29)	Silvan	30 Haziran 1992	
085)- Nazım Yaşar (40)	Silvan	30 Haziran 1992	
086)- Mustafa Elinci	Diyarbakır	30 Haziran 1992	Çiftçi
087)- Mehmet Buğdaycı	Silvan	01 Temmuz 1992	
088)- Ramazan Şat (38)	Urfa	02 Temmuz 1992	Müstahdem
089)- Seyfettin Güleriyüz(56)	Silvan	04 Temmuz 1992	Şoför
090)- Mehmet Ergin (32)	Silvan	08 Temmuz 1992	Esnaf
091)- Faysal Kızılırmak (33)	Ceylanpınar	09 Temmuz 1992	İşçi
092)- Mustafa Saltıkap (23)	Batman	18 Temmuz 1992	Seyyar sat.
093)- Mehmet Dağdelen (35)	Nusaybin	19 Temmuz 1992	Bakkal
094)- Seyfettin Özdemir	Batman	23 Temmuz 1992	
095)- Şeyhmuz Güneyli	Diyarbakır	24 Temmuz 1992	
096)- Salih Güneyli (35)	Diyarbakır	25 Temmuz 1992	
097)- Yakup Yöndem (55)	Kızıltepe	25 Temmuz 1992	Diş teknisi.
098)- Mim Nesim Doğan (27)	Batman	26 Temmuz 1992	
099)- Mahsun Erol (27)	Batman	26 Temmuz 1992	
100)- Salih Yıldız (36)	Kızıltepe	29 Temmuz 1992	Esnaf
101)- Fevzi Akar	Midyat	29 Temmuz 1992	Çiftçi
102)- Eyüp Aktaş	Nusaybin	29 Temmuz 1992	Matbaacı
103)- Bedirhan Güneş	Nusaybin	30 Temmuz 1992	İşsiz
104)- Çetin Abayay	Batman	30 Temmuz 1992	Gazeteci
105)- Cuma Kaya (47)	Nizip	30 Temmuz 1992	Çiftçi
106)- Yahya Orhan (30)	Gercüş	31 Temmuz 1992	Gazeteci
107)- Celal Pekgül (24)	Batman	31 Temmuz 1992	Mobilyacı
108)- Mehdi Kaydu (27)	Silvan	31 Temmuz 1992	İşçi
109)- Zeki Korkmaz (70)	Nusaybin	02 Ağustos 1992	
110)- İbrahim Ergen (50)	Diyarbakır	05 Ağustos 1992	
111)- Hüseyin Bayılmaz (10)	Nusaybin	06 Ağustos 1992	Öğrenci-ilk
112)- Halef Bıçak (35)	Mardin-Araslı	06 Ağustos 1992	Köy muhtarı
113)- Rifat Çetiner (50)	Diyarbakır	07 Ağustos 1992	Çiftçi
114)- Hasan Kaya	Midyat	08 Ağustos 1992	

115)- Hüseyin Deniz (36)	Ceylanpınar	10 Ağustos 1992	Gazeteci
116)- Nezihi Erkan	Diyarbakır	10 Ağustos 1992	İşçi
117)- Ayten Öztürk (32)	Mazgirt	10 Ağustos 1992	Ev kadını
118)- Nazım Demir	Midyat	15 Ağustos 1992	Terzi
119)- Zeliha Nasanlı (10)	Siverek	22 Ağustos 1992	Öğrenci-ilk
120)- Murat Dağkeser (10)	Siverek	23 Ağustos 1992	Öğrenci-ilk
121)- Orhan Dağkeser (4)	Siverek	23 Ağustos 1992	Çocuk
122)- Emin Fidancı	Silvan	23 Ağustos 1992	Çiftçi
123)- Mehmet Fidancı	Silvan	23 Ağustos 1992	Çiftçi
124)- Ahmet Fidancı	Silvan	23 Ağustos 1992	Çiftçi
125)- Vaiz Tunç (30)	Savur	23 Ağustos 1992	Çiftçi
126)- Abdullah Tunç (25)	Savur	23 Ağustos 1992	Çiftçi
127)- Ekrem Göynü (23)	Batman	24 Ağustos 1992	İşçi
128)- M. Sait Keskin (34)	Batman	25 Ağustos 1992	Çiftçi
129)- Seyithan Kardeş (20)	Nusaybin	19 Ağustos 1992	
130)- Şükrü Keskin (55)	Nusaybin	27 Ağustos 1992	Esnaf
131)- A. Siddık Turhallı(44)	Diyarbakır	29 Ağustos 1992	Din adamı
132)- İbrahim Kardeş	Midyat	29 Ağustos 1992	Din adamı
133)- Zekeriya Uğur	Ağın-Elazığ	29 Ağustos 1992	Çiftçi
134)- Kürşat Kan	Ağın-Elazığ	29 Ağustos 1992	Çiftçi
135)- Ali Başak (32)	Batman	29 Ağustos 1992	Lokantacı
136)- Hacı Osman Sungur	Helimhan	29 Ağustos 1992	
137)- Ömer Aslan	Batman	30 Ağustos 1992	Memur
138)- Sabri Keser	Kızıltepe	31 Ağustos 1992	Çiftçi
139)- Ali Dinler	Kızıltepe	31 Ağustos 1992	Çiftçi
140)- Musa Onay	Kızıltepe	31 Ağustos 1992	Çiftçi
141)- Hasan Alkan (23)	Yüksekova	02 Eylül 1992	
142)- Ahmet Koyun (30)	Nusaybin	03 Eylül 1992	Öğretmen
143)- Mesut Dündar (15)	Cizre	07 Eylül 1992	Özürlü
144)- Reis Adıyaman (22)	Adıyaman-Ağrı	07 Eylül 1992	Çiftçi
145)- Vedat Fidancı	Silvan	07 Eylül 1992	Çiftçi
146)- Emin İnanç (27)	Silvan	10 Eylül 1992	İşçi
147)- Şirin Gökdelen	Silvan-Güçlü	14 Eylül 1992	Öğretmen
148)- Şeyhmuz Kaya	Çınar-Korgun	16 Eylül 1992	Çiftçi
149)- Ali Kaya	Çınar-Korgun	16 Eylül 1992	Çiftçi
150)- Şemsettin Aytimur (41)	Nusaybin	16 Eylül 1992	Esnaf
151)- Medeni Aslan (27)	Silvan	16 Eylül 1992	
152)- Ahmet Arıkan (47)	Kızıltepe	16 Eylül 1992	Bankacı
153)- Ercan Buhar (21)	Silvan	19 Eylül 1992	Esnaf
154)- Musa Anter (74)	Diyarbakır	20 Eylül 1992	Gazeteci
155)- Halil Gülerüzlü (35)	Batman	20 Eylül 1992	İşçi
156)- Selehattin Kınış (45)	Batman	20 Eylül 1992	İşçi
157)- Mehmet Can (59)	Nusaybin	21 Eylül 1992	Esnaf
158)- Dersim Tamış (19)	Silvan	21 Eylül 1992	Berber
159)- Mahmut Oğuz (36)	Batman	21 Eylül 1992	PKK sanığı
160)- Eyüp Ayas (27)	Viranşehir	22 Eylül 1992	Zabıta
161)- Selahattin Kuflu	Batman	21 Eylül 1992	Bakkal
162)- Edip Kılıç (32)	Batman	22 Eylül 1992	Esnaf
163)- Eşref Bebek (28)	Silvan	22 Eylül 1992	Esnaf
164)- Sami Işık (27)	Batman	22 Eylül 1992	Şöför
165)- İbrahim Karaaslan (41)	Diyarbakır	23 Eylül 1992	
166)- İsmet Demirci (43)	Ergani	23 Eylül 1992	İmam

167)- Cengiz Demir (22)	Batman	24 Eylül 1992	İşsiz
168)- Raif Kurtay (33)	Silvan	24 Eylül 1992	Esnaf
169)- Halil Katıkcı	Ceylanpınar	24 Eylül 1992	Esnaf
170)- Fevzi Demir	Diyarbakır	26 Eylül 1992	Esnaf
171)- Şerif Kanat (35)	Çınar	25 Eylül 1992	Çiftçi
172)- Necdet Aslan (39)	Midyat	26 Eylül 1992	Lokantacı
173)- Fuat Değer	Kızıltepe	26 Eylül 1992	Çiftçi
174)- Medeni Bucak (22)	Silvan	01 Ekim 1992	İşsiz
175)- İhsan Bucak (20)	Silvan	01 Ekim 1992	İşsiz
176)- Davut Acar	Mazıdağı	02 Ekim 1992	Bakkal
177)- Ferit Çakar (50)	Midyat	02 Ekim 1992	Çiftçi
178)- Mehmet Sait İşçi (40)	Silvan	05 Ekim 1992	İşçi
179)- Zülküf Sani (32)	Diyarbakır	09 Ekim 1992	Öğretmen
180)- Mehmet E. Başaran (27)	Batman	10 Ekim 1992	Esnaf
181)- Beşir Aslan	Batman	11 Ekim 1992	
182)- Bekir Cengiz	Kızıltepe	11 Ekim 1992	Esnaf
183)- Recep Hekimoğlu	Silvan	12 Ekim 1992	
184)- M. Sıddık Öztekin (24)	Batman	12 Ekim 1992	
185)- İsmet Öztürk	Silvan	12 Ekim 1992	
186)- Abdülhakim Kaplan (19)	Batman	13 Ekim 1992	İşsiz
187)- Haşim Levent	Midyat	13 Ekim 1992	Öğretmen
188)- Mehmet Tangüneş (32)	Batman	13 Ekim 1992	Esnaf
189)- Mahmut Turan (19)	Nusaybin	15 Ekim 1992	İşsiz
190)- Mehmet İhsan Yazaydı	Silvan	16 Ekim 1992	İşçi
191)- Nuri Beskisiz	Silvan	16 Ekim 1992	İşçi
192)- Kasım Efe	Siirt	16 Ekim 1992	Şöför
193)- Cumhur Göktürk (47)	Nusaybin	17 Ekim 1992	Şöför
194)- Cemal Göktürk (27)	Nusaybin	17 Ekim 1992	
195)- İzzettin Akgül (37)	Kızıltepe	17 Ekim 1992	Şöför
196)- Şerif Başçı (39)	Batman	17 Ekim 1992	Esnaf
197)- Metin Tan (22)	Batman	19 Ekim 1992	
198)- Abdülğafur Demirbağ	Nusaybin	19 Ekim 1992	Elektrikçi
199)- Necmettin Keleş (20)	Batman	19 Ekim 1992	
200)- Sinan Demirtaş (18)	Nusaybin	20 Ekim 1992	Şöför
201)- Mecit Pektaş (25)	Nusaybin	20 Ekim 1992	Berber
202)- Hasan Çetin	Nusaybin	22 Ekim 1992	Kaynakçı
203)- Zeyni Dağ (17)	Nusaybin	24 Ekim 1992	Öğrenci
204)- Mehmet Yiğit (67)	Midyat	24 Ekim 1992	Celep
205)- Zülküf Kaçmaz (38)	Hani	24 Ekim 1992	Çiftçi
206)- Mehmet Şirin Kaya (36)	Pirinçlik-Db.	24 Ekim 1992	Öğretmen
207)- Şeyhmuz Kurşun (32)	Batman	26 Ekim 1992	Esnaf
208)- Anter Yalçın (40)	Batman	26 Ekim 1992	İşçi
209)- Hadi Baltacı (24)	Kızıltepe	27 Ekim 1992	Şöför
210)- Zeki Aslançı (38)	Nusaybin	28 Ekim 1992	Seyyar satı.
211)- Hüsnü Özer (25)	Tatvan	28 Ekim 1992	Esnaf
212)- Şevki Kaya (43)	Diyarbakır	30 Ekim 1992	Müteahhit
213)- Ali Teymur (39)	Batman	31 Ekim 1992	Şöför
214)- İmdat Koç (19)	Batman	01 Kasım 1992	İşçi
215)- Tevfik Basutçu (35)	Batman	01 Kasım 1992	HEP üyesi
216)- Resul Sakar (45)	Cizre	01 Kasım 1992	İP İlçe Bş.
217)- Selman Kuray	Mazıdağı	01 Kasım 1992	Sağlık mem.
218)- Abdülsalem Sakık (48)	Gaziantep	03 Kasım 1992	HEP İl Başk.

219)- Sait Erten	Diyarbakır	03 Kasım 1992	HEP üyesi
220)- Sultan Erol (30)	Nusaybin	04 Kasım 1992	İşçi
221)- Bülent Dağlar (25)	Nusaybin	04 Kasım 1992	Şöför
222)- Rodi Demirkapı	Kovancılar	05 Kasım 1992	HEP İlçe Bş.
223)- Şurzan Demirkapı	Kovancılar	05 Kasım 1992	
224)- Abdülbaki Kişin	Diyarbakır	06 Kasım 1992	İşçi
225)- Sabri Coşkun (33)	Tatvan	09 Kasım 1992	
226)- Suphi Aslan (27)	Batman	15 Kasım 1992	Bakkal
227)- Menaf Tohumeker	Diyarbakır	16 Kasım 1992	Şöför
228)- Kamil Yalçın (40)	Silvan	17 Kasım 1992	Çiftçi
229)- Şemdin Turan	Batman	17 Kasım 1992	Fotoğrafçı
230)- Hatip Kapçak	Mazıdağı	18 Kasım 1992	Gazeteci
231)- Rihan Aksay	Mazıdağı	18 Kasım 1992	Esnaf
232)- İsmet Aksay	Mazıdağı	18 Kasım 1992	Esnaf
233)- Namık Tarancı (37)	Diyarbakır	20 Kasım 1992	Gazeteci
234)- Nurettin Serhayat (32)	İğdır-Alican	20 Kasım 1992	Çiftçi
235)- Halil Adanır (32)	Batman	21 Kasım 1992	G.dağıtıcısı
236)- Mehdi Sanlı (37)	Silvan	22 Kasım 1992	Öğretmen
237)- Fırat Geçmez (22)	Silvan	22 Kasım 1992	Fotoğrafçı
238)- M. Emin Gezer (45)	Batman	23 Kasım 1992	
239)- İdris Çelik (40)	Antalya	01 Aralık 1992	HEP yönet.
240)- Raziya Bilici (35)	Hazro-Argit	02 Aralık 1992	Ev kadını
241)- Tacettin Yılmaz (31)	Diyarbakır	03 Aralık 1992	Gardiyan
242)- Mehmet İşler (18)	Midyat	03 Aralık 1992	
243)- Melek Bora	Dargeçit	03 Aralık 1992	Çocuk
244)- Yusuf Solmaz	Antalya	04 Aralık 1992	HEP yönet.
245)- M. Salih Kaplan (33)	Kızıltepe	05 Aralık 1992	Sendikacı
246)- Nuri Aslan (38)	Batman	05 Aralık 1992	
247)- Nezir Akdar	Diyarbakır	09 Aralık 1992	
248)- Kemal Ekinci	Diyarbakır	15 Aralık 1992	Gaz.Bayii
249)- Mehmet Sait Yıldız(28)	Batman	15 Aralık 1992	İşçi
250)- Bedrettin Kılıç (27)	Nusaybin	15 Aralık 1992	
251)- Ali Toğuç (27)	Nusaybin	15 Aralık 1992	
252)- Garibe Karasakal (18)	Nusaybin	16 Aralık 1992	Öğrenci
253)- Mustafa Uçakan (41)	Diyarbakır	16 Aralık 1992	Berber
254)- Ubeydullah Dalar (40)	Diyarbakır	21 Aralık 1992	Din adamı
255)- Mehmet Atlı	Çınar	21 Aralık 1992	Seyyar sat.
256)- Süleyman Atlı	Çınar	21 Aralık 1992	Seyyar sat.
257)- Hüseyin Eser	Midyat	22 Aralık 1992	Esnaf
258)- Seyfettin Kardeş	Midyat	22 Aralık 1992	Müstahdem
259)- Faik Öztaş (28)	Batman	23 Aralık 1992	Lokantacı
260)- Nafi Kalemli (14)	Viranşehir	23 Aralık 1992	Öğrenci-orta
261)- Mehmet Şirin Özbek(34)	Batman	24 Aralık 1992	PKK sanığı
262)- Ali Aslan (40)	Nusaybin	24 Aralık 1992	Esnaf
263)- İhsan İcer	Bismil	24 Aralık 1992	
264)- Naif Keleş (45)	Batman	25 Aralık 1992	Muhtar
265)- Alptekin Sevim (24)	Batman	25 Aralık 1992	Bakkal
266)- Abdülbaki Cesur (36)	Silvan	29 Aralık 1992	Avcı
267)- Lokman Gündüz (20)	Nusaybin	31 Aralık 1992	G.dağıtıcısı

Hizbullah yanlılarına yönelik saldırılar

<u>Ad ve Soyadı</u>	<u>Olay yeri</u>	<u>Tarih</u>	<u>Meslek</u>
001)- İbrahim Kızmaz (35)	Nusaybin	05 Ocak 1992	Öğretmen
002)- Emine Turan (8)	Nusaybin	05 Ocak 1992	Öğrenci-ilk
003)- Mehmet Zeki Adak	Cizre	19 Şubat 1992	Esnaf
004)- Sait Türk	Cizre	19 Şubat 1992	
005)- Sait Bozkurt (18)	İdil	20 Şubat 1992	Öğrenci-lise
006)- Ahmet Islakçı	Batman	00 Şubat 1992	
007)- Salih Kavak	Nusaybin	00 Şubat 1992	
008)- Mehmet Nazım (18)	Nusaybin	01 Mart 1992	Öğrenci
009)- Halil Avcı (18)	Nusaybin	01 Mart 1992	Öğrenci
010)- Abdurrahman Tekman	Batman	01 Mart 1992	Esnaf
011)- Şefik Akman	İdil-Tepeköy	03 Mart 1992	Muhtar
012)- Cemal Erkek	İdil-Tepeköy	03 Mart 1992	Çiftçi
013)- Şükrü Demir	Nusaybin	06 Mart 1992	
014)- Hacı Biçer	Silvan	30 Mart 1992	
015)- Şefik Türkmen	Nusaybin	02 Nisan 1992	Esnaf
016)- Salih Fidancı	Silvan	03 Nisan 1992	Esnaf
017)- İlyas Yavuz	Silvan	05 Nisan 1992	Esnaf
018)- Suat Sütşurup	Silvan	08 Nisan 1992	
019)- Ayşe Öz (55)	Nusaybin	08 Nisan 1992	Ev kadını
020)- Fatma Öz (12)	Nusaybin	08 Nisan 1992	Öğrenci-ilk
021)- Cüneyt Yıldız	Kızıltepe	27 Nisan 1992	Kırtasiyeci
022)- Şevki Akgün	Kars-Araçık	29 Nisan 1992	Öğretmen
023)- Ramazan Keser	Kızıltepe	05 Mayıs 1992	
024)- Mahsun Yıldırım	Kızıltepe	05 Mayıs 1992	
025)- Veysi Kalkan (17)	Batman	18 Mayıs 1992	Öğrenci-lise
026)- Orhan Korkmaz	Kulp	20 Mayıs 1992	Öğretmen
027)- Ahmet Eren (16)	Kızıltepe	25 Mayıs 1992	Seyyar sat.
028)- Mehmet Nuri Alptekin	Dargeçit	03 Haziran 1992	Çiftçi
029)- Abdülsemal Oktay	İdil	04 Haziran 1992	
030)- Musa Önen (38)	Adana	08 Haziran 1992	İşçi
031)- Abdullah Gazari	Silvan	18 Haziran 1992	
032)- Veysi Yenikapı	Silvan	18 Haziran 1992	
033)- Sıddık Yılmaz	Batman	20 Haziran 1992	Esnaf
034)- Abdülhaluk Oğuz	Silvan-Yolaç	25 Haziran 1992	İmam
035)- Ahmet Kantar (50)	Silvan-Yolaç	25 Haziran 1992	Çiftçi
036)- Ali Uslu (24)	Silvan-Yolaç	25 Haziran 1992	Çiftçi
037)- Medeni Fidancı (18)	Silvan-Yolaç	25 Haziran 1992	Çiftçi
038)- Hüseyin Çetinkaya(20)	Silvan-Yolaç	25 Haziran 1992	Çiftçi
039)- Adnan Kantar (19)	Silvan-Yolaç	25 Haziran 1992	Çiftçi
040)- Zeki Fidancı (15)	Silvan-Yolaç	25 Haziran 1992	Çiftçi
041)- Mehmet Sait Fidancı	Silvan-Yolaç	25 Haziran 1992	Çiftçi
042)- Emin Kantar (15)	Silvan-Yolaç	25 Haziran 1992	Çiftçi
043)- Mehmet Meki Fidancı	Silvan-Yolaç	25 Haziran 1992	Çiftçi
044)- Hüseyin Yıldız	Derik-Ambarlı	26 Haziran 1992	İmam
045)- Mehmet Taşkesen	Derik-Ambarlı	26 Haziran 1992	İmam
046)- Hüseyin Uğuş (23)	Batman	04 Temmuz 1992	
047)- Mehmet Senemoğaç	Viranşehir	07 Temmuz 1992	
048)- M. Hidayet Özdemir	Silvan	12 Temmuz 1992	

049)- Musa Torun (48)	Nusaybin	14 Temmuz 1992	İşçi
050)- Nihat Celasun (40)	Kızıltepe	15 Temmuz 1992	Kasap
051)- Abdurrahman Akbağ	Nusaybin	22 Temmuz 1992	Çiftçi
052)- Abdülmecit Ceylan (22)	Nusaybin	22 Temmuz 1992	Çiftçi
053)- Naif Şahin (30)	Nusaybin	24 Temmuz 1992	Çiftçi
054)- Cevdet Taşan (48)	Batman	26 Temmuz 1992	Bakkal
055)- Nesim Ormancı	Batman	26 Temmuz 1992	
056)- Musa Köseadağ (31)	Adana	04 Ağustos 1992	Pazarıcı
057)- Nurettin Gizli (38)	Diyarbakır	08 Ağustos 1992	Esnaf
058)- Muhittin Şenol (28)	Diyarbakır	08 Ağustos 1992	Esnaf
059)- Musa Yücedağ (19)	Adana	28 Ağustos 1992	Seyyar sat.
060)- Süleyman Güler (19)	Nusaybin	28 Ağustos 1992	Çiftçi
061)- Hasan Demir	Mardin-Oğuz	28 Ağustos 1992	Çiftçi
062)- Murat Başaran (19)	Kızıltepe	01 Eylül 1992	Esnaf
063)- Murat Şengül	Savur-Soylu	10 Eylül 1992	İmam
064)- Ata Ketme (18)	Batman	16 Eylül 1992	Öğrenci
065)- Fuat Yaşasın (19)	Silvan	19 Eylül 1992	Öğrenci
066)- Hanifi Poyraz (19)	Silvan	19 Eylül 1992	Öğrenci
067)- Süleyman Can (56)	Nusaybin	21 Eylül 1992	Esnaf
068)- Halil Aslangıray (24)	Batman	21 Eylül 1992	Bakkal
069)- Davut Ayrıp	Silvan-Bağrıva	24 Eylül 1992	Çiftçi
070)- Nizamettin Beyazyüz	Silvan-Bağrıva	24 Eylül 1992	Çiftçi
071)- Hacı Toprak	Silvan-Bağrıva	24 Eylül 1992	Çiftçi
072)- Cemil Biçer	Diyarbakır	00 Ekim 1992	Esnaf
073)- Nuri Korhan	Silvan	01 Ekim 1992	Çiftçi
074)- Ebedi Korhan (12)	Silvan	01 Ekim 1992	Öğrenci
075)- Şeyhmuz Aktaş	Kızıltepe	03 Ekim 1992	İmam
076)- Abdullah Yersiz	Mazıdağı	05 Ekim 1992	Öğretmen
077)- Fahrettin Çelik (32)	Batman	05 Ekim 1992	
078)- Hasan Şahin (34)	Antalya	06 Ekim 1992	İşçi
079)- Fevzi Duruk (23)	Batman	11 Ekim 1992	
080)- Mehmet Haşim Müjdeci	Batman	12 Ekim 1992	
081)- Mehmet Başer (42)	Nusaybin	25 Ekim 1992	Kurs hocası
082)- Adil Yeşilbadem	Silvan	06 Kasım 1992	
083)- Hasan Baran	Batman	10 Kasım 1992	
084)- Abdülhalim Yaz	Silvan	16 Kasım 1992	Çiftçi
085)- Cihan Alpaslan	Dicle	17 Kasım 1992	Çiftçi
086)- Mehmet Korkut	Dicle	17 Kasım 1992	Çiftçi
087)- Mutlu Kaya	Diyarbakır	04 Aralık 1992	Esnaf
088)- Mehmet Emin Orak	Batman	10 Aralık 1992	Şöför
089)- Abdülgaffur Dil (32)	Nusaybin	13 Aralık 1992	
090)- Muhsin Miraloğlu	Çınar	15 Aralık 1992	Çiftçi
091)- Hamdullah Ardıç	Çınar	15 Aralık 1992	Çiftçi
092)- Mustafa Biçer	Antalya	17 Aralık 1992	Seyyar sat.
093)- Mehmet Salih Orak	Diyarbakır	28 Aralık 1992	

h)- Sivillere karşı saldırılar

1992, sivillere ve savunmasız insan topluluklarına yönelik silahlı ve bombalı saldırıların da yoğun şekilde yaşandığı bir yıl oldu. Bu tür saldırılarda, devlet ya da PKK yanlısı olarak bilinen köy ve mezralar, köy korucularının ev ve aileleri, iş ve alışveriş merkezleri ile toplu taşıma araçları sık sık hedef alındı. Şiddetli turmandıran ve hukuk dışı uygulama arayışı içinde olan kadrolara

gerekçe hazırlayan saldırılar toplumun da tepkisini çekti. Bu tür olaylar sonucunda 34'ü çocuk olmak üzere toplam 189 kişi öldü, en az 144 kişi de yaralandı.

Meydana gelen olaylardan bazılarının (Kapalı Çarşı, Fenerbahçe Orduevi ve İstanbul Ticaret Odası'nın bombalanması gibi) kimler tarafından ve hangi amaçla yapıldıkları kesin olarak anlaşılmadı. 28 Ağustos gecesi İstanbul'da Kadıköy ile Karaköy arasında yolcu taşıyan "Pendik" adlı gemi tamamen yandı. Olayda ölen ya da yaralanan olmadı. Polis tarafından yapılan açıklamada, "geminin PKK militanları tarafından yakıldığı" öne sürüldü. Ancak daha sonra yapılan bilirkişi incelemesinde, "gemideki yangına büyük bir ihtimalle elektrik sistemindeki bir arızanın yol açtığı" belirtildi.

İstanbul Emniyet Müdürlüğü, bu olaydan iki gün sonra da, "Pendik Yolcu Gemisi'nin yandığı gece İstanbul'da çalışan deniz otobüslerinden birisinin Bakırköy İskelesi'ne yanaştığı sırada yakılmak istendiğini" öne süren bir açıklama yaptı. Açıklamada, deniz otobüsünü yakmak isteyen Burhan Göktaş, Sedat Sağlam, Cemil Karşoğlu ve İrfan Balta adlı 4 gencin de yakalandığı belirtildi. Daha sonra tutuklanan 4 gencin yargılanmasına 10 Kasım günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada ifadeleri alınan sanıklar, suçlamayı kabul etmeyerek, gözaltında kaldıkları süre boyunca işkence gördüklerini ve bu nedenle polislerin istediği gibi ifade vermek zorunda kaldıklarını anlattılar. Duruşma sonunda tutuklu sanıklardan İrfan Balta ve Sedat Sağlam serbest bırakıldı.

Toplumun terörize etmesi ve anti-demokratik uygulamalara gerekçe olması nedeniyle tepkiyle karşılanan bu tür saldırılardan bazılarının köy korucuları tarafından düzenlendiği ortaya çıktı. Korucuların düzenlediği saldırılar sonucunda meydana gelen olaylar, kamuoyuna "PKK eylemleri" olarak duyuruldu. Güvenlik görevlilerinin sivillere ve yerleşim merkezlerine verdiği zararın boyutları ise büyük oldu. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki eylemlerin önemli bir bölümünü PKK üstlendi. PKK'nın sivillere ve savunmasız insanlara karşı düzenlediği eylem sayısında, 1990 ve 1991 yıllarına göre büyük bir artış gözlemlendi. (Güvenlik görevlilerinin ya da köy korucularının yaptığı kesinleşen saldırılar, başka bölümlerde incelendiği için bu bölüme alınmamıştır)

İstanbul Kapalıçarşı'ya yerleştirilen bir saatli bomba 25 Ocak günü patladı. Patlama sonucunda Şevket Yiğit adlı kişi öldü, 7 kişi de yaralandı. Aynı saatlerde İstanbul'un Ataköy semtindeki bir alışveriş merkezine (Galleria) yerleştirilen bombanın patlaması sonucunda da 5 kişi yaralandı.

İstanbul'un Fenerbahçe semtinde bulunan orduevi içindeki bir lokantaya bırakılan bombanın 9 Şubat akşamı saat 18.30 sıralarında patlaması sonucunda ikisi subay, ikisi de er olmak üzere 8 kişi yaralandı. Urfa'daki bir banka şubesine konulan bombanın 13 Şubat günü sabah saatlerinde patlaması sonucunda ise Hamit Güzel adlı kişi öldü. Patlama sonucunda Şaziye Can, Erol Sabır, Şeyhmus İlgin ve Nuri Bakır adlı 4 kişi de yaralandı.

İstanbul Ticaret Odası'na kimliği belirsiz bir kişinin bıraktığı saatli bombanın 20 Şubat günü patlaması sonucunda Nesrin Ortayakalı adlı bayan öldü. Patlamada 4'ü ağır olmak üzere 17 kişi yaralandı. 24 Mart günü Urfa'da da adliye

binasına yerleştirilen bir bombanın patlaması sonucunda İbrahim Halil Atahan adlı kişi öldü, Ahmet Yıldız, Hüseyin Kaya (12 yaşında), Mehmet Akallı ve Hüseyin Telli adlı 4 kişi yaralandı.

Şırnak'ın İdil ilçesine bağlı Dumanlı köyündeki korucuların evleri 23 Mayıs gecesi PKK militanlarının saldırısına uğradı. Saldırıda Emine Akbulut ve Azime Bozkurt adlı kadınlar ile Azime Bozkurt'un Türkan ve Hayrettin adındaki çocukları öldü.

Bitlis'in Tatvan ilçesinden Kokarsu köyüne gitmekte olan bir minibüs, 10 Haziran akşamı Konukan mezarı yakınlarında silahlı 5 kişi tarafından durdurularak kurşunlandı. Olayda, minibüste bulunan biri çocuk 13 kişi öldürüldü. Ölen 13 kişinin adları şöyle: "Mehmet Şişman (70), Ahmet Şişman (36), Adil Şişman (30), Mahmut Şişman (33), Mahmut Üzer (35), Hikmetullah Diksin (55), Abdullah Özbaş (35), Yaşar Alayurt (27), Mehmet Ali Şili (80), Kemal Şili (18), İbrahim Işık (32) Aziz Taşoğlu (45) ve Mahmut Güreş (12)". Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Refah Partisi Tatvan İlçe Başkanı Zeki Sönmez, saldırının PKK militanları tarafından düzenlendiğini sanmadığını bildirdi. HEP Bitlis İl Başkanı Hüsamet Zenderlioğlu da "Öldürülenler, çevrede sayılan ve sevilen yurtsever insanlardı. Devlet, radyo ve televizyondan katliamı PKK'nın yaptığını söyledi. Devlet, kamuoyuna yanlış bilgi vererek, katliamı yapanlarla beraber olduğunu göstermiştir" dedi. Saldırı sonrasında Bitlis'deki parti ve kitle örgütlerinin temsilcileri tarafından hazırlanan raporda, olay "hunharca bir cinayet" olarak nitelendirilerek, "Kırkbulak köyündeki koruculardan şüphelenildiği" vurgulandı. Raporda, şöyle denildi: "Olay yerinde yapılan incelemelere göre, minibüsten indirilenler, yüz metre kadar yürütüldükten sonra kurşunlanmışlardır. Maktüllerin her yanı kurşunlarla delik deşiktir. Olay yerinde 500'e yakın boş kovan bulunmuştur. Öldürülenler çevrede sevilen ve sayılan insanlardır. Minibüs şoförü İbrahim Işık, minibüsüne köy korucularını almadığı için daha önce tehdit edilmiş ve hakarete uğramıştır. Ölenlerden Mehmet Şişman, Aziz Taşoğlu ve Mahmut Güreş, olaydan üç gün önce (PKK'ya yataklık yaptıkları) iddiasıyla gözaltına alınmış ve tehdit edilmişler. İçişleri Bakanı, Olağanüstü Hal Bölge Valisi ve Tatvan Kaymakamı'ndan başka kimse katliamın PKK tarafından yapıldığına inanmamaktadır. Olay yerinde bulunan kovanlar, kurşunların MKE yapısı olduğunu ortaya koymuştur".

12 Haziran günü Tatvan-Ankara arasında çalışan yolcu trenine, Muş'a bağlı Yörecik köyü yakınlarında açılan ateş sonucunda ise Emir Eyvani adlı 7 yaşındaki İranlı çocuk öldü, 9 kişi de yaralandı. PKK tarafından olaydan sonra yapılan açıklamada, "saldırının kendileri tarafından düzenlenmediği" belirtildi.

Batman'ın Gerçüş ilçesine bağlı Seki köyünde yaşayan Şehmuz Tunç ve Ahmet Gök adlı koruculara ait evlere, 22 Haziran gecesi PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda 7'si çocuk 10 kişi öldü. Saldırıda ölenlerin adları ve yaşları şöyle: "Gülbahar Tunç (8), Behçet Tunç (17), Abdurrahman Gök (14), Latife Gök (70), Fahriye Gök (35), Şükrü Gök (10), Sultan Gök (12), Emrullah Gök (4), Haşim Gök (3) ile henüz adı konulmamış bir aylık bir bebek".

Bitlis'in Hizan ilçesine bağlı Yolbastı köyü yakınlarında PKK militanları tarafından durdurulan 2 minibüste bulunan ikisi köy korucusu 10 kişi öldürüldü 29 Haziran gecesi meydana gelen olayda ölen 10 kişinin adları şöyle: "Ahmet

Demir, Mehmet Guri Çeçen (korucu), Abdülhamit Özcan (korucu), İbrahim Alice, Ahmet Tuncer, Ömer Kaya, Bahattin Çetin, Nurettin Erci, Siddık Tarhan (minibüs şoförü) ve Nezir Demirkıran".

Van'ın Çaldıran ilçesine bağlı Yanıktaş köyüne 2 Temmuz sabah saatlerinde saldırı düzenleyen bir grup PKK militanı, ikisi çocuk, ikisi kadın, beşi de köy korucusu olan 12 kişiyi öldürdü. Baskın sırasında 8 kişi de yaralandı. Ölen 12 kişinin adları şöyle: "Ahmet Çelik (27-köy korucusu), Ferzende Altun (35), Vahdettin Avcı (18), Rıza Altun (28), Ayşe Altun (29), Gülsüm Avcı (28), Ayten Avcı (3), Atilla Çiçek (5), Yusuf Avcı (45), Sulhettin Avcı (28), Bayram Çiçek (26) ve Murat Çiçek (32)".

Mardin'in Midyat ilçesi Işıklı mahallesindeki bir ev, 16 Temmuz gecesi PKK militanlarının saldırısına uğradı. Saldırıda evin sahibi Ramazan Gündüz (45) ile 7 yaşındaki oğlu Metin Gündüz öldü, eşi Hasene Gündüz ile diğer oğlu Hamdi Gündüz ise yaralandı.

Adana'daki Seyhan Barajı'nın yakınlarındaki bir eğlence tesisine 27 Ağustos gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından düzenlenen silahlı ve bombalı saldırı sonucunda Figen Türker adlı hamile bir kadın öldü, 9 kişi de yaralandı. Polis yetkilileri, saldırının "PKK militanları tarafından düzenlendiğini" öne sürdüler.

Batman'ın Sason ilçesi yakınlarındaki bir petrol arama alanı 11 Eylül akşamı PKK militanları tarafından basıldı. Petrol arama alanında yaklaşık bir saat kadar kalan PKK militanları, Mustafa Yelkenci, Hakan Bayram ve Hakan Yılmaz adlı üç mühendisi kurşuna dizerek öldürdü. Olayda 5 işçi de yaralandı.

Maraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Ulubahçe köyüne 17 Eylül gecesi baskın düzenleyen PKK militanları, Ahmet Yumrutaş, Mehmet Arık, Elif Arık ve Cuma Savran adlı 4 kişiyi öldürdü. Olayda 9 kişi de yaralandı.

Van'ın Çatak ilçesine bağlı Suverdi köyüne 28 Eylül gecesi PKK militanları tarafından düzenlenen baskında, Şehnaz İşnaz (36) ve Vasfiye İşnaz (18) adlı kadınlar ile Şehriban İşnaz (14), Cengiz İşnaz (11), Koçer İşnaz (12), Besra İşnaz (10), Musa Sancar (5) adlı çocuklar ve henüz adı koyulmamış bir bebek öldü. Baskın sırasında köydeki korucuların açtığı karşı ateş sonucunda iki PKK militanı da öldürüldü.

Bitlis'e bağlı Cevizdalı köyü, 1 Ekim akşamı saat 17.00 sıralarında 100 kadar PKK militanı tarafından basıldı. Köyde bulunanları bir araya toplayan PKK militanlarına köy korucularının karşı koyması üzerine çatışma çıktı. Çatışmaya daha sonra köy yakınlarındaki Ormanbağ Jandarına Karakolu'ndaki askerler de katıldı. Çatışma sürerken toplu halde duran köylülere PKK militanları tarafından roketatar ve otomatik silahlarla ateş açıldı. Ayrıca, köy korucularına ait 9 ev de yakıldı. Yakılan evlerde bulunan kişilerden de ölenler oldu. Yaklaşık iki saat süren olaylar sırasında 8'i korucu, bir bölümü de kadın ve çocuk olmak üzere toplam 37 kişi yanarak ya da vurularak öldü, 21 kişi de yaralandı. Saldırıda ölenlerden bir bölümünün adları şöyle: "Köy korucuları Eyüp Kaptan, Yakup Kaptan, Abdullah Kaptan, Yaşar Kaptan, Musa Kaptan, Felemez Kaptan, Maaşallah Akpolat ve Abdülhamit Akpolat ile köylülerden Erkan Akpolat, Hacı Salih Akpolat, Raife Akpolat, Cemile Kaptan, Bedriye Akpolat, Hasret Kaptan,

Orhan Kaptan, Aysel Kaptan, Bedriye Kaptan, Meryem Kaptan, Raife Kaptan, Reyhan Kaptan, Firdevs Kaptan, Sitti Kaptan ve Meryem Akpolat". PKK'ye yakın bazı kaynaklar olaydan sonra, 37 kişiden bir bölümünün ölümüne, güvenlik görevlilerine ait zırhlı araçların açtığı ateşin neden olduğunu öne sürdüler.

Maraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Harmancık köyü 5 Ekim gecesi bir grup PKK militanı tarafından basıldı. Baskın sırasında köy muhtarı Mehmet Hascan (45) ile Besey Cücük (60), Ülger Cücük (12), Abdullah Dağlı (35), Ömer Duruk (40) ve İlebis Karık (60) adlı kişiler öldürüldü, üç kişi de yaralandı.

Siirt'in Pervari ilçesine bağlı Belenoluk köyüne 10 Ekim akşamı baskın düzenleyen PKK militanlarının açtığı roketatar ateşi sonucunda Mehmet Başak adlı korucuya ait ev yıkıldı. Olayda Mehmet Başak ile eşi Naciye Başak ağır yaralandı, Mehmet Başak'ın 10 yaşındaki kızı Bişeng Başak ise öldü.

Şırnak'ın Uludere ilçesindeki bazı köy korucularının evlerine, 11 Ekim gecesi PKK militanları tarafından saldırı düzenlendi. Roketatar ve havan toplarının da kullanıldığı saldırı sonucunda 6'sı çocuk 11 kişi öldü. Ölenlerin adları şöyle: "Ayşe Altürk (90), Vesile Altürk (23), Rabia Altürk (11), Necdet Altürk (10), Mustafa Altürk (6), Fatma Altürk (4), Berivan Altürk (2), Besime Altürk (6 aylık), İsmail Yaman (58), İsmail Benek (52) ve Meryem Yaman (12)". Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada, "saldırıya katılan PKK militanlarından 9'unun öldürüldüğü" öne sürüldü.

Bingöl'den Solhan'a giden bir yolcu otobüsü, Hazarşah köyü yakınlarında bir grup PKK militanı tarafından durdurularak kurşunlandı. 20 Ekim akşamı meydana gelen olayda, 19 kişi öldü, 6 kişi yaralandı, otobüs de yakıldı. Olay sırasında yaralanan köylüler, gazetecilere yaptıkları açıklamalarda, "saldırının Nisan ayı içinde köyün yakınlarında çıkan bir çatışmada öldürülen 24 PKK militanının intikamını almak için düzenlendiğini" bildirdiler. Ölen 19 kişinin adları şöyle: "Hüseyin Alaca (70), Sait Alan (27), Keji Kaya (30), Ali Kaya (50), Hasan Işık (67), Mahmut Kaya (30), Ziya Özcan (22), Ramia Karabeyeser (40), Abdurrahman Gültekin (64), Mahmut Alp (35), Selim İlhan (57), Abdullah İlkyaz (32), Eşref İğde (57), Temur Öztaş (54), Mehmet Tuz (24), Ömer Ölmez (34), Ali Demir (34), Hamit Akar (33) ve Cevdet Yılmaz (20)".

Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı Dedebağ köyüne 22 Ekim gecesi baskın düzenleyen silahlı bir grup, çoğunluğu kadın ve çocuk 12 kişiyi öldürdü, 4 kişiyi de yaraladı. Saldırının "kimler tarafından" ve "hangi amaçla" yapıldığı konusunda ise sağlıklı bilgi elde edilemedi. Baskın sırasında öldürülenlerin adları şöyle: "Hüdr Gül, Zeynep Gül (3 yaşında), Gülhan Gül, Sıla Gül, Besi Gül, Nursel Gül, Keko Gül (köy muhtarı), Onur Gül, Ali Haydar İlhan, Gülten İlhan, Aynur İlhan ve Kibar İlhan". Olayla ilgili olarak PKK'nın cephe örgütü "ERNK"nin imzasıyla gazetelere gönderilen bildiride, "baskının devlet güçleri tarafından düzenlendiği" öne sürüldü. Bu arada "Mücadele" adlı haftalık dergini 26 Aralık 1992 tarihli sayısında, olayla ilgili olarak, "PKK militanlarının Tunceli'deki bazı yerleşim merkezlerinde, eylemi kendilerinin yaptığını ve bunda sonra da benzer eylemlere başvuracaklarını söylediklerine" dair bir yazı yayımlandı. Yazıda, "PKK'nın olayın aydınlatılması için bir gayret göstermediği şeklindeki eleştiriye de yer verildi.

Elazığ'ın Palu ilçesine bağlı Büyükçatı köyüne 26 Ekim gecesi başkan düzenleyen bir grup PKK militanı tarafından bir eve açılan ateş sonucunda Kevser Yılmaz ve Salih Yılmaz adlı iki kadın öldü.

Diyarbakır'ın Hani ilçesi, 9 Kasım gecesi PKK militanları tarafından basıldı. Baskın sırasında PKK militanlarının saldırısına uğrayan Askerlik Şubesi Lojmanları'nda kalan Kemal Ay adlı astsubay ile Nesrin Ay, Mustafa Ay (6), Sabahat Macar (50), Fatma Dalgın (26), Sedef Dalgın (5), Sevda Dalgın (4), Hülya Aslan (18) ve Mensure Aslan (14) adlı kişiler öldü, üç kişi de yaralandı. Olaylar sırasında evi PKK militanları tarafından basılan Türkiye gazetesinin Hani muhabiri Kemal Aktay da kurşuna dizilerek öldürüldü. Ayrıca, devlete ait bazı bina ve araçlar tahrip edildi.

11 Kasım gecesi, PKK militanları tarafından düzenlenen iki ayrı baskında, Diyarbakır'ın Çınar ilçesine bağlı Aktepe köyünde Vural Akdeniz, Bismil'in Bölümlü köyünde ise Emin Aydın adlı öğretmenler öldürüldü. Bölümlü köyündeki olayda, Emin Aydın'ın eşi Zeynep Aydın da yaşamını yitirdi.

İğdır'ın Karakoyunlu ilçesine bağlı Orta Alican köyündeki bir kahve 15 Kasım günü kimliği belirsiz kişiler tarafından basılarak kurşunlandı. Akşam saatlerinde meydana gelen olayda Mecnun Kaya, Necef Kavruk, Nizamettin Karabacak, Muharrem Balu ve Korkut Onuk adlı 5 kişi öldü, 14 kişi de yaralandı.

Mardin'in Kızıltepe ilçesine bağlı Hakverdi köyü Tuzluca mezrasına 1 Aralık akşamı baskın düzenleyen kimliği belirsiz silahlı kişiler, 7 köylüyü köy dışına çıkartıp kurşuna dizilerek öldürdü. Öldürülen 7 kişinin adları şöyle: "Mehmet Ali Yiğit (26), İzzettin Yiğit (30), Nurettin Yiğit (22), Abdülbaki Yiğit (17), Abdo Öztürk (30), Abdülvahap Yiğit (30) ve Tacettin Yiğit (19)". Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, saldırının PKK militanları tarafından düzenlendiğini açıkladı. Buna karşın köyde yaşayanlar, "saldırının PKK tarafından düzenlenmediğini" bildirdiler. Ali Yiğit adlı köylü olayla ilgili olarak, "Köye gelenler, gerilla kıyafeti giymişlerdi. Bize, Musa Yiğit adlı kişiyi sordular. Musa Yiğit, daha önce PKK davası nedeniyle 2 yıl cezaevinde kalmıştı. Musa'nın köyde olmadığını görünce, akrabalarını kurşuna dizdiler" dedi. Mezrada yaşayanlar, olaydan sonra bölgeye gelen Halkın Emek Partisi milletvekilleri Selim Sadak, Mehmet Sincar ve Ali Yiğit'e "saldırının kontr-gerilla olarak bilinen karanlık güçler tarafından düzenlendiğini" anlattılar. Mezranın güvenlik kuvvetleri tarafından sürekli kontrol altında tutulduğunu belirten köylüler, "Silahlı kişiler, geldiği sırada köyün etrafında iki araba dolaşıyordu. Bu arabalar silah sesleri duyulduktan sonra farlarını yakarak Kızıltepe'ye doğru gittiler". şeklinde konuşular. Celal Öztürk adlı kişi ise "Öldürülenlerin hepsi yurtsever kişiler idi. Tek suçumuz HEP'e üye olmamız" dedi.

Diyarbakır'ın Hazro ilçesi yakınlarında 17 Aralık günü öğle saatlerinde PKK militanları tarafından kurşunlanan bir minibüste bulunan "Fikriye Ateş (33), Veysi Yaşar (8) ve Münevver İçözü (25) adlı kişiler ile kimlikleri belirlenemeyen bir kadın ve bir çocuk öldü. Olayda 11 kişi de yaralandı.

Silvan ile Batman arasındaki karayolu üzerinde, Malabadi Köprüsü yakınlarında bulunan Devlet Su İşleri Sosyal Tesisleri, 21 Aralık gecesi bir grup PKK militanının saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda Nizam Tekin ve Ahmet

Can adlı 2 işçi öldü, 5 işçi de yaralandı. Olay sırasında tesislerde maddi hasar da meydana geldi.

1)- Suikastler, çatışmalar

Öte yandan asker, polis, savcı, belediye başkanı gibi kamu görevlileri ile köy korucuları ve "ajanlık yaptıkları" öne sürülen ya da "devlet yanlısı" olarak tanımlanan bazı kişilere karşı düzenlenen saldırı ve suikastler de 1992 yılı içinde yoğun bir biçimde devam etti. PKK ile Devrimci Sol, TİKKO ve TİKB gibi grupların düzenlediği bu tür saldırı ve suikastler sonucunda,

Er ve Erbaş	14	
Astsubay	10	
Em. General	1	
Polis	61	(biri emniyet müdürü)
Korucu	44	
Bekçi	2	
Hakim-savcı-memur	6	
BelediyeBaşkanı	2	
MİT görevlisi	4	
Makam şöförü.....	2	
Muhtar	5	
İtirafçı	4	
Muhbir	45	
Devlet yan	63	
Öğretmen	2	
Kaza-yanlılık.....	6	
Diğer.....	14	

yukarıda ayrıntılı dökümü yapılan toplam 285 kişi öldürüldü. Saldırı ve suikastler sonucunda öldürülenlerle ilgili kronolojik bilgiler ise şöyle:

<u>Adı ve soyadı</u>	<u>Olay yeri</u>	<u>Tarih</u>	<u>Saldırı gerekçesi Üstlenen örgüt</u>	
001) Ahmet Işık Akça	Batman	06 Ocak 1992	Polis	PKK
002) Nasır Çul	Kulp	06 Ocak 1992	Muhbir	PKK
003) Yüksel Taşpınar	İstanbul	28 Ocak 1992	Polis	TİKKO
004) Atif Ödül	İstanbul	03 Şubat 1992	Polis	DS
005) Salih Sevgican	İstanbul	03 Şubat 1992	Polis	DS
006) Akpınar	İstanbul	03 Şubat 1992	Polis	DS
007) Eşref Edip Salman	Adana	03 Şubat 1992	Polis	DS
008) Ahmet Kaya	İzmir	03 Şubat 1992	Em.Polis	DS
009) Yaşar Günaydın	İstanbul	06 Şubat 1992	DGM Savcı	DS
010) Şaban Ceylan	İstanbul	06 Şubat 1992	Polis	DS
011) Halis Balta	İstanbul	06 Şubat 1992	Makam Şöf.	DS
012) Mustafa Bahçe	Bursa	18 Şubat 1992	Makam Şöf.	DS
013) Halil Sarı	Bursa	18 Şubat 1992	Polis	DS
014) Nuri Kurt 50)	Adana	28 Şubat 1992	Muhbir	TİKB
015) Ahmet Özer	Şırnak	05 Mart 1992	Polis	PKK
016) Kemal Kaplan	Malatya	01 Mart 1992	Muhbir	DS
017) Ali Gökçe	Cizre	19 Mart 1992	Korucu	PKK
018) İsmet Öhmez	Cizre	19 Mart 1992	Korucu	PKK
019) Şakir Özkan	İzmir	20 Mart 1992	Polis	DS

020) Süleyman Erçin	İzmir	20 Mart 1992	Polis	DS
021) Osman Acar	Cizre	20 Mart 1992	Korucu	PKK
022) Yahya Avcı	Ergani	23 Mart 1992	Korucu	PKK
023) Adnan Gürsürer	İstanbul	24 Mart 1992	MIT Gör.	DS
024) Mevlüt Yılmaz	İstanbul	24 Mart 1992	MIT Gör.	DS
025) Erol Kaplankıran	Batman	24 Mart 1992	Polis	PKK
026) Erdoğan Çıtak	Adana	25 Mart 1992	Em. Mdr.	DS
027) Hayri Aydoğan	Adana	25 Mart 1992	Polis	DS
028) Yüksel Aslan	Ankara	25 Mart 1992	Polis	DS
029) Avni Şeneran	Urfa	27 Mart 1992	Polis	PKK
030) Seyfi Yolcu	Urfa	27 Mart 1992	Polis	PKK
031) Seyithan Özdemir	Solhan-Kale	28 Mart 1992	Muhtar	PKK
032) İbrahim Torun	İstanbul	30 Mart 1992	Astsubay	PKK
033) Mehmet Özdemir	İstanbul	30 Mart 1992	Erbaş	PKK
034) İbrahim Coşkun	İstanbul	02 Nisan 1992	Polis	DS
035) M. Sıddık Keskin	Mersin	04 Nisan 1992	Korucu	PKK
036) Kutbettin Ay (49)	Adana	05 Nisan 1992	Muhbir	PKK
037) İzzet Şenocak	Ergani-Killer	05 Nisan 1992	Korucu	PKK
038) Volkan Türkoğlu	İzmir	09 Nisan 1992	Polis	DS
039) Ramazan Ege	İzmir	09 Nisan 1992	Öğretmen	DS
040) İdris Kaya	Mersin	13 Nisan 1992	Korucu	PKK
041) Kadir Yavaşoğlu (20)	İstanbul	14 Nisan 1992	İtrafçı	DS
042) Muhyettin Saharı	Nusaybin	14 Nisan 1992	Korucu	PKK
043) .... Genç Iuz (23)	Nusaybin	14 Nisan 1992	Muhbir	PKK
044) Seyfettin Akçıl	Hazro	14 Nisan 1992	Korucu	PKK
045) Suat Akçıl	Hazro	14 Nisan 1992	Korucu	PKK
046) Ali Ören	Hazro	14 Nisan 1992	Korucu	PKK
047) Ahmet Selek	İstanbul	16 Nisan 1992	.....	...
048) Kazım Erdoğan	İstanbul	16 Nisan 1992	Polis	DS
049) Şerif Kurt	İstanbul	16 Nisan 1992	Polis	DS
050) Bülent Üstün	İstanbul	18 Nisan 1992	Polis	DS
051) Mücahit Ünlü	İstanbul	18 Nisan 1992	Bekçi	DS
052) İlhan Hanlı	Doğubeyazıt	18 Nisan 1992	Astsubay	PKK
053) Mustafa Karaçimen	Doğubeyazıt	18 Nisan 1992	Astsubay	PKK
054) Erkan Iğdır	Doğubeyazıt	18 Nisan 1992	Astsubay	PKK
055) Naci Yıldırım	Doğubeyazıt	18 Nisan 1992	Astsubay	PKK
056) Mustafa Bulut	Antalya	19 Nisan 1992	Korucu	PKK
057) İsmail Selçuk	İstanbul	20 Nisan 1992	Polis	DS
058) Yılmaz Başkaya	İstanbul	20 Nisan 1992	Kaza kur.	DS
059) Selami Epik	İstanbul	21 Nisan 1992	Polis	DS
060) Ahmet Yıldız	Batman	21 Nisan 1992	Polis	PKK
061) Salih Saraç (47)	Adana	21 Nisan 1992	Polis	DS
062) Ahmet Acar	İstanbul	23 Nisan 1992	Polis	DS
063) Mehmet Sami Tarhan	İstanbul	30 Nisan 1992	İtrafçı	DS
064) Fazıl Ertaş (45)	Van	30 Nisan 1992	Korucu	PKK
065) Ergun Göktepe	İstanbul	02 Mayıs 1992	Polis	DS
066) Tevfik Çiğerci	İstanbul	02 Mayıs 1992	Polis	DS
067) Cevdet Yılmaz	İstanbul	02 Mayıs 1992	Polis	DS
068) Adem Başar	İstanbul	02 Mayıs 1992	Polis	DS
069) Ömer Akbulut	İstanbul	02 Mayıs 1992	Polis	DS
070) Yadigar Akanlaç	İstanbul	04 Mayıs 1992	Polis	DS
071) Necdet Bay	Bursa	04 Mayıs 1992	Polis	DS
072) Alaattin Büyükdag	Malazgirt	04 Mayıs 1992	Muhbir	PKK
073) Mehmet Damar	İstanbul	04 Mayıs 1992	Polis	DS
074) Celal Sönmez	İstanbul	04 Mayıs 1992	Polis	DS
075) Alaattin Çaycı	İstanbul	05 Mayıs 1992	Polis	DS
076) Fevzi Oktay	İstanbul	05 Mayıs 1992	Kaza Kur.	DS
077) Mehmet Gül (70)	Adana	09 Mayıs 1992	Muhbir	TIKB
078) Kenan Karahan	İstanbul	13 Mayıs 1992	Yanlışlık	DS

079) Muhammet Gözükkara	Maras	14 Mayıs 1992	Dev. yan.	PKK
080) Mustafa Gözükkara	Maras	14 Mayıs 1992	Dev. yan.	PKK
081) Günay Öztürk	Adana	15 Mayıs 1992	MİT gör.	TIKKO
082) Uğur Borazan	Adana	15 Mayıs 1992	MİT gör.	TIKKO
083) Bekir Bayar	Cizre	18 Mayıs 1992	Korucu	PKK
084) Ahmet Ayaz	Kurtalan	19 Mayıs 1992	SHP adayı	PKK
085) Hüsnü İşlek	Solhan-Cemi	28 Mayıs 1992	Dev. yan.	PKK
086) Zübeyir Uçak	Solhan-Cemi	28 Mayıs 1992	Dev. yan.	PKK
087) Celal Kaya	Solhan-Cemi	28 Mayıs 1992	Dev. yan.	PKK
088) Mevlüt Kılıç	Selim-Gürbüz	28 Mayıs 1992	Korucu	PKK
089) Hüseyin Aksoy	İdil	29 Mayıs 1992	Korucu	PKK
090) Mecit Akgün	Nusaybin	30 Mayıs 1992	Gazeteci	PKK
091) Mehmet Daşdelen	Diğor-Başkale	02 Haziran 1992	Muhbir	PKK
092) Adnan Temiz	Adana Cezaevi	10 Haziran 1992	Muhbir	DS
093) Erkan Arkoğlu	Adana	13 Haziran 1992	Çiftlik sa.	TIKKO
094) Ahmet Yıldırım	Selim-Damla	14 Haziran 1992	Korucu	PKK
095) Abdullah Tarak	Genç-Dereköy	16 Haziran 1992	Korucu	PKK
096) Mehmet Varan	Genç-Dereköy	16 Haziran 1992	Korucu	PKK
097) Cezayir Varan	Genç-Dereköy	16 Haziran 1992	Korucu	PKK
098) Rahim Tümen	Genç-Dereköy	16 Haziran 1992	Dev. yan.	PKK
099) Baki Çetin	Genç-Dereköy	16 Haziran 1992	Dev. yan.	PKK
100) Fuat Gülen	Genç-Dereköy	16 Haziran 1992	Dev. yan.	PKK
101) Kazım Toprak	Genç-Dereköy	16 Haziran 1992	Dev. yan.	PKK
102) Mehmet Peşme	Genç-Dereköy	16 Haziran 1992	Dev. yan.	PKK
103) Ali Gören	Genç-Dereköy	16 Haziran 1992	Dev. yan.	PKK
104) Mehmet Aran	Genç-Dereköy	16 Haziran 1992	Dev. yan.	PKK
105) Hamit Üren (23)	Antalya	18 Haziran 1992	Bekçi	PKK
106) Gevher Özkan	İstanbul	18 Haziran 1992	.....	...
107) Halil Semen (55)	İzmir	20 Haziran 1992	Korucu	PKK
108) Faruk Yalçın	Kağızman	20 Haziran 1992	İtirafçı	PKK
109) Ali Türedi	İstanbul	23 Haziran 1992	Em.polis	TIKKO
110) İsmail Aksu	Aydın-Ortaklar	02 Temmuz 1992	Korucu	PKK
111) Emin Şahin	Varto-Alangöz	03 Temmuz 1992	Dev. yan.	PKK
112) Ahmet Akgün	İzmir	03 Temmuz 1992	Muhbir	PKK
113) Kemal Yıldız	Ardahan-Dağcı	06 Temmuz 1992	Dev. yan.	PKK
114) Turan Yıldız	Ardahan-Dağcı	06 Temmuz 1992	Dev. yan.	PKK
115) Nuri Erge (41)	Adana	07 Temmuz 1992	Korucu	PKK
116) Hüseyin Erge (21)	Adana	07 Temmuz 1992	Dev. yan.	PKK
117) Hüsnü Karsak	Adana	12 Temmuz 1992	Muhbir	TIKKO
118)	Nusaybin	12 Temmuz 1992	Muhbir	PKK
119)	Nusaybin	12 Temmuz 1992	Muhbir	PKK
120)	Nusaybin	12 Temmuz 1992	Muhbir	PKK
121) Ali Kurdoğlu	Ankara	16 Temmuz 1992	Polis	DS
122) Kamil Koç	İstanbul	18 Temmuz 1992	Polis	DS
123) Yasin Üstündağ	Şenkaya-Elma	21 Temmuz 1992	Dev. yan.	PKK
124) Ekrem Üstündağ	Şenkaya-Elma	21 Temmuz 1992	Dev. yan.	PKK
125) Hamit Demir (46)	Bingöl-K.tepe	22 Temmuz 1992	Dev. yan.	PKK
126) Hüseyin Demir (42)	Bingöl-K.tepe	22 Temmuz 1992	Dev. yan.	PKK
127) Hasan Demir (38)	Bingöl-K.tepe	22 Temmuz 1992	Dev. yan.	PKK
128) Burhan Sayan	Adana	23 Temmuz 1992	Muhbir	PKK
129) Mecit Gürze	Aralık-Çamurlu	24 Temmuz 1992	Muhbir	PKK
130) Kadir Koyu (55)	Mazıdağı	27 Temmuz 1992	Dev. yan.	PKK
131) Kemal Karacan (70)	İstanbul	29 Temmuz 1992	Em.general	DS
132) Abdurrahman Süre	Tatvan-Dibekli	31 Temmuz 1992	İmam	PKK
133) Birgül Süre (20)	Tatvan-Dibekli	31 Temmuz 1992	Dev. yan.	PKK
134) Alaattin Tezcan	Adana	03 Ağustos 1992	Korucu	PKK
135) Medeni Subaşı	Muş-Üçevler	05 Ağustos 1992	Korucu	PKK
136) Ahmet Altınsoy (48)	Bismil	12 Ağustos 1992	Dev. yan.	PKK
137) Bilal Şahin	Ankara	15 Ağustos 1992	Kaza kur.	DS

138) Sait Bilgiç	Çınar-Özyar	15 Ağustos 1992	Korucu	PKK
139) Şerif Demir	Çınar-Özyar	15 Ağustos 1992	Korucu	PKK
140) Hüsamettin Ateş	Çınar-Özyar	15 Ağustos 1992	Korucu	PKK
141) Yolaç Boz	Adana	16 Ağustos 1992	Astsubay	PKK
142) Hüseyin Ulusoy	Adana	16 Ağustos 1992	Er	PKK
143) Mehmet Ünver	Adana	16 Ağustos 1992	Er	PKK
144) Halil Kılın	Adana	16 Ağustos 1992	Kaza kur.	PKK
145) Mahmut İncekaya (30)	Ağrı-Aşkale	17 Ağustos 1992	Dev. yan.	PKK
146) Resul Ceylan	Lice-Başköy	17 Ağustos 1992	Korucu	PKK
147) Yaşar Karakaya (17)	Çermik-Yaylık.	17 Ağustos 1992	Dev. yan.	PKK
148) M. Şükrü Öztürk (15)	Çermik-Yaylık.	17 Ağustos 1992	Dev. yan.	PKK
149) Ali Dağ	Savur-P.dere	24 Ağustos 1992	Dev. yan.	PKK
150) Memik Ayçiçek	Lice yak.	24 Ağustos 1992	Er	PKK
151) Resul Bozkurt	Lice yak.	24 Ağustos 1992	Er	PKK
152) Taner Baran	Lice yak.	24 Ağustos 1992	Er	PKK
153) Ekrem Ablay	Lice yak.	24 Ağustos 1992	Er	PKK
154) Ali Biricik	Lice yak.	24 Ağustos 199	Er	PKK
155) Mehmet Emin Çakar	Lice yak.	24 Ağustos 1992	Er	PKK
156) Mustafa Altaş	Lice yak.	24 Ağustos 1992	Er	PKK
157) Ebubekir Teyin	Bingöl yakın.	26 Ağustos 1992	Polis	PKK
158) Abdulkadir İldeniz	Bismil-Çöltepe	28 Ağustos 1992	Dev. yan.	PKK
159) İhsan Köse	Bingöl-Genç	31 Ağustos 1992	Dev. yan.	PKK
160) Kamil Başeğmez (83)	İstanbul	31 Ağustos 1992	Kaza. kur.	DS
161) Ersin Yenel (20)	Karakoçan yak.	02 Eylül 1992	Er	PKK
162) Celal Bayık (28)	İzmir	03 Eylül 1992	Muhbir	PKK
163) Mahmut Parlak	Adana	04 Eylül 1992	?	?
164) Vahdet Sargın	Genç yak.	04 Eylül 1992	Korucu	PKK
165) Masum Tokgöz	Genç yak.	04 Eylül 1992	Korucu	PKK
166) Mustafa Aldal	Genç yak.	04 Eylül 1992	Korucu	PKK
167) Ali Aldal	Genç yak.	04 Eylül 1992	Korucu	PKK
168) Aydın Aldal	Genç yak.	04 Eylül 1992	Dev. yan.	PKK
169) Hüseyin Kavak	Genç yak.	04 Eylül 1992	Dev. yan.	PKK
170) Şükrü Alaba	Genç yak.	04 Eylül 1992	Dev. yan.	PKK
171) Mehmet Alıncı	Genç yak.	04 Eylül 1992	Dev. yan.	PKK
172) Adem Uzun	Genç yak.	07 Eylül 1992	Korucu	PKK
173) Filki Kozan	Genç yak.	07 Eylül 1992	Korucu	PKK
174) Abdurrahman Akduş	İğdir-Yüzbaşı	09 Eylül 1992	Muhbir	PKK
175) Musa Çakar	İğdir-K.kuyu	11 Eylül 1992	Korucu	PKK
176) Mikail Çelik (35)	Göle-Günerata	13 Eylül 1992	Muhbir	PKK
177) Lütfü Çelik (25)	Göle-Günerata	13 Eylül 1992	Muhbir	PKK
178) Münif Şerafettinoğlu	Silvan yak.	14 Eylül 1992	Bel. Baş.	PKK
179) Adil Kaplan	Silvan yak.	14 Eylül 1992	ANAP üyesi	PKK
180) Engin Eser (25)	Silvan-Gördük	15 Eylül 1992	Öğretmen	PKK
181) Rıza Sezen	Yedisu-K.Çubu	16 Eylül 1992	Korucu	PKK
182) Hediye Demir	Yedisu-K.Çubu	16 Eylül 1992	Dev. yan.	PKK
183) Ali Demir	Yedisu-K.Çubu	16 Eylül 1992	Dev. yan.	PKK
184) Nizamettin Açıan	Savur yak.	20 Eylül 1992	SHP Başk.	PKK
185) Hüseyin Gündoğdu	Savur yak.	20 Eylül 1992	SHP üyesi	PKK
186) Mahmut(Cerçiş)Yüksel	Savur yak.	20 Eylül 1992	Dev. yan.	PKK
187) Halil Yıldırım	İstanbul	21 Eylül 1992	Polis	DS
188) Yılmaz Acar	Kulp	21 Eylül 1992	Savcı	PKK
189) Özkan Şahin	Kulp	21 Eylül 1992	Halim	PKK
190) Galip Bilikçi	Diyarbakır	24 Eylül 1992	Korucu	PKK
191) Ağıt Yıldırım	Beytüşşebab	25 Eylül 1992	Korucu	PKK
192) Abbas Bayram	Beytüşşebab	25 Eylül 1992	Korucu	PKK
193) Hacı Buluk	Beytüşşebab	25 Eylül 1992	Korucu	PKK
194) Süleyman Yavuz	Pervari	25 Eylül 1992	Korucu	PKK
195) Bedrettin Yılmaz	Malazgirt	26 Eylül 1992	Muhbir	PKK
196) Kemal Sunar	Kızıltepe	26 Eylül 1992	Polis	PKK

197) Ali Can Korukuş	Lice-Balarköy	29 Eylül 1992	Korucu	PKK
198) Abdulkadir Karataş	Siverek-Çavuş	03 Ekim 1992	Muhbir	PKK
199) Davut Acur	Midyat yak.	04 Ekim 1992	Dev. yan.	PKK
200) İsa Efe	Midyat yak.	04 Ekim 1992	Dev. yan.	PKK
201) Ali Görgel (35)	Maraş-Bıyıklı	05 Ekim 1992	Dev. yan.	PKK
202) Veysel Görgel (25)	Maraş-Bıyıklı	05 Ekim 1992	Dev. yan.	PKK
203) Ekrem Ergin (31)	Batman	06 Ekim 1992	Dev. yan.	PKK
204) Songül Ergin (25)	Batman	06 Ekim 1992	Dev. yan.	PKK
205) Nevzat Çiftçi (22)	Beşiri	07 Ekim 1992	Muhbir	PKK
206) Ahmet Altınhan (22)	Beşiri	07 Ekim 1992	Muhbir	PKK
207) Mehmet Sincar	Savur-P.dere	12 Ekim 1992	Korucu	PKK
208) Ümit Taşyıldız	Şenkaya	12 Ekim 1992	Muhbir	PKK
209) Selim Aslan	Hasankeyf	14 Ekim 1992	Dev. yan.	PKK
210) Kasım Mete	Eruh yak.	14 Ekim 1992	Muhbir	PKK
211) Ali Özdemir (55)	Kızıltepe yak.	16 Ekim 1992	Muhbir	PKK
212) Piro Aydemir (54)	Kızıltepe yak.	16 Ekim 1992	Muhbir	PKK
213) Eyüp Temel (25)	Viranşehir	18 Ekim 1992	Muhbir	PKK
214) İbrahim Singer	Gercüş-Akyar	18 Ekim 1992	Muhbir	PKK
215) Rasim Akgün	Hınıs	21 Ekim 1992	?	?
216) Hilmi Kavak	Savur-Durusu	23 Ekim 1992	Korucu	PKK
217) Şalcır İpekçi (48)	Adana	24 Ekim 1992	Muhbir	PKK
218) Abdullah Güzel (36)	Karakoçan	24 Ekim 1992	Muhtar	PKK
219) Ali Zorlu	Karakoçan	24 Ekim 1992	Muhtar	PKK
220) Şevket Ketenciler	Diğor-Varlı	25 Ekim 1992	Muhbir	PKK
221) Murat Aydın (22)	Denizli	31 Ekim 1992	İtrafçı	PKK
222) Abdulselam Örneç (32)	İdil-Düzova	01 Kasım 1992	Dev. yan.	PKK
223) Kasım Örneç (28)	İdil-Düzova	01 Kasım 1992	Dev. yan.	PKK
224) Alaattin Köseoğlu	Tunceli-Erdem	02 Kasım 1992	Er	PKK
225) Doğan Altınçanak (32)	İstanbul	04 Kasım 1992	Polis	DS
226) Fazlı Kalender (31)	İstanbul	04 Kasım 1992	Polis	DS
227) Mehmet Karaaslan	Palu-Akbulut	05 Kasım 1992	Muhtar	PKK
228) Hasan Aydın	Mersin	06 Kasım 1992	Muhbir	PKK
229) Ömer Aydın	Mersin	06 Kasım 1992	Muhbir	PKK
230) Haydar Sezgin	Mazgirt	07 Kasım 1992	Muhbir	TİKKO
231) Yaşar Aktay	Hani	10 Kasım 1992	Gazeteci	PKK
232) Bahattin Şafak	Çınar-Kutluk	10 Kasım 1992	Dev. yan.	PKK
233) Şerif Orak	Gercüş-Yaman	12 Kasım 1992	Polis	PKK
234) Orhan Karadağ	Diyarbakır	12 Kasım 1992	Polis	PKK
235) Munzur Salıkkara	Pertek-Y.başı	12 Kasım 1992	Muhtar	TİKKO
236) Kutbettin Emen	Savur-Höyük	14 Kasım 1992	Muhbir	PKK
237) Celal Bağdap	Savur-Höyük	14 Kasım 1992	Muhbir	PKK
238) Hüseyin Bal (52)	Ağaçlı-Kulp	15 Kasım 1992	Dev. yan.	PKK
239) Şemsettin Güner	Doğubeyazıt	15 Kasım 199	Muhbir	PKK
240) Menderes Bayram	Doğubeyazıt	15 Kasım 1992	Muhbir	PKK
241) Bayram Açıklan	Mersin	16 Kasım 1992	Muhbir	PKK
242) Yavuz Selim Şahin(38)	İstanbul	17 Kasım 1992	Polis	DS
243) Cengiz Erkan (28)	İstanbul	17 Kasım 1992	Polis	DS
244) Bestami Şeker (29)	İstanbul	17 Kasım 1992	Polis	DS
245) Celal Kuyu (40)	İstanbul	17 Kasım 1992	Polis	DS
246) Şeref Seymen	Suruç	18 Kasım 1992	Astsubay	PKK
247) İbrahim Tuncay	Suruç	18 Kasım 1992	Dev. yan.	PKK
248) Sileyman Çetin	Kozluk	18 Kasım 1992	Korucu	PKK
249) Ahmet Bozok (21)	İstanbul	21 Kasım 1992	Polis	DS
250) İsmail Aslan	Midyat-Budak	21 Kasım 1992	Dev. yan.	PKK
251) Hamza Solak	İzmir	21 Kasım 1992	Muhbir	PKK
252) Mülâyim Çelik	Diyarbakır	26 Kasım 199	Astsubay	PKK
253) Murat Öztürk	Diyarbakır	26 Kasım 199	Astsubay	PKK
254) Nezahat Tunç	Kızıltepe	27 Kasım 199	Muhbir	PKK

255) Ömer Akpınar	Siverek	01 Aralık 1992	Polis	PKK
256) Yaşar Aslan (50)	Sason yak.	01 Aralık 1992	Dev. yan.	PKK
257) Nesip Bayındır (30)	Sason yak.	01 Aralık 1992	Dev. yan.	PKK
258) Ferzende Alan (25)	Sason yak.	01 Aralık 1992	Dev. yan.	PKK
259) Şükrü Çekirge	Adana	02 Aralık 1992	Muhbir	PKK
260) Kemal Turan Öncü	Savur-Y.han	02 Aralık 1992	Dev. yan.	PKK
261) Mahmut Özer	Savur-Y.han	02 Aralık 1992	Dev. yan.	PKK
262) Mehmet Emin Özden	Hazro yak.	06 Aralık 1992	K. görev	PKK
263) Ahmet Koparan	Hazro yak.	06 Aralık 1992	K. görev	PKK
264) Muammer Turgut	Antalya	07 Aralık 1992	Polis	PKK
265) Hasan Öztürk	Antalya	07 Aralık 1992	Polis	PKK
266) Sadık Cengiz	Antalya	07 Aralık 1992	Polis	PKK
267) Kudbettin Akpolat	Lice yak.	08 Aralık 1992	Bel. Baş	PKK
268) Halis Balı	Lice yak.	08 Aralık 1992	K. görev	PKK
269) Cem Bul (22)	Lice yak.	08 Aralık 1992	Astsubay	PKK
270) Hakan Altındağ	Lice yak.	08 Aralık 1992	Er	PKK
271)	Lice yak.	08 Aralık 1992	?	PKK
272) Medeni Erkek	Silvan yak.	08 Aralık 1992	Dev. yan.	PKK
273) Tefik Balırcı	Silvan yak.	08 Aralık 1992	Dev. yan.	PKK
274) Beşir Güven	Diyarbakır	12 Aralık 1992	Polis	PKK
275) Zekai Acar	Diyarbakır	12 Aralık 1992	Polis	PKK
276) Abdullah Şimşek	Suruç	12 Aralık 1992	Muhbir	PKK
277) İhsan Topvar	Çınar-B.pınar	15 Aralık 1992	Muhbir	PKK
278) Süleyman Keskin	Batman	17 Aralık 1992	Polis	PKK
279) Kerem Yıldızlı (56)	Mersin	18 Aralık 1992	Muhbir	PKK
280) Seyfettin Kardeş	İdil yak.	21 Aralık 1992	Korucu	PKK
281) Süleyman Serindağ	Pazarcık yak.	21 Aralık 1992	Korucu	PKK
282) Rıza Serindağ	Pazarcık yak.	21 Aralık 1992	Dev. yan.	PKK
283) Erdoğan Tekin	Varto yak.	22 Aralık 1992	Polis	PKK
284) Ahmet Arkal (30)	Adana-Seyhan	28 Aralık 1992	Korucu	PKK
285) Ali Baluş	Diyarbakır	31 Aralık 1992	Er	PKK

PKK : Partije Karkeran Kürdistan
(Kürdistan İşçi Partisi)

DS : Devrimci Sol

TİKKO : Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu

TİKB : Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği

Çatışmalar, bombalı silahlı saldırılar

1992 yılı içinde Olağanüstü Hal Bölgesi ile İstanbul başta olmak üzere Türkiye genelinde silahlı gruplarla, güvenlik güçleri arasında çok sayıda çatışma yaşandı. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki askeri karakollar ile mevzilere yapılan baskın ve saldırılar da dahil olmak üzere meydana gelen çatışmalarda 905'i PKK, 12'si Devrimci Sol, 24'ü TİKKO, 8'i Hizbullah, 1'i TİKB, 20'si de hangi örgüte üye olduğu belirlenemeyen toplam 970 militan öldü. Bu sayı, eylem hazırlığı yaparken ellerindeki bombaların patlaması sonucunda ölen bir TKP-K (Türkiye Komünist Partisi-Kıvılcım) militanı ile bir ülkücü militanın da eklenmesiyle 972 yükseldi. Çatışmalarda ölen güvenlik görevlisi ve diğer kişilerin dökümü ise şöyle:

Er ve Erbaş	399
Astsubay	49
Subay.....	23
Polis	32
Korucu	173
Bekçi -koruma	6
Sivil	62
Kaza kurşunu	3
TOPLAM	747 *

* Silahlı saldırı ve suikastler sonucunda ölen ve yukarıda kronolojik bilgileri verilen çoğu güvenlik görevlisi 285 kişi bu toplama dahil edilmemiştir.

KÜRT SORUNU OLAĞANÜSTÜ HAL

Türkiye'nin son yıllardaki en önemli açmazı olan Kürt sorunu, 1992 yılında daha da içinden çıkılmaz bir hale geldi. Siyasi iktidar, soruna barışçıl ve demokratik bir çözüm bulma arayışına girmek yerine, yıllardır kullanılan askeri yöntemleri daha da ağırlaştırarak uygulamayı tercih etti. Bölgede bir gerilla hareketi sürdüren PKK ise saldırılarının şiddetini bir kaç misli arttırarak sürdürdü. Koalisyon hükümetinin programında yer alan, "olağanüstü hal uygulaması ve köy koruculuğu sisteminin gözden geçirileceği" yolundaki vaatler yerine getirilmediği gibi, bu konuda somut bir adım da atılmadı. Hükümeti oluşturan partilerin milletvekilleri arasında farklı görüşler bulunmasına karşın olağanüstü hal uygulaması yıl içinde üç kez daha uzatıldı. Başbakan Süleyman Demirel, olağanüstü hal uygulamasının kaldırılmasını isteyenleri her defasında eleştirerek, "Yeni çare bulununcaya kadar bu sistem sürecektir" demekle yetindi. Köy koruculuğu konusu ise ağıza bile alınmadı.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan şiddetin boyutları her geçen gün büyüdü. Jandarma karakolları, PKK militanlarının saatlerce süren saldırılarına maruz kaldı. Bir çok bölgede çıkan çatışmalar günlerce sürdü. Yerleşim merkezleri harabeye çevrildi. Türkiye'nin batısındaki yerleşim merkezlerine hemen hemen her gün çatışmalarda, baskınlarda ya da kurulan pusularda yaşamlarını yitiren genç askerlerin cenazeleri gönderildi. Türkiye gerek yurt içinde gerekse de Türkiye sınırları dışındaki PKK kamp ve mevzilerine karşı çok sayıda kara ve hava hareketi düzenledi. PKK hedeflerine karşı düzenlenen hava saldırılarında kullanılan bombaların miktarı, 1974 yılı Kıbrıs hareketinde kullanılanların bir kaç misli oldu.

Çatışmalar ve sonuçlarıyla ilgili "insanlık dışı uygulamalara" ilişkin iddialar sık sık dile getirildi. Çatışmalarda ya da baskınlarda ölen PKK'luların cesetleri her yöntem kullanılarak teşhir edildi. Televizyonlardan parçalanmış insan cesetleri, öldürüldükten sonra çıplak soyulmuş kadınlar gösterildi. Güvenlik görevlilerinin "sağ yakaladıkları militanları kurşuna dizdikleri" şeklindeki iddialara sık sık tanık olundu. Tepki uyandıran bir başka görüntü ise

"PKK militanları tarafından öldürülen" ya da PKK militanları tarafından öldürüldükleri" öne sürülen kadın ve çocukların cesetleri oldu.

21 Ekim 1992 tarihli Özgür Gündem gazetesinin birinci sayfasında yer alan bir dizi fotoğraf, şiddetin ulaştığı boyutları çarpıcı şekilde gözler önüne serdi. "İnsanlık Sürükleniyor" başlığıyla verilen fotoğraflarda, yerde yatan bir kişinin güvenlik görevlileri tarafından ipe zırlı bir araca bağlandığı ve daha sonra sürüklendiği görülmüyordu. Olay 6 Eylül günü meydana gelmişti. Sürüklenen kişi Mesut Dündar adlı zihinsel özürli bir genç idi. Gazeteye göre, "yaralı bir halde sürüklenerek öldürülmüştü". Yetkililer ise Mesut Dündar'ın "ölü olarak bulunduğunu" ve "üzerine bubi tuzaklı bomba yerleştirilmiş olabileceği" endişesiyle, böyle bir uygulamaya başvurulduğunu açıkladılar. Hatta bu tür uygulamalara sık sık başvurulduğunu da ifade ettiler.

Sözkonusu olay tam bir netliğe kavuşmadı. Ama Türkiye içinde ve dışında büyük yankı uyandırdı. Yetkililer, benzer bir çok olayda olduğu gibi bu konuda da duyarsız bir tavır içine girdiler. Ardından da "Mesut Dündar'ın sürüklenmesini gösteren fotoğrafları çektiği" öne sürülen Sabah Gazetesi Cizre Muhabiri Ramazan İmrağ hakkında, gıyabi tutuklama kararı verildi. Ramazan İmrağ'ın "çektiği fotoğrafları dağıtarak devlete ve devletin güvenlik kuvvetlerine hakaret ettiği" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 159/1. maddesi uyarınca yargılanacağı bildirildi. Hakkında gıyabi tutuklama kararı verilen Ramazan İmrağ ise yaptığı açıklamada yurt içinde ve dışında büyük tepki uyandıran fotoğrafların kendisi tarafından çekilmediğini belirterek, "Olayın sorumluluğu üzerime yıkılmak istenmektedir" dedi. Bu arada "Ramazan İmrağ'ı olayın geçtiği yere götürmekle" suçlanan Cizre Cumhuriyet Savcısı Soner Hamza Çetin ile Cizre'de hakimlik yapan eşi de Zonguldak'ın Safranbolu ilçesine tayin edildi.

Eylül ayının ilk günleri içinde Ardahan'ın Göle ilçesinde meydana gelen olaylarla ilgili olarak İHD Kars Şubesi tarafından hazırlanan bir rapor da var olan şiddet ortamının başka bir boyutunu ortaya koydu. Göle yakınlarında PKK militanlarıyla güvenlik kuvvetleri arasında 2 ve 5 Eylül günü çıkan iki ayrı çatışmadan sonra yaşanan bazı insanlık dışı olayların anlatıldığı raporda, özetle şu bilgilere yer verildi:

"2 Eylül günü bir ihbar sonucunda Ardahan'ın Göle ilçesi yakınlarında sağ olarak yakalanan 4 PKK gerillası, bir albayın talimatıyla kurşuna dizilerek öldürülmüştür. 4 gerilla daha sonra askeri araçların arkalarına bağlanıp, sürüklenerek ilçeye getirilmiş ve sürüklenme sonucunda parçalanan cesetler ilçedeki karakolun bahçesinde halka teşhir edilmiştir. Cesetler, daha sonra mezarlığın kuytu bir köşesine açılan çukura üst üste gömülmüştür.

Göle yakınlarında Tekirderesi bölgesinde 5 Eylül günü, kuşatılan 21 PKK gerillası da öldürülmüştür. Öldürüldükten sonra, üzerlerinden zırlı araç geçirilen 4 ceset, tümüyle parçalandığı için olay yerinde bırakılmıştır. Diğer 17 ceset ise romörklerin arkalarına bağlanıp sürüklenerek ilçeye taşınmıştır. Bu nedenle parçalanan cesetler büyük ölçüde tanınmaz hale gelmiş, sonra da çıplak bir halde ilçedeki jandarma karakolunun önünde sergilenmiştir. Cesetler, daha sonra Göle çıkışındaki Tarım Müdürlüğü'ne ait boş bir alana açılan tek bir çukura gömülmüştür. Cesetlerin üzeri çok ince bir toprak tabakası ile örtülmüştür.

Bu anlatılanlar, olayın görgü tanıkları olan köylüler, ilçe sakinleri ve gerillaları gömen belediye işçileri tarafından da doğrulanmaktadır. Cesetlerin, böylesine insanlık dışı görüntüsüne tüm ilçe halkı büyük bir tepki göstermektedir. Görüşülen ilçe sakinlerinin hemen tümü, öldürülenlerin kim olursa olsun, böylesine insanlık dışı bir muameleyi hak etmediklerini, en azından örf ve adetlere uygun olarak, dini tören yapıp, yıkandıktan sonra gömülmeleri gerektiğini belirtiyorlar. Bütün bunlar yapılmadığı gibi, bir de vahşet tablosunun sergilenmiş olması halk tarafından şiddetle kınanmaktadır".

IHD Kars Şubesi tarafından hazırlanan rapor kamuoyuna açıklandıktan sonra, İçişleri Bakanı İsmet Sezgin de Göle yakınlarında çıkan çatışmada ölen 17 PKK militanının önce çıplak soyulduğunu sonra da topluca bir çukura gömüldüğünü doğruladı. İsmet Sezgin, Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle'nin olayla ilgili olarak Meclis Başkanlığı'na verdiği bir soru önergesini yanıtlarken şunları söyledi: "Çatışmada ölenler, 6 Eylül akşamı Göle'ye getirilmiş ve otopsi işlemleri 7 Eylül günü yapılmıştır. Cesetlerin üzerindeki elbiseler, otopsi sırasında çıkartılmıştır. Cesetler otopside sonra teşhir için değil, teşhis için isteyenlere gösterilmiştir. Cesetler, ölenlerden altısının sünnetsiz oluşu, yakınlarının çıkmaması ve dini merasimi icra edecek imam bulunamaması üzerine, dini merasim yapılmadan toprağa verilmiştir. Cesetler için müstakil mezar açılmamıştır. Cesetler, yeterli uzunlukta açılan tek bir mezarda toprağa verilmiştir. Ölü sayısının çokluğu nedeniyle cesetler belediyeye ait bir kamyonla mezara taşınmıştır".

Başbakan Süleyman Demirel ile Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü, 1991 yılının Aralık ayında gittikleri Olağanüstü Hal Bölgesi'nde "bölge halkına şefkatle yaklaşılacağına" ve "Kürt realitesinin kabul edildiğine" dair açıklamalarda bulunmuşlardı. Bu sözler, ne yazık ki hayata geçirilmedi ve aksine uygulamalara başvuruldu. Faili meçhul cinayetler bu geziden sonra fazlaştı. Kitle gösterilerine, cenaze törenlerine katılanlara yine ateş açıldı. Bir yandan "Kürt realitesinin" tanındığı açıklanırken, diğer taraftan Kürtlere karşı hoşgörüsüzlük arttı. Hoşgörüsüzlüğün artması sonucunda Türk ve Kürt düşmanlığını yaratacak ve kitlesel çatışmalara yol açabilecek gelişmelere tanık olundu. PKK'nın saldırıları da bu konuda olumsuz etken oldu. Ayrıca Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki ve büyük kentlerdeki sivil hedeflere yönelik saldırılar da kamuoyundaki gerginliği arttırdı. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde ölen asker ve güvenlik görevlilerinin cenaze törenleri, binlerce kişinin katıldığı, "PKK" ve "Kürtler" karşıtı gösterilere dönüştü. Televizyon, gazete ya da benzeri kitle iletişim araçları da toplumda yaşanan huzursuzluğu ve "Türk-Kürt" gerginliğini yumuşatmak yerine, gerginlikleri arttıran kışkırtıcı bir yayın politikası izlemeyi tercih ettiler. Kışkırtıcı davranışlar, yılın ikinci yarısından itibaren batıdaki bazı yerleşim merkezlerinde etkisini gösterdi.

İzmir'in Urla ilçesinde 3 Ağustos günü Kürt ve Türk minibüs şoförleri arasında kavga çıktı. Aslında basit bir ticari anlaşmazlığın neden olduğu kavga, kısa süre içinde Türk-Kürt çatışmasına dönüştü. Olaylar sırasında 25 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar bir gün sonra serbest bırakıldı. Kavga sonucunda ilçede uzun bir süre gerginlik yaşandı. Urla'daki olaylardan sonra İzmir'in Ödemiş ilçesindeki bazı esnaflar da dükkanlarına ve sokaklara, Kürtler aleyhinde pankartlar astılar.

Muğla'nın Fethiye ilçesinde Ekim ayı başında PKK militanlarıyla girdikleri çatışmalarda ölen Fethiye doğumlu askerleri bahane eden 200 kişilik bir grup, ilçedeki Kürtlere karşı saldırılar düzenlemeye başladı. Saldırıları sonucunda dövülen üç Kürt yaralanırken, Kürtlere ait bazı araç ve işyerleri tahrip edildi. Ayrıca, yolları kesilen bazı Kürtlerin nüfus kağıtları yırtıldı. Olaylar üzerine HEP Fethiye İlçe Başkanı polis tarafından koruma altına alındı. 4 Ekim günü ise İsmail Derici adlı Gaziantep doğumlu bir Kürt'e ait lokanta yakılmak istendi. Lokantayı yakmak için toplananlardan 20'si polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 5 Ekim akşamı serbest bırakıldı. Gözaltına alınanların adları şöyle: "Sadullah Yıldırım (49), Mehmet İzci (21), Cemil Kurt (28), Feyzullah Alkaya (23), Veli Kartal (27), Sadettin Durukan (16), Abdullah Kolsuz (33), İlhami Alkaya (18), Osman Kuru (45), Necip Karaca (28), Güven Kilimci (24), İbrahim Manazlı (24), Nuri Acar (35), Turgut Kurt (26), Mesut Çalhan (19), Bırah Biran (22), Kadir Zeybekler (29), Ramazan Kortan (37), Nazmi Gergin (34)". Olaylar üzerine Fethiye'de yaşayan 10 kadar Kürt aile ilçeyi terk ederek Mersin'e göç etti.

Antalya'nın Alanya ilçesinde, Kuzey Irak'taki çatışmalar sırasında ölen Ahmet Gündoğmuş adlı er için 29 Ekim günü düzenlenen cenaze töreni sırasında, törenin yapıldığı caminin yakınından geçen iki Kürt kalabalık bir grup tarafından linç edilmek istendi. Cenaze törenine katılanlardan yedikleri dayak sonucunda yaralanan iki Kürt, Antalya'ya götürülerek hastanede tedavi altına alındı. Bu olaydan kısa bir süre sonra da Kürtlere ait 10 kadar işyeri cenaze törenine katılan bazı kişiler tarafından tahrip edildi. Aynı gün Kuşadası, Bursa ve Erzurum'da da çatışmalarda ölen güvenlik görevlilerinin cenaze törenleri sırasında kalabalık gruplar tarafından Kürtler aleyhine gösteriler yapıldı.

Alanya'daki olaylar, daha sonraki günlerde de devam etti. 31 Ekim gecesi, kalabalık bir grup tarafından basılan bir kahvede bulunan Ali Nergiz ve Ali Işık adlı iki Kürt, dövülerek yaralandı. Aynı gece, Abdülhakim Ayhan adlı Kürt'ün Kemal Reis caddesindeki evine tabancayla ateş açıldı, İsmet Tümerdem'in inşaatı da kimliği belirsiz kişiler tarafından yakıldı. Her iki olayda ölen ya da yaralanan olmadı. Bir gün sonra ise Alanya yakınlarındaki Karakoca köyünde Midyat doğumlu Abdullah Acat adlı kişinin evine patlayıcı madde atıldı. Bir hafta devam eden olaylar sırasında Kürtlere ait 12 işyeri ile 10 ev, taşlı ya da silahlı saldırıya uğradı. İşyeri ve evlere karşı düzenlenen saldırılar nedeniyle gözaltına alınan 10 kişiden Ahmet Erdemir ve Mehmet Hakan Kurt adlı ikisi tutuklandı. Diğer 8 kişi ise serbest bırakıldı. HEP Antalya İl Başkanı Güven Özata, saldırıların emniyet görevlilerinin yeterli önlem almaması sonucunda meydana geldiğini belirterek, "Alanya'daki Kürtler, evlerinden çıkamamaktadır. Kürtler, ilçeyi terk etmeye zorlanmaktadır." dedi.

2 Kasım günü Iğdır'da, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta sürdürdüğü askeri hareketi protesto için gösteri yapan bin kişilik topluluğun güvenlik kuvvetleri tarafından engellenmek istenmesi olaylara neden oldu. Olaylar sırasında güvenlik kuvvetlerine taş ve sopalarla karşı koymak isteyen göstericilere, bazı özel tim görevlileri tarafından ateş açıldı. Göstericilere ateş açılması ve bazı kişilerin açılan ateş sonucunda vurulması, olayların daha da genişlemesine yol açtı. Çatışmalara, güvenlik görevlilerinin yanı sıra Milliyetçi Çalışma Partisi'ne

üye bazı sivil kişiler de katıldı. Olaylar sırasında Mehmet Sıddık Çark adlı kişi öldü, 2'si polis 13 kişi yaralandı, 200 kadar işyeri ve araç tahrip edildi, 214 kişi de gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 6'sı tutuklandı, 208'i ise serbest bırakıldı.

Iğdır'daki olaylar 3 Kasım günü de devam etti. Olaylar nedeniyle şehirdeki ilk ve orta dereceli okullarda öğrenime ara verildi. Milliyetçi Çalışma Partisi'ne (MÇP) üye bazı kişilerin çıkan çatışmalar sırasında güvenlik görevlilerinin yanında yer alması şehirdeki Azeriler ile Kürtler arasında gerginliğe neden oldu. Kentte Azerilerle Kürtler arasında yer yer kavgalar çıktı. Bu arada Iğdır yakınlarındaki Zülfikar köyünde yaşayan İshak Aksu adlı Azerinin evine 2 Kasım gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Olayda İshak Aksu'nun 60 yaşındaki annesi Hanım Aksu ağır yaralandı.

Yetkililerin, cenaze törenlerinde meydana gelen olayların önlenmesi ya da benzer olayların tekrarlanmaması konusunda bir çaba sarf ettiğine de pek tanık olunmadı. İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, çatışmalarda ölen askerler için düzenlenen cenaze törenlerinde çıkan olayları değerlendirirken, "Etki, tepkiyi doğuruyor" dedi. Zaman zaman Kürtlere yönelik saldırılara da dönüşen olaylarla ilgili olarak Kasım ayı içinde Cumhuriyet gazetesine bir demeç veren İsmet Sezgin, şunları söyledi: "İnsanlarda uyanan milli şuurlu, kendilerini daha duyarlı kılıyor. Tabii bu arada her zaman ve her yerde olduğu gibi bir takım kışkırtıcılar ortaya çıkıyor. Ama şuna inanıyorum ki, halkımızın engin sağduyusu, yapılan tahriklere aldırmadan, milli birliğimizin korunmasında yeterli olacaktır".

Bu arada Bakanlar Kurulu, 23 Haziran gecesi yaptığı toplantıda, Olağanüstü Hal Bölge Valisi'ne "sansür etme ve sürgüne gönderme" olanağı sağlayan bazı yetkilerin kaldırılmasını kararlaştırdı. Bu karar, hükümet yetkilileri tarafından kamuoyuna, "olumlu bir icraat olarak" sunuldu. Ancak, kaldırıldığı açıklanan yetkiler, zaten 1991 yılının ilk aylarından beri yoğun tepkiler nedeniyle uygulanmıyordu. Ayrıca, sözkonusu kararın alındığı 23 Haziran gecesi yapılan toplantının Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında olmaması, kararın, "geçerli olup olmadığı" yolunda hukuksal tartışmalara da yol açtı. Bölge valisinin elinden alındığı söylenen yetkiler ise şöyle:

- Gazete, dergi, broşür ve benzeri yayınların basılmasını, dağıtılmasını ve bölgeye sokulmasını engellemek, toplatmak, dağıtımını durdurmak ya da sansür etmek.
- Yazı, resim, film, plaklar ile söz ve görüntü bantlarını ya da sesli olarak yapılan her türlü yayımı izne bağlamak, denetlemek ve yasaklamak.
- Kamu düzenini veya kamu güvenliğini bozabileceği kanısı uyanan kişi ve toplulukların bölgeye girişini yasaklamak, bölge dışına çıkarmak veya bölge içerisinde belirli yerlere gitmelerini engellemek.

Yıl boyunca PKK'nin gerek Türkiye içindeki, gerekse de Kuzey Irak'taki kamp ve mevzilerine yönelik çok sayıda hava ya da kara harekatı yapıldı. Kürt sorununun en can alıcı noktası olan PKK ile güvenlik görevlileri arasındaki çatışmalar, yılın ikinci yarısından itibaren devreye KDP ve YNK yanlısı peşmergelerin de girmesiyle başka bir boyuta sıçradı. Kuzey Irak'ta yıl içinde yapılan seçimler sonucunda bir Kürt parlamentosu oluşturuldu ve bir hükümet

kuruldu. Yeni hükümetin ilk işi, PKK'ya karşı tavır almak oldu. Ardından da "PKK'nın bölgeyi terk etmesi" istendi. Bu istek, PKK tarafından kabul edilmedi. Bu arada "tüm bu yapılanların, Kuzey Irak'ta kurulan Kürt hükümetinden hoşnut olmayan Türkiye'nin tepkilerini yumuşatmaya yönelik olduğuna" dair görüşler de ortaya atıldı.

Kürdistan Demokrat Partisi'ne bağlı peşmergeler, 4 Ekim günü, Kuzey Irak'taki PKK'ya ait kamp ve mevzilere karşı bir hareket başlattı. Bu hareketle birlikte PKK militanlarıyla KDP'li peşmergeler arasında şiddetli çatışmalar başladı. Çatışmalara 7 Ekim gününden itibaren Celal Talabani önderliğindeki Kürdistan Yurtseverler Birliği'ne (YNK) bağlı milisler de katıldı. Çatışmalar, Hakurk bölgesi ile Zaho yakınlarında yoğunlaştı. Bölgede çatışmalar devam ederken Hakurk ve Durji'deki bazı PKK mevzileri, Türk savaş uçakları tarafından bombalandı. Bu arada Sabah gazetesinin 7 Ekim 1992 tarihli sayısında Hasan Cemal tarafından yazılan bir yazıda, "PKK militanlarına karşı başlatılan hareketle ilgili planları, Türk generalleriyle KDP yetkililerinin ortaklaşa hazırladıkları" öne sürüldü.

Peşmergelerin, PKK'ya karşı bir başarı elde edememeleri üzerine Türkiye, Kuzey Irak'taki PKK kamp ve mevzilerine karşı, 22 Ekim günü sabah saatlerinden itibaren büyük bir kara ve hava hareketi başlattı. Harekat sırasında ilk olarak Hakurk ve Haftanın'deki PKK kampları savaş uçakları tarafından bombalandı. Bombalamanın ardından 5 bin kişilik bir askeri birlik ile 400 kadar korucu Dügün Dağları üzerinden Irak'a girdi. Türk askerlerinin PKK'ya karşı açtıkları cephelerin sayısı daha sonra 3'e yükseldi. Harekat Kasım ayının ortalarına kadar devam etti. Türkiye'nin hareketi sürerken PKK ile YNK arasında ateşkes anlaşması imzalandı. Bu anlaşma uyarınca, PKK militanlarının önemli bir bölümü, Hakurk vadisindeki üslerini boşaltarak, daha güneydeki Zelve'de bölgesine gitti. Ateşkes anlaşması sonrasında Barzani yanlısı peşmergelerin büyük bir bölümü de çatışmalardan çekildiler. Harekat sonrasında Türkiye ile Irak arasındaki sınır bölgesindeki PKK kamp ve mevzileri, Türk askerlerinin kontrolü altına girdi.

Kuzey Irak hareketi ve çatışmaların sonuçlarıyla ilgili olarak tarafların yaptığı açıklamalar birbiriyle çok çelişti. Genelkurmay Başkanlığı tarafından hareketle ilgili olarak 5 Kasım günü yapılan yazılı açıklamada, çatışmalar sırasında PKK militanlarına 1800'ü ölü olmak üzere toplam 4 bin 500 zayıt verildiği öne sürüldü. Açıklamada Türk ordusunun kayıpları ise "biri subay, 3'ü astsubay 19'u da erbaş olmak üzere toplam 23 ölü, 12'si subay, 15'i astsubay, 69'u da er olmak üzere toplam 96 yaralı" olarak gösterildi. Genelkurmay Başkanlığı'nın daha sonraki günler içinde yaptığı ikinci bir açıklamada ise hareket sırasında 29 güvenlik görevlisinin öldüğü, 152 güvenlik görevlisinin ise yaralandığı belirtildi. Orman Bakanı Vefa Tanır da yaptığı açıklamada, Kuzey Irak'ta sürdürülen hareketin Türkiye'ye 10 trilyon liradan fazla bir mali yük getirdiğini söyledi.

Harekat devam ederken bir açıklama yapan PKK lideri Abdullah Öcalan, "Kuzey Irak'ta meydana gelen çatışmalar sırasında PKK militanlarının büyük kayıp verdiği" yolundaki haberleri yalanladı. Abdullah Öcalan, "Türkiye, tam bir bataklık içine çekilmektedir. Kuzey'de daha kapsamlı eylem yapma durumu

artmıştır. Halkın muazzam bir bilinçlenmesi söz konusudur. Kısaca, bir aylık savaşı böyle değerlendirebiliriz. Önümüzdeki günlerde daha yeni gelişmelerin koşulları da vardır. Kayıplar her zaman olur. Fakat çok anlamlı bir savaş dönemi geçirdiğimiz için kazanımlar çok daha fazladır" dedi. PKK'nın askeri kolu Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu (ARGK) tarafından yapılan açıklamada ise Türk ordusunun hareket sırasında yenilgiye uğradığı ve savaşın asıl galibinin PKK olduğu savunuldu. Harekat sırasında 87 PKK militanının öldüğünün ve 53 militanın da yaralandığının belirtildiği açıklamada çatışmalarda Türk ordusunun verdiği kayıpların 500'e ulaştığı, 5 savaş uçağı ile 4 helikopterin düşürüldüğü, peşmergelerin de bine yakın ölü verdiği öne sürüldü.

1992 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki sosyal yaşam, eğitim faaliyetleri, sağlık hizmetleri vs. büyük ölçüde durma noktasına geldi. Bir çok ilçe ve kasabanın nüfusu göçler, nedeniyle büyük ölçüde azaldı. Son bir iki yıllık süre içinde bölge genelinde 400 yakın köy ve mezra boşaltıldı. Boşaltılan yerleşim merkezlerindeki binalar kullanılamaz hale getirildi. Bölgede, son üç yıl içinde, can güvenliği, köy boşaltma, öğrenci azlığı ya da öğretmen bulunamaması gibi nedenlerden ötürü toplam 622 ilk ve orta dereceli okulun kapatıldığı ortaya çıktı. Milli Eğitim Bakanlığı'nın verilerine göre, son üç yıl içinde Van'da 35, Siirt'te 127, Şırnak'ta 59, Diyarbakır'da 12, Mardin'de 188, Elazığ'da da 201 okul kapatıldı. Hastane ya da sağlık ocaklarında görev yapan doktor ve yardımcı sağlık görevlilerinin sayısında önemli azalmalar meydana geldi. Kitle örgütleri, siyasi partiler, eğlence yerleri kimsenin uğramadığı mekanlar haline dönüştü.

Gazeteci Günay Aslan, tarafından kaleme alınan ve Özgür Gündem gazetesinin 16 Aralık 1992 tarihli sayısında yer alan "**TOPYEKÜN İNTİHAR**" başlıklı yazı, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki yaşam koşullarını çarpıcı bir biçimde ortaya koydu. 10-17 Aralık İnsan Hakları Haftası'nın ilk günlerini bölgede geçiren, Günay Aslan'ın izlenimleri şöyle:

"İnsan Hakları Haftası, insan haklarının en çok çiğnendiği, yaşama hakkının bile ayaklar altına alındığı Kürt coğrafyasında "sönük" geçti. Her geçen günün bugünden iyi olduğu bu coğrafyadaki İHD örgütlerinin birçoğu kapısına kilit vurmuş, diğerleri ise üç kişiyle açılan, beş kişiyle de kapanan irtibat bürolarına dönüşmüş. Lokal insan hakları savunucuları bunun nedenini, devletin İHD'yi "düşman" olarak görmesine bağlıyor. Bunlara göre, devlet, İHD'yi de HEP gibi PKK'nın paravan bir kuruluşu olarak görüyor ve bu alanda çalışan herkese "terörist" muamelesi yapıyordu. Bu nedenle de insan hakları ihlalleriyle ilgilenmek, PKK gerillası olmak kadar riskliydi. Tabii çoğu kimse de devletin ağır baskısı ve kuşatması altında bulunan bu alanda çalışmanın ağır bedelini göze alamıyordu. Ne var ki, her türlü riski göze alan, sayıları az da olsa bir takım yüksek ruhlu insanlar var. Onların şu sıralar yapabildikleri tek şey de tarihe belge bırakmak.

Bölgede, 3 kişiyle açılan 5 kişiyle kapatılan bir diğer yapı ise HEP. Halkın Emek Partisi Diyarbakır il yöneticileri bunun nedenlerini şöyle özetliyorlar: "HEP'in kurulması halk tarafından coşkuyla karşılandı. Halk kendi sorunlarına siyasal bir zeminde çözüm bulacak tek parti olarak HEP'i görüyordu. Ancak halkın partimize gösterdiği yoğun ilgi, devletin de HEP'e yönelmesine vesile

oldu. Devlet siyasal bir çözüm bulma niyetinde olmadığı için, HEP'e yoğun bir şiddet uyguladı. Partimizin sesini soluğunu kesmeye çalıştı. Bu da halkta hayal kırıklığı yarattı ve soruna yasal bir zeminde, siyasal çözüm bulma umutları yerini, ağır ağır şiddete dayalı çözümlere terketti. Halk, HEP saflarındaki boş bir çaba için canından, malından olacağına, HEP dışındaki alternatife sarılmaya başladı".

Anayasa Mahkemesi'nde kapatılma istemiyle yargılanan HEP'in geleceği konusunda kimse iyimser değil. Görüştüğümüz hemen herkes HEP'in kapatılacağına kesin gözüyle bakıyor. Yine hemen herkes söz birliği etmişcesine HEP'in kapatılmasıyla birlikte bölgedeki diğer partilerin de "fiilen" kapanacağını ileri sürüyor. HEP'in kapatılması davasının reddedilmesi veya uzaması da pek bir şeyi değiştirmiyor. Zira bugün bölgedeki çoğu HEP il ve ilçe örgütlerinin yönetim kurulları "salt çoğunluğu" cezaevlerinde sağlıyor. Yani bir yerde fiilen kapatılmış durumda. HEP'in kapatılma isteminin reddedilmesi, bölgedeki yüksek tansiyonun düşmesine yol açar. Bu bile yakın gelecekte yaşamak zorunda kalacağımız derin acılar açısından yaşamsal öneme sahip bir yaklaşım olur. Ne var ki, böyle bir beklenti yok... Tersine yüksek tansiyonun hipertansiyona doğru yükseldiğinin işaretleri var.

Devletin bölgedeki askeri, idari, iktisadi ve adli aktivitesi "topyekün savaş"a yönelik olarak yoğunlaşarak sürüyor. Başta Dicle, Lice, Kulp, Cizre, Nusaybin, Kızıltepe, İdil ve Uludere olmak üzere hemen hemen bütün il ve ilçeler ağır silahlarla kuşatılmış. Tank ve zırhlı araçlarla abluka altına alınan yerleşim birimlerine, kırsal kesim köylerinde sürdürülen operasyonlar sebebiyle yoğun göç yaşanıyor. Diyarbakır, Batman, Van ve Urfa en çok göç alan illerin başında geliyor. Diyarbakır'ın çoğu evlerinde üç-dört aile bir arada yaşıyor. Kürt insanı, insan yüreğinin dayanamayacağı olayları, yaşananları içten içe kabaran büyük bir öfke ile dile getiriyor. Kürtler tarihlerinin en karanlık dönemlerinden birini yaşıyor.

Devlet, Demirel'in deyişiyle "bir isyanı daha bastırmak" için "bütün gücünü Güneydoğu'ya seferber etmiş" durumda. Bir yetkilinin de çok açık ifade ettiği gibi iş "ya biz, ya onlar" noktasına gelip dayanmış durumda. İşte bu topyeküncü psikolojinin bir sonucu olarak bir-iki yıl öncesinin tersine, Kürtçe bir kaset dinlemek yeniden "terör" suçu sayılabiliyor. İnsanların çocuklarına Kürtçe isim vermeleri yeniden "yasak" ilan edilebiliyor.

Devletin dayattığı bu politika sonucunda her kesimden insanın içten içe patlamaya hazır bir yanardağ gibi fokur fokur kaynamaya başladığını bakan her çıplak göz gibi biz de gördük. Bölgenin müdavimi bir gazeteci olarak gerilimin bu denli yükseldiğine hiç tanık olmamıştık. Devlet gibi, PKK'nın da stratejisini bu patlama dönemine dönük olarak yoğunlaştırdığı gerçeğiyle karşılaştık.

PKK kaynakları şu anki faaliyetlerini, "düşmanın cephe gerisine yerleşmek", "kitleleri koruyacak askeri mekanizmaları yetkinleştirmek" ve "Ulusal Meclis'in inşasını tamamlamak" olarak ifade ediyorlar. Mevcut düzene karşı, "PKK alternatifinin tüm Türkiye'de yaygınlaştıracağını" ileri süren PKK'nın bu stratejisinin farkında olan devlet, "PKK ve yandaşları" olarak ilan ettiği kitlelere karşı bütün gücüyle yüklenirken, "faili meçhul" cinayetleri

doğudan batıya taşırarak PKK'nin önünü kesmeye çalışıyor. Adana ve Antalya gibi kentlerde HEP'lilere yönelik cinayetlerin "Kontr-gerilla kaynaklı" olduğunu açıklayan PKK, Antalya'daki polis otosu baskını bu cinayetlere karşı misilleme olarak yaptığını belirtiyor. Yine Adana, Antalya, Mersin, İzmir ve Aydın gibi metropollerde, devletin PKK'ye karşı koruculuk sistemine geçeceği iddia ediliyor.

PKK'liler "şiddeti bir araç olarak değil bir amaç olarak kabul ettikleri" ve "bir şiddet örgütü oldukları" yolundaki eleştirilere de karşı çıkıyorlar. Özette söyledikleri şu: "Evet sorunu şiddet gündeme getirmiştir. Fakat siyaset çözecektir. Ancak devlet böylesi bir çözüme yanaşmıyor ve ülkemizdeki savaşı yoğunlaştırmak için her işi mübah sayıyor. Devletin pervasız sınır ve hukuk tanımaz saldırılarına karşı biz de savaşı cephe gerisine taşıyacağız. Halkımızın kitleler halinde katledilmesine göz yumamayız. Gerilimi düşürmek, savaşa ara vermek ve siyasal çözümlerin önünü açmak için elimizden geleni yaptık. Devletin yanıtı hep daha çok şiddet oldu. Ok yaydan çıktıysa bunun sorumlusu devlettir".

Resmi açıklamalara bakılırsa, yalnızca 1992 yılı içerisinde toplam 11 bin 300 kişi "PKK'ya yardım ve yataklıktan" gözaltına alınmış. Şu anda bile bölgenin tamamında yoğun bir gözaltı furyası yaşanıyor. Ölü sayısı son 8 yılın toplamından fazla. Hükümetin 500. günü dolmadan, "faili meçhul" cinayetlerin sayısı, 500'ü aşacak gibi. Bölgedeki cezaevleri tıklım tıklım dolu. Bunun yanı sıra Şırnak, Urfa ve Batman örneklerinde olduğu gibi "sivil" cezaevleri de siyasi tutuklular için tahsis edilmiş durumda.

Tüm bunların yanı sıra devletin güvenlik güçlerinin operasyonları ile PKK'nin gerilla baskınları da sürüyor. Halk patlama noktasına gelmiş dayanmış. Diyarbakır'ın Dicle ilçesi kırsal kesim köylüleri "Çıldırma noktasındayız" diyorlar. Topyeküncü anlayış kitleler arasında hızla yaygınlaşıyor. "Ulusal Meclis kendini açıklasın" diyen köylülerin sayısı hayli kabarık. Herkes "ne olacaksa olsun" noktasında. Devlet, bu patlamanın bir an önce gerçekleşmesi için elinden gelen bütün iticiliğiyle meydana çıkmış. Ağır baskılardan bunalan, bölgenin belli merkezlerinde toplanmış kitleler ise içlerindeki yangını dışarı atacakları ilk fırsatı kolluyorlar".

Polis gösterileri

Bazı silahlı saldırı ve suikastleri bahane eden polislerin, düzenlenen törenleri fırsat bilip yaptıkları gösteriler de 1992 yılının endişe verici gelişmelerinden biri oldu. İstanbul, Adana ve İzmir başta olmak üzere yapılan gösterilerde insan hakları savunucuları, kimi politikacılar ve bazı basın mensupları açıktan hedef haline getirildi. Gösteriler sırasında gazeteciler dövüldü ve gözaltına alındı. Yapılan gösterilere yetkililer tarafından göz yumuldu. Hatta çoğu zaman eylemcileri yüreklendirecek bir tavır içine girildi, gösteriler teşvik edildi. Cumhurbaşkanı Turgut Özal da yaptığı açıklama ve konuşmalarla gerginliği arttıracak bir tavır sergiledi. İçişleri Bakanı İsmet Sezgin ise yaptığı açıklamalarda, polisleri arka çıktı ve "Cenaze törenlerinde atılan sloganlar psikolojiktir. Polislerin, yakın arkadaşlarının öldürülmesi nedeniyle o anki üzüntülerinden dolayı slogan attıkları kabul edilmelidir" dedi.

İstanbul'un Zeytinburnu semtinde Devrimci Sol militanlarının saldırısı sonucunda ölen Atif Ödül ile Salih Sevgican ve Mürüvvet Akpınar adlı polisler için 4 Şubat günü Gayrettepe'deki Emniyet Müdürlüğü önünde düzenlenen törene katılan bin kadar polis, törenden sonra çeşitli sloganlar atarak bir yürüyüş yaptı. Yürüyüş sırasında fotoğraf çekmek isteyen gazeteciler, polisler tarafından engellenerek tartaklandı. Mürüvvet Akpınar'ın 5 Şubat günü İzmir'de yapılan cenaze töreni sırasında da polisler tarafından yapılan gösteride, "Kana kan intikam", "Kahrolsun Komünistler" gibi sloganlar atıldı.

Silahlı saldırı sonucunda öldürülen Özer Özkaya adlı polis için 7 Şubat günü Adana'da düzenlenen cenaze töreninden sonra çoğunluğu polis olan iki bin kişilik bir topluluk, "Polis düşmanı insan hakları", "Meclis istifa", "Kana kan intikam" ve "Kahrolsun Komünistler" gibi sloganlar atarak yürüyüşe geçti. Yürüyüş sırasında olayları izleyen bazı gazeteciler polis tarafından dövüldü. Dövülen gazetecilerden Mehmet Aslan (Anadolu Ajansı), Arap Filiz (Cumhuriyet) ve Tarık Akcan (Güney Haber) yaralandı. Aynı gün İstanbul'da da polis eşleri ve çocuklarından oluşan 300 kişilik bir grup, Halkalı'da E-5 karayolunu keserek son günlerde polisler için düzenlenen silahlı saldırıları protesto etti. Gösteriye yaklaşık bir saat müdahale edilmedi.

Polislerin başlattığı ve bazı yayın organlarının da destek verdiği yukarıda anlatılan türden olaylar insan hakları savunucuları açısından ciddi tehlikelerin varlığını ortaya koydu. Bu konuda endişelerini dile getiren İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, dernek yöneticilerinin ölüm tehditleriyle karşı karşıya kaldıklarını söyledi. Ercan Kanar, 14 Şubat günü düzenlediği basın toplantısında başta devlet terörü olmak üzere bütün yaşama hakkı ihlallerine karşı tavrı aldıklarını, ancak Cumhurbaşkanı Özal ile devlet yöneticilerinin aynı hassasiyeti göstermediğini kaydetti. Ercan Kanar, Yetkililer, hukuk dışı saldırgan odakları adeta teşvik ederek cihat açmışlardır. Gazeteciler ve İHD yöneticileri hedef haline getirilmiştir" dedi.

Büyük kentteki gösterilere benzer bir olay da Şırnak'ta yaşandı. Şırnak ile Cizre arasındaki karayolu üzerindeki bir güvenlik noktasında nöbet tutarken öldürülen Ahmet Özer adlı polis için 5 Mart günü düzenlenen tören sırasında 150 kişilik bir polis grubu "Şırnak Kürtlere mezar olacak" gibi sloganlar atarak gösteri yaptı. Gösteri sırasında çok sayıda insan polisler tarafından dövüldü, bazı işyerleri de tahrip edildi. Olaylar sırasında 50'den fazla insan cop ve sopa darbeleriyle yaralandı, milyonlarca liralık da hasar meydana geldi. İnsan Hakları Derneği Şırnak Şubesi Başkanı Sekvan Aytu, "Yaşadığımız olaylar son derece vahimdir. Tam bir terör yaşadık" dedi.

Benzer ikinci bir olay da Batman'da meydana geldi. Batman'da görev yapan Ahmet Yıldız adlı polisin 21 Nisan sabahı öldürülmesi üzerine şehirde geniş çaplı bir operasyon düzenlendi. Operasyon sırasında İnsan Hakları Derneği Batman Şubesi, Yeni Ülke Gazetesi Bürosu ve Halkın Emek Partisi İl Merkezi ile çok sayıda dükkan polisler tarafından basılarak tahrip edildi. İHD Şubesi'ne yapılan baskın sırasında derneğe ait bazı evrak ve dökümanlara el konuldu. Ayrıca Şube Başkanı Sedat Özevin'in ifadesi alındı.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Başkanı Yavuz Önen ile İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat Helvacı, silahlı saldırıların yoğun bir biçimde

devam ettiği bir dönemde, 7 Şubat 1992 tarihinde ortak basın toplantısı düzenlediler. Ankara'da yapılan basın toplantısında TIHV ve IHD'nin ister devletten gelsin isterse de örgütsel ve bireysel olsun terör eylemlerine karşı olduğu vurgulanarak, "Demokratikleşme istem ve vaatlerinin dile getirildiği bugünlerde şiddet eylemlerinin tırmanması, kaygılarımızı daha da artırıyor" denildi. Basın toplantısında özetle şu görüşler dile getirildi:

"İnsan hakları savunucuları olarak, yaşama hakkına ve vücut bütünlüğüne doğrudan saldırı olan terör eylemlerini onaylamıyoruz. Şiddet eylemleri, insan hakları ve demokrasinin önündeki en büyük engeldir. Öldürülen kamu görevlileri veya sivil kişiler her kim olursa olsun, dökülen kan insan kanıdır. Devletin, teröre terörle karşılık vermesi, demokratik hukuk devletinde bir yöntem olarak benimsenemez. Her türlü şiddet eylemine son verilmelidir. Kürt sorunu, ülkemizin en ciddi sorunlarından birisidir. Bu soruna ancak barış içinde, demokratik yöntemlerle adil çözümler bulunabilir. Bunun yerine silahlı yöntemlerle çözüm bulma arayışları sorunu daha da ağırlaştırır. Kürt ve Türk halklarını karşı karşıya getirecek her türlü girişimden kaçınılmalıdır. Devlet yetkili ve görevlilerinin olaylar karşısında intikam alınacağına yönelik açıklamaları, gerginliği daha da artırmaktadır. Sorunun çözümünü zorlaştıran açıklamalardan sakınılmalıdır".

Polislerin gösterileri, yoğun tepki ve eleştiriler sonucunda uzun bir süre engellendi. Bazı cenaze törenlerinde gösteri yapmaya, slogan atmaya, bağırma kalkan poliser, amirleri tarafından susturuldu. Ancak polis gösterileri yılın son iki ayı içinde yeniden başladı.

Hani'de öldürülen İhsan Sal ve Ufuktan Akgüneş adlı iki polis için 10 Kasım günü Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü önünde düzenlenen cenaze törenine katılan 500 kadar polis, cenaze töreninin sonuna doğru Dağkapı semtine doğru yürüyüşe geçti. Yürüyüş sırasında sık sık Hükümet, Adalet Bakanı, Kürtler ve insan hakları savunucuları aleyhinde sloganlar atıldı. Ayrıca, topluluk içinde bulunan bazı polisler tarafından havaya ve çevreye rastgele ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Halkın Emek Partisi Diyarbakır İl Merkezi'ne de çok sayıda mermi isabet etti. Bu arada yürüyüşü izleyen Sabah gazetesi muhabirlerinden Ahmet Zafer Öztürk, polisler tarafından dövüldü. Dövülen gazetecinin fotoğraf makinası da kırıldı. İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, olaylarla ilgili olarak 10 polisin görevden alındığını ve haklarında soruşturma açıldığını açıkladı.

İstanbul'un 4. Levent semti Sanayi Sitesi civarında 17 Kasım günü öldürülen Yavuz Selim Şahin, Cengiz Erkan, Bestami Şeker ve Celal Kuyu adlı polisler için 19 Kasım günü İstanbul'da tören düzenlendi. Törenden bir gün önce İstanbul Valiliği ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından halka çağrılar yapılarak, törene katılınması istendi. Törene katılan resmi ve sivil polisler ile ülkücü gruplardan oluşan kalabalık bir topluluk sık sık, "Kahrolsun insan hakları", "Hükümet istifa", "Halk önünde idam isteriz" ve "Ülkücü-polis elele" gibi sloganlar attı. Ayrıca, göstericilerin ellerinde bulunan ve üzerlerinde "CMUK'a hayır" yazısı bulunan pankartlar da dikkat çekti.

İŞKENCE

1992, işkence olaylarının son yıllara göre daha yoğun yaşandığı bir yıl oldu. Oysa koalisyon hükümeti, göreve başladığı 1991 yılı Kasım ayı içinde pek çok vaatte bulunmuştu. "İşkencenin önleneyeceği" ve "işkencecilerin cezalandırılacağına" ilişkin vaatler hükümet programında ve hükümet yetkililerinin açıklamalarında önemli bir yer tutmuştu. Adalet Bakanı Seyfi Oktay, göreve başladıktan sonraki ilk açıklamasında işkenceye ve her türlü eziyete son verecek kapsamlı bir yasal değişiklik yapacaklarını bildirerek, yargıç kararı olmaksızın insanların gözaltına alınmasına karşı olduğunu söylemişti. Başbakan Süleyman Demirel de aynı doğrultudaki açıklamalarını sık sık yinelemişti. Ama söylenenlerin hiçbirisi gerçekleşmedi. İşkence yıllardır olduğu gibi sorgulama yöntemi olarak devam etti. Büyük gürültülerle gündeme getirilen ve uzun tartışmaların ardından yasallaştırılan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'ndaki (CMUK) değişiklikler de işkence olaylarını önleyemedi. "Şeffaf karakol" ve "camdan duvarlar" deyimleri ise seçim kampanyasının hoş bir sloganı olmaktan öteye gidemedi. Karakollar, sorgu merkezleri zaman zaman milletvekilleri için bile içeri girilmesi zor, kalın duvarlarla çevrili mekanlar haline geldi.

Ankara Siyasi Polis Merkezi'nde inceleme yapmak isteyen TBMM İnsan Hakları Komisyonu'na üye iki milletvekiline izin verilmedi. 23 Temmuz gecesi yaşanan olayda Urfa Milletvekili Halil İbrahim Çelik ve İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya'yı içeri sokmayan polis yetkilileri, inceleme yapılabilmesi için Ankara DGM Savcılığı'nın izin vermesi gerektiğini bildirdiler. Siyasi Polis Merkezi'ne sokulmayan milletvekilleri, olay hakkında Meclis Başkanlığı'na ve İçişleri Bakanlığı'na şikayette bulunacaklarını açıkladılar. İnsan Hakları Komisyonu'na üye milletvekilleri, bu olaydan kısa bir süre sonra da gittikleri Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ne alınmadılar.

Süleyman Demirel, Şubat ayı içinde ABD'ye yaptığı ziyaret sırasında CNN'e verdiği demeçte işkence olaylarının büyük ölçüde azaldığını ve işkence iddialarının üzerine şiddetle gidildiğini savundu. Ancak yaşanan gerçekler,

Başbakan Süleyman Demirelli hep yalanladı. Aşağıda tek tek örneklerle sergilediğimiz işkence iddialarının hemen hemen hiçbirisi ciddi bir soruşturmaya tabii tutulmadı. Karakollarda ve özellikle de siyasi polis merkezlerinde işkence sistemli bir biçimde uygulanmaya devam etti. 1992 yılında işkence sonucu ölümler dahi son bulmadı. İşkence iddialarının soruşturulmadığını ve işkenceden sorumlu olanların mahkeme önüne çıkartılmasının ne denli zor olduğunu şu örneklerde görebiliriz:

Mediha Curabaz adlı genç kıza 1991 yılı Ağustos ayı içinde gözaltında tutulduğu Adana Emniyet Müdürlüğü'nde "işkence yaptıkları ve tecavüz ettikleri" öne sürülen 5 polisin yargılanmasına gerek olmadığına karar verildi. Adana İl İdare Kurulu'nun Şubat ayı başında verdiği kararda, "işkence yapmakla" suçlanan polisler Tarık Doğan, Sami Orhan, Ferit Çakır, Hasan Ay ve Muzaffer Aydın hakkında suç işledikleri kanısını doğuracak ve savcılık soruşturması açılmasına yetecek kadar delil bulunamadığı belirtildi. Adana İl İdare Kurulu, Vali Yardımcısı Ali Aydınalp, Hukuk İşleri Müdürü Yalçın Şendur, Defterdar Kenan Çelik, Milli Eğitim Müdürü Abdurrahman Yıldız, Bayındırlık Müdürü Kayhan Çamurdan, Sağlık Müdürü Alper Pişkin ve Tarım Müdürü Nihat Acar'dan oluşuyor. İl İdare Kurulu'nun polislerle ilgili karar verdiği toplantıya izinli olan Hukuk İşleri Müdürü Yalçın Şendur katılmadı. Mediha Curabaz'ın avukatları tarafından bu kararın iptali için Danıştay'a yapılan itiraz ise aradan 11 aya yakın bir süre geçmesine karşın sonuca bağlanmadı.

Karaman'da kahvehane işleten Mehmet Zeki Özırmak adlı kişi Mart ayının ilk günlerinde "kumar oynattığı" suçlamasıyla götürüldüğü karakolda işkence gördüğünü açıkladı. Mehmet Zeki Özırmak'a olaydan sonra gönderildiği Karaman Devlet Hastanesi'nde "7 günde iyileşir ve 20 günde işgücüne kavuşur" şeklinde rapor verildi. Olayla ilgili olarak Karaman Merkez Karakolu Amiri Ali Haydar İnce'den şikayetçi olan Mehmet Zeki Özırmak, işkence konusunda şikayetçi olmasının bedelini, "görevli memura hakaret ettiği ve tehditler yönelttiği" iddiasıyla tutuklanarak ödedi. Mehmet Zeki Özırmak, bir ay tutuklu kaldı. Olay gazetelere yansımca, "işkence yapmakla" suçlanan Ali Haydar İnce adlı karakol amiri hakkında soruşturma açıldı. Olaydan sonra Karaman dışına tayin edilen Ali Haydar İnce hakkında açılan soruşturmanın akıbeti ise yıl sonuna değin belli olmadı.

Eskişehir Cumhuriyet Savcılığı, Mayıs ayı içinde sonuçlandırdığı bir soruşturmada, geçtiğimiz yılın Ekim ayı içinde Eskişehir Özel Tıp Cezaevi'ne gönderilen tutuklulara "işkence ve eziyet yapıldığını" kabul etti. Cezaevindeki tutukluların aileleri ve avukatları tarafından yapılan suç duyuruları üzerine açılan soruşturma sonucunda, insanlık dışı uygulamaların "cezaevinde mi yoksa nakil sırasında mı yapıldığının belirlenemediği" gerekçesiyle cezaevi görevlileri hakkında takipsizlik kararı verildi. Oysa, tutuklulara yapılan işkenceler ve insanlık dışı uygulamalar verilen doktor raporlarıyla kanıtlanmış ve sorumlularının kimler olduğu çeşitli kereleler ortaya konulmuştu. 119 tutuklu ve hükümlünün işkence gördüğünün doktor raporlarıyla kanıtlandığı olayda, yargılabilecek bir tek görevli bile bulunamamıştı.

"Yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla Nisan ayı içinde Malatya'da gözaltına alınan Süleyman Karadağ ve Songül Kaya adlı gençlere işkence yap-

makla suçlanan Burhan Gökhan, Mehmet Deniz ve İsmail Uysal adlı polisler hakkında kısa bir süre içinde takipsizlik kararı verildi. Süleyman Karadağ tutuklandıktan sonra gönderildiği Malatya Devlet Hastanesi'nden gördüğü işkenceleri kanıtlayan doktor raporu almıştı. Ancak bu rapor, sanık polislerin yargı önüne çıkmasına yetmedi. İşkence gören gencin avukatı Yıldız Koluvaçık, doktor raporuyla doğrulanan bir işkence olayında takipsizlik kararı verilmesinin hukuka aykırı olduğunu belirterek, karara itiraz etti. İtiraz üzerine Burhan Gökhan, Mehmet Deniz ve İsmail Uysal adlı polisler hakkında dava açılmasına karar verildi.

İzmir Buca Cezaevi'nde kalan sol görüşlü tutuklular, 14 Eylül gecesi kaldıkları koğuşlara operasyon düzenleyen gardiyan ve jandarmalar tarafından dövüldü. Dayak sonucunda 18'i ağır 58 tutuklu yaralandı. Yapılan suç duyuruları ve kamuoyunda oluşan tepkiler üzerine İzmir Cumhuriyet Savcılığı, 70 kadar cezaevi görevlisi hakkında soruşturma açmak zorunda kaldı. Ancak, İzmir Cumhuriyet Savcısı Melih Tari, soruşturma açıldıktan hemen sonra yaptığı açıklamada, "Edindiğim bilgiye göre, cezaevinde jandarma tarafından operasyon düzenlenmemiş. Olaylardan sonra normal arama yapılmış. Yaralılar görevli doktorlar tarafından tedavi edilmiş" diyerek, soruşturmanın göstermelik olduğunu gözler önüne serdi. Göstermelik soruşturma, 2 Kasım 1992 tarihinde sonuçlandı ve 70 kadar görevli hakkında takipsizlik kararı verildi. Takipsizlik kararının gerekçesine de "tutukluların kendi kendilerini yaraladıkları, görevlilerin ise görevlerini yaptıkları" yazılarak, bir işkence dosyası daha kapatılmış oldu.

Zor da olsa yargılanabilen işkence suçlusu kamu görevlilerinin büyük bir bölümü hakkındaki davalar 1992 yılı içinde de beraatla sonuçlandı. 12 Şubat günü İstanbul Kadıköy 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde sonuçlanan bir davada, "Hüseyin Özkahraman adlı doktora işkence yaptığı" suçlamasıyla yargılanan Hüseyin Polat adlı polis hakkında beraat kararı verildi. Beraat kararına gerekçe olarak "Hüseyin Özkahraman'ın sanık polis Hüseyin Polat'ı teşhis edememesi" gösterildi. 6 Temmuz 1991 tarihinde gözaltına alınan Hüseyin Özkahraman, Yeldeğirmeni Polis Karakolu'nda sorgulanmış ve işkence görmüştü. Hüseyin Özkahraman gördüğü işkenceleri, serbest bırakıldıktan sonra aldığı "15 gün süreyle iş göremez" şeklindeki doktor raporuyla kanıtlamıştı.

Suçlu oldukları kesinleşen görevlilere verilen cezalar ise komik sürelerden öteye gitmedi. Bu konuda Sıddık Bilgin adlı öğretmeni işkenceyle öldüren Binbaşı Ali Şahin ve arkadaşlarına verilen cezaların komikliğini örnek olarak gösterebiliriz.

Sıddık Bilgin adlı öğretmeni 1985 yılı Temmuz ayı içinde Bingöl'ün Genç ilçesi Suveren Jandarma Karakolu'nda işkence yaparak öldürmekten sanık Binbaşı Ali Şahin, astsubaylar Mehmet Acar ve İbrahim Yıldızgörür ile Onbaşı Suat Akova birer yıl ağır hapis cezasına mahkum oldu. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 27 Nisan 1992 tarihinde sonuçlanan davada mahkum olan 4 sanığın üçer ay süreyle memuriyet yapmaları da yasaklandı. Mahkemenin verdiği karara, hakimlerden Özdemir Türker, "sanıklardan Ali Şahin'in 15 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi, diğer sanıkların ise beraat etmeleri" isteğiyle karşı çıktı. Birer yıl hapis cezasına mahkum olan sanıklar,

cezaları Yargıtay tarafından onaylandığı taktirde şartlı tahliye uygulaması nedeniyle 73'er gün cezaevinde kalacaklar.

Başka bir benzer olayda Aralık ayı içinde Antalya'da yaşandı. 1992 yılı ortalarında Antalya'da "hırsızlık yaptığı" iddiasıyla gözaltına alınan 11 yaşındaki bir çocuğa "işkence yaptıkları" suçlamasıyla yargılanan Haluk Özkan adlı komiser ile Ömer Çelik, Ekrem Uludağ ve Mehmet Şimşek adlı polisler 3'er ay hapis cezasına mahkum oldu. Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 9 Aralık günü sona eren davada, sanıklara verilen hapis cezaları daha sonra paraya çevrilerek ertelendi. 11 yaşındaki çocuğa gördüğü işkenceler nedeniyle "5 günlük" doktor raporu verilmişti.

Bu arada Yücel Özen adlı genci 1991 yılının Kasım ayı içinde gözaltında tutulduğu İstanbul Beyoğlu Emniyet Amirliği'nde "işkence yaparak öldürmekle" suçlanan 6 polisin yargılanmasına 6 Mart günü başlandı. Beyoğlu Ağır Ceza Mahemesi'nde yapılan ilk duruşmada sanık polisler Ahmet Güngör, Hasan Kirman, Yavuzhan Süzer, Nazif Aktaş, Veysel Atasu ve Ünal Canlı'nın çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Duruşmada söz alan Yücel Özen'in anne ve babası, çocuklarının bir sağlık sorununun olmadığını ve gördüğü işkenceler sonucunda öldüğünü anlattılar. Tanık olarak dinlenen Taksim İlkyardım Hastanesi doktorlarından Cahide Topsakal ise Yücel Özen'in sivil polisler tarafından "dayak yediği" gerekçesiyle hastaneye getirildiğini söyledi. Yücel Özen'in komşuları da Yücel Özen'i hastanede ziyaret ettiklerinde ayak bileklerinde bağlama izleri, el içlerinde, vücudunda ve gözlerinde morluklar gördüklerini bildirdiler.

Güçlülük yargı önüne çıkartılabilen işkence suçlarına yeni bir zırh olan "Terörle Mücadele Yasası"nın bazı maddeleri, 31 Mart 1992 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. İptal kararıyla, yasanın 15. maddesinde yer alan "güvenlik görevlileri hakkında görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlardan ötürü açılan davaların tutuklama olmadan devam etmesi" hükmü ortadan kaldırıldı. Ayrıca, güvenlik görevlilerinin yargı önüne çıkartılmasını il ve ilçe idare kurullarının insiyatifine bırakan uygulamaya da son verildi. Cumhuriyet Savcılıkları bundan böyle işkence olaylarıyla ilgili olarak yapılan suç duyuruları hakkında doğrudan işlem yapabilecek. Ancak, iptal kararının "Resmi Gazete'de yayınlanmadığı" için yürürlüğe girmemesi, hükümetin de bu konuda gereken bir değişikliği yapmaması işkence suçlarının yargı önüne çıkartılmalarını engellemeye devam etti.

Kısacası işkence suçları 1991 yılı içinde olduğu gibi 1992 yılı içinde de takipsiz bırakıldı. Emniyet Genel Müdürü Yılmaz Ergun'un Ağustos ayında yaptığı bir açıklamaya göre, 1991 yılı içinde 9'u rüşvet aldığı, 13'ü adam öldürdüğü, 3'ü gasp yaptığı, 10'unun da siyasal faaliyette bulunduğu gerekçesiyle toplam 35 polis meslekten atıldı. Meslekten atılan polisler arasında işkence olaylarına adı karışan bir görevli yer almadı. İşkence suçlusu kamu görevlilerinin nasıl korunduğunun somut bir göstergesi olan bu durum 1992 yılı içinde de değişmedi.

Türkiye, gündemden bir türlü çıkmayan işkence olayları nedeniyle uluslararası platformlarda 1992 yılı içinde de daha önceki yıllarda olduğu gibi sık kınandı. Uluslararası Af Örgütü, Helsinki Watch gibi bağımsız insan hakları

kuruluşlarının raporlarında Türkiye'deki işkencenin boyutu çarpıcı biçimde dünya kamuoyunun gözleri önüne serildi. Siyasal iktidar ise raporlarda belirtilen hususları düzeltmek yerine, raporları yalanlama ve insan hakları kuruluşlarını "kötü niyetli" olarak niteleme uğraşı içine girdi. Türkiye'nin işkence olayları nedeniyle suçlandığı raporlardan biri de Aralık ayı içinde İşkenceyi ve İnsanlık dışı Cezaları Önleme Avrupa Komitesi (CPT) tarafından yayınlandı.

CPT heyetlerinin 1990, 1991 ve 1992 yıllarında yaptığı ziyaretlerin sonuçlarına dayanılarak hazırlanan 10 sayfalık raporda, Türkiye'de hem siyasi, hem de adli suçluların, işkence gördüğü ve her türlü kötü muameleye maruz kaldığı kaydedildi. Raporda, hükümete de uyarıda bulunularak, "işkencenin önlenmesi" istendi. Bu rapor, CPT'nin Avrupa'da İşkenceyi Önleme Sözleşmesi'nin 10. maddesine dayanarak yetkisini kullandığı ilk metin oldu. (Sözleşmenin 10. maddesinin 2. paragrafı, sözleşmeye taraf olan ülkelerden birinin CPT'nin istekleri doğrultusunda, işbirliğine ya da iyileştirmelere yanaşmaması halinde CPT'ye konu hakkında açıklama yapma hakkını tanıyor)

Raporda, heyetlerin her üç ziyaretinde de gözaltı, hastane ve hapishanelerde yapılan incelemeler sonucu yaygın işkence yapıldığının saptandığı, yetkililerin özellikle Diyarbakır, Ankara ve İstanbul Siyasi Polis merkezlerinde işkence ve kötü muameleye karşı önlem almadığı belirtildi. Ankara, Diyarbakır ve İstanbul Siyasi Polis merkezlerinde yapılan incelemelerde, fiziki ve psikolojik anlamda her türlü işkence ve kötü muameleye rastlandığının anlatıldığı raporda, incelemeler sırasında heyet doktorları tarafından muayene edilen kişilerde suçlamaları doğrulayan işkence izlerine rastlandığı kaydedildi. Raporda, heyetlerin her üç ziyarette yaptıkları uyarıların da dikkate alınmadığının saptandığı belirtildi. CPT'nin, periyodik ziyaretler sırasında edindiği diğer izlenimler ise raporda özetle şöyle sıralandı:

• Komite, farklı cezaevlerine yaptığı ziyaretlerde ve cezaevi personeli ile görüşmelerinde tutuklulara kötü muamele yapıldığı konusunda çok az bulguya rastlamıştır. Elbette Türkiye cezaevlerinde bazı problemlerin bulunduğu belirtilmelidir. Ancak cezaevlerinde işkence konusu, bu problemlerin dışındadır.

• Komite, kırsal bölgelerde polis görevi yapan jandarmaların insanları keyfi olarak gözaltına aldığı ve gözaltına aldığı kişileri dövdüğü yönünde iddialara tanık olmuştur. Yine tutukluların nakil sırasında jandarmalar tarafından dövüldükleri yönündeki iddialara inanmak için yeterince neden bulunmaktadır. Fakat, bununla birlikte jandarmanın işkence yaptığı yönünde fazla bulguya rastlanmamıştır.

• Gözaltı süresinin toplu suçlarda 15 gün olması, bu sürenin olağanüstü halin uygulandığı bölgede ise 30 güne kadar uzatılabilmesi işkencenin uygulanması için gerekli ortamı yaratmakta, işkence izlerinin kaybolması için yeterince zamanı sağlamaktadır.

• Bazı işkence yöntemlerinin profesyonelce uygulanmasından ötürü gözle görülebilir bir iz oluşmamakta ve bu yüzden tutukluların işkenceye uğradıkları yönünde şikayette bulunmalarına fırsat tanınmamaktadır.

Raporun, "İstekler" başlıklı son bölümünde ise hükümete şu önerilerde bulunuldu:

- İşkence ve kötü muamelenin ortadan kaldırılması için gözüaltına alınanlar yasal açıdan koruma altına alınmalı ve bu konuda yeni koruma kararları çıkartılmalıdır.

- İnsan hakları konusunda eğitim yaygınlaştırılmalı ve bu konuda çalışma yürütecek profesyonel görevlilerin yetiştirilmeleri sağlanmalıdır.

- Savcılar, işkence iddialarına ciddiyetle yaklaşmalı ve gerekeni yapmalıdır. Polis ve jandarmada gözüaltında bulunanlar, işkence görmelerinin engellenmesi için adli tıp doktorları tarafından sürekli muayene edilmeli ve bağımsız gözlem mekanizmaları oluşturulmalıdır.

- Gözüaltı süresiyle ilgili yapılan değişiklikler Türkiye'nin her yanında uygulanmalıdır. DGM'nin baktığı suçlardan ötürü gözüaltına alınanlara, sorgu boyunca bağımsız avukat ve doktor tahsis edilmeli, gözüaltı süreleri kısaltılmalıdır.

a)- Değiştirilen CMUK

1992 yılı içinde "işkence" konusunda yapılan tartışmaların odak noktasını, kısaca "CMUK" olarak adlandırılan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda yapılacak değişiklikler oluşturdu. Hükümetin en önemli vaatleri arasında yer alan bu değişiklikler, "yargı reformu yasa tasarısı" adıyla Nisan ayı içinde Meclis gündemine getirildi. Gözüaltı süresini kısaltan, polis sorgusunda avukat bulundurulmasına olanak sağlayan, tutuklamaya süre sınırı getiren ve işkenceyi yasaklayan yargı reformu yasa tasarısı 21 Mayıs gecesi Meclis Genel Kurulu'nda kabul edildi. Kabul edilen tasarıya göre, gözüaltı süresi bireysel suçlarda 24 saat, toplu suçlarda ise 4 güne indirildi. Bu süre toplu suçlarda hakim kararıyla 4 gün daha uzatılabilecek, sorgunun her aşamasına sanığın avukatı da katılabilecek, tutukluluk durumu hazırlık soruşturması için 6 ayı, yargılanma aşamasında ise 7 yıla kadar hapis cezası gerektiren davalarda ilki yılı geçemeyecekti. 7 yıldan fazla hapis cezası gerektiren davalarda ise hakimler, gerek gördüğü taktirde kefalet karşılığında tahliye kararı verebilecekti. Tasarı, bir çok olumlu düzenleme getirmesine karşın yine de bir çok eksikliği içinde taşıyordu.

Tasarı, eksik haliyle bile, "işkence yapmayı tek sorgulama yöntemi" olarak kabul eden görevliler başta olmak üzere bir çok çevreyi rahatsız etti. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Turgut Özal, 8 Haziran günü yasayı veto ederek, yeniden görüşülmesi için Meclis'e geri gönderdi. Turgut Özal, tasarımı veto gerekçesinde, "temel hak ve özgürlüklerin savaş, sıkıyönetim, olağanüstü hal gibi durumlarda yasalarla sınırlanabileceğini" belirterek "Genel suçlarla, terör suçlarının aynı ölçüler içinde değerlendirilmesi sakıncalar doğuracaktır" dedi. Tasarının, Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan başta olmak üzere bazı güvenlik yetkililerinin tepkileri dikkate alınarak ve Milli Güvenlik Kurulu'nun isteği üzerine veto edildiği ortaya çıktı.

Tasarı, bu aşamadan sonra koalisyon ortağı iki parti arasında sorun yarattı. Tasarı, Milli Güvenlik Kurulu ve güvenlik yetkililerinden gelen tepkileri dikkate alan DYP (Doğru Yol Partisi) tarafından değiştirilmek istendi. Değişiklik isteğine SHP (Sosyal Demokrat Halkçı Parti) önce karşı çıktı. Ancak iki parti yetkilileri arasında Temmuz ayı başında yapılan görüşmeler sonucunda tasarı ile getirilen değişikliklerin Olağanüstü Hal Bölgesi ile DGM kapsamına

giren suçlarda iki yıl sonra uygulanmaya başlanmasına karar verildi. Bu anlaşma, DYP içindeki bir çok milletvekilini tatmin etmedi ve tasarının ele alınması Ağustos ayına kadar ertelendi.

Tasarı, Meclis'in 26 Ağustos günü yaptığı olağanüstü toplantıda yeniden ele alındı. Ancak, DYP ile SHP arasında yine bir uzlaşma sağlanamadı. DYP tarafı, tasarının DGM kapsamına giren siyasal suçlar için geçerli olmayacak şekilde yeniden düzenlenmesini isterken, SHP'liler, bu konuda bir yıllık bir süre konulmasının yeterli olacağını savundular. Tasarının ele alındığı oturuma 70 kadar DYP milletvekili katılmadı. Bu nedenle muhalefet partilerinin oylarıyla tasarının reddedilme ihtimali ortaya çıktı. Yasa tasarısı bu gelişmeler üzerine, reddedilmemesi için Adalet Komisyonu Başkanı Cemal Şahin tarafından Meclis gündeminden geri alındı. (Meclis İçtüzüğü uyarınca reddedilen bir yasa tasarısı bir yıl süreyle yeniden görüşülemiyor)

Tasarı, uzun tartışmaların ardından 18 Kasım günü Milli Güvenlik Kurulu'nun eleştirileri doğrultusunda değiştirilerek yeniden kabul edildi. Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından bu kez onaylanan 3842 sayılı yasa, 1 Aralık günü Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda yapılan değişikliklerle getirilen yeniliklerin büyük bir bölümü işkence olaylarının en yoğun biçimde yaşandığı olağanüstü hal ile DGM kapsamına giren siyasal nitelikli soruşturmalarda (31. madde ile) uygulama dışı bırakıldı. Bu arada bazı suçlar DGM kapsamından çıkartılarak gelecek eleştiriler yumuşatılmaya çalışıldı. Yasa ile getirilen yeni düzenlemeler, ana başlıklarıyla şöyle:

- Gözaltı süresi bireysel suçlarda 24 saat, toplu suçlarda ise 4 gün olacak. Bu süre toplu suçlarda hakim kararıyla 4 gün daha uzatılabilecek. Gözaltı süresi, DGM kapsamına giren suçlar için "15 gün", Olağanüstü Hal Bölgesi için ise "30 gün" olarak aynen korundu.

- Sorgunun her aşamasına sanığın avukatı da katılabilecek. Sanık, gözaltında avukatı ile görüşebilecek. Sanığın sorgu süresince avukat bulundurma ve avukatından hukuki yardım isteme hakkı engellenmeyecek. 18 yaşından küçük sanıkların ifadeleri, isteğine bakılmaksızın avukat yanında alınacak. Avukat tutamayacak durumda olan sanıklara, baro tarafından avukat sağlanacak. Bu olanaklar, DGM kapsamına giren suçlar nedeniyle gözaltına alınanlara tanınmadı.

- İşkence, kötü muamele ve iradeyi bozan bedeni ve ruhi müdahalelerle alınan ifadeler geçersiz olacak. İfadesi alınan kişilere yasalara aykırı vaatlerde bulunulamayacak. Bu hükümler ayrımsız olarak tüm suçlarda uygulanacak.

- Gerek güvenlik görevlileri, gerekse de savcı tarafından ifade alınırken sanığa, "yüklenen suçlar" ve "hakları" anlatılacak. Sanığa, "konuşmama hakkı olduğu" hatırlatılacak. Bu uygulamalar DGM kapsamına giren suçlarla ilgili durumlarda yerine getirilmeyecek.

- Tutukluluk durumu, hazırlık soruşturması için 6 ayı, yargılanma aşamasında ise 7 yıla kadar hapis gerektiren davalarda iki yılı geçemeyecek. 7 yıldan fazla hapis cezası gerektiren davalarda ise tutukluluğun devam edip etmeyeceğine hakim karar verecek. Bu durumda hakim, gerek gördüğü takdirde

kefalet karşılığında tahliye kararı verebilecek. Bu hükümler DGM'lerde görülen davalarda uygulanmayacak.

Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda yapılan değişiklikler, kamuoyunda tartışmalara yol açarken, insan hakları savunucuları ve hukukçular tarafından bir çok açıdan eleştirildi. Eleştirilerin odak noktası ise "yapılan değişikliklerin siyasal nitelikli soruşturmaları kapsamaması" oldu. İnsan hakları savunucularının ve hukukçuların yeni yasal düzenleme ile ilgili eleştirileri şöyle sıralanmaktadır.

• Yasa, işkence olaylarını ortadan kaldıracak bir düzenleme getirmemektedir. Gözaltı süresi söylenildiği gibi büyük ölçüde azalmamıştır. Ayrıca DGM kapsamına giren suçlarda ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde ise eski süreler aynen korunmuştur. Gözaltına alınan insanlar, yine yıllardır sorgu yöntemi olarak işkenceyi uygulayan kişilerin gözetimine bırakılmaktadır. "Sanığın avukatıyla görüşmesi, sorguya avukatın katılması ve sanığa hukuki yardımda bulunması" tek başına işkence olgusunu ortadan kaldıramayacak niteliktedir. Yıllardır işkenceye alışmış kadrolarda değişiklik yapmadan işkencenin önlenmesini beklemek inandırıcı olmamaktadır.

• Getirilen yeni düzenlemeyle siyasal suç ve adli suç ayrımı yapılmış, siyasal suçlarda adil yargılanma hakkı hiçe sayılmış, yargılama hukuku açısından "eşitlik" ilkesi çiğnenmiştir. Oysa Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. ve 6. maddeleri "savunma ve adil yargılanma hakkını" herkes için düzenlemektedir. 1982 Anayasası bile savunma hakkını lafla da olsa "herkes" için öngörmektedir.

• Yasa ile gözaltı süresi adli suçlar için 8 güne kadar uzatılabilmektedir. Oysa, 1973 ile 1980 yılları arasındaki uygulamada, bu süre "7 gün" olarak belirlenmişti. Bu da göstermektedir ki, yasa bu haliyle 20 yıl öncesinin standartlarını bile yakalayamamıştır. 8 günlük süre, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, yakalanan kişilerin "hemen" yargıç huzuruna çıkarılmalarını emreden 5/3. maddesine de aykırıdır.

• Adalet Bakanı Seyfi Oktay, 19 Kasım günü düzenlediği basın toplantısında, "Subjektif ve soyut değerlendirmelerle keyfi ve gereksiz tutuklamalara olanak sağlayan, tutuklamayı ceza niteliğine dönüştüren, soyut ve geniş yoruma elverişli ibareler yasa metninden çıkartılmıştır." demiştir. Yasanın 31. maddesine göre bu değişiklikten, DGM kapsamına giren suçlar nedeniyle soruşturmaya uğrayan kişiler yararlanamayacaktır. Yani Seyfi Oktay'ın da belirttiği gibi onlar, "keyfi ve gereksiz yere" tutuklanabileceklerdir.

• Yeni düzenlemeyle, polis ve jandarmaya ifade alma ve sorgu yapma yetkisi" verilmiştir. Bu yetki bugüne değin yasal dayanağı olmadan kullanılmakta ve o nedenle hukukçuların itiraz ve eleştirilerine yol açmaktaydı. Yasa ile bu eleştirileri ortadan kaldıracak bir düzenleme yapmak yerine, polis ve jandarmaya yasal anlamda bir itiraza mahal bırakmayacak biçimde soruşturma yetkisi tanınmıştır. Bu durum yargı sisteminde geriye gidiştir.

• Yasanın 29. maddesi ile DGM kapsamına giren suçlar azaltılmıştır. Ancak burada bir gerçeği gizleme çabası da bulunmaktadır. "Terörle Mücadele Yasası'nın 1. maddesi yürürlüktedir. Buna göre de, "DGM kapsamından

çıkartıldığı" söylenen bir çok hüküm, "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca halen "terör suçu" sayılmaktadır. Bu nedenle yazılan bir yazı, yapılan bir konuşma ya da evde bulunan bir bildiri çok kolaylıkla "Terörle Mücadele Yasası" kapsamında değerlendirilebilecektir. O zaman da sanık "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca DGM'de yargılanacak, 15 gün gözaltında (Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 30 gün) kalabilecek, avukatıyla görüşemeyecek, yakınlarına gözaltında olduğu bildirilmeyecektir. Hatta, Adalet Bakanı Seyfi Oktay'ın söylediği gibi "keyfi ve gereksiz" tutuklanabilecek, bu tutuklama yıllarca da sürebilecektir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda yapılan değişiklikler, Diyarbakır Bölge Barosu tarafından da eleştirildi. Diyarbakır Bölge Barosu Yönetim Kurulu adına 16 Aralık günü yapılan açıklama şöyle:

● Yasa, genel olarak tutuklama koşullarının somutlaştırılması ve tutuklamadaki keyfiliğin kusmen önlenmesi, soruşturma sırasında zanlının avukatla görüşmesi, soruşturma evrakının avukat tarafından incelenmesi, gözaltı süresinin kısaltılması, bu sürenin uzatılmasının hakim kararına bağlanması, yasak sorgu yöntemlerinin sayılarak kanun metnine alınması, sorgu tarzının belirlenmesi, sanığa susma ve tutukluluğun devamına itiraz hakkı tanınması gibi yönleriyle olumludur.

● Ancak, yasanın olumsuz yönleri, beklenen umutları boşa çıkartmıştır. "DGM'lerin kapsamı daraltılacak" denilmişse de, 29. maddedeki "olağanüstü hal ilanına neden olan olaylar" şeklindeki belirsiz nitelendirme karşısında, uygulamada değişen birşey yoktur. Sadece, teşekkül halinde gümrük kaçakçılığı ile hayali ihracat sanıkları himaye edilerek, olağan yargı kapsamına alınmışlardır. Aynı yasanın 30. maddesi DGM'lik suçlarda gözaltı süresini (olağan sürenin) 2 katına, olağanüstü halin uygulandığı bölgelerde ise (olağan sürenin) 4 katına çıkarmıştır. Böylelikle, DGM'lik suçlar ve Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki suçlar yönünden ikilik yaratıldığı gibi, süre uzatımında hakim-savcı kararına da gerek görülmeyerek, katmerli bir haksızlığa yol açılmıştır.

● 3842 sayılı yasa 31 temel maddeden ibaret olup, 12 madde halinde sayılan olumlu değişikliklerden hiçbirinin "DGM kapsamına giren suçlarda uygulanmayacağı" kuralı getirilmiştir. Böylelikle, yasanın kilit maddesi olarak düzenlenen 31. madde ile, olağanüstü bir yargı düzeni yaratılmış, aynı ülkede iki ayrı hukuki rejim sistemleştirilmiştir. 12 madde halinde düzenlenen çağdaş ve olumlu hükümlerin tamamı, aynı yasanın 31. maddesi ile geri alınmıştır. Meşrutiyet döneminde Osmanlı padişahı, "Bana bir tek meclisi fesih kararı verin, dilediğiniz anayasayı yapın" demişti. Abdülhamit'in 1876 Anayasası'ndaki bu güdümlü tavrı, yasanın 31. maddesi düzenlenirken de aynen izlenmiş, bir tek 31. madde ile "Demokratikleşme Paketi" ölü doğmuştur.

● Yasanın gerekçesi ve düzenleme amacı, insan hakları ihlallerini ortadan kaldırmayı ve batı demokrasileri ile bütünleşmeyi hedeflediği halde, özellikle 31. madde ile bu hedeften uzaklaştırılmıştır. Çünkü insan hakları ihlalleri en çok DGM kapsamındaki suç zanlıları üzerinde gözlenmekteydi. İşkence ve yasak sorgu yöntemleri en çok Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görülmekteydi. Sonuçta, değişen birşey olmayacaktır. Hatta, bu yasa ile geriye gidilmiştir. Çünkü, DGM kapsamı ve Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insan hakları ihlalleri ile yasak sorgu yöntemlerine yasal zırh giydirilmiş, bu alandaki zanlı haklarının ihlal edi-

lebilmesi olanağı sisteme bağlanmış, her zaman yakınma nedeni olan işkence yasal himayeye kavuşturulmuş, bölgesel farklılıklar yaratan ırkçı-şoven bir metin ortaya konmuştur.

• Bu yasa öncesinde Başbakanlık Genelgesi uyarınca müdafinin zanlı ile hazırlık aşamasında zaten görüşme olanağı vardı. DGM'lik suçlar da dahil, genelde ile tanınan bu görüşme olanağı, anılan yasa ile ortadan kaldırılmış, geriye gidış sağlanmıştır. Keza Ceza yargılama hukukunun evrensel ilkelerini hiçe sayan kanun koyucu, suç vasfının tayini ile görev ve yetki sorunu zabitanın insaf, yordam ve takdirine terk etmiştir. Önceden savcı ve hakime ait olan bu yargısal işlevlerin, bazı fiillerde zabıtaya devredilmiş olması, zabitanın önü alınamayacak keyfiliklerine yol açacaktır. Ve bunun mağduru, sadece solcu veya Kürt değil, herkes olacaktır. Bu ise toplum düzeninde sarsıntı yaratacaktır.

• Koalisyon Hükümetinin kuruluş ve varlık nedeni olan "demokratikleşme paketi"nin temeli sayılan bu değişiklik metni "demokrasi ve özgürlük" beklentilerini karşılamaktan yoksun, toplumumuzun ulaştığı uygarlık düzeyi ile uyumsuz, hukukun temeli sayılan evrensel ilkelere ters olduğu gibi, "hukuk devleti", "kanun önünde eşitlik" ve "kanunların genelliği" ilkelerine de açıkça aykırıdır. Bu haliyle, ırkçı ve şoven yaklaşımları esas alan metin, Kürt sorununun çözümünde demokratik bir adım atılamayacağıının da göstergesi olmuştur. Kanun önünde ikilik yaratan bu yasa, Kürt sorununu adeta çözümsüzlüğe itmekte, hukukun dışı çözümleri teşvik etmektedir.

• Olağanüstü Hal Kanunu, Bölge Valiliği ihdası ve Terörle Mücadele Yasası gibi metinlerle yaratılan ayrılık anlayışı, aynı ülkede iki ayrı hukuki rejimi sistemleştiren bu yasa ile güçlendirilmiştir. Ayrılık anlayışı güçlendirilerek, "üniter yapı" yasa koyucunun eliyle dinamitlenmiştir.

• Klasik devlet yönetim anlayışları ile bağdaşmayan bu yasa, sadece Kürt halkını değil, toplumun tüm kesimlerini etkilemekte ve mağdur etmektedir. Yazan, çizen, konuşan, yürüyen, onurunu çiğnetmeyen ve halkını arayan herkesi mağdur eden bu eşitsiz yasanın özellikle 30. ve 31. maddeleri değiştirilmedikçe insan hakları ihlalleri dizginlenemeyecektir. Kişilerin yanı sıra dernekler, sendikalar, üniversiteler, barolar, siyasi partiler de bu yasanın mağduru olacaklardır.

• Çözüm yine hukukun içindedir. Siyasi parti grupları veya yeter sayıda parlamenter bu yasanın özellikle 30 ve 31. maddelerinin iptali isteği ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilecektir. Bu iki maddenin, parlamentoda toplumumuzun ulaştığı uygarlık düzeyine yaraşan, insana değer veren, hukuk ve eşitlik ilkelerini önemseyen bir yaklaşımla yasa metninden çıkartılması da mümkündür. Bu olanaklar bugün kullanılmazsa, konuşulabilecek "yarın" kalmaz. Çünkü terörün en tehlikelisi, bu yasa ile yaratılan "ayrımçı hukuk terörü"dür. Terörü önleme bahanesiyle "hukuk terörü" yaratılmasına, sorumluluk sahibi hiçbir devlet ve hukuk adamının evet diyebileceğini sanmıyoruz.

Yeni CMUK düzeni, yapılan eleştirileri doğrularak, Türkiye'nin kanayan yarası işkenceyi ortadan kaldıramadı. Yasanın, Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Aralık 1992'den sonra işkence olay-

larının ve iddialarının ("Saptanan İşkence Olayları" başlıklı bölümde bu konuda çok sayıda örnek bulunmaktadır) ardı arkası kesilmedi. Ayrıca, "sorguda avukat bulundurulmasına" olanak sağlayan yasa hükmünün de sık sık ihlal edildiğine tanık olundu.

5 Aralık günü Aydın'ın Söke ilçesinde polis tarafından gözaltına alınan Hüseyin İskeçeli (23) adlı genç, gözaltında tutulduğu karakolda avukat istemesi üzerine polisler tarafından dövüldü. Cumhuriyet Savcılığı'na yaptığı başvuru üzerine hastaneye gönderilen Hüseyin İskeçeli'ye "15 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

9 Aralık günü Adana'da "hırsızlık yaptıkları" iddiasıyla gözaltına alınarak Bağlar Polis Karakolu'na götürülen 15 ve 16 yaşlarındaki iki çocuk, "Avukatım yoktur. Kendi savunmamı kendim yapacağım" şeklinde kağıtlar imzalatılarak sorgulandı. Aynı günler içinde yine Adana'da meydana gelen başka bir olayda da arkadaşlarıyla kumar yüzünden kavgaya ettikten sonra gözaltına alınarak Hacıbayram Polis Karakolu'na götürülen 17 yaşındaki bir genç, avukat gelmeden sorgulandı ve mahkemeye gönderildi. (Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda yapılan son değişiklikler, "18 yaşını bitirmemiş olanlara isteğine bakılmaksızın avukat tayin edilmesini" öngörüyor) Ankara'da ise Batıkent Jandarma Karakolu'nda gözaltında tutulan bir sanık ile görüşmeye giden avukatlar, karakol komutanının talimatıyla geri çevrildi. Ayrıca, siyasi polis tarafından gözaltına alınan sanıkların tamamına yakını, "DGM kapsamına giren suç" savunmasının arkasına saklanılarak, avukatlarıyla görüştürülmedi.

b)- Gözaltında ölenler

1992 yılı içinde yaşanan "karanlık insan hakları" tablosunda gözaltında ölümler önemli bir yer tuttu. Bu süre içinde gözaltına alınan 17 kişi sorgu merkezlerinde şüpheli bir biçimde yaşamını yitirdi. Gözaltındaki ölüm olaylarının 12'si Olağanüstü Hal Bölgesi'nde, 2'si Adana'da, diğerleri ise Antalya, Artvin ve İstanbul'da yaşandı.

01)- Abdülrakip (Refik) Akın

Muş'un Korkut ilçesine bağlı Sazlıbaşı köyünde yaşayan Abdülrakip (Refik) Akın evinde bulunan otomatik tüfek nedeniyle gözaltına alındıktan sonra dövülerek öldürüldü. Ölüm olayını Meclis gündemine getiren Muş Milletvekili Muzaffer Demir, Abdülrakip Akın'ın 29 Ocak günü evini basan güvenlik kuvvetleri tarafından gözaltına alındığını ve çıplak soyulduktan sonra kara yatırılıp dövüldüğünü söyledi. Dayak ve soğuk nedeniyle fenalaşan Abdülrakip Akın'ın daha sonra götürüldüğü Elazığ Devlet Hastanesi'nde 1 Şubat günü öldüğünü bildiren Muzaffer Demir, olayla ilgili olarak Muş Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldığını kaydetti.

02)- Burhan Serikli

Batman'ın Beşiri ilçesine bağlı Ulular ve Cefani mezralarında Mart ayı başında düzenlenen operasyonlar sırasında gözaltına alınan Burhan Serikli sorgulandığı Batman Jandarma Alay Komutanlığı'nda öldü. Ölüm tarihi kesin olarak öğrenilemeyen Burhan Serikli, 8 Mart günü Kozluk ilçesine bağlı Binek köyünde toprağa verildi. İnsan Hakları Derneği Batman Şubesi Başkanı Sedat Özevin, şüpheli ölüm olayıyla ilgili olarak görüştükleri valinin kendilerine "Burhan Serikli, gözbağı ile kendisini astı" dediğini söyledi. Sedat Özevin, Burhan

Serikli'nin intihar ettiğini sanmadığını belirterek, "İnsanın böyle küçük bir bez parçasıyla kendisini asması mümkün değildir. Bu iddia işkencecilere prim vermeye yöneliktir. Burhan Serikli'nin kendini astığını kabul etsek bile bunun için ortada ciddi nedenler olması gerekir" dedi.

03)- Zeki Böçkün

Bir gasp olayı nedeniyle Antalya'da gözaltına alınan Zeki Böçkün adlı kişi sorgulandığı Emniyet Müdürlüğü'nde 11 Mart günü öldü. Olay polis kayıtlarına "başını duvara çarparak intihar etme" olarak geçti. Kayıtlarda, "Zeki Böçkün'ün gözaltına alındıktan hemen sonra da takma dişleriyle boğazını sıkarak intihara teşebbüs ettiği de öne sürüldü. Zeki Böçkün'ün çevrede "uyuşturucu madde müptelası" olarak tanındığı bildirildi. Şüpheli ölüm olayı ile ilgili Antalya Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

04)- Bişeng Anık (17)

Newroz bayramından sonra düzenlenen operasyonlar sırasında Şırnak'ta gözaltına alınan Bişeng Anık adlı genç kız gözaltında şüpheli biçimde yaşamını yitirdi. Güvenlik yetkilileri, Bişeng Anık'ın 28 Mart günü konulduğu odada bulunduğu bir tabancayla intihar ettiğini öne sürdüler. Şırnak Valisi Mustafa Malay olayla ilgili yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Bişeng Anık 25 Mart günü gözaltına alındı. Nezarethane kalabalık olduğu zaman, ifadelerin alınması için tutuklular bazen yan odalara bırakılır. İntihar eden genç kızla beraber iki kız daha vardı. Bu nedenle Bişeng, oradan alınarak görevlilerin kaldığı odaya bırakılmış. Burada da bunalım geçirerek yatağın altındaki silahı alarak intihar etmiş. Yapılan otopsi sonucunda da intihar ettiği ortaya çıktı". Bişeng Anık'ın annesi Sabriye Anık ise Newroz olaylarının ardından Şırnak'a giden İnsan Hakları Derneği heyetine şunları anlattı: "Polisler, kızımı evden sapasağlam aldılar. Ellerinde bir liste vardı. Polislerden birinin adı Hasan idi. 28 Mart günü kızım ölü olarak dedesi Ahmet Anık'a teslim edildi. Ellerinin parmak aralarında et kalmamıştı. Ellerinin üst kısmında ve vücudunun birçok yerinde sigara yanığı izi vardı. Ayaklarının altı şiş ve tamamen simsiyahtı. Kafasının arka tarafından giren kurşun, kafasını parçalayarak gözünden çıkmıştı. Yüzünün diğer tarafı darbe izleri ile siyahlaşmıştı. Kızımı işkence ile öldürdüler". Bişeng Anık'ın ölümüyle ilgili olarak açılan soruşturma, 25 Mayıs 1992 tarihinde takipsizlikle sonuçlandı.

05)- Tahir Seyhan

Halkın Emek Partisi Dargeçit İlçe Örgütü yöneticilerinden olan Tahir Seyhan, 7 Nisan günü Dargeçit'de jandarma tarafından gözaltına alındı. Tahir Seyhan, gözaltında iken rahatsızlandı ve 11 Nisan günü Diyarbakır Devlet Hastanesi'ne kaldırılarak yoğun bakım servisinde tedavi altına alındı. Hastanede tedavi görürken ölen Tahir Seyhan 15 Nisan günü Dargeçit'te toprağa verildi. Yapılan otopsi sonucunda, Tahir Seyhan'ın ölümüne "kafa travmasının yol açtığı" belirlendi. Diyarbakır Milletvekili Sedat Yurttaş'ın olayla ilgili olarak sorduğu soruyu, 22 Haziran günü yanıtlayan İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, "Sorgu merkezinde kendisine yöneltilen sorulara olumsuz cevaplar veren Tahir Seyhan, bir örgüt militanı ile çektiği fotoğraflar kendisine gösterildiği sırada aniden yere düşmüştür. Düşme sonucunda rahatsızlanan Tahir Seyhan'a ilk müdahale kışla doktoru tarafından yapılmış, durumu ağırlaşınca hastaneye kaldırılmıştır" dedi.

06)- Abdülkadir Kurt (35)

Bismil'in Birik köyünde 19 Nisan günü gözaltına alınan Abdülkadir Kurt, sorgulandığı Jandarma Tabur Komutanlığı'nda yaşamını yitirdi. 20 Nisan günü yaşamını yitiren Abdülkadir Kurt'un ağabeyi Davut Kurt, "Kardeşime yanımda işkence yaptılar. Gözümün önünde makatına cop soktular. Yapılan işkenceler sonucunda benim de elim ve bir kaburga kemiğim kırıldı" dedi. Abdülkadir Kurt'un "göğüs kemiğinin kırılması ve akciğere yapılan baskı sonucunda meydana gelen iç kanama" nedeniyle öldüğü saptandı. Diyarbakır Milletvekili Sedat Yurttaş'ın olayla ilgili olarak sorduğu soruyu, 22 Haziran günü yanıtlayan İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, somut bir bilgi vermek yerine, Abdülkadir Kurt'un rahatsızlanarak yaşamını yitirdiğini söylemekle yetindi.

07)- Mithat Kutlu

Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde 18 Nisan günü gözaltına alınan Mithat Kutlu adlı banka memuru, gözaltına alındıktan 6 saat sonra öldü. Mithat Kutlu'ya yapılan otopsi sonucunda ölüme "beyin travması ile iç kanamanın yol açtığı" belirlendi. Mithat Kutlu ile birlikte gözaltına alınan bir kişi, olayla ilgili olarak, "Mithat'ın kafasına cop ve sopalarla vuruyorlardı. Karnına yediği sert bir tekme sonrasında sesi kesildi. Yanımıza getirdiler. Hastaneye kaldırılmasını istedik ama kabul etmediler. Ağzından burnundan kan geliyordu. Kısa bir süre sonra öldü" dedi.

08)- Agit Salman (42)

Adana'da 27 Nisan günü siyasi polis tarafından gözaltına alınan taksici şöförü Agit Salman sorgulandığı Emniyet Müdürlüğü'nde 29 Nisan günü şüpheli biçimde yaşamını yitirdi. Polis yetkilileri, Agit Salman'ın kalp krizi sonucunda öldüğünü öne sürdüler. Agit Salman'ın eşi Bedie Salman ise kocasının işkenceyle öldürüldüğünü belirterek Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Bedie Salman, "Agit'in bugüne kadar bir hastalığı yoktu. Onu öldürdüler" dedi. Suç duyurusunda, yapılan ilk otopsiye de itiraz edilerek, ikinci bir otopsi yapılması istendi. Agit Salman'ın yakınlarıyla birlikte 30 Nisan günü bir basın toplantısı düzenleyen Batman Milletvekili Nizamettin Toguç, "Ölüm şüphelidir. Kalp krizleri, beyin kanamaları, intiharlar neden hep siyasi polis merkezlerinde oluyor? Başbakan ve İçişleri Bakanı bu sorulara yanıt vermek zorundadır" dedi. İHD Adana Şubesi Başkanı Cumali Tunç da "Sağlıklı olarak ve hiçbir suç yöneltmeden gözaltına alınan Agit Salman, ailesine ölü olarak teslim edilmiştir. Gözaltında hukuk kurallarına uygun olarak sorgusu yapılmış olsaydı, bugün sağ olacaktı. Agit Salman'ın cesedinde darp ve işkence izleri tespit edilmiştir. Çekilen fotoğraflar da bu gerçeği vurgulamaktadır" dedi. Bu arada Malatya E Tipi Cezaevi'nde tutuklu olarak bulunan Bahayettin El adlı kişi, Ekim ayı içinde, Agit Salman'ın "işkenceyle öldürüldüğüne tanık olduğunu" açıkladı. Agit Salman'ın ölümü ile ilgili olarak Malatya DGM Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Bahayettin El, 25 Nisan 1992 tarihinde Adana'da gözaltına alındığını bildirerek şunları anlattı: "Gözaltında bana, ilğim olmayan suçları kabul etmem için insanlık dışı işkenceler yapıldı. 27 Nisan'ı 28 Nisan'a bağlayan gece, polisler, gözümü bağladıkları bezi biraz aralayıp, buzun üzerinde ölü olarak yatan birini göstererek, (Bunu tanıyor musun?) dediler. Yerde yatan kişi Agit Salman idi. Polislere tanıdığımı söyledim. Bunun üzerine (Eğer onun gibi ölmek istemiyorsan, inat etme, istediklerimizi imzala) dediler. Ben de bunun üzerine polislerin istediği ifadeleri imzaladım".

09)- Mehmet Yılmaz (80)

21 Nisan günü Batman'da düzenlenen operasyonlar sırasında gözaltına alınan Mehmet Yılmaz, sorgulandığı Batman Emniyet Müdürlüğü'nde rahatsızlandı. Bu nedenle 24 Nisan günü Diyarbakır Devlet Hastanesi'ne gönderilen Mehmet Yılmaz, 25 Nisan günü öldü. Mehmet Yılmaz, 26 Nisan günü 2 bin kişilik bir topluluğun katıldığı cenaze töreninden sonra Batman'da toprağa verildi. Mehmet Yılmaz'a yapılan otopsi sonucunda hazırlanan raporda "ölüme beyin kanamasının yol açtığı" belirtildi. Batman Valisi, Mehmet Yılmaz'ın tansiyonunun yükselmesi sonucunda beyin kanaması geçirdiğini ve bu nedenle ölüme şüpheli yan bulunmadığını savundu. Mehmet Yılmaz'ın eşi Ayşe Yılmaz ise eşinin herhangi bir rahatsızlığı olmadığını söyledi.

10)- Ali Ekber Atmaca

Artvin'in Şavşat ilçesinde "yasadışı örgüt üyesi" olduğu iddiasıyla 23 Mayıs günü gözaltına alınan Ali Ekber Atmaca'nın sorgulandığı Artvin İl Jandarma Alay Komutanlığı'nda gördüğü işkenceler sonucunda öldüğü açıklandı. Sahte kimlikle yakalanan Ali Ekber Atmaca, uzun bir süre "Hasan Gülünay" adı ile bilindi. Ali Ekber Atmaca ile birlikte gözaltına alınan ve şu an Nevşehir E Tipi Cezaevi'nde tutuklu olan Hüseyin Göçer adlı kişi yaptığı açıklamada gözaltı süresince kendilerine ağır işkenceler yapıldığını anlattı. İşkencelerin 1 Haziran gününe kadar devam ettiğini bildiren Hüseyin Göçer, şunları söyledi: "Ali Ekber Atmaca işkence sonucunda şuurunu yitirmiş ve komaya girmişti. 28 Mayıs'dan sonra kendisini bir daha görmedik. Ne olduğunu sorduğumuzda bize, (Kaçarken vurduk ve cesedini Çoruh nehrine attık. Sizi de aynı şekilde öldürtüp, çatışma süsü vereceğiz) yanıtını verdiler. Ali Ekber, büyük olasılıkla, Artvin İl Jandarma Komutanı'nın bizzat yaptığı işkenceler sonucu öldürülmüştür. 28 Mayıs günü yüzleştirildiğimizde komadaydı ve bütün vücudu şişmişti. Sürekli kan kusuyordu". Artvin Jandarma Alay Komutanı Mehmet Sezbil ise olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, Ali Ekber Atmaca'nın gözaltında geçirdiği mide kanaması sonucunda öldüğünü ve ailesi bulunamadığı için Artvin Mezarlığı'na gömüldüğünü söyledi. Ali Ekber Atmaca'nın cenazesi Temmuz ayı başında ailesi tarafından Artvin'de gömüldüğü mezardan çıkartılarak İstanbul'a götürüldü. ve yeniden toprağa verildi. Ölüm olayı ile ilgili olarak Artvin Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

11)- Nurettin Aslan (55)

"Uyuşturucu madde kaçakçılığı yaptığı" iddiasıyla Temmuz ayı içinde İstanbul'da gözaltına alınan Nurettin Aslan adlı kişi sorgulandığı İstanbul Narkotik Şube Müdürlüğü'nde 23 Temmuz günü şüpheli biçimde yaşamını yitirdi. Polis yetkilileri, Nurettin Aslan'ın sorgulandığı odadan dışarı çıkartıldığı sırada 8. kattan merdiven boşluğuna atlayarak intihar ettiğini ve yaralı olarak götürüldüğü hastanede öldüğünü öne sürdüler. Ölüm olayı ile ilgili olarak İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

12)- Temel Uçar

Ağustos ayı içinde Şırnak olayları sırasında, Şırnak'a bağlı Dağkonak köyünde gözaltına Temel Uçar adlı genç, bir süre sonra ailesine ölü olarak teslim edildi. Temel Uçar'ın babası Yusuf Uçar, olayla ilgili olarak şunları söyledi: "Askerler tarafından gözaltına alındığı sırada sağlıklı ve sağlam olan oğlum hataları kesilmiş, gözleri çıkarılmış, vücudu parçalanmış, kol ve ayakları kırılmış

bir halde bize geri verildi. Bunu yapanlar insan olamaz. Oğlum, PKK ile bir ilişkisi olmadığı halde gözaltına alındı ve gördüğü işkenceler sonucunda yaşamını yitirdi". Temel Uçar ile birlikte gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan bazı kişiler ise cezaevinde yaptıkları açıklamada, "Temel Uçar, sorgulanırken hazırlanan senaryoyu kabul etmedi. Yapılan yoğun işkenceye karşın direndi. Bunun üzerine gözleri oyuldu, dili koparıldı ve öldürüldü. Göstermelik bir otopside sonra cenazesi ailesine teslim edildi ve kimse görmeden gömülmesi sağlandı" dediler. Temel Uçar'ın ölümü ile ilgili olarak soruşturma açıldığını bildiren Şırnak Cumhuriyet Savcısı da "Temel Uçar'ın gözaltında öldüğü doğrudur. Şu an bir şey söyleyecek durumda değilim. Suçlu bulunan olursa haklarında dava açılacaktır" şeklinde konuştu. Bu arada Uluslararası Af Örgütü, Eylül ayı içinde, hükümete başvurarak, "Temel Uçar'a mezarı açılarak yeniden otopsi yapılmasını" istedi.

13)- Remzi Basalak (29)

Adana'nın Abidinpaşa semtindeki bir tekel deposunun 23 Ekim günü soyulmasından sonra polis tarafından gözaltına alınan Remzi Basalak, sorgulandığı Adana Emniyet Müdürlüğü'nde yaşamını yitirdi. 23 Ekim akşamı öldüğü anlaşılan Remzi Basalak'ın ölümü üç gün süreyle kamuoyundan gizlendi. Yapılan otopsi sonucunda Remzi Basalak'ın ölümüne "beyin kanamasının neden olduğu" belirlendi. Polis yetkilileri, "ölen gencin yakalandığı sırada yere düşerek kafasını yere vurduğunu ve bu nedenle beyin kanaması geçirdiğini" öne sürdüler. Remzi Basalak'ın avukatları tarafından yapılan açıklamada ise "Müvekkilimiz, gözaltına alındığı gün işkence sonucunda öldürülmüştür. Cinayet, savcı ve polisin işbirliğiyle işlenmiştir. Adana Cumhuriyet Savcısı Ethem Ekim, öldüğünü bildiği halde müvekkilimize 7 günlük gözaltı süresi vererek olayı kamuoyundan gizlemiştir. Otopsiye katılmamıza ve cenazeyi almamıza izin verilmemiştir" denildi. Açıklamada daha sonra Adana Emniyet Müdürü Mete Altan başta olmak üzere Remzi Basalak'ın ölümüne neden olan polislerin ve ölüm olayını üç gün gizleyen Adana Cumhuriyet Savcısı Ethem Ekim'in cezalandırılması istendi. Bu arada İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, 30 Ekim günü Adalet Bakanlığı'na başvurarak, Remzi Basalak'ın ölümüyle ilgili olarak Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 148. maddesi uyarınca Adana Cumhuriyet Savcılığı'na "dava açılması" için emir verilmesini istedi. Bu başvurunun ardından "Remzi Basalak'ın ölümüne neden oldukları" iddiasıyla 4 trafik polisi hakkında dava açıldı. Haklarında dava açılan Erdal Şahin, Özyaz Karatepe, Süleyman Özcan ve Aytakin Yıldız adlı polislerin 12 yıldan az olmamak üzere hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Remzi Basalak'ın avukatları, davanın göstermelik olarak açıldığını savunarak, "Sanıklar, Remzi Basalak'ı yakalayan trafik polisleri. Sorguya katılan kişiler değil. Siyasi Polis Merkezi'nde görev yapan asıl suçlular korunuyor. Dava dosyası, Remzi Basalak'ın yere düşerek öldüğünü doğrulamak üzere hazırlanmış" dediler.

14)- Tahir Saday (56)

Van'da 20 Ekim 1992 tarihinde gözaltına alınan Çatak'a bağlı Sugeldi köyünün muhtarı Tahir Saday, sorgulandığı Van Jandarma Alay Komutanlığı'nda yaşamını yitirdi. Tahir Saday'ın cenazesi "kalp krizi sonucunda öldüğünü" belirten bir otopsi raporuyla birlikte 25 Ekim günü ailesine teslim

edildi. Gözaltında yaşamını yitiren Tahir Saday, ölümünden bir süre önce İnsan Hakları Derneği Van Şubesi'ne başvurarak, "jandarmalar tarafından ölümle tehdit edildiğini" bildirmişti. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Tahir Saday'ın oğlu İsmail Saday, şunları söyledi: "Babam 20 Ekim günü Jandarma Alay Komutanlığı'na çağırılmıştı. Bunun üzerine Selim Kiya adlı arkadaşı ile birlikte komutanlığı gitti. Kendisinden bir daha haber alamadık. 25 Ekim akşamı cenazesi bize teslim edildi. Alayda gördüğü işkence sonucunda öldürülmüş. Vücudunda işkence izleri görülmesine karşın otopsi raporunda, kalp krizi geçirerek öldüğü yazılmış. Bu otopsi raporu düzmedir. Otopsinin yeniden yapılmasını ve suçluların cezalandırılmasını istiyoruz".

15)- Ramazan Altunsöz (28)

Batman'da 21 Ekim 1992 tarihinde polis tarafından gözaltına alınan Ramazan Altunsöz adlı kişi, sorgulandığı Batman Emniyet Müdürlüğü'nde yaşamını yitirdi. Ramazan Altunsöz'ün cenazesi 31 Ekim günü ailesine teslim edildi. Emniyet Müdürlüğü'nde görevli bir yetkili, Ramazan Altunsöz'ün gözaltında hastalanarak öldüğünü ve durumun otopsi raporunda belirtildiğini söyledi. Batman Emniyet Müdürü Azmi Derin ise yaptığı açıklamada, "Ramazan Altunsöz, gözetim yerinde bulunan banktan kopardığı bir demirle boğazını keserek intihar etti. Sanırım itiraflarda bulunmaktan korktuğu için böyle yaptı" dedi. Ramazan Altunsöz'ün yakınları da emniyet yetkililerinin yaptığı açıklamaların gerçek dışı olduğunu belirterek şunları söylediler: "31 Ekim günü Ramazan'ın gözaltında hastalandığını ve hastaneye kaldırıldığını bildirdiler. Hastaneye gittiğimizde ölüm haberini aldık. Vücudunun her tarafı morluklar içindeydi. Sol diz kapağının altı çökmüştü. Özellikle kaburga kemiklerinin üzerinde ezilmeler vardı. Her yanı morluklar içinde olan bir insan hangi hastalıktan ölmüş olabilir? Bu olayın arkasını bırakmayacağız". İnsan Hakları Derneği Batman Şubesi Başkanı Sedat Özevin, ise Ramazan Altunsöz'ün gördüğü işkenceler sonucunda meydana gelen iç kanama sonucunda öldüğünü belirterek, şunları söyledi: "Gözaltına alınarak Emniyet Müdürlüğü'ne götürülen Ramazan Altunsöz, sorguda rahatsızlanmış ve 28 Ekim günü hastaneye kaldırılmıştır. Ancak durumu ciddi olduğu halde hastaneden tekrar sorguya götürülmüştür. Ramazan Altunsöz 31 Ekim günü ölmüştür. Ölüm nedeni, akciğerdeki doku içi kanama ile akut erozif gastrite bağlı kanamadır. Otopside Ramazan Altunsöz'ün vücudunda işkence izleri olduğu saptanmıştır. Ramazan Altunsöz, Batman'da bir yıl içinde gözaltında ölen 3. kişidir. Gözaltında daha önce meydana gelen ölüm olaylarını araştırmayıp işkencecileri kollayanlar, bu cinayetten de sorumludurlar". Batman Cumhuriyet Savcısı Mustafa Yücel de yaptığı açıklamada, Ramazan Altunsöz'ün geçirdiği iç kanama sonucunda öldüğünü doğrulayarak, "Olayla ilgili olarak soruşturma başlattık. Soruşturma sonucunda gerek gördüğümüz taktirde dava açacağız" dedi.

16)- Derviş Karakoç (33)

10 Kasım günü Diyarbakır'ın Dicle ilçesine bağlı Kurşunlu köyü yakınlarında jandarmalar tarafından gözaltına alınan Derviş Karakoç, iki gün sonra gözaltına alındığı yerin yakınlarında ölü olarak bulundu. Gözaltına alındığı sırada Derviş Karakoç'un yanında bulunan annesi Rabia Karakoç, olay hakkında şunları söyledi: "10 Kasım günü Elazığ'daki yakınlarımıza gitmek üzere yola çıktık. Kurşunlu köyü yakınlarına geldiğimizde yolumuzu kesen askerler,

oğlumu alıp götürdüler. Onu daha biz olay yerinden ayrılmadan dövmeye başladılar. 2 gün sonra cesedi bulundu. Savcıyı olay yerine çağırdık ama gelmedi. Onun üzerine cenazeyi Dicle'ye götürdük. Oğlumun ölmeden önde dövüldüğünü gören köylüler de var".

17)- İbrahim Sevilgen (60)

Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Bozatl köyünde yaşayan İbrahim Sevilgen adlı kişi, gözaltında tutulduğu Çırpı Jandarma Karakolu'nda 24 Aralık gecesi yaşamını yitirdi. İbrahim Sevilgen'in ölümü Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar tarafından Meclis gündemine getirildi. İbrahim Sevilgen'in gözaltına alındıktan sonra zorla Dikboğaz Jandarma Karakolu'nun inşaatında çalıştırıldığını ve geceleri de olası bir PKK saldırısına karşı kalkan olarak kullanıldığını anlatan Zübeyir Aydar, "Durumu öğrenince, 16 Aralık günü Meclis'te İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'e bazı sorular yönelttim. Sayın Bakan bazı girişimlerde bulunmuş olmalı ki, İbrahim Sevilgen ve yanındakiler, Çırpı Jandarma Karakolu'na gönderilmişler. Ama orada da aynı uygulamalarla karşılaşmışlar. Gözaltında tutulan kişilere ağır işkenceler yapılmış" dedi. İbrahim Sevilgen ile birlikte aynı karakolda gözaltında tutulan Mustafa Ekinci (Bozatl Köyü Muhtarı) ve Hacı Ekinci adlı kişiler ise ölüm olayının ertesi günü çıkarıldıkları Eruh Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldılar. Serbest bırakılan Mustafa Ekinci'nin gördüğü işkenceler nedeniyle sol omuz kemiğinin kırıldığı bildirildi.

c)- Kaybolanlar

1992 yılı içinde gözaltında yaşamını yitirenlerin yanı sıra 8 kişi de gözaltına alındıktan sonra ortadan kayboldu. Ayrıca 1991 yılı içinde ortadan kaybolan Yusuf Erişti, Haydar Altun, İbrahim Gündem ve Hüseyin Toraman'ın akıbetleri, geçtiğimiz yıl içinde de belli olmadı. Yakınlarının "gözaltına alındıktan sonra ortadan kaybolduklarını" söyleyen ailelere, başvurdukları makamlardan tatmin edici bir yanıt verilmedi. Kayıpların akıbeti ile ilgili Meclis'te dahil olmak üzere hiçbir makam da ciddi bir soruşturma yapılmadı. Başbakan Süleyman Demirel'in 8 Kasım günü Başbakanlık'a gelerek kendisinden yardım isteyen kayıpların ailelerine yanıtı ise "Çocuklarınız benim cebimde mi çıkarıp vereyim" şeklinde oldu. Polis yetkilileri de kayıp kişilerle ilgili her türlü girişime, "bahsedilen kişi gözaltına alınmamıştır. Kendilerini biz de arıyoruz" yanıtını vermekle yetindi. Bu arada 1991 yılının Ekim ayı içinde ortadan kaybolan Hüseyin Toraman'ın eşi Gülay Toraman 12 Aralık günü İzmir'de gözaltına alındıktan sonra tutuklandı. Gülay Toraman, cezaevinde yaptığı açıklamada, gözaltında bulunduğu süre içinde polislerin kendisini, "Hüseyin Toraman'ın yaşadığına ve yurt dışında olduğuna dair ifade vermeye zorladıklarını" söyledi.

01)- Mehmet Demir (32)

Halkın Emek Partisi (HEP) Siirt İl Başkanı Mehmet Demir 10 Ocak günü ortadan kayboldu. Mehmet Demir, son olarak akşamüstü tuvalete gitmek üzere işyerinden ayrıldığı sırada görüldü. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Mehmet Demir'in kardeşi Haydar Demir, ağabeyinin sivil polisler tarafından gözaltına alındığını söyledi. Haydar Demir, "Anlatıldığına göre, ağabeyim tuvalete gitmiş. Tuvaletin yanında polise ait bir minibüs duruyormuş. Bu sırada dışarıda kimlik kontrolü vardı. Ağabeyimi minibüsteki polisler götürmüşler. Olayın görgü tanıkları var" dedi. İçişleri Bakanı İsmet Sezgin 14 Ocak günü,

"yapılan araştırmalar sonucunda Mehmet Demir'in gözaltına alınmadığının anlaşıldığını" açıkladı. HEP Genel Başkanı Feridun Yazar ise Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile Başbakan Süleyman Demirel'e birer telgraf göndererek, "İnsanların kaybolması ve daha sonra ölü olarak bulunması artarak devam etmektedir. Siirt il başkanımızın kaybolması ve bulunamaması ikinci bir Vedat Aydın olayı kaygısını yaratmıştır" dedi. Bu arada 27 Eylül 1992 tarihli Hürriyet gazetesinde yer alan bir haberde, "Mehmet Demir'in örgüte ihanet ettiği gerekçesiyle PKK militanları tarafından öldürüldüğüne" dair iddialara yer verildi.

02)- Durmuş Çaylak (27)

Muğla'nın Fethiye ilçesinde 9 Şubat günü "tarihi eser kaçakçısı" olduğu iddiasıyla gözaltına alınan Durmuş Çaylak adlı genç ortadan kayboldu. Bugüne kadar akıbeti hakkında bilgi elde edilemeyen Durmuş Çaylak'ın babası Süleyman Çaylak, "Oğlum, köy muhtarı Mehmet Buhuroğlu'nun şikayeti üzerine arkadaşı Zekeriya Yaman ile birlikte gözaltına alındı. Bir daha geri dönmedi. Başta Muğla Emniyet Müdürlüğü olmak üzere, İçişleri Bakanlığı'na kadar başvurdum. Gelen yazıda, oğlumun Muğla'ya götürülürken arabadan atlayarak kaçtığı ve yakalanamadığı bildirildi. Polis bir insanı nasıl elinden çıkarır? Oğlum, hiç bir suçu yokken gözaltına alındı ve birden kayıplara karıştı. Bunun hesabı verilsin" dedi.

03)- Hüseyin Yaman (22)

04)- Soner Gül (22)

İstanbul'un Fındıkzade semtinde 4 Mayıs günü ortadan kaybolan ve "polis tarafından gözaltına alındıkları" öne sürülen Hüseyin Yaman ve Soner Gül adlı iki üniversite öğrencisinin akıbetleri belli olmadı. Ortadan kaybolan gençlerden Hüseyin Yaman'ın ağabeyi Feyzan Yaman, gerek yurt içinde, gerek de yurt dışında çok sayıda kuruluşa başvuru yaptıklarını bildirerek, "Çabalarımızdan şu güne kadar bir sonuç alamadık. Emniyet ve DGM Savcılığı yetkilileri, her iki gencin gözaltına alınmadığını söylemekle yetinmiyorlar" dedi. Feyzan Yaman, başvuru yaptıkları kuruluşlardan Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'nun konuyu incelemeye aldığını ve Türkiye'den bilgi talep ettiğini kaydetti. Bu arada Ağustos ayı içinde Hüseyin Yaman'a ait bazı eşyalar, polis tarafından ağabeyi Feyzan Yaman'a, "Eşyaları Eyüp semtinde yasadışı örgüt üyeleri tarafından terk edilen bir hücre evinde bulduk" denilerek teslim edildi.

05)- Hasan Gülünay (32)

İstanbul'un Tarabya semtindeki evinden 20 Temmuz günü işe gitmek üzere çıkan ve daha sonra ortadan kaybolan Hasan Gülünay adlı kişinin akıbeti belli olmadı. Dört çocuğu olan ve emlakçılık yapan Hasan Gülünay'ın "Polis tarafından gözaltına alındığı" öne sürüldü. Hasan Gülünay'ın eşi Birsen Gülünay, olayla ilgili olarak şunları söyledi: "Eşim kaybolduktan iki gün sonra, kimliğini bilmediğim bir kişi eve telefon etti ve (Hasan şu an siyasi şubede, polisi arayın) dedi. Bunun üzerine kendisini aramaya başladık. Eşimi, Gayrettepe'deki Siyasi Polis Merkezi'nde görenler var. Yaptığımız başvurulara, (gözaltında öyle birisi yok) diye yanıtlar alıyoruz. Garip olan, araya soktuğumuz milletvekillerine polisin (Hasan'ın gözaltına alındığını) söylemesi. Hasan'ın bir süre önce kaybolan ehliyeti, Artvin'de gözaltında ölen Ali Ekber Atmaca adlı kişinin üzerinde

çıkılmış. Ehliyet kaybolunca Hasan gerekli işlemleri yapıp yeni ehliyet almıştı. Bu nedenle gözaltına alındığını sanıyoruz".

06)- Mehmet Ertak

22 Ağustos günü Şırnak yakınlarında "gözaltına alındığı" sanılan Mehmet Ertak adlı kişi ortadan kayboldu. Mehmet Ertak'ın akibeti hakkında yıl sonuna kadar bir bilgi elde edilemedi. Mehmet Ertak'ın yaşamından endişe ettiğini bildiren Diyarbakır Milletvekili Sedat Yurttaş, şunları söyledi: "Şırnak'ta bir süre gözaltında tutulan Abdürrahim Demir adlı şahıs, (Mehmet Ertak'ın kendisinin de bulunduğu hücrede 10 gün kaldığını, 10 günün sonunda ifade için götürüldüğünü ve bir daha geri getirilmediğini) anlatıyor. Yine, şu an Elazığ Cezaevi'nde bulunan Şeyhmuz Sakın, Kıyas Sakın ve Emin Kabul adlı şahıslar da gözaltındayken Mehmet Ertak'ı bir süre gördüklerini söylüyorlar. Ancak, babasının resmi makamlara yaptığı başvuruya ise (böyle bir şahıs gözaltına alınmadı) yanıt veriliyor". Sedat Yurttaş, Mehmet Ertak'ın akibetinin ortaya çıkartılması için Eylül ayı içinde İçişleri Bakanlığı'na yazılı olarak başvurdu. Sedat Yurttaş, aynı başvuruyu Aralık ayı içinde ikinci kez yineledi.

07)- Ayhan Efeoğlu (25)

6 Ekim günü İstanbul'da ortadan kaybolan Ayhan Efeoğlu adlı üniversite öğrencisinden bir daha haber alınmadı. Aynı günler içinde İstanbul Gayrettepe'deki Siyasi Polis Merkezi'nde gözaltında tutulan Hacer Arıkan ve Ali Tekin adlı gençler, sorguları sırasında kendilerine Ayhan Efeoğlu'nun fotoğraflarının gösterildiğini anlattılar. Halen Sağmalcılar Cezaevi'nde tutuklu bulunan gençler, polisler tarafından kendilerine "Ayhan Efeoğlu'nun da gözaltında olduğunun" söylendiğini bildirdiler.

08)- Tuğrul Özbek (36)

İstanbul Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde 1991 yılı içinde sonuçlanan Devrimci Sol davasının sanığı olarak 10 yıl cezaevinde kalan Tuğrul Özbek, 9 Ekim günü İstanbul'un Yeniköy semtindeki bir çay bahçesinden çıktıktan sonra ortadan kayboldu. Çay bahçesinde çalışan Abdullah Gündoğdu adlı garson, Tuğrul Özbek'in bahçede otururken, çevresinde kendisini izleyen sivil polisler bulunduğunu anlatarak, "Onu dışarıya çıkınca, köşeye varmadan yakaladılar" dedi. Ekim ayı içinde İstanbul'da gözaltına alınan Hedef Dergisi Yazışleri Müdürü Aslı Güneş ise daha sonra yaptığı açıklamada, Tuğrul Özbek'in gözaltında kaybolmasına tanık olduğunu bildirdi.

d)- Saptanan işkence olayları

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, 1992 yılı içinde yaptığı çalışmalar ve derlediği bilgiler sonucunda gözaltı yerleri ya da cezaevlerinde 11'i çocuk, 93'ü de kadın olmak üzere toplam 594 kişinin (bu sayı 1991 yılında 552 idi) işkence gördüğünü belirlendi. Bu kişilerden 188'i gördükleri işkenceleri aldıkları doktor raporlarıyla kanıtladılar. İşkence gören kadınlardan 24'ü gözaltında buldukları süre içinde tecavüze uğradıklarını ya da cinsel tacizle karşılaştıklarını bildirdiler. TİHV'nin tedavi merkezlerinde bir yıl içinde, 13'ü Ankara'da, 67'i İzmir'de, 42'si de İstanbul'da olmak üzere işkence gördüğünü bildiren toplam 122 kişi başvurdu. (Bu sayılara yeni cezaevinden çıkanlar ya da daha önceki yıllarda işkence görüp 1992 yılı içinde TİHV'ye başvuranlar dahil değildir).

TIHV'nin belirlediği tüm rakamlar Türkiye'de meydana gelen işkence olaylarının ancak küçük bir bölümünü yansıtmaktadır.

Bilindiği gibi işkence Türkiye'de sistematik bir sorgu yöntemi olarak siyasi adli ayrımı yapılmadan hemen hemen tüm sanıklara uygulanmaktadır. Ancak, polis ve jandarma karakollarına düşen adli suç sanıklarına bilinen işkence yöntemleri yaygın olarak uygulanmasına karşın, bu kesimin hakkını arama yoluna başvurmaması nedeniyle yapılan işkencelerin önemli bir bölümü ortaya çıkmamaktadır. İşkence ve kötü muamele olaylarıyla ilgili şikayette bulunanların ve az sayıda da olsa rapor alabilenlerin büyük bir çoğunluğu siyasi nitelikli suçlardan ötürü gözaltına alınanlardan oluşmaktadır. Buna bir de İstanbul, Ankara, İzmir dışından ve özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'nden sağlıklı haber alma zorluğunu da eklediğimizde, bir yıllık dönem içinde belirlenen işkence mağdurlarının gerçekte insanların bedensel ve ruhsal bütünlüğüne yapılan saldırıların sadece küçük bir bölümünü yansıttığı ortaya çıkmaktadır.

1992 yılı içindeki işkence olaylarına ilişkin olarak TIHV'nin derlediği olayların bir bölümü şöyle:

İstanbul'daki Avcılar Lisesi'nde okuyan Uğraş Ak adlı 16 yaşındaki genç, 3 Ocak günü polis tarafından gözaltına alındığını ve gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Üzerini aramak isteyen polislere karşı çıktığı için gözaltına alındığını anlatan Uğraş Ak, polisler tarafından Avcılar Ekipler Amirliği ile Siyasi Polis Merkezi'ne götürüldüğünü söyledi. Uğraş Ak, Küçükçekmece Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak Mahmut Eğribel ve Şükrü Çalışkan adlı polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.

4 Ocak günü bir grup memurun Sirkeci Meydanı'nda yaptığı izinsiz gösteri polis tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. 15 kişinin gözaltına alındığı olay sırasında polis tarafından dövülen Hüseyin Gazi Yaman adlı doktor ağır yaralandı. Dayak sonucunda çenesi kırılan ve omuriliği zedelendiği için felç olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan Hüseyin Gazi Yaman "Beni gardaki bir odaya sokan 15 kadar polis tarafından acımasızca dövüldüm" dedi. Hüseyin Gazi Yaman uzun bir süre hastanede tedavi gördü.

Ocak ayının ilk günlerinde İHD İstanbul Şubesi'ne başvuran Kürt işportacılar, Bakırköy'deki mağaza yakma eyleminden sonra kendilerine yönelik baskıların arttığını söylediler. Başvuru sahiplerinden Hasan Evlek adlı Tunceli doğumlu bir kişi Topkapı Garajı'ndaki karakola götürülüp coplandığını anlattı. Karakolda bir arkadaşının daha dövüldüğünü bildiren Hasan Evlek, Yaşar ve Musa adlı iki polisten şikayetçi oldu.

Ocak ayı içinde gözaltına alınan Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı Sayar köyünün muhtarı Hasan Ergin ile 17 yaşındaki oğluna, sorgulandıkları Komando Bölüğü'nde işkence yapıldığı bildirildi. Gece evlerinin kapısını kıran güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alındıklarını anlatan Hasan Ergin, "Yaşlı olmama bakmadan beni Filistin askısına aldılar. Üzerimize soğuk su döktüler. Oğlumun çığlıklarını ömrümün sonuna kadar unutmayacağım. Mahkemeye bile çıkarılmadan serbest bırakıldık. Doktor ya da savcılığa başvurduğumuz taktirde öldürüleceğimizi söylediler. Biz de korkudan ne doktora ne de savcılığa gittik" dedi.

Batman'da Ocak ayı içinde gözaltına alınan Mehmet Çelik ve Ramazan Aslan adlı iki kişiye sorgulandıkları Batman Jandarma Komutanlığı'nda 5 gün süreyle işkence yapıldı. Mehmet Çelik, sorgulanırken askıya alındığını, soğuk su şokuna tabii tutulduğunu ve elektrik verildiğini anlattı. Sorgu dışında kalan zamanlarda da soğuk ve rutubetli pis bir hücrede tutulduklarını belirten Mehmet Çelik, yapılan tehditler sonucunda gönderildikleri sağlık ocağından doktor raporu alamadıklarını söyledi.

4 Ocak ile 28 Ocak günleri arasında Diyarbakır'da gözaltında tutulan Emel Doğu adlı kadın, gözaltında elektrik şokuna tabii tutulduğunu, askıya alındığını ve cinsel tacizle karşılaştığını açıkladı. Emel Doğu, sorguda kendisinden zorla Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana'yı suçlayıcı bir ifade alındığını sözlerine ekledi.

Ocak ayı içinde gözaltına alınan Halkın Emek Partisi Bozova (Urfa) İlçe Başkanı Eyüp Karageçi, "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla 29 Ocak günü tutuklandı. Eyüp Karageçi, cezaevinde yaptığı açıklamada, gözaltında kaldığı süre boyunca işkence gördüğünü ve sık sık ölümle tehdit edildiğini söyledi.

Müziyen Şanar Yurdatapan, Haydar Beltan adlı tanıdığına yapılan işkenceleri protesto için saçlarını kestirdi. İstanbul'da 7 Şubat günü basın toplantısı düzenleyen Şanar Yurdatapan, politik göçmen olarak yaşadığı Almanya'dan 3 Ocak günü Türkiye'ye dönen Haydar Beltan'ın Ankara Esenboğa Havaalanı'nda gözaltına alındığını ve bir hafta işkence gördüğünü açıkladı Şanar Yurdatapan, Haydar Beltan'ın daha sonra 1979 yılında açılan bir soruşturma nedeniyle tutuklanarak Erzincan Cezaevi'ne gönderildiğini söyledi. Şanar Yurdatapan, 11 Mart günü yaptığı ikinci bir açıklamada ise Haydar Beltan ile ilgili daha önceki suç duyurularının dikkate alınmamasını protesto ederek, "İşkence haberlerine karşı kayıtsız kalan, tüm makamları ve bu makamlarda oturan kişileri halka şikayet ediyorum. İşkencenin yeri ve zamanı bellidir. Sorumlular belirlenip soruşturma açılmalıdır" dedi. Yaklaşık 7,5 ay tutuklu kalan Haydar Beltan 21 Eylül 1992 tarihinde serbest bırakıldı.

Mustafa Sürer adlı bir kişi Şubat ayı içinde götürüldüğü İstanbul Tozkoparan Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. Gördüğü işkenceler sonucunda meydana gelen yaraları aldığı doktor raporuyla kanıtlandığını anlatan Mustafa Sürer, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Mustafa Sürer, "Boşandığım eşim, kendisini bıçakla yaraladığımı iddia ederek şikayette bulunmuş. İfade vermek için Tozkoparan Karakolu'na gittim. Ancak içeri girer girmez yere yatırıp ellerime ve ayaklarıma copla vurdular. Eski eşim bir ara içeri gelip (Ben adama böyle dayak attırırım) dedi. Komiser Cemal Dalman ile o sırada görevli olan başka bir polisten şikayetçiyim" dedi.

Antalya'nın Aksu ilçesinde yaşayan Durmuş Ali Şipleme adlı 45 yaşındaki kişi, götürüldüğü Aksu Jandarma Karakolunda işkence gördüğünü açıkladı. Gördüğü işkenceleri Adli Tıp Kurumu'ndan aldığı "3 gün süreyle iş göremez" şeklindeki doktor raporuyla kanıtlayan Durmuş Ali Şipleme Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Durmuş Ali Şipleme, karakolda görev yapan bir astsubayın işkence olayından sorumlu olduğunu belirterek, bu kişinin yargılanarak cezalandırılmasını istedi.

İzmir'in Urla ilçesinde "hırsızlık yaptıkları" iddiasıyla gözaltına alınan Kemal Gök, Barbaros Göktaş ve Osman Gümüşçi adlı üç kişi gözaltında kaldıkları 26 Ocak ile 7 Şubat günleri arasında işkence gördüklerini açıkladılar. Urla Kapalı Cezaevi'nde tutuklu olan üç kişi yaptıkları açıklamada, sorgulandıkları Urla Polis Karakolu ile İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde gördükleri işkenceler sonucunda sağlık durumlarının bozulduğunu bildirdiler. Açıklamada, sanıklardan Kemal Gök'e polisler tarafından zorla çivi ve tel yutturulduğu belirtildi. Yutturulan çivi ve tel nedeniyle sağlığı bozulan Kemal Gök'ün tedavi edilmediğinin de anlatıldığı açıklamada, işkence olayına karışan polisler ile tedavi konusunda engel çıkartan Urla Cezaevi Savcısı Mehmet Demir'in cezalandırılması istendi.

"İzinsiz bildiri dağıttığı" iddiasıyla 14 Şubat günü İzmir'de gözaltına alınan Ruken Ergenç adlı 20 yaşındaki öğrenci, gözaltında tutulduğu Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltında kaldığı üç gün boyunca kendisine dayak atıldığını ve elektrik verildiğini anlatan Ruken Ergenç, psikolojik baskıyla da karşılaştığını anlattı. Ruken Ergenç, işkence sonucunda vücudunda oluşan izleri, muayene olduğu doktorların ilgisiz davranmaları nedeniyle tespit ettiremediğini de sözlerine ekledi.

Diyarbakır'ın Mardinkapı semtindeki bir evi basarak Mehmet Hadi Savaş adlı öğrenciyi gözaltına alan polisler, evde bulunan Halime Savaş, Emin Savaş, Hacı Savaş, Hanım Savaş ve Recep Savaş'ı dövdüler. 16 Şubat 1992 tarihinde meydana gelen olayda dövülenlerden Halime Savaş'ın 80 yaşında, Hanım Savaş'ın ise 6 aylık hamile olduğu bildirildi. Halime Savaş olayı anlatırken, "Eve gelen polisler torunum Mehmet Hadi Savaş'ı elbisesiz ve ayakkabısız götürmek istediler. Buna karşı çıkmaya kalas ve dipçiklerle vurmaya başladılar. Dayak nedeniyle her tarafım morardı" dedi. Mehmet Hadi Savaş, serbest bırakıldıktan sonra gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü, bu nedenle bir kaburgasının kırıldığını ve mide kanaması geçirdiğini anlattı.

İstanbul'da bir otelde çalışan Vehbi Salgut adlı 18 yaşındaki genç Şubat ayı içinde bir gece Taksim'den Tarlabası'na giderken iki gaspçının saldırısına uğradı. Olay yerine gelen polisler saldırganları bırakarak Vehbi Salgut'u gözaltına aldı. Vehbi Salgut olayı şöyle anlattı: "Kürt olduğum için beni gözaltına aldılar. Gözlerimi kapatıp karakola götürdüler. Daha sonra, götürdükleri yerin Beyoğlu Emniyet Amirliği olduğunu öğrendim. 24 saat işkence gördüm. Hem vuruyorlar, hem de (Kürtlerin sonunu getireceğiz) diye küfür ediyorlardı. Beni kapattıkları yerdeki 12 kişiden 11'i Kürt idi. Orada bulunan herkesi dövüyorlardı".

Midyat'ta 24 Şubat günü gözaltına alınan Mehmet Emin Dikmen adlı bir kişi, sorgulandığı Midyat Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü ve iki kaburga kemiğinin kırıldığını açıkladı. Olaydan sonra Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde bir süre tedavi gören Mehmet Emin Dikmen, "İnsanlarımıza yıllardan beri baskı ve şiddet uygulanıyor. Amaçları bizleri korkutmaktır. Bize baskı ve işkence uygulandığı sürece Kürt meselesi çözümlenemez" dedi.

İHD İstanbul Şubesi üyelerinden Avukat Şeref Turgut, Mart ayı başında gözaltındaki müvekkili ile görüşmeye gittiği İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde bir nöbetçi polis tarafından tokatlandığını açıkladı, Olay nedeniyle sözkonusu

polisten davacı olacağını belirtmesi üzerine de bir saat süreyle gözaltında tutulduğunu anlatan Şeref Turgut, aldığı doktor raporuyla birlikte İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

4 Mart günü Batman'ın Beşeri ilçesinde gözaltına alınan Şükrü Yılmaz, sorgulandığı jandarma karakolunda işkence gördüğünü açıkladı. Şükrü Yılmaz, gözaltında askıya asıldığını, makatına cop ve şişe sokulmak istendiğini, sürekli dövüldüğünü, parmaklarından ve cinsel organından elektrik verildiğini anlattı. Serbest bırakıldıktan sonra Batman Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusundabulunan Şükrü Yılmaz'a gördüğü işkenceleri kanıtlayan doktor raporu verildi.

5 Mart günü İzmir'de şüphe üzerine gözaltına alınan Recep Genel (Mehmet Ceran adına düzenlenmiş sahte kimlikle) ve Mustafa Öztabak adlı iki kişiye, sorgulandıkları Siyasi Polis Merkezi'nde işkence yapıldığı bildirildi. 5 gün gözaltında kalan söz konusu iki kişiden Recep Genel tutuklandı, Mustafa Öztabak ise serbest bırakıldı.

Elazığ'da siyasi polis tarafından gözaltına alınan Abdullah Bakır ve Hanefi Yıldız adlı kişiler işkence gördüklerini ve polis ajanı olmaya zorlandıklarını açıkladılar. Mart ayının ilk haftası içinde evine gelen polislerce gözaltına alındığını anlatan Abdullah Bakır, "Gözlerimi bağlayıp bir arabaya bindirdiler ve PKK ile ilgili sorular sordular. İstedikleri yanıtları vermeyince ise bana para teklif ettiler. Bunu kabul etmediğimde de bana baskı ve işkence yaptılar. Daha sonra da serbest bıraktılar. Bundan sonra başıma gelecek olaylardan korkuyorum" dedi.

"Dünya Kadınlar Günü" nedeniyle 8 Mart günü Adana'da yapılan gösteri sırasında gözaltına alınan Emegün Bayrağı dergisi muhabirleri, Dilek Onat ve Badegül Sevgili'nin gözaltına alınırken polislerden yedikleri dayak sonucunda yaralandıkları ve emniyette de işkence gördükleri bildirildi. İstanbul Taksim Meydanı'nda 8 Mart günü yapılan gösteri sırasında polis tarafından gözaltına alınan İsmail Türkmen ve Göksel Güven de yedikleri dayak sonucunda yaralandılar. Yaralananlardan İsmail Türkmen'e "3 günde iyileşeceğine" dair doktor raporu verildi.

Ayşe Koç adlı genç kız "hırsızlık yaptığı" iddiasıyla götürüldüğü İstanbul Alemdağ Jandarma Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. Gördüğü işkenceleri doktor raporuyla kanıtlayarak Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Ayşe Koç, "Gözaltında kaldığım dört gün boyunca yemek vermediler. Sürekli copladılar. Hem dövüldüler, hem de elle ve sözle sarkıntılık ettiler. Bana dayak atanlardan birinin adı Mustafa idi. Karakol komutanı da olayı bildiği ve gördüğü halde göz yumdu" dedi.

Malatya'nın Akçadağ ilçesinde 6 Mart günü gözaltına alınan Özgür Kılıç adlı 17 yaşındaki lise öğrencisi 16 Mart günü tutuklandı. Aynı günler içinde gözaltına alınan ve daha sonra serbest bırakılan bazı kişiler, Özgür Kılıç'a yoğun işkence yapıldığını bildirdiler. Özgür Kılıç ile birlikte babası İbrahim Kılıç da bir süre gözaltında tutuldu.

İzmir'de Mart ayı içinde polis tarafından gözaltına alınan Kalender Ergün, Bedia Ergün, İbrahim Taşan, ve Hacı Orman adlı kişilere, gözaltında buldukları süre içinde işkence yapıldığı öne sürüldü.

İzmir DGM'de görülen 24 sanıklı GKB (Genç Komünistler Birliği) davasının 20 Mart günü yapılan duruşmasında Newroz bayramı nedeniyle bildiri okumak isteyen tutuklular jandarma tarafından dövülerek duruşma salonundan çıkartıldı. Dövülen tutuklulardan Filiz Üstünalan'ın kolu, Erdal Özel'in de üç parmağı kırıldı. Ayrıca Tayfun Uzunkaya ve Cafer Alp'in vücutlarında da ekimozlar meydana geldi, Kazım Ardiç'in da kafası yarıldı.

İzmir'de Mart ayı içinde siyasi polis tarafından sürdürülen operasyonlar sonucunda gözaltına alınan 30 kişi, 23 Mart günü İzmir DGM'ye gönderildi. Bunun üzerine gözaltındaki yakınlarını görmek isteyen bazı kişiler de DGM'ye gitti. DGM'ye gidenler, bina çevresinde önlem alan polisler tarafından cop, tekme ve yumruklarla dövüldü. Dayak sonucunda Naile Karakoç, Yüksel Çetin, Sıtkıye Poyraz, Halime Çetin ve Vasfi Karakoç adlı 5 kişi yaralandı. Yaralı kişiler, polislerin cezalandırılması isteğiyle Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

Adana'da 23 Mart günü gözaltına alınan Mete Tuncer ve Burhan Öner adlı iki genç, sorgulandıkları Adana Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüklerini açıkladılar. Gençler, yaptıkları açıklamada, kendilerine dayak atıldığını, elektrik verildiğini, hayalarının sıkıldığını ve tazyikli su ile ıslatıldıklarını belirttiler. Gözaltına alınanlardan Burhan Öner'e Adli Tıp Kurumu'ndan "vücutundaki darp ve işkence izlerini belirleyen" doktor raporu verildi.

Newroz Bayramı'nda kendisini yakan Reşşan Demirel adlı genç kızın cenaze törenine katılmak için Manisa Turgutlu'dan İzmir'e gelirken gözaltına alınan 14 kişi, "kendilerine zor ve şiddet uygulandığını" bildirerek Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu sonrasında Adli Tıp Kurumu'na gönderilen 14 kişiden 13'ünün vücutlarındaki darp izleri doktor raporlarıyla saptandı. Darp izlerini belgeleyen 13 kişinin adları şöyle: "Sıddık Yapıcioğlu, Şehmuz Demir, Şükrü Yalman, Eyüp Dolmuş, Mahfuz Ekinci, Osman Taş, Akif Vermez, Saadettin Yavuz, Haşim Gülmez, Hidayet Solmaz, Sadi Kaya, Ferhat Bulut ve Zeki Bulut".

İskenderun'da Mart ayı içinde gözaltına alınan ve 28 Mart günü tutuklanan Bahattin Ekin, Ali Çelik, Hasan Aykal ve İdris Yıldız adlı 4 kişiye, gözaltında tutuldukları Siyasi Polis Merkezi'nde işkence yapıldı. Gözaltına alınanlardan Hasan Aykal'ın eşi Cemile Aykal, Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak işkence olayına adı karışan görevliler hakkında dava açılmasını istedi. Cemile Aykal, "Öğrenebildiğim kadarıyla eşime dayak, falaka, filistin askısı ve elektrik işkenceleri uygulanmıştır. Suçlamaları kabul etmemesi üzerine vücutunda 15 kadar sigara söndürülmüştür. Durum böyle olmasına rağmen işkence izleri tespit ettirilmemiş ve gerekli tedavi yapılmamıştır" dedi. Bahattin Ekin'in babası Şükrü Ekin ise Cumhuriyet Savcılığı'na yaptığı başvuruda, oğlunun işkence sonucunda kırılan kolunun tedavi edilmesi için bir girişimde bulunulmadığını belirtti.

İstanbul Eminönü'nde 27 Mart günü bir gerekçe gösterilmeden gözaltına alınan Sosyalist Parti Kartal İlçe Örgütü yöneticilerinden Haydar Ali Keskin, götürüldüğü polis karakolunda işkence gördüğünü açıkladı. Haydar Ali Keskin, 30 Mart günü Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.

Mardin'in Dargeçit ilçesine bağlı Tanyeri köyünü 9 Nisan gecesi basan güvenlik kuvvetleri tarafından gözaltına alınan 15 yaşındaki Şevki Akıncı, ateşe yatırılarak vücudunun bazı yerleri yakıldı. Yaralı olarak getirildiği Ankara'da tedavi altına alınan Şevki Akıncı'nın sırt, kol ve bacaklarında birinci derece yanıklar olduğu belirlendi. Şevki Akıncı gördüğü işkenceleri şöyle anlattı: "Evden gözlerimi bağlayarak çıkardılar. Bu esnada dayak atıp, küfür ediyorlardı. Köyden 500 metre uzaklaştıktan sonra gözlerimi açtular. Köz haline gelmiş ateşi göstererek, (ya bize silah verirsin ya da seni ateşe atarız) dediler. Silahım olmadığı söyleyince de beni soyarak ateşe yatırdılar. Her tarafım yandı ve bayıldım. Beni bırakıp gitmişler". İnsan Hakları Derneği Batman Şube Başkanı Sedat Özevin de Tanyeri köyünü basan güvenlik kuvvetlerinin Şevki Akıncı'nın yanısıra Hamza Akıncı, Nazım Akıncı, Şeref Akıncı ve Latif Bülbül adlı kişileri de gözaltına aldığını söyledi. Gözaltına alınan bu kişilere de yoğun işkence yapıldığını anlatan Sedat Özevin, işkence sonucunda Hamza Akıncı ve Nazım Akıncı'nın yaralı olarak hastaneye kaldırıldığını bildirdi. Uzun bir süre tedavi gördükten sonra iyileşen Şevki Akıncı, Eylül ayı içinde İçişleri Bakanlığı tarafından gazetecilere gösterildi ve olayın yalanlanması çabası içine girildi.

Batman'da 24 Mart ile 1 Nisan günleri arasında gözaltında tutulan Ramazan Sat ve Güler Ötaş'a gözaltında işkence yapıldı. Ramazan Sat ve Güler Ötaş serbest bırakıldıktan sonra başvurdukları Batman Devlet Hastanesi'nden işkence gördüklerini belgeleyen doktor raporları aldılar. Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Ramazan Sat ve Güler Ötaş'ın avukatları, "Müvekkillerimiz, gözaltına alındıktan sonra Batman Emniyet Müdürlüğü'ne götürülmüş ve kendilerine soruşturma adı altında çeşitli işkenceler yapılmıştır. Müvekkillerimiz, yapılan işkenceler sonucunda sağlıklarını yitirmişlerdir. Vücutlarında gözle görülür işkence izleri mevcuttur. Bu izlerin bir bölümü fotoğraflarla tespit edilmiştir. Her iki müvekkilimizde de şuur kaybı mevcuttur. Güler Ötaş'ın sol kolu hareket kabiliyetini yitirmiştir. Ramazan Sat'ın yüz ve bacaklarında darp sonucunda oluşan derin yaralar bulunmaktadır" dediler.

10 Nisan günü Urfa'nın Suruç ilçesinde gözaltına alınan Übeyde Özaras, Mehmet Tuğay, Salih Öz ve Tahsin Çelik adlı gençler, sorgulandıkları Suruç Jandarma Bölük Komutanlığı'nda işkence gördüler. Gençler, serbest bırakıldıktan sonra, yapılan işkenceler nedeniyle Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak Ercan adlı bir astsubaydan şikayetçi oldular.

İstanbul'da yaşayan bazı kişilerin yasal kayıt tutulmadan gözaltına alındığı ve bu kişilere götürüldükleri belirsiz mekanlarda işkence yapıldığı bildirildi. İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi tarafından 24 Nisan günü konuya ilişkin olarak yapılan açıklamada, "Uygulama, devlet terörünün yeni bir yüzüdür" denilerek, saptanan olaylarla ilgili şu bilgilere yer verildi:

"Celalettin Çelik: 28 Mart gecesi evinden dışarı çıkarken, apartman kapısında sivil polisler tarafından gözaltına alındı. Boş bir alanda 12 saat işkenceyle sorgulandıktan sonra, tehdit edilerek serbest bırakıldı.

Cengiz Çatık: 25 Mart günü çalıştığı Doz Yayınevi'nden çıktıktan sonra sivil görevlilerce gözaltına alındı. Bindirildiği arabada işkence gördü ve kapalı bir yere götürülerek ölümle tehdit edildi. Polis için ajanlık yapmaya zorlandı ve makatına cop sokulmak istendi. Hareket halindeki bir kamyonun altına atılan genç, serbest bırakıldıktan sonra sinir krizi geçirdi.

Metin Gürleyük: 6 Nisan gecesi Yeni Bosna'da iki sivil polis tarafından gözaltına alındı. Götürüldüğü açık bir alanda 5 saat süreyle işkenceli bir sorgulamaya maruz kaldı. Serbest bırakıldıktan sonra gittiği Adli Tıp Kurumu'ndan "5 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu aldı.

Salih Demir: 8 Nisan günü çalıştığı işyerinden jandarmalarca gözaltına alındı ve polise teslim edildi. İstanbul'un bazı semtlerinde arabayla dolaştırıldıktan sonra Kartal Merkez Karakolu'na götürüldü. Burada 4 saat sorgulandıktan sonra kayıtlara geçirilmeden serbest bırakıldı."

Elazığ'da Nisan ayı içinde siyasi polis tarafından gözaltına alınan 19 kişi, tutuklandıktan sonra gönderildikleri Elazığ E Tipi Cezaevi'nde, 27 Nisan günü cezaevi müdürünün direktifiyle gardiyanlar tarafından dövüldü. Dövülen tutuklulardan 12'sinin vücutlarındaki darp izleri doktor raporlarıyla belgelendi. Dayak olayı üzerine, tutukluların avukatları tarafından Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunuldu. Suç duyurusunun hemen ardından cezaevindeki tutuklular, yapılması gereken doktor muayenesi bile beklenmeden Kayseri Cezaevi'ne gönderildi. Bu arada yapılan soruşturma sonucunda dayak olayına adı karışan 76 cezaevi görevlisi hakkında dava açıldı. Elazığ 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanan ve aralarında cezaevi müdürleri Kudret Başeğmez ile Kazım Kaya'nın da yer aldığı 76 sanığın 6 aydan az olmamak üzere çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmeleri isteniyor.

İstanbul'daki bir soygun olayı nedeniyle Nisan ayı içinde gözaltına alınan Feriye Çelikdal adlı kadın, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü bildirdi. İşkence sırasında kafasının duvara vurulması üzerine başının yarıldığını anlatan Feriye Çelikdal, gözaltına alınmasına neden olan soygun olayı ile ilgisinin bulunmadığını söyledi. Feride Çelikdal, evinde arama yapan polislerin de kocası Muammer Çelikdal'ı döverek kolunu kırdıklarını sözlerine ekledi. Feride Çelikdal'ın, 1989 yılı içinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Hırsızlık Bölümü'nde sorgulanırken gördüğü işkenceler nedeniyle ölen Neriman Papiş adlı kadının kardeşi olduğu öğrenildi.

İstanbul'da Nisan ayı içinde "yasadışı islami bir örgütün (İBDA-C) üyesi oldukları ve bazı bombalama olaylarına karıştıkları" iddiasıyla gözaltına alınan Cemil Şahin, Mehmet Fırat, İrfan Özen, Şaban Çavdar, Mehmet Fatih Aydın ve Ünsal Zor adlı kişilere gözaltında kaldıkları süre içinde işkence yapıldı. 6 kişiden Cemil Şahin, Ünsal Zor, Fatih Aydın ve Mehmet Fırat, gördükleri işkenceleri Adli Tabiplik'den aldıkları "5 gün süreyle iş göremeyeceklerine" ilişkin doktor raporlarıyla kanıtladılar. Halen İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde tutuklu olan 6 kişi, Cumhuriyet Savcılığı'na da suç duyurusunda bulundu.

Ankara Hipodrum Meydanı'nda 1 Mayıs günü düzenlenen gösteriden sonra gözaltına alınan Çağdaş Hukukçular Derneği Ankara Şubesi Başkanı Avukat Meryem Erdal, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra savcılığa suç duyurusunda bulunan Meryem Erdal, gördüğü işkenceleri Adli Tıp Kurumu'ndan aldığı doktor raporuyla belgeledi. Meryem Erdal'a verilen doktor raporunda "Kafanın arka bölümünde saç eksikliği olduğu, sol kolda da ekimozlar bulunduğu" belirtildi. Meryem Erdal, savcılığa yaptığı suç duyurusunda, polisleri "avukat olduğunu" söyledikten sonra daha ağır işkence ve hakarete maruz kaldığını belirterek, "Yüzlerce insanın gözü önünde

bana dayak attılar. Götürüldüğümüz Siyasi Polis Merkezi'nde uzun bir süre ayakta beklettiler ve sık sık hakaret ettiler" dedi.

Zonguldak'ta 1 Mayıs gecesi polis tarafından gözaltına alınan Ömer Özasan'a gözaltında bulunduğu süre içinde işkence yapıldığı bildirildi. Ömer Özasan ile gözaltında tutulduğu Zonguldak Emniyet Müdürlüğü'nde görüşen babası Galip Özasan, "Oğlumun durumu çok kötüydü. Yüzü, gözü şiş içindeydi. Ağzı burnu patlamıştı. Alnında yara izi vardı" dedi.

İstanbul'da 1 Mayıs günü gözaltına alınan Toplumsal Kurtuluş Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Necdet Kambir, işkence gördüğünü açıkladı. Necdet Kambir, serbest bırakıldıktan sonra Adli Tıp Kurumu'ndan "1 hafta süreyle iş göremez" şeklinde doktor raporu olarak gördüğü işkenceleri kanıtladı.

5 Mayıs günü Giresun'da "aşırı derecede alkollü olarak sokakta gezdiği" için gözaltına alınan Yusuf Durak'ın önce hastaneye götürülüp "sağlam raporu" alındığı, ardından da polis ve bekçiler tarafından dövüldüğü bildirildi. Yediği dayak sonucunda yaralanan Yusuf Durak'a kaldırıldığı hastanede, "15 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi. Olayın ortaya çıkması üzerine İHD Giresun Şubesi tarafından suç duyurusunda bulunuldu. Polis yetkilileri ise ellerindeki "sağlam raporu"nu göstererek, Yusuf Durak'ın dövülmediğini öne sürdüler.

İstanbul Siyasi Polis Merkezi'nde 27 Nisan ile 7 Mayıs günleri arasında gözaltında kalan Nazlı Top adlı 3 aylık hamile hemşire, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü ve copla tecavüze uğradığını açıkladı. Nazlı Top, serbest bırakıldıktan sonra başvurduğu Adli Tıp Kurumu ile Haseki Hastanesi'nden vücudundaki işkence izlerini saptayan doktor raporları aldı. Nazlı Top, gördüğü işkenceleri şöyle anlattı: "Kollarımı arkadan kalın bir bezle bağladılar ve beni askıya astılar. Önce ayak ve el parmaklarımdan, ardından göğsümden ve cinsel organımdan sürekli elektrik verildi. Özellikle karın, meme ve mide bölgesine sürekli yumrukla vurdular. Arada bir de kenarı sivri tahta çubukla dövüyorlardı. Copla vajinal yolla tecavüz edildi. Şişe kullanarak da tecavüz etmek istediler. Karnımı elleyip, (hamile misin) deyip yumruk atıyorlardı".

İstanbul'da 5 Mayıs günü polis tarafından gözaltına alınan Özgür Gündem gazetesi muhabirlerinden İrfan Uçar, işkence gördüğünü açıkladı. İrfan Uçar, röportaj için gittiği bir avukatın bürosunda gözaltına alındığını belirterek, "Bana avukatın nerede olduğunu sordular. Çırılçıplak soyarak gözlerimi bağladılar, ayak parmaklarımdan ucuna taktıkları kablolardan elektrik verdiler ve benden aradıkları kişinin yerini söylememi istediler" dedi.

İstanbul Laleli'de 28 Mayıs gecesi polis tarafından gözaltına alınan Recep Ali Topal adlı taksi şoförü, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü açıkladı. Başka bir taksi şoförü ile kavga ettiği için gözaltına alındığını anlatan Recep Ali Topal, götürüldüğü Gayrettepe'deki Asayiş Şube Müdürlüğü'nde ellerine 50 kez copla vurulduğunu, hakarete uğradığını ve polislere rüşvet verdikten sonra serbest bırakıldığını söyledi.

15 Mayıs ile 29 Mayıs günleri arasında gözaltında tutulan İnsan Hakları Derneği Şırnak Şubesi Başkanı Sekvan Aytu'ya işkence yapıldı. Sekvan Aytu ile

tutuklandıktan sonra görüşen İHD Şırnak Şubesi yöneticileri, "Yaptığımız ziyaret sırasında arkadaşımızın sol kaşının üstü ile ayak ve dizlerinde, morartılar ve yara izleri tesbit ettik. Gerek arkadaşımızın anlatımı, gerekse gördüğümüz izler yapılan işkenceleri kanıtlamaktadır" dediler.

Antalya Yat Limanı'nda ayakkabı boyacılığı yaparak geçimini sağlayan 15 yaşındaki bir çocuk, "çevreyi rahatsız ettiği" iddiasıyla gözaltına alındıktan sonra götürüldüğü Liman Polis Karakolu'nda işkence gördü. "8 Haziran günü gözaltına alındığı" öğrenilen, ancak adı açıklanmayan çocuk, serbest bırakıldıktan sonra Antalya Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Çocuğa yapılan işkenceler, Adli Tıp Kurumu tarafından verilen "2 gün süreyle iş göremeyeceği" şeklindeki doktor raporuyla belgelendi. 15 yaşındaki çocuk, "Önce nereli olduğumu sordular. Diyarbakırlı olduğumu söyleyince küfür ederek üzerime saldırdılar. Onlara, daha önce böbrek ameliyatı geçirdiğimi söyledim. Bunun üzerine böbreklerime vurmaya başladılar. Üzerime tazyikli su sıktılar. Cop ve sopalarla dövdüler" dedi.

İnsan Hakları Derneği Antalya Şubesi Başkanı Mustafa Şahin, Mayıs ayı içinde Antalya'da 3 ayrı işkence olayına tanık olduğunu söyledi. Mustafa Şahin, gözaltına alındıktan sonra işkenceye maruz kalan İbrahim Köktaş, Reşat Kılıç ve Hikmet Yılmaz adlı kişilerin, gördükleri işkenceleri aldıkları doktor raporlarıyla kanıtladıklarını anlattı.

Gaziantep Siyasi Polis Merkezi'nde 18 Mayıs ile 27 Mayıs günleri arasında gözaltında tutulan Atilla Kavak, Gülay Şarlı, Zeynep Özgül, Hatice Duman ve Ayla Peköz adlı 5 genç işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan gençler, Gaziantep Siyasi Polis Müdürlü Necmi Aydın ile Arif adlı bir polisten şikayetçi oldular. Suç duyurusunda bulunduktan sonra İnsan Hakları Derneği Gaziantep Şubesi'nde bir basın toplantısı düzenleyen gençler, gözaltında kaldıkları süre içinde kendilerine elektrik verildiğini, sarkıntılık edildiğini, dayak atıldığını ve hakarete uğradıklarını anlattılar.

Mardin Kapalı Cezaevi'nden başka bir cezaevine gönderilmek istenen Zübeyde Çokan adlı bayan siyasi tutuklu, sevk kararına karşı çıktığı için görevli gardiyanlar ile jandarmalar tarafından dövüldü. Zübeyde Çokan, daha sonra Malatya'ya götürülmek üzere teslim edildiği polis ekibinde de işkence gördü ve hakarete uğradı. Zübeyde Çokan'ın vücudundaki işkence izleri gönderildiği Malatya E Tipi Cezaevi'nde verilen doktor raporuyla belgelendi.

Midyat'a bağlı Sivrice köyünde yaşayan Yusuf Akan adlı kişi, güvenlik kuvvetlerinin köye düzenledikleri baskın sırasında yediği dayak sonucunda yaralandı. 1 Haziran günü meydana gelen olayda köydeki bir evde sorgulanan Yusuf Akan, bir süre sonra yediği dayak sonucunda bayıldı. Uzun bir süre köyde bekletilen Yusuf Akan'a köylülerin yardımcı olmasına da izin verilmedi. Ayrıca Yusuf Akan'ı hastaneye götürmek isteyen akrabaları Salih Akan ve Bahattin Akan da gözaltına alındı. Durumunun ağırlaşması üzerine askeri bir araçla Midyat Devlet Hastanesi'ne bırakılan Yusuf Akan, daha sonra gönderildiği Diyarbakır Tıp Fakültesi Hastanesi'nde bir süre tedavi gördü.

"Yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla İzmir DGM'de yargılanan Kader Aksu, Ercan Karataş, Mahir Erdoğan, Deniz Karahan ve Hilmi Nar adlı

lise öğrencileri, 16 Haziran günü yapılan duruşmaya girerken, "slogan attıkları" için polis tarafından dövüldüler. Dövülen 5 sanık daha sonra duruşma salonuna sokulmadı. Sanıkların dövülmesini engellemek isteyen bazı izleyiciler de polisler tarafından tartaklandı.

Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde 19 Haziran gecesi polis tarafından gerçekleştirilen ve 4 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan ev baskınından sonra gözaltına alınan Menice Kırtay'a Silvan Emniyet Müdürlüğü'nde işkence yapıldı. Basılan evin sahibi Ali Kırtay'ın eşi olan 22 yaşındaki Menice Kırtay, gördüğü işkenceleri şöyle anlattı: "Evimiz, atılan bombalarla yerle bir oldu. Beni yerde sürükleyerek arabaya koydular ve karakola götürdüler. Sürekli tekmeleyerek, anlamadığım bazı sorular soruyorlardı. Bir süre sonra her yanımda kan içinde kaldı. Bunun üzerine hastaneye götürdüler. Ancak 15 dakika sonra geri getirdiler. Bana (Türkçe konuş) diyorlardı. Türkçe bilmediğimi söyledikçe de işkencenin dozu artıyordu. Cinsel organıma cop ve silah namlusu soktular. Ondan sonra bayılmışım. Hastaneye götürdüler. Gözaltına alındığımda üç aylık hamile idim. İşkenceler sonucunda çocuğumu düşürdüm".

Mardin'de Haziran ayı içinde bir süre gözaltında tutulan Özgür Gündem gazetesinin Nusaybin Muhabiri Vahap Aslan, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Vahap Aslan serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, işkence sonucunda başının yarıldığını, yemek yiyemez ve yürüyemez hale geldiğini söyledi. Kendisiyle birlikte bir süre gözaltında tutulan iki aylık hamile eşinin de çocuğunu düşürdüğünü anlatan Vahap Aslan, üzerinde silah ve mermiler bulunan masanın arkasında fotoğrafları çekilerek kamuoyuna suçlu gibi tanıtıldıktan sonra serbest bırakıldığını kaydetti.

1 Mayıs günü yapılan gösteriler nedeniyle tutuklanan Melek Yıldız, Alişan Özdemir, Aliye Turan, Emsal Atıcı, Şakir Eğilmez ve Halil İbrahim Buhar'ın yargılanmasına 29 Haziran günü İzmir DGM'de başlandı. Duruşmada sorguları yapılan sanıklar, dövülerek gözaltına alındıklarını, gözaltında kendilerine polis tarafından işkence yapıldığını ve asılsız ifadelere imza atmak zorunda bırakıldıklarını anlatılar.

İstanbul'da 27 ve 28 Haziran günleri "bir kadına sarkıntılık ettiği" iddiasıyla Yedikule Polis Karakolu'nda gözaltında tutulan İsmail Yılmaz adlı kişi gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. İsmail Yılmaz, İHD İstanbul Şubesi'nde düzenlediği basın toplantısında işkence sonucunda vücudunda oluşan izleri gazetecilere göstererek şunları anlattı: "Karakola girer girmez, beni dövmeğe başladılar. Elektrik verdiler. Bıyıklarımı yoldular. Daha sonra içinde eğitilmiş köpek bulunan bir odaya sokuldum. Köpek, polislerin her dediğini yapıyordu. Kol ve bacaklarım köpek tarafından ısırıldı. Makatıma cop sokuldu. Gördüğüm işkence sonucunda intihara kalkıştım. Bu girişimim polisler tarafından engellendi". Basın toplantısında konuşan İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar ise son altı aylık dönem içinde yüze yakın işkence olayı saptadıklarını belirterek, "Güvenlik güçleri işkence yaparken olay ayırımı yapmıyor. Her olayda sistemli işkence yapıyor" dedi.

İzmir Buca'da bir polisle kavga ettikleri için karakola götürülen Şahbender Akbulak ile çocukları Muzaffer Akbulak ve Rahmi Akbulak'a işkence yapıldığı bildirildi. 4 Temmuz günü meydana gelen olayla ilgili olarak bir

açıklama yapan Avukat Kemal Kurlangıç, "Şahbender ve Rahmi Akbulak'ın vücutlarında işkence izleri var. Muzaffer Akbulak'ın ise aldığı darbeler nedeniyle boğazı zedelenmiş. Bu konudaki raporlar soruşturma dosyasında bulunuyor. Olayın peşini bırakmayacağım" dedi.

İstanbul Aksaray'daki kahvehanesinin polis tarafından kapatılmasına gösterdiği tepki nedeniyle 8 Temmuz günü gözaltına alınan Numan Akçal adlı kişi, götürüldüğü karakolda dövüldü. Numan Akçal, serbest bırakıldıktan sonra başvurduğu Adli Tıp Kurumu'ndan vücudundaki darp izlerini saptayan "üç gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu aldı. Numan Akçal, yaşadıklarını anlatırken, "Karakoldan içeriye girince adının Hasan olduğunu öğrendiğim bir sivil polis beni yere yatırıp tekmelemeye başladı. Küfür ederek göğsüme doğru vuruyordu. Sivil polise daha sonra Mustafa adlı komiser de katıldı. Dayak bayılana kadar devam etti. Gözaltına alındığım günün akşamı resmi bir işlem yapılmadan serbest bırakıldım" dedi.

İstanbul'un Sultanahmet semtinde 11 Temmuz günü gözaltına alınan Abdülbaki Kara (18) adlı seyyar satıcı, 3 gün gözaltında tutulduğu Alemdar Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü bildirdi. Gerekçe gösterilmeden gözaltına alındığını belirten Abdülbaki Kara, "Karakola girer girmez bir şey söylememe fırsat vermeden polisler tarafından dövülmeye başladım. Kafama, tekme ve yumruklarla sürekli olarak vurdular. Bu nedenle bayıldım. Su döküp ayıltılar. İşkence ve dayak gözaltında kaldığım üç gün boyunca devam etti. Bu süre içinde bir kere yemek verdiler. Üç günün sonunda mahkemeye bile çıkartılmadan serbest bırakıldım. Ben gözaltında iken İhsan Kocatepe adlı arkadaşımı da karakola getirdiler. Ona da aynı muameleyi yaptılar" dedi.

Bursa'da nakliyecilik yapan Muammer Evren adlı kişi, 15 Temmuz günü karısı ve çocuğu ile birlikte bir gasp olayını bildirmek için gittikleri Şerafettin Yılmaz Polis Karakolu'nda dövüldüklerini açıkladı. Muammer Evren, yaptıkları şikayetin polisler tarafından ciddiye alınmadığını belirterek, şunları söyledi: "Karım Asiye Evren sinir hastasıdır. Karakolda yaptığımız şikayetin ciddiye alınması için ısrar edince bir polis bize küfür etti. Bunun üzerine karım da (terbiyeli olun) diye bağırdı. Tartışma çıkınca araya girmek istedim. Polisler, bana, karıma ve oğlum Levent'e saldırdılar. Beni tekme tokat dövmeye başladılar. Bir ara merdivenden yuvarlandım. Bu sırada karakolun kapısında nöbet tutan bekçi koşarak üzerime geldi ve elindeki tüfekte göğsüme acımasızca vurdu. Daha sonra (polise karşı geldiğimiz ve hakaret ettiğimiz) şeklinde tutanak tuttular. 5 saat gözaltında kaldık. Karım, tutulan tutanak nedeniyle tutuklandı".

İnsan Hakları Derneği İzmir Şubesi, Temmuz ayı içinde düzenlenen operasyonlar sonucunda gözaltına alınan ve Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulanan 50 kadar kişiye işkence yapıldığını açıkladı. 17 Temmuz günü yapılan açıklamada, İHD üyesi avukatlar Şennur Alkaya ve Kemal Bilgiç'in gözaltında tutulanlardan Nesibe Acar, Yıldız Demir ve Kevser Gültekin ile görüştikleri belirtilerek, "Söz konusu üç kişi, görüşme sırasında işkence gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu durum görüşme tutanağına da geçirilmiştir" denildi. Gözaltına alınanlardan Nesibe Acar (26) adlı kadın ise serbest bırakıldıktan sonra işkence gördüğünü ve "tecavüz edilmekle tehdit edildiğini" bildirdi. Çocuklarının yanından dövülerek gözaltına alındığını anlatan Nesibe Acar, Emniyet Müdürlüğü'nde

kendisine elektrik verildiğini, dayak atıldığını, hakaret edildiğini ve tuvalete gitmesine bile izin verilmediğini söyledi.

Temmuz ayı içinde Kocaeli'de "Devrimci Sol adlı örgüte üye oldukları" iddiasıyla 15 gün gözaltında tutulan 13 kişiye gözaltında buldukları süre içinde işkence yapıldı. 13 kişi, tutuklandıktan sonra gönderildikleri Adli Tıp Kurumu'ndan vücutlarındaki işkence izlerini gösteren doktor raporları aldılar. 3 gün ile 7 gün arasında değişen sürelerde "iş göremeyeceklerine" ilişkin doktor raporu alan 13 kişinin adları şöyle: "Hüseyin Usta (doktor), Emine İnanıcı, Nurcan Gülbaş, Sinan Oktay Özer, Sezai Kayadibi, Zeki Yakan, Ramazan Yakan, Zülfü Kalay, Ferruh Özcan, Kemal Köşker, Erdal Deliktaş, Nail Can ve Hakan Yıldız". Gözaltına alınanlar arasında yer alan Doktor Hüseyin Usta'ya işkence yapılmasını tepkiyle karşılayan Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi tarafından yapılan açıklamada "TTB Merkez Konseyi, Hüseyin Usta'ya yapılan işkenceden başta Kocaeli Emniyet Müdürü olmak üzere, Kocaeli Valisi'ni, İçişleri Bakanı'nı ve hükümeti sorumlu tutmaktadır. Hükümetin işkence yapmayı ve öldürmeyi refleks haline getiren devlet görevlilerine karşı gösterdiği hoşgörü kaygı vericidir" denildi.

Cizre ve Şırnak Emniyet Müdürlüklerinde 1 Temmuz ile 16 Temmuz 1992 tarihleri arasında gözaltında tutulan Özgür Gündem gazetesinin Cizre muhabirleri Abdullah Arısoy ve Ali Komak, gözaltında kaldıkları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra haklarında gıyabi tutuklama kararı verilen gazetecilerden Abdullah Arısoy, şunları söyledi: "Cizre'de gözaltında tutulduğumuz üç gün boyunca kötü bir muamele ile karşılaşmadık. Daha sonra bizi Şırnak'a gönderdiler. Şırnak Emniyet Müdürlüğü'ne girer girmez 5-6 polis beni dövmeye başladı. Dayak sonucunda bayıldım. Üzerime su dökerek ayıltılar ve hücreye atular. İki gün sonra sorguya alındım. Yazdığım haberlerle ilgili bilgiler istiyorlardı. İstedikleri yanıtları vermeyince işkence başladı. Önce askıya astular, ardından serçe parmağım ile cinsel organımdan elektrik verdiler. İşkence altındaki sorgulama üç gün devam etti". Diğer gazeteci Ali Komak ise gördüğü işkenceler sonucunda vücudunda yara ve izler meydana geldiğini belirterek, "Doktoru kaldığım hücreye getirdiler. O sırada hücrede polisler de vardı. Gözlerim bağlı olduğu için rapor verilip verilmediğini göremedim" dedi.

Temmuz ayı içinde İstanbul'da polis tarafından bir süre gözaltında tutulan Fazlı Özçelik (17) adlı genç, karakolda işkence gördüğünü bildirerek Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Fazlı Özçelik, aranan babasının yerini öğrenmek için polislerin kendisini gözaltına aldığını belirterek, gördüğü işkence sonucunda vücudunda oluşan izlerin, hastaneden aldığı doktor raporuyla belgelendiğini söyledi.

Ankara'da Temmuz ayı içinde düzenlenen operasyonlar sırasında gözaltına alınan Özgür Halk Dergisi Ankara Temsilcisi Medeni Ayhan, gözaltında baskı gördüğünü ve hakarete uğradığını açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra tedavi olmak amacıyla Türkiye İnsan Hakları Vakfı'na başvuran Medeni Ayhan, sorgulandığı Ankara Siyasi Polis Merkezi'nde yaşadıklarını şöyle anlattı: "Gözaltına alınır alınmaz hakarete başladılar. 15 gün boyunca çok az ekmek dışında yiyecek vermediler. Hep hücrede tutuldum. Tuvalete bile zorlukla gidebildim. Fiziki bir işkence ile karşılaşmadım. Ama

benimle birlikte gözaltına alınanlardan Metin Yalçın, Nejdet Gökalp ve İsmail Temizyürek adlı kişilere işkence yapıldı. İsmail Temizyürek'i lağım çukuruna bile soktular. Metin Yalçın'ı ise askuya alıp elektrik verdiler".

Ankara'da 27 Temmuz günü Ankara'daki Sağlık Bakanlığı önünde, memur maaşlarına düşük oranda zam yapılmasını protesto için düzenledikleri gösteri sırasında polis tarafından dövülen Tüm Sağlık Sen (Sağlık Çalışanları Sendikası) üyesi 7 kişi, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusunda sendika üyelerini döven polisler ile polislere emir veren emniyet müdürünün belirlenerek cezalandırılması istendi. Suç duyurusunda bulunanlar, daha sonra gönderildikleri Adli Tıp Kurumu'ndan, vücutlarındaki darp izlerini belgeleyen doktor raporları aldılar. Rapor alanların adları ve rapor süreleri şöyle: "Semih Tatlıoğlu (5 gün), Fatime Akalın (3 gün), Mahmut Konuk (5 gün), Kalender Aydın (10 gün), Cevher Tosun (7 gün), Peri Arbak (3 gün) ve Pelin Şener (5 gün)".

İstanbul Şişli'de 2 Mayıs 1992 tarihinde meydana gelen ve 5 polisin ölümüyle sonuçlanan saldırıya "katıldığı" iddiasıyla hakkında dava açılan Murat Gül adlı genç, 3 Ağustos günü İstanbul DGM'de yapılan ilk duruşmasında suçlamaları reddetti. Gözaltında kaldığı süre içinde ağır işkenceler gördüğünü anlatan Murat Gül, gördüğü işkenceleri kanıtlayan doktor raporunu da mahkeme heyetine sundu. Murat Gül, "Olay günü, olayın geçtiği mahallede iş arıyordum. Şüphe üzerine gözaltına alındım. Gözaltında yapmadığım eylemleri kabul etmemi istediler. Bedenime yönelik her türlü işkence yöntemini uyguladılar. Suçlamaları kabul etmedim ve açlık grevi yaptım" dedi.

İstanbul'un Gülsuyu semtindeki Gülensu Güzelleştirme ve Kültür Derneği'nin 2 Ağustos günü polis tarafından basılmasından sonra gözaltına alınan 8 kişi, gözaltında işkence ve baskıya maruz kaldıklarını anlattılar. Gözaltına alınanlardan Tekin Yazar serbest bırakıldıktan sonra İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nde düzenlediği basın toplantısında gözaltında, kendisine ve diğer arkadaşlarına dayak atıldığını, psikolojik baskı yapıldığını ve cinsel tacizde bulunduğunu söyledi. Polisin, gözaltına alınan iki kişiye "para karşılığı ajanlık yapmalarını önerdiğini" bildiren Tekin Yazar, "Mafya ve polis ortaklaşa çalışıyor ve bizi yıldırımak istiyor" dedi.

Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde 6 ve 7 Ağustos günleri polis tarafından iki kez gözaltına alınan Mahmut Ceylan, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Ağustos ayı başında Savur yakınlarında çıkan bir çatışmada ölen Ebedi Bakır adlı PKK'linin ailesine başsağlığı için gittiği sırada gözaltına alındığını anlatan Mahmut Ceylan (50), şunları söyledi: "6 Ağustos günü, başsağlığı için gittiğim evi basan polisler, evde bulunan 66 kişiyi gözaltına aldı. Evden çıkar çıkmaz dövülmeye başladık. Daha sonra götürüldüğümüz Bismil Emniyet Müdürlüğü'nde sabaha kadar işkence gördük. 7 Ağustos sabahı mahkemeye gönderildik, 12 kişi tutuklandı, geride kalanlar serbest bırakıldı. Aynı günün akşamı evimi basan polisler tarafından tekrar gözaltına alındım ve Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüm. Sabaha kadar dövdüler. Dayak sonucunda kaburga kemiklerim kırıldı. Durumum ağırlaşınca hastaneye kaldırıldım". Polis yetkilileri ise işkence iddiasını yalanlayarak, Mahmut Ceylan'ın kaburga kemiklerinin merdivenden düştüğü için kırıldığını öne sürdüler.

Tatvan'da 15 Ağustos günü polis tarafından gözaltına alınan Özgür Halk Dergisi Tatvan Temsilcisi Şeyhmus Günüş, gördüğü işkenceler sonucunda kaburga kemiklerinin kırıldığını ve iç kanama geçirdiğini açıkladı. Şeyhmus Günüş, tedavi gördüğü hastanede olayı şöyle anlattı: "Sabah bürome gelen 9 sivil polis tarafından gözlerim bağlanarak ve tartaklanarak gözaltına alındım. Önce bilmediğim bir yere gittik. Ardından da Tatvan yakınlarındaki mülteci kampındaki karakol olarak kullanılan binaya götürüldüm. Burada, akla gelebilecek her türlü işkenceyi uyguladılar. Zorla soydular ve bir silahın namusunu makatıma soktular. Bir süre sonra bayıldım. Bunun üzerine beni bir yol kenarına bırakıp gitmişler".

Ağustos ayı içinde Kayseri'nin Karaöz köyünde "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla jandarma tarafından gözaltına alınan Yemeni Karabulut adlı gence, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence yapıldı. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Avukat Meryem Erdal, Yemeni Karabulut'un jandarma tarafından gözaltına alındıktan sonra polise teslim edildiğini belirterek, "Müvekkilime sorgulanırken ağır işkence yapılmıştır. Ayrıca, müvekkilimi, silah araması bahanesiyle açık araziye götüren polisler, onu ağaca bağlayarak üzerinde yılan gezdirmişler. Bu olaya köylüler de tanık olmuş" dedi. Meryem Erdal, işkence olayı ile ilgili olarak Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

Ankara'nın Küçükesat semtindeki bir evin Ağustos ayı içinde polis tarafından basılması sonucunda öldürülen Eyüphan Polat ve Nurhayat Beyhan'ın 20 Ağustos günü İstanbul'da yapılan cenaze törenleri sırasında gözaltına alınan Fatma Durmuş (63) adlı kadına, sorgulandığı Çeliktepe Polis Karakolu'nda işkence yapıldı. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Fatma Durmuş, yaklaşık 50 kişiyle birlikte dövülerek gözaltına alındığını belirterek, "Karakolda sürekli dayak atılar ve hakaret ettiler. Atılan dayak sonucunda vücudumun her yeri morardı. 4 gün kendime gelemedim" dedi. Fatma Durmuş'a gönderildiği Adli Tıp Kurumu'ndan "10 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

İstanbul'un Haznedar semtinde 14 Ağustos günü, polis tarafından "şüphe üzerine" gözaltına alınan Ramazan Savcı adlı kişi, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü açıkladı. Ramazan Savcı, gözaltında yaşadıklarını şöyle anlattı: "Gözaltına alındıktan sonra götürüldüğüm Polis Karakolu'nda bir süre dövüldüm. Daha sonra bilmediğim bir yere gittik. Burada, askıya alındım ve elektrik işkencesine maruz kaldım. Ayrıca sol ayak başparmağımın tırnağını söktüler. Ertesi gün Gayrettepe'deki Siyasi Polis Merkezi'ne gönderildim. Ancak sağlık durumum kötüleşmişti. Bu nedenle hastaneye götürüldüm. Hastanede gerekli tespitler yapıldı. Daha sonra Siyasi Polis Merkezi'ne geri getirildim. Bundan sonra serbest bırakıldığım 24 Ağustos gününe kadar bana başka bir şey yapmadılar".

İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda 22 Ağustos günü "O55 Polis İmdat" olarak bilinen ihbar telefonunu protesto için düzenlenen basın toplantısı sırasında gözaltına alınan 83 kişiden bazıları gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nde basın toplantısı düzenleyen Baki Gökçe adlı

öğretmen, vücudundaki işkence izlerini gazetecilere göstererek, "Sivil polisler beni tahtalarla dövdü. Tekmelendim. Avuçlarımı açıtırıp, ellerime sopayla vurdular" dedi. Gözaltına alınanlar arasında bulunan Cafer Kılınç da götürüldüğü Siyasi Polis Merkezi'nde askıya alındığını, dövdüğünü ve hakarete uğradığını anlatarak, vücudundaki işkence izlerinin geçmesi için diğer gözaltına alınanlardan iki gün sonra serbest bırakıldığını söyledi.

22 Ağustos günü İzmir'de, Şırnak olaylarını protesto için yaptıkları açlık grevinin bitirdikten sonra polis tarafından dövülerek gözaltına alınan memur sendikalarına üye 85 kişiden 12'sinin vücutlarındaki darp ve yara izleri doktor raporlarıyla belgelendi. Adli Tıp Kurumu'ndan rapor alan 12 kişinin adları şöyle: "Hacay Yılmaz (kolu kırık), Murat Kırkateş, Ayla Bilir, Rıza Çetin, Aygün Durakoğlu, Mehmet Ural, Hikmet Özdündar, Haldu Özdündar, Abbas Murat, Serpil Okumuş, İnan Eroğlu ve Naci Güzel Bostan". Bu arada gözaltına alınanlar arasında bulunan Ümmühan Çalışkan adlı 3 aylık hamile kadın da polislerden yediği dayak sonucunda rahatsızlanarak hastaneye kaldırıldı. Gerekli tedaviyi göremeden Emniyet Müdürlüğü'ne geri getirilen Ümmühan Çalışkan, serbest bırakıldıktan sonra çocuğunu düşürdü.

İstanbul'un Topkapı semtinde 24 Ağustos günü alışveriş yaparken kullandığı ABD dolarlarından birinin sahte olduğunun anlaşılması üzerine gözaltına alınan Coşkun Küçükbaşlan adlı genç, gözaltında kaldığı üç gün boyunca işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltına alındıktan sonra Şehremini Polis Karakolu'na götürüldüğünü anlatan Coşkun Küçükbaşlan, burada polisler tarafından dövdüğünü, hakarete uğradığını ve falakaya çekildiğini söyledi. Coşkun Küçükbaşlan, serbest bırakıldıktan sonra başvurduğu Adli Tıp Kurumu'ndan aldığı "3 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporuyla vücudundaki işkence izlerini belgeledi. Coşkun Küçükbaşlan, tedavi amacıyla Türkiye İnsan Hakları Vakfı İstanbul Temsilciliği'ne de başvurdu.

Şırnak'ta Ağustos ayı içinde yaşanan olaylar sırasında gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan 44 kişi, Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde yaptıkları açıklamada, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini ve Tugay Komutanı Mete Sayar'ın hazırladığı gerçek dışı ifadeleri imzalamak zorunda kaldıklarını bildirdiler. Açıklamada şöyle denildi: "Şırnak'a PKK'nın büyük bir saldırı düzenlediğini kabul etmemiz için sürekli işkence yaptılar. Şırnak'a yüzlerce PKK militanının saldırdığını ve bizlerin de bunlara yardım ettiğini kabul ettirmek istiyorlardı. Kabul etmediğimiz taktirde öldürüleceğimizi söylüyorlardı. Hatta, Temel Uçar adlı bir köylü gördüğü işkenceler yüzünden öldü. Zorla alınan ifadelerimiz, Tugay komutanının odasında videoya kaydedildi".

Urfa'nın Siverek ilçesinde 31 Ağustos günü polis tarafından gözaltına alınan Hüseyin Karavar adlı genç, sorgulandığı Urfa ve Siverek Emniyet Müdürlükleri'nde işkence gördüğünü söyledi. Gözaltına alındığı sırada 18 Ağustos günü geçirdiği ameliyat nedeniyle hasta olduğunu anlatan Hüseyin Karavar, gözaltında tutulduğu 9 gün boyunca ameliyatsız olmasının dikkate alınmadığını ve ağır işkencelere maruz bırakıldığını kaydetti. Halen Urfa E Tipi Cezaevi'nde tutuklu olan Hüseyin Karavar, gördüğü işkenceleri şöyle anlattı: "Vücudumun değişik yerlerinden elektrik verildi. Askıya alındım. Ameliyatlı

olmam canımın daha çok yanmasına neden oluyordu. Çoğu zaman su içmeme ve oturmama izin vermiyorlardı. Bir gün şehir dışına götürüp kafama silah dayadılar ve beni öldürmekle tehdit ettiler. Gözaltında yaşadıklarım o kadar korkunçtu ki, polisler ne söylediyse kabul ettim. Benim suçlandığım konularla hiçbir ilğim yok".

Mücadele dergisinin Adana Bürosu muhabirlerinden Ahmet Öztürk, Ağustos ayı içinde gözaltına alındıktan sonra götürüldüğü Adana Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra Adana Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Ahmet Öztürk'e gönderildiği Adli Tıp Kurumu'ndan yapılan işkenceler sonucunda "7 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

Mardin'in Kızıltepe ilçesinde Ağustos ayı içinde gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan Halkın Emek Partisi üyesi Senanik Öner, gözaltında bulunduğu süre içinde gördüğü işkence nedeniyle sakatlandı. Tutuklu bulunduğu cezaevinden işkence sonucunda iki kolunu kullanamaz hale geldiğini, burnunun kırıldığını ve kulak zarının patladığını bildiren, Senanik Öner, "Polis, bir yıldır bölgeyi terketmem konusunda baskı yapıyordu. İstediklerini yapmayınca beni gözaltına aldılar. Sürekli olarak (HEP ve İHD'nin etkinliklerine neden katıldığımı) soruyorlardı. Gözaltında 30 gün kaldım. 30 gün boyunca her türlü işkenceyi uyguladılar. Hakkımda ciddi bir suç delili olmamasına karşın, tutuklandım. Sağlık durumum son derece kötü" dedi.

İzmir'de 12 Eylül günü polis tarafından gözaltına alınan Safiye Akdağ adlı 16 yaşındaki genç kız, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü açıkladı. Ağabeyi Metin Akdağ ile birlikte Batman'a gitmek üzere hazırlık yaptıkları sırada gözaltına alındığını belirten Safiye Akdağ, gözaltı süresince yaşadıklarını şöyle anlattı: "Akşam saat 17.00 sıralarında bir tanıdığımın evine polisin yaptığı baskın sonucunda gözaltına alındım ve İzmir Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüm. Burada üzerimin aranmasına karşı çıktığım için dövüldüm. Yediğim dayak sonucunda üç gün bir şey yiyemedim. Geceleri televizyonda porno film seyreden polisler bana kurtul tacizde bulunuyor ve tecavüz etmekle tehdit ediyorlardı. İşkenceden kurtulmak için istedikleri ifadeyi imzaladım". Safiye Akdağ, DGM tarafından serbest bırakıldığı halde televizyon ve bazı gazeteler aracılığıyla kamuoyuna suçlu gibi tanıtıldığını da sözlerine ekledi.

İstanbul Bağcılar'da 20 Eylül günü çalıştıkları fırına gelen polisler tarafından gözaltına alınan Sedat Bahadır (18) ve Abdurrahim Uğurlu (36) adlı iki kişi, gözaltında kaldıkları 10 saat boyunca işkence gördüklerini açıkladılar. Gözaltına alınanlardan Abdurrahim Uğurlu, yaşadıklarını şöyle anlattı: "Bizi döverek bir arabaya bindirdiler. Yol boyunca dövdüler. Götürüldüğümüz İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde gözlerimiz bağlandı. Kalın sopa ve coplarla yüzümüze, sırtımıza, belimize, ayak ve ellerimize vurdular. Döverken sürekli olarak (Kürt müsün? Türk müsün?) diye soruyorlardı. Kürt olduğumuzu söyledığımız zaman daha şiddetle vuruyorlardı. Serbest bırakıldıktan sonra, işkence gördüğümüzü doğrulayan doktor raporları aldık. Polislerin cezalandırılması için savcılığa suç duyurusunda bulunacağız". Sedat Bahadır ise yaptığı açıklamada, "Polisler benden tanıdığım bir kişinin adresini istediler. Bilmediğimi söyleyince, üzerime saldırdılar ve dövmeye başladılar" dedi.

İstanbul'da Eylül ayı içinde gözaltına alınan ve Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulanan Nursemin Yılmaz adlı genç kız, gözaltında işkence gördüğünü söyledi. Halen Sağmalcılar Cezaevi'nde tutuklu olan Nursemin Yılmaz, Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak kendisine işkence yapan polisler hakkında soruşturma açılmasını istedi. Nursemin Yılmaz'a, Adli Tıp Kurumu'ndan, "gördüğü işkenceler nedeniyle 15 günde iyileşebileceğine" ilişkin doktor raporu verildi. Nursemin Yılmaz yaptığı açıklamada, üzerinde her türlü işkence yönteminin denendiğini belirterek, "gözaltına alındığımdan ikinci gününde bana cop ve şişeyle tecavüz ettiler" dedi.

Ankara'nın Mamak semtinde trafik kazalarını protesto eden lise öğrencilerinin 2 Ekim günü düzenledikleri gösteriyi izleyen Refah Partisi Ankara Milletvekili Ömer Faruk Ekinci, polis tarafından dövüldü. Dövülerek, Mamak Polis Karakolu'na götürülen Ömer Faruk Ekinci, burada bir süre gözaltında tutuldu. Milletvekili olduğunu defalarca açıklamasına karşın dövüldüğünü anlatan Ömer Faruk Ekinci'ye yapılan doktor kontrolü sonucunda "bir hafta süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin rapor verildi. Ömer Faruk Ekinci, olaydan sonra Hasan Eryılmaz ve Sadullah Altan adlı polis müdürleri ile "120780" yaka numaralı komiserden şikayetçi oldu.

Mardin'in Ömerli ilçesi Çimenli köyünde 4 Ekim günü gözaltına alınan Kadri Elmas adlı kişi, sorgulandığı Ömerli Jandarma Karakolu'nda işkence gördüğünü bildirdi. Çimenli köyü yakınlarında meydana gelen ve 4 askerin ölümüyle sonuçlanan mayın patlaması olayından sonra gözaltına alındığını anlatan Kadri Elmas, gözaltında kaldığı üç gün boyunca gördüğü işkenceler sonucunda sakatlandığını söyledi. Yanında bulunan paraların da kendisini sorgulayan görevliler tarafından çalındığını öne süren Kadri Elmas, "Serbest bırakılırken, dava açmamam için beni tehdit ettiler. Ama herşeye karşın yasal haklarımı kullanacağım ve işkence yapanlar hakkında dava açacağım" dedi.

Özgür Gündem gazetesi muhabirlerinden Mehmet Aktaş, 8 Ekim gecerası İstanbul'daki evine kapıyı kırarak giren polisler tarafından üç kardeşiyle birlikte gözaltına alındı. İki gün gözaltında tutulan Mehmet Aktaş serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada gözaltına alındığı sırada polisler tarafından dövüldüğünü, götürüldüğü Siyasi Polis Merkezi'nde ise kötü muamele ve hakaretle karşılaştığını söyledi. Mehmet Aktaş ile birlikte kardeşleri Hatice, Cafer ve Musa Aktaş da serbest bırakıldı.

Memur sendikaları üyelerinin 10 Ekim Cumartesi günü İzmir'in Karşıyaka semtinde düzenlediği toplantıya katılan yaklaşık 100 kişi polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Karşıyaka Çarşısı içinde yüzlerce kişinin gözleri önünde meydana gelen olayda dövülenlerden İnsan Hakları Derneği İzmir Şubesi Başkanı Yeşim İşlegen (kolu çatlak) ve İzmir Tabip Odası yöneticilerinden Alp Ayan ile Rıza Çetin, Bülent Pişmiş ve Mesut Çelebi yaralandı. Yaralılar, olaydan sonra İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak polisler hakkında suç duyurusunda bulundular.

12 Ekim günü Adana'da gözaltına alınan Özgür Gündem gazetesinin Adana muhabirlerinden İhsan Kurt, 20 Ekim günü serbest bırakıldı. İhsan Kurt, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada gözaltında bulunduğu süre içinde baskı ve kötü muamele gördüğünü söyledi.

Bursa'da 17 Ekim günü gözaltına alınan İbrahim Kabakçoğlu, Feridun Yücel Batu ve İskender Tosun adlı üç üniversite öğrencisi, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan öğrenciler, Bursa Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulandıklarını belirterek, "Bizi, kaldığımız yurda gelen jandarmalar gözaltına aldı. Daha sonra polislere teslim edildik. Gözaltında kaldığımız süre içinde devamlı dövüldük ve hakarete uğradık. Kimimize 4, kimimize de 2 gün su verilmedi. Suçumuz olmadığı halde özgürlüğümüz kısıtlandı" dediler. Öğrenciler, daha sonra Bursa Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunarak, kendilerine işkence yapan görevliler hakkında soruşturma açılmasını istediler.

"Devrimci Sol adlı örgütün üyesi oldukları ve 12 ayrı silahlı eyleme katıldıkları" iddiasıyla haklarında ölüm cezası istemiyle dava açılan Yasemin Okuyucu ve Metin Dikme adlı iki gencin yargılanmasına İstanbul DGM'de başlandı. 23 Ekim günü yapılan ilk duruşmada sorgusu yapılan sanıklar suçlamaları kabul etmeyerek, "Gözaltında bulunduğumuz 15 günlük süre içinde yoğun işkence gördük. Gördüğümüz işkenceler nedeniyle polislerin hazırladığı ifadeleri imzalamak zorunda kaldık" dediler. Sanıklar daha sonra gördükleri işkenceler sonucunda vücutlarında oluşan yara ve izleri belgeleyen doktor raporlarını mahkemeye verdiler.

Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde 21 Ekim günü duruşmadan çıkarken gözaltına alınan Cuma Yakut adlı avukat, sorgulandığı Ergani Jandarma Karakolu'nda gördüğü işkenceler sonucunda yaralandı. Diyarbakır Bölge Barosu Başkanı Fethi Gümüş, olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, Cuma Yakut'un gözaltına alındıktan üç saat sonra yediği dayak nedeniyle yaralı bir halde hastaneye götürüldüğünü belirterek, "Cuma Yakut, hastanede savcı gelmeden tedavi kabul etmeyeceğini açıklamış. Bunun üzerine Diyarbakır Alay Komutanlığı'ndaki sorgu merkezine götürülmüş. Bu olay savunmaya ve insan haklarına yönelik bir saldırıdır. Bu çirkin davranışın faillerinin cezalandırılmasını bekliyoruz" dedi. 14 gün gözaltında kalan Cuma Yakut 3 Kasım günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı.

İstanbul'un Avcılar semtinde Ekim ayının son günleri içinde "hırsızlık yaptığı" iddiasıyla polis tarafından gözaltına alınan Abdullah Tanrıverdi adlı kişi, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. 4 gün gözaltında kaldıktan sonra mahkeme tarafından "suçsuz bulunarak" serbest bırakılan Abdullah Tanrıverdi, "Aramızda husumet bulunan Yaşar Tanrıverdi adlı akrabamın iftirası sonucunda gözaltına alındım. Gözaltında kaldığım 4 gün boyunca işkence gördüm. Gördüğüm işkenceleri aldığım doktor raporuyla kanıtladım" dedi. Abdullah Tanrıverdi daha sonra gözaltına alınmasına neden olan akrabası Yaşar Tanrıverdi ile kendisine işkence yapan polisler hakkında Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

Ankara'da üniversite öğrencileri tarafından 4 Kasım günü düzenlenen bir toplantıya katılmak üzere giderken gözaltına alınan Hatun Özçelik adlı genç kız, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü açıkladı. Hatun Özçelik, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, "Siyasi Polis Merkezi'ne girdiğim anda dayak ve hakaretle karşılaştım. Daha sonra beni askıya aldılar. Böbreklerimden rahatsız olduğumu söylediğim halde tazyikli su işkencesine tabii tutuldum. Gördüğüm işkenceler sonucu sık sık bayılmaya başladım.

Bunun üzerine hastaneye götürdüler. Hastanede, önce hasta olduğumu doğrulayan bir rapor verildi. Ancak polisler daha sonra başka bir doktordan benim için (sağlamdır) şeklinde rapor aldılar" dedi.

6 Kasım günü gözaltına alınan Halkın Emek Partisi İçel İl Başkanı Sedat Kalaba, Mersin Siyasi Polis Merkezi'nde 24 saat sorgulandı. Sedat Kalaba, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, gözaltında bulunduğu süre içinde dövüldüğünü ve elektrik işkencesine maruz bırakıldığını anlattı. 31 Ekim günü yine Mersin'de gözaltına alınan üç HEP üyesinden Heybet Keskin tutuklandı, Hülya Ayhan ve Abidin Keskin ise serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlardan Hülya Ayhan, sorgulandıkları Mersin Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüklerini ve bu nedenle Heybet Keskin'in kolunun sakatlandığını açıkladı.

Çankırı E Tipi Cezaevi'nde kalan Maşuk Sami ve Alişan Turan adlı iki tutuklu, Cezaevi Müdürü Celadet Özer ve Baş Gardiyan Recep Aslan tarafından dövülerek yaralandı. 9 Kasım günü meydana gelen olaydan sonra yaralı tutukluların hastaneye sevk edilmeleri de bir süre engellendi.

İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'in danışmanı Haşmet Aysan ile arkadaşı İsmet Civelek, 10 Kasım gecesi Ankara'da yaptıkları bir trafik kazasından sonra götürüldükleri Küçükkesat Karakolu'nda polisler tarafından dövüldü. Olaydan sonra Adli Tıp Kurumu'na başvuran Haşmet Aysan'a "2 günlük", yanında bulunan arkadaşı İsmet Civelek'e ise "bir günlük" doktor raporu verildi. Yapılan şikayetler üzerine olaya adı karışan Cüneyt İnal, Hüsnü Tike ve Ahmet Göztok adlı 3 polis görevden alındı. Ankara Valisi Erdoğan Şahinoğlu, görevden alınan polisler hakkında İçişleri Bakanlığı tarafından soruşturma açıldığını söyledi.

Kasım ayı içinde İzmir'de düzenlenen operasyonlar sırasında gözaltına alınan Hasan Akdemir, Yusuf Gündür ve Tahir Yalçın adlı kişilere sorgulandıkları Siyasi Polis Merkezi'nde işkence yapıldığı bildirildi. Gözaltındaki üç kişi ile görüşen İnsan Hakları Derneği İzmir Şubesi Sekreteri Avukat Kemal Bilgiç, "Görüşüğüm müvekkillerimden Hasan Akdemir, yürüyemiyor, konuşmıyor ve nefes almakta zorluk çekiyordu. Görüşme yerine iki kişinin kollarında geldi. Zaten, benle görüşmeden önce hastaneden yeni getirilmişti. Bana gördüğü işkenceleri anlattı. Yusuf Gündür ve Tahir Yalçın da benzer beyanlarda bulundu" dedi.

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kantini'nden 18 Kasım günü polis tarafından gözaltına alınan Filiz Çınar (21) adlı öğrenci, gözaltında kaldığı süre boyunca işkence gördüğünü açıkladı. Filiz Çınar, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Kantine asılan bir pankart nedeniyle gözaltına alındım. Polisler, beni sürükleyerek otobüse bindirdiler. Daha sonra otobüsün içine yere yatırıp, kalçama sürekli copla vurdular. Pankartı benim astığımı kabul etmemi istiyorlardı. Daha sonra gözlerim bağlı olarak karakolları dolaştırdılar. 48 saat geçtikten sonra DGM Savcılığı'na gönderildim. Savcıya vücudumda darp izleri bulunduğunu ve adli tıbbi sevk edilmek istediğimi söylememe karşın, isteğim yerine getirilmedi". Filiz Çınar'ın kalça, koltuk altı, baldır ve gözlerinde darbe sonucu oluşan morluklar bulunduğu belirlendi.

Urfa'nın Siverek ilçesinde 10 Kasım günü polis tarafından gözaltına alınan Mehmet Kültür adlı esnaf, Siverek Emniyet Müdürlüğü'nde 4 gün süreyle sor-

gülandığını anlatarak, "Üzerimde bilinen her işkence yöntemini denediler. Polis ajanı olmam için baskı yaptılar. Ajanlık önerisini kabul etmeyince makatıma cop sokmak istediler. Bana işkence yapanlardan biri Karşlı lakabıyla tanınan Hacı Demirel adlı polis idi" dedi. Mehmet Kültür, serbest bırakıldıktan sonra yapmak istediği suç duyurusunun Cumhuriyet Savcılığı tarafından işleme konulmadığını da öne sürdü.

İstanbul Üniversitesi'nin Avcılar'daki kampüsünden 18 Kasım günü gözaltına alınan Nurhayat Varol adlı öğrenci, götürüldüğü Avcılar Polis Karakolu'nda dövüldüğünü, hakarete uğradığını ve ölümlle tehdit edildiğini söyledi. 20 Kasım günü serbest bırakılan Nurhayat Varol, daha sonra düzenlediği basın toplantısında, kendisine "polis ajanı olması" için baskı yapıldığını da belirtti.

İstanbul'un Fatih semtinde 29 Kasım akşamı bir şikayet üzerine gözaltına alınan Adem Tunalı adlı memur, götürüldüğü karakolda polisler tarafından dövüldüğünü söyledi. Ayrıldığı eşinin yaptığı bir ihbar üzerine yanındaki bayan arkadaşıyla birlikte gözaltına alındığını anlatan Adem Tunalı, "Eve gelen polislere, arama izinlerinin olup olmadığını sordum. Bunun üzerine (Burası Amerika mı? Çok film seyrediyorsun herhalde) diyerek beni yumrukladılar" dedi. 30 Kasım günü bayan arkadaşıyla birlikte gönderildikleri savcılık tarafından serbest bırakıldıklarını ancak kendisinin tekrar karakola getirildiğini belirten Adem Tunalı, polislerin, devlet memuru olduğunu söylemesine karşın kendisini bir gün daha karakolda tuttuklarını sözlerine ekledi.

İzmir'de Kasım ayı içinde polis tarafından düzenlenen operasyonlar sonucunda, "PKK üyesi oldukları" iddiasıyla gözaltına alınan yaklaşık 40 kişiden 17'si gözaltında gördükleri işkenceleri aldıkları doktor raporlarıyla kanıtladılar. İzmir Adli Tıp Kurumu'ndan rapor alan 9'u tutuklu 17 kişinin adları ve rapor süreleri şöyle: "Tahir Yiğit (2 gün), Abdülkerim Kaya (2 gün), Ali Yıl (1 gün), Aziz Ayata (1 gün), Galip Anar (2 gün), İzzettin Yavuz (2 gün), Hayri Özer (2 gün), İsmail Dünder (2 gün), Garo Bakır (1 gün), Şükriye Akbulak (3 gün), Yıldız Kaya (3 gün), Adil Alpagat (1 gün), Abdülselem Arslan (5 gün), Abdülrahim Kaya (1 gün), Abdülsemet Aydemir (2 gün), Ali Kaya (2 gün) ve Halil Su (25 gün)". Söz konusu 17 kişi, Cumhuriyet Savcılığı'na da suç duyurusunda bulundu.

"PKK üyesi oldukları ve örgüt adına para topladıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 16'sı tutuklu 19 kişinin yargılanmasına 3 Aralık günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada ifadesi alınan sanıklardan Baran Bingöl, gözaltında bulunduğu süre içinde ağır işkenceler gördüğünü bildirerek, "Gözaltına alındıktan sonra önce Filistin askısına astular. Cinsel organıma, ayaklarıma, göğsüme ve parmaklarıma günlerce elektrik verdiler. Bir hafta süreyle uyutmadılar. Makatıma cop soktular. Defalarca bu şekilde tecavüz ettiler" dedi. Baran Bingöl, daha sonra gözaltında gördüğü işkenceleri Adli Tıp Kurumu'ndan aldığı, "7 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu ile kanıtladığını belirterek, bu raporu mahkeme heyetine verdi.

İstanbul'un Hasköy semtinde 28 Kasım günü işlediği bir trafik suçu nedeniyle gözaltına alınan Sadettin Köse (58) adlı kişi, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Sosyal Demokrat Halkçı Parti İstanbul İl Merkezi'nde 4 Aralık günü bir basın toplantısı düzenleyen Sadettin Köse, vücudundaki işkence

izlerini gazetecilere gösterdi. Sadettin Köse'nin kaba eti ve sırtı ile kol ve bacaklarında "morluklar ve yaralar olduğu" belirlendi. Gözaltında iki gün kaldığını anlatan Sadettin Köse, "Gözaltına alındıktan sonra Hasköy Polis Karakolu'na götürüldüm. İlk gece, tekmeli, falakalı dayak yedim. Ertesi gün beni Beyoğlu Emniyet Amirliği'ne götürdüler. Orada kötü bir davranışla karşılaşmadım. Daha sonra mahkeme kararıyla serbest bırakıldım" dedi.

İstanbul'un Eminönü semtinde Aralık ayının ilk günleri içinde polis tarafından gözaltına alınan Atilla Aksu adlı kişi, sorgulandığı Eminönü Emniyet Amirliği'nde işkence gördüğünü açıkladı. Şikayet üzerine gözaltına alındığını anlatan Atilla Aksu, "Gözaltında 5 saat kaldım. Bu süre içinde bana elektrikle işkence yapıldı. Adliye'de çalıştığımı söylememe rağmen dinlemediler" dedi. Serbest bırakıldıktan sonra Adli Tıp Kurumu'ndan "10 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu alan Atilla Aksu, Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulundu.

Aralık ayının ilk günleri içinde Aydın'ın Söke ilçesinde gözaltına alınan Hüseyin İskeçeli (23) adlı genç, gözaltında tutulduğu karakolda avukat istemesi üzerine polisler tarafından dövüldüğünü açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na yaptığı suç duyurusu üzerine hastaneye gönderilen Hüseyin İskeçeli'ye "15 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Söke Emniyet Müdürü Hayri Gündüz ise "Sarhoş olan Hüseyin İskeçeli kesinlikle dövülmemiştir. Bu şahıs, midesinin yıkanması için götürüldüğü hastanede duvarı yumruklayarak yaralanmıştır" dedi.

Urfa'nın Viranşehir ilçesinde 17 Kasım günü gözaltına alınan ve 20 gün kadar sorgulandıktan sonra geçtiğimiz Aralık ayı içinde tutuklanan 13 kişi, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini bildirdiler. Halen Urfa E Tipi Cezaevi'nde bulunan 13 kişi, gazetelere gönderdikleri mektupta şunları söylediler: "15 günlük bir süre boyunca hepimizi çırtlıplak soyarak tazyikli soğuk su ile ıslatıp, elektrik verdiler. Ellerimizden ipe tavana asıldık. Coplarla sürekli olarak dövüldük. Ömer Özkan, Halil Yaman ve Serdar Mert adlı arkadaşlarımız 12 gün boyunca filistin askısında işkenceye maruz kaldı. Sonuçta hazırlanan ifadeleri imzalamak zorunda kaldık. Gözaltına alındıktan 23 gün sonra gittiğimiz adli tıpta, vücudumuzdaki işkence izlerinin fotoğrafları çekildi ve durumumuzla ilgili raporlar hazırlandı".

Kasım ayı içinde İstanbul'da "yasadışı faaliyet gösteren İslamcı bir gruba (İBDA-C) üye oldukları" iddiasıyla polis tarafından gözaltına alınan 13 kişiye gözaltında buldukları süre içinde ağır işkenceler yapıldı. İşkence gören 13 kişiden 9'u gördükleri işkenceleri Adli Tıp Kurumu'ndan aldıkları doktor raporlarıyla kanıtlandılar. Doktor raporu alanlar arasında Taraf Dergisi Yazışları Müdürü Kazım Albayrak da yer alıyor. Rapor alan diğer 8 kişinin adları şöyle: "Ünsal Zor, Ahmed Arslan, Mehmet Zengin, Metin Aslantürkiyeli, Mehmet Tarakçı, Mevlüt Dal, Tahir Başarıcı ve Mehmet Tatlı".

Kasım ayı içinde İstanbul'da "PKK üyesi oldukları" iddiasıyla gözaltına alınan 23 kişiye yapılan işkenceler Adli Tıp Kurumu'ndan alınan doktor raporlarıyla kanıtlandı. Rapor alan 23 kişinin adları ve rapor süreleri şöyle: "Halis Çağlayan (3 gün), Tarık Özcan (5 gün), Ercan Narin (7 gün), Rabia Tekas (15

gün), Serpil Ertik (7 gün), Selma Batmaz (10 gün), Gülşen Şahin (5 gün), Ramazan Harmancı (10 gün), Hasan Şahin (7 gün), Fehmi Akgül (5 gün), Cesim Altındağ (7 gün), Mehmet Güzel (7 gün), Ercan Yiğit (7 gün), Mehmet Atik (7 gün), Betül Cici (10 gün), Eyüphan Sönmez (15 gün), Cengiz Uğuz (7 gün), Bahri Kurt (10 gün), Yaşar Çelik (10 gün), Hıdır Pelit (7 gün), Ayfer Kordu (5 gün), Şeref Balcı (7 gün) ve Yadigar Çalışkan (7 gün)".

İstanbul'un Yenimahalle semtinde 9 Aralık gecesi evlerine baskın düzenleyen polisler tarafından gözaltına alınan Selahattin Behçet (22) adlı genç, gözaltında kaldığı 20 saatlik süre boyunca işkence gördüğünü açıkladı. Kardeşi Hikmet ile birlikte gözaltına alındıktan sonra ilk olarak Yenimahalle Polis Karakolu'na götürüldüklerini anlatan Selahattin Behçet, "Karakolda bir iki saat kaldıktan sonra bizi Gayrettepe'deki Siyasi Polis Merkezi'ne gönderdiler. Burada polisler tarafından dövüldüm. Yediğim dayağı, vücudumda oluşan darp izleri ortaya koymaktadır" dedi. Selahattin Behçet, kardeşi Hikmet'e de işkence yapıldığını sözlerine ekledi.

İstanbul'un Üsküdar semtinde 16 Aralık günü polis tarafından gözaltına alınan Sabahat Varol adlı üniversite öğrencisi, sorgulandığı Üsküdar Merkez Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nde 20 Aralık günü bir basın toplantısı düzenleyen Sabahat Varol, "Önce kaba dayakla başlayan işkence, değişik dövme stilleri ile psikolojik işkence de eklenerek saatlerce sürdü. İşkence sırasında odaya polis koleji öğrencileri girdi. Bana işkence yapan kişi, vücudumda denemeler yaparak onlara nasıl işkence yapılacağını anlattı" dedi.

Ankara'nın Natoyolu semtinde 20 Aralık akşamı polis tarafından gözaltına alınan Rahşan Eren adlı lise öğrencisinin, götürüldüğü ıssız bir arazide dövüldüğü ve cinsel tacizle karşı karşıya kaldığı bildirildi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Ankara Özgür-Der (Haklar ve Özgürlükler Derneği) Başkanı Metin Turan, şunları söyledi: "Başkent Lisesi 2. sınıf öğrencisi olan Rahşan Eren, 20 Aralık akşamı evine giderken, sabahtan beri kendisini takip eden 06 ERT 60 plakalı sivil polis aracına zorla bindirilmiştir. Daha sonra polisler tarafından dövülerek, hakaret edilerek boş bir araziye götürülen ve zorla soyulan Rahşan Eren'e tecavüz edilmek istenmiştir. Ayrıca sakat olan beline sürekli olarak vurulmuştur. Rahşan Eren'in bu nedenle sağlık durumu daha da bozulmuştur". Aynı gece serbest bırakılan Rahşan Eren, belindeki rahatsızlığın tedavi edilmesi için Türkiye İnsan Hakları Vakfı'na başvurdu.

İstanbul'da 15 Aralık günü polis tarafından gözaltına alınan Mehmet Baltaş adlı esnaf gördüğü işkenceler sonucunda yaralanarak hastaneye kaldırıldı. Mehmet Baltaş ile tedavi gördüğü Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'nde 22 Aralık günü görüştüğü İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Sekreteri Eren Keskin, "Mehmet Baltaş, hastaneye (merdivenden düştü) denilerek getirilmiş. Hastanede görüşürken bana (beni bu hale getirdiler) dedi. Ayrıca polislerin 20 milyon lira kadar parasını da aldıklarını söyledi. Bacaklarında ve kafasında kırıklar var. Acilen ameliyat olması gerekiyor" dedi. Mehmet Baltaş, 23 Aralık günü ameliyat edildi. Bu arada İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, Başbakan Demirel'e bir telgraf göndererek, "Mehmet Baltaş'a işkence yapan görevlilerin bulunarak cezalandırılmasını" istedi.

e)- Cezaevleri

Yılların kanayan yarası cezaevlerinde de 1992 yılı içinde çeşitli insanlık dışı olaylara tanık olundu. Olumsuz yaşam koşullarıyla ilgili yakınmalar her geçen gün arttı. Bazı cezaevlerinde açlık grevleri yaşandı. Göreve başlar başlamaz Eskişehir Özel Tıp Cezaevini kapatarak, cezaevlerinde "insan onuruna saygılı bir politika izleneceği" izlenimini uyandıran koalisyon hükümeti, başvuru baskı ve insanlık dışı uygulamalarla, bu konudaki beklentileri de boşa çıkardı. Cezaevlerinde tutukluların topluca ya da tek tek öldürülmesi dövdükleri olaylara tanık olundu. Adalet Bakanı Seyfi Oktay, muhalefetteyken Anayasa Mahkemesi'ne götürdüğü ve sık sık karşı çıktığı "Terörle Mücadele Yasası'nın cezaevleriyle ilgili anti demokratik hükümlerini ortadan kaldıracak yasal bir girişimde bulunmadı. Girişimde bulunmak bir yana, "125. madde hükümlülerinin şartlı tahliye hükümlerinden yararlanamaması" ya da "açık görüşme olanağının siyasi tutuklu ve hükümlülere tanınmaması" gibi konularda sesini bile çıkarmadı.

Başta PKK olmak üzere Kürt örgütleriyle ilgili açılan davalarda yargılanan ya da hüküm giyenlerin uğradığı haksızlık, 1992 yılı içinde de ortadan kaldırılmadı. Koalisyon Hükümeti, şartlı tahliye uygulamasından yararlanamayan 125. madde hükümlüleri için yasal düzenleme yapmak yerine Anayasa Mahkemesi'nin vereceği kararı beklemeyi yeğledi. Anayasa Mahkemesi de "Kürt örgütleri hakkında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca açılan davalarda yargılananların şartlı tahliye uygulamasından faydalanamamasını" öngören hükmü iptal etmedi. Karar, 4'e karşı 7 oyla alındı. Karara göre, Kürt örgütleri hakkında açılan davalarda ölüm cezası alanlar diğer davalarda yargılananların aksine 10 yıl yerine 20 yıl, ömür boyu hapis cezası alanlar ise 8 yıl yerine 15 yıl hapse kaldıkları taktirde serbest bırakılacaklar. Kararı değerlendiren Anayasa Mahkemesi'nin bir üyesi, "125. madde yönünden davayı reddetmemizin en önemli gerekçesi, bu kanun kapsamına giren suçların halen devam etmesidir. Diğer suçlardaki örgütsel yan ortadan kalkmıştır. Bunlar bireysel suç haline gelmiştir. Oysa Türkiye'nin bölünmezliğini esas alan 125. madde kapsamındaki suçlarda azalma olmamış, tersine son günlerde giderek tırmanma gözlenmiştir" dedi. Bu karar, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı biçimde Türk ve Kürt örgütleri arasında nasıl bir çifte standart uygulandığını somut şekilde gözler önüne serdi.

1992 yılı içinde cezaevlerinde yaşanan bazı olaylar, tanık olunan bazı gelişmeler, başvuru baskılar ve insanlık dışı uygulamalar ile ilgili TİHV'nin derlediği bilgiler şöyle:

Cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülere yılbaşı nedeniyle tanınan açık görüşme hakkından 1500 kadar siyasi tutuklu ve hükümlü yararlanamadı. "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca siyasi tutuklu ve hükümlülerin açık görüşme yapma hakkı bulunmuyor. Aynı şekilde Şeker ve Kurban bayramları ile Anneler Günü ve 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı nedeniyle cezaevlerinde düzenlenen açık görüşmelerden de siyasi tutuklu ve hükümlüler yararlanamadı.

Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Başkanı Şanal Saruhan, Avukat Murat Demir'in Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ndeki bir müvekkiliyle vekaletnamesini ibraz etmesine karşın, görüntülendiğini söyledi. Şanal Saruhan, 26 Şubat

günü yaptığı açıklamada "Cezaevi idaresi meslektaşımızı daha önce cezaevinde tutuklu kaldığı için müvekkili ile görüştürmemiştir. Bu gerekçe tümüyle hukuk dışıdır" dedi.

Kayseri Kapalı Cezaevi'nde kalan sol görüşlü 19 tutuklu, "yaşam koşullarının iyileştirilmesi isteğiyle" 17 Mart günü açlık grevine başladı. Açlık grevine başlayan tutuklular, cezaevinde bir süre önce meydana gelen firar olayı sonrasında kendilerine işkence yapıldığını ve keyfi hücre cezaları uygulandığını bildirdiler. 11 siyasi tutuklunun 26 Şubat 1992 tarihinde Kayseri Kapalı Cezaevi'nden kaçması üzerine haklarında dava açılan 9 cezaevi görevlisi de 25 Haziran günü çeşitli hapis cezalarına mahkum oldu. Kayseri Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlanan davada sanıklardan cezaevi müdürleri Muhammed Ustabaşı ve Hulusi Sağır'a 8'er ay, gardiyanlar Hakkı Coşkun, Hasan Özçelik, İbrahim Halil Turan, Mehmet Öztürk, Muzaffer Kızılaslan, Alpaslan Yalçın ve Mustafa Özalp'e ise 17'şer ay hapis cezası verildi. Sanıklar, "tedbirsiz davrandıkları ve görevlerini ihmal ettikleri" için yargıldılar.

Ceyhan Özel Tıp Cezaevi'nde kalan 40 kadar adli tutuklu, "yaşam koşullarının düzeltilmesi ve baskılara son verilmesi isteğiyle" açlık grevine başladı. 9 Nisan günü başlayan açlık grevinin "uyarı" amacı taşıdığı bildirildi. Tutuklular tarafından yapılan açıklamada, "Cezaevinde despot bir yönetim hakim. İdare en ufak taleplerimizi bile karşılamamaktadır. Muayene olamıyoruz. Tedavi göremiyoruz. Sütümüzü kaynattığımız tüp bile elimizden alındı. Cezaevine tek bir gazete alınmıyor" denildi.

Elazığ E Tipi Cezaevi'nde kalan 19 tutuklu, 26 Nisan günü cezaevi müdürünün direktifiyle gardiyanlar tarafından dövüldü. Dövülen tutuklulardan bazıları dayak sonucunda yaralandı. Dayak olayı üzerine, tutukluların avukatları tarafından Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunuldu. Dövülen 19 tutukludan 12'sinin vücutlarındaki darp izleri doktor raporlarıyla belgelendi. Yapılan soruşturma sonucunda 76 cezaevi görevlisi hakkında dava açıldı. Elazığ 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanan ve aralarında cezaevi müdürleri Kudret Başeğmez ile Kazım Kaya'nın da yer aldığı 76 sanığın 6 aydan az olmamak üzere çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmeleri isteniyor.

"Arkadaşını öldürdüğü" iddiasıyla tutuklanan 15 yaşındaki bir öğrenci, 2 Mayıs günü Gümüşhane Kapalı Cezaevi'nde kaldığı hücrede ölü olarak bulundu. Adı açıklanmayan öğrencinin geçirdiği bunalım sonucunda intihar ettiği sanılıyor. Kelkit ortaokulunda öğrenim gören 15 yaşındaki öğrenciye yapılan otopside "intihar ettiğini doğrulayacak" bulgulara rastlandı.

Ankara Merkez Cezaevi Disiplin Kurulu, piyasada serbestçe satılan bazı yayınların cezaevine girmesini yasakladı. Yasaklama kararı, "sözkonusu yınların tutukluları suç işlemeye yönelttiği ve terör eylemlerini tahrik ettiği" iddiasıyla alındı. Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Başkanı Şanal Saruhan, yasaklama kararına tepki göstererek, uygulamanın yürürlükteki tüzük ve yönetmeliklere aykırı olduğunu bildirdi. Yasaklanan yayınların tamamını piyasada serbestçe satılan kitap, dergi ve gazeteler oluşturuyor.

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde kalan sol görüşlü 29 siyasi tutuklu, "yaşam koşullarının düzeltilmesi ve baskılara son verilmesi" isteğiyle 27 Mayıs günü açlık grevine başladı. Açlık grevi devam ederken bir açıklama yapan Avu-

kat Murat Demir, şunları söyledi: "Cezaevine giren tutuklular, saçları kesilerek dövülüyor. Müvekkilim Orhan Akıncı, dövüldükten sonra 10 gün doktora çıkartılmadı. Yine müvekkilim Nihat Atıoğlu, saçları kesilerek dövüldü. Gözleri mosmor, başında şişler var. Cezaevine yeni gelen tutuklular hayvanların bile yaşayamayacağı hücrelerde tutuluyor. İşkence görenler doktora çıkartılmıyor. Yara izlerinin geçmesi bekleniyor". Açlık grevi, 6 Haziran günü tutukluların isteklerinin büyük bir bölümünün kabul edilmesi ve "insanlık dışı uygulamalardan vazgeçileceğine" dair söz verilmesi üzerine sona erdi. Bu arada açlık grevi süresince tutukluların şikayetlerine neden olan Cezaevi Müdürü Mehmet Yalçın da görevden alındı.

Meclis İnsan Hakları Komisyonu'na üye Urfa Milletvekili Halil İbrahim Çelik ile İstanbul Milletvekili Tınaz Titiz, Temmuz ayının son günleri içinde inceleme yapmaya üzere gittikleri Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde tutuklularla görüştürülmediler. Cezaevi müdürü ve savcısı tarafından tutuklularla görüştürülmeyen milletvekilleri, olay üzerine tutanak tutarak cezaevinden ayrıldılar. Milletvekillerinin gelen şikayetler üzerine cezaevinde inceleme yapmaya karar verdikleri öğrenildi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat Helvacı, "Durum demokratikleşmeye ve şeffaflığa aykırıdır. Milletvekillerinin cezaevine alınmaması, o cezaevinde insan haklarına ve yasalara aykırı bir şeyler olduğunun en büyük delilidir" dedi.

Konya'nın Akşehir ilçesindeki yarıaçık cezaevinin müdürü Garip Ülker'in hükümlülere dayak attığı ve eziyet yaptığı bildirildi. Ağustos ayı içinde meydana gelen olaylar üzerine Garip Ülker hakkında Adalet Bakanlığı tarafından soruşturma açıldı.

İzmir Buca Kapalı Cezaevi'nde kalan sol görüşlü tutuklular, 14 Eylül gecesi kaldıkları koğuşlara operasyon düzenleyen gardiyan, polis ve jandarmalar tarafından dövüldü. Yaklaşık iki saat kadar süren olayda 58 tutuklu yaralandı. Yaralılardan 18'i tedavi amacıyla hastaneye gönderildi. Tutuklulara ait kitap ve özel eşyalar da tahrip edildiği saldırı üzerine cezaevinde kalan sol görüşlü tutuklular açlık grevine başladı. İnsan Hakları Derneği İzmir Şubesi Başkanı Yeşim İşleyen, yaptığı yazılı açıklamada, tutukluların cezaevi savcısı ile diğer cezaevi yetkililerinin huzurunda vahşice dövüldüklerini belirterek, "Hayatın her alanında yaşanan devlet terörü, Buca Cezaevi'nde de tam bir pervasızlıkta yürütülmüştür. Tutuklulara karşı insanlık onuruna yakışmayacak uygulamalar yapılmıştır. Yaralıların hastaneye gönderilmeleri uzun süre engellenmiştir. Yaşananlar insanlık adına utanç verici olaylardır" dedi. Buca Kapalı Cezaevi'ndeki dayak olayı sırasında yaralananlardan bazılarının adları şöyle: "Faruk Tarla (kaburgası kırık), Hüseyin Kurt (baçağı kırık), Halim Şık, Halil Urgan, Halil Erol, Kazım Ardic, Halil Burtu, Alişan Özdemir, Tuncal Babuş, Aydın Oran, Tayfur Uzunkaya, Ali Mitil, Mustafa Ergün, Mutlu Ocaktürk, Recep Aykan, Atilla Emrah Pak, Recep Genel, Deniz Sarıkaya, Cafer Alp, Mehmet Denizli, Mehmet Gövel, Hüseyin Akduman (kaburgası kırık), Timur Çelik, Murat Çoban, İskender Deniz, Ayhan Katıkaya, İsmet Kalabaktaş (burnu kırık), Ercan Karakaş (kolu kırık), Tevfik Durdemir ve Tarık Dursun Demir".

İzmir Cumhuriyet Savcılığı, Buca Cezaevi'ndeki olaylarla ilgili olarak 70 kadar cezaevi görevlisi hakkında soruşturma açtı. Soruşturma açıldıktan sonra bir açıklama yapan Cumhuriyet Savcısı Melih Tari, cezaevi yöneticileri ile tu-

tutukluların ifadelerinin alınacağını bildirerek, "Edindiğim bilgiye göre, cezaevinde jandarma tarafından operasyon düzenlenmemiş. Olaylardan sonra normal arama yapılmış. Yaralılar görevli doktorlar tarafından tedavi edilmiş" dedi. Açılan soruşturma 2 Kasım 1992 tarihinde "tutukluların kendi kendilerini yaraladıkları, görevlilerin ise görevlerini yaptıkları" gibi komik gerekçelerle takipsizlikle sonuçlandı.

Buca Cezaevi'ndeki olayları protesto etmek için 18 Eylül sabahı cezaevi önünde toplanan tutuklu yakınları polis tarafından coplanarak dağıtıldı. Topluğun dağıtılması sırasında polisin dövdüğü tutuklu yakınlarından Sakine Hoş, Fatma Sarıkaya ve Hasan Hüseyin Aslan yaralandı. Cezaevindeki insanlık dışı uygulamaları protesto için, 22 Eylül sabahı gösteri yapan 100 kişilik bir grup da polis tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. Bu olayda aralarında İnsan Hakları Derneği İzmir Şubesi yöneticileri ile bazı avukatların da bulunduğu 32 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan İHD İzmir Şubesi yöneticileri Derviş Altun ve Naile Erdoğan ile Haluk Diriç ve İsmail Hakkı Türkaslan adlı kişiler tutuklandı. Diğer 28 kişi ise serbest bırakıldı. Tutuklanan 4 kişi de 20 gün sonra tahliye edildi.

Buca Cezaevi'nde başlatılan açlık grevine yetkililer uzun bir süre duyarsız kaldı. Açlık grevinin 22. gününde İnsan Hakları Derneği İzmir Şubesi tarafından yapılan açıklamada, açlık grevindeki tutukluların sağlık durumlarının kötüleştiği belirtilerek, "Cezaevi yönetimi, 22 günlük bir süre geçmesine karşın açlık grevine ve açlık grevindeki tutukluların isteklerine karşı duyarsız davranmaktadır" denildi. Bu arada açlık grevini sürdüren tutuklulardan Deniz Keskin ve Recep Aşkın rahatsızlanarak hastaneye kaldırıldı. Hastaneye götürülen tutuklular, kısa bir süre sonra cezaevine geri gönderildi. Yetkililerin açlık grevine karşı duyarsızlığı, eylemin 33. gününe değin devam etti.

Buca Cezaevi'ndeki açlık grevinin 33. gününde o günlerin İHD Genel Sekreteri Akın Birdal başkanlığındaki bir heyet, Adalet Bakanı Seyfi Oktay ile görüşti. Ankara'da yapılan görüşmede olumlu bir gelişme sağlanamazken, İHD yöneticileri ile Adalet Bakanı Seyfi Oktay arasında sık sık tartışma çıktı. Ancak bu görüşmeden iki gün sonra İHD Genel Sekreter Yardımcısı Yusuf Alataş ile Adalet Bakanlığı yetkilileri arasında yeni bir diyalog başlatıldı. Diyalogun olumlu bir noktaya gelmesi üzerine açlık grevi, 37. gününde, 21 Ekim 1992 öğle saatlerinde tutukluların isteklerinin büyük bir bölümünün kabul edilmesiyle sona erdi. Eylemin sona ermesi üzerine, sağlık durumları son derece kötü olan Cafer Alp, Filiz Üstünalan ve Kenan Karadağ adlı tutukluların tedavilerine başlandı.

Adli tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu İstanbul Paşakapısı Cezaevi'nde 5 Ekim günü başlayan ve üç gün devam eden olaylar sonucunda 21 tutuklu ve hükümlü yaralandı. Olayların, birbirleriyle geçinemeyen tutuklu ve hükümlüler arasında çıkan kavgayla başladığı ve daha sonra koğuşlar arası çatışmaya dönüştüğü bildirildi. Olaylar sırasında yaralanan 21 tutuklu ve hükümlüden 10'u hastaneye kaldırıldı. Hastaneye kaldırılan yaralıların adları şöyle: "Ferhat Becermen, Mustafa Duman, İsmail Güleç, Selahattin Yiğit, Hasan Buharalı, Alpaz Şentuğ, Ümit Fidan, Aytaç Yiğitalp, Serkan Bahar ve Mehmet Gür". Olaylar üzerine cezaevindeki tutuklu ve hükümlülerden 145'i başka cezaevlerine

gönderildi. Olaylar yatıştıktan sonra cezaevine gözlemci gönderen İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nden yapılan açıklamada Paşakapısı Cezaevi'nde insan haklarına aykırı uygulamaların başladığı belirtildi. Açıklamada, olaylar bahane edilerek koğuş kapılarının kapalı tutulduğu, tutukluların aileleriyle görüşmelerine izin verilmediği ve havalandırmaya çıkmalarının yasaklandığı, cezaevine yeni gelen tutukluların dövüldüğü ve zorla saçlarının kesildiği kaydedildi.

Elazığ E Tipi Cezaevi'nde kalan yaklaşık 200 siyasi tutuklu ve hükümlü, 4 Ekim günü, yaşam koşullarının düzeltilmesi ve insanlık dışı baskılara son verilmesi isteğiyle açlık grevine başladı. Açlık grevindeki tutuklu ve hükümlü sayısı daha sonra katılanlarla birlikte 261'e yükseldi. Açlık grevi ile ilgili olarak bir açıklama yapan Avukat Yıldız Koluvaçık, "Cezaevinde, diğer cezaevlerinde uygulanan yasa ve genelgeler bile uygulanmamaktadır. Cezaevi yönetimi ve personelinin keyfi tutumlarıyla en temel haklar bile hiçe sayılmaktadır. Baskı politikası devam ettiği taktirde cezaevinde büyük olaylar yaşanabilir" dedi. Cezaevindeki açlık grevi dönüşümlü olarak 50 gün devam etti. Bu süre içinde benzer örneklerde görüldüğü gibi, cezaevi ve bakanlık yetkilileri gelişmeleri duyarsız bir tavır içinde izlediler. Hatta, 50. gün yaklaşırken Elazığ Cezaevi Savcısı Ömer Faruk Köksal, gazetecilerin açlık grevindeki tutuklularla ilgili bir sorusu üzerine, "Neyi görüşeceğiz? Canları cehenneme, gebersinler" dedi. Elazığ Cezaevi'ndeki açlık grevi, 50. gününü doldurduktan sonra 20 Kasım 1992 tarihinde sona erdi. Açlık grevinin, cezaevi yöneticileri ile tutuklular arasında yapılan görüşmede tutukluların isteklerinin büyük bir bölümünün kabul edilmesi üzerine sona erdiği bildirildi. Ancak verilen sözlerin ya zamanında yerine getirilmemesi ya da hiç yerine getirilmemesi üzerine cezaevindeki huzursuzluk 1992'nin son günlerine değin devam etti.

Çankırı E Tipi Cezaevi'nde kalan Maşuk Sami ve Alişan Turan adlı iki tutuklu Cezaevi Müdürü Celadet Özer ve Baş Gardiyan Recep Aslan tarafından dövülerek yaralandı. 9 Kasım 1992 tarihinde meydana gelen olayda yaralanan tutukluların hastaneye gönderilmeleri de bir süre engellendi.

"PKK militanı olduğu" iddiasıyla Diyarbakır DGM'de yargılandığı davada ölüm cezasına mahkum olan Fehmi Çetiner adlı tutuklu, kararın açıklandığı duruşmada attığı sloganlar nedeniyle Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde dövüldü 17 Kasım günü meydana gelen olayda aldığı darbeler sonucunda hafif şekilde yaralanan Fehmi Çetiner'in vücudundaki yara ve darp izleri ile ilgili olarak cezaevi revirinde tutanak tutuldu.

Urfa E Tipi Cezaevi'nde kalan 26'sı kadın 56 tutuklu, baskıların sona ermesi ve yaşam koşullarının düzeltilmesi isteğiyle 24 Aralık günü açlık grevine başladı. Açlık grevindeki tutuklular tarafından yapılan açıklamada, cezaevinde 12 Eylül dönemindekilere benzer kuralların uygulamaya sokulmak istendiği belirtilerek, "Her türlü yasal başvuru, baskı, yasaklama, hak gaspı ve sürgünle yanıtlanmaktadır. İdare, bizlere karşı intikam yaklaşımı içindedir. Gardiyanlardan oluşan bir ekip cezaevinde terör estirmekte, özellikle bayan tutuklular üzerinde onur kırıcı ve insanlık dışı baskılar uygulanmaktadır" denildi. Urfa Cezaevi'ndeki açlık grevi 1993 yılının ilk günleri içinde devam ediyordu.

BASIN ve DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

1992 yılı, kültür yaşamı ile basın, düşünce ve inanç özgürlüğü açısından da olumlu geçmedi. Oysa 1991'in sonu ile 1992'nin ilk günleri içinde alınan bazı olumlu kararlar, kamuoyunda, "basın ve düşünce özgürlüğü üzerindeki baskı ve sınırlamaların büyük ölçüde azaltılabileceği" izlenimini uyandırmıştı. Koalisyon hükümetinin göreve başladığı bu günler içinde, Kültür Bakanlığı'na bağlı kütüphanelerdeki "yasak yayın uygulamasına" son verilmiş, bazı sanat eserlerine ve sanatçılara daha önceki dönemlerde konulan yasaklamalar kaldırılmış, Bakanlar Kurulu tarafından bugüne kadar yaklaşık 700 kadar yayınlara ilgili olarak verilmiş olan yasaklama kararları iptal edilmişti.

Yine aynı günler içinde, Kürtçe yayınlar üzerindeki yasaklar tamamen kaldırılmış, Kürtçe kasetlerin özgürce piyasaya çıkmasına ve satılmasına olanak tanınmış, 12 Eylül askeri darbesinden sonra düşünceleri nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkartılan ve mallarına el konulan 227 kişiye, bu hakları geri verilmişti. Ancak alınan tüm bu kararlar yıl içinde yaşanan saldırı ve ihlaller nedeniyle bir anlam ifade etmedi. Bir yıl içinde öldürülen gazetecilerin sayısı son 30 yılda öldürülenlerin toplam sayısına ulaştı. Gazeteciler, yazarlar hakkında onlarca yıla varan hapis, milyarlarca liraya varan da para cezaları istemiyle davalar açıldı.

a)- Öldürülen gazeteciler

1992 yılı içinde 12'si Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere toplam 13 gazeteci, kimlikleri bilinmeyen kişilerin silahlı saldırıları sonucunda öldürüldü. (1988 ile 1992 arasındaki 3 yıllık sürede toplam 4 gazeteci öldürülmüştü) Bir gazeteci de uğradığı silahlı saldırı sonucunda felç oldu. Öldürülen gazetecilerin katilleri bulunamadığı gibi kimlikleri de ortaya çıkartılmadı. Ayrıca bu konuda ciddi bir çaba da gösterilmedi. Katiller bir kenara bırakılarak, öldürülenlerin geçmişteki siyasal faaliyetleri ve haklarında açılan dava ya da soruşturmalar gündeme getirildi. Öldürülen gazetecilerin "militan" olduklarından bahsedilerek yeni cinayetlerin yolu açıldı. Başbakan Süleyman Demirel, ga-

zetecilere yönelik silahlı saldırılara ilişkin olarak Ağustos ayı içinde verdiği bir demeçte, "Bize gelen bilgiler farklı. Öldürülenler bildiğimiz anlamda gazeteci değil. Gazeteci kılığında militanlar. Birbirlerini vuruyorlar. Aralarında hesaplaşma var" diyerek yeni cinayetlere cesaret veren bir tavır içine girdi.

01)- Halit Güngen (24)

2000'e Doğru dergisinin Diyarbakır muhabiri Halit Güngen, derginin Diyarbakır'daki bürosunda 18 Şubat akşamı kimliği belirsiz kişilerce başından vurularak öldürüldü. Halit Güngen'i vuran silahlı kişiler büroya patlayıcı madde atarak kaçtılar. 2000'e Doğru dergisi yöneticilerinden Şule Perinçek, "Dergimizin Hizbullah ve kontr-gerilla ilişkisinin ele alındığı son sayısından sonra Diyarbakır'daki arkadaşlarımızı dikkatli olmaları için uyarımuştuk. Saldırının bu haberle ilgili olması ihtimali yüksektir" dedi. Sosyalist Parti Genel Başkanı Doğu Perinçek de olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, "Devlet, bahar terörüne hazırlanıyor. Diyarbakır Büromuz'daki muhabiri ortadan kaldırarak operasyonu başlattılar. Bu olay operasyonun ilk habercisidir. 2000'e Doğru dergisi hedef haline getirilmiştir" dedi. Bu arada Halit Güngen'in öldürülmesinden sonra 2000'e Doğru dergisinin Diyarbakır'daki ikinci muhabiri Ahmet Sümbül ise polis tarafından bir süre gözaltına tutuldu. 2000'e Doğru dergisi, Halit Güngen'in Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı bomba imha ekibinde görev yapan polisler tarafından öldürüldüğünü öne sürdü. Derginin 16 Ağustos 1992 tarihli sayısında yer alan bu konudaki haberde, kimliği açıklanmayan bir görgü tanığının anlatımlarına yer verildi. Tanığın Halit Güngen'in öldürüldüğü geceye ilişkin anlattıklarının bir bölümü şöyle: "18 Şubat gecesi saat 19.30 sıralarında dergi bürosuna üç kişi geldi. Derginin lambaları yanık olduğu için içerisi olduğu gibi görünüyordu. Gelenler, önce salona girdiler. Sonra çalışma odasına geçtiler. Kısa bir süre kaldıktan sonra tekrar salona döndüler. Biri uzun boyluydu. Birinin boynunda atkı, diğerinin başında ise yün külah vardı. Halit'in elinde dosya ya da kağıt gibi bir şey vardı. Gelenlere göstermek istiyordu. Salondan tekrar çalışma odasına geçtiler. Bir kaç saniye kadar orada kaldıktan sonra Halit'i kolundan tutup salona getirdiler. Bu sırada büronun 10 metre kadar ilerisinde, kırmızı renkli, etrafı kapalı, üzerinde iki merdiven olan bir minibüs park etmişti". Haberde, daha sonra "Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne ait iki kırmızı minibüs bulunduğu ve bu minibüslerden birinin üzerinde merdiven olduğu" belirtilerek, minibüslerin bomba imha ekipleri tarafından kullanıldığı anlatıldı.

02)- Cengiz Altun (24)

Yeni Ülke gazetesinin Batman muhabirlerinden Cengiz Altun, 24 Şubat sabahı Batman'da işine giderken uğradığı silahlı saldırı sonucunda başından vurularak ağır yaralandı. Cengiz Altun, kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirdi. Olay üzerine bir açıklama yapan Yeni Ülke Gazetesi Yayın Koordinatörü Mehmet Oğuz, saldırının "kontr-gerilla" olarak bilinen karanlık güçler tarafından gerçekleştirildiğini belirterek Cengiz Altun'un bir süre önce gözaltına alınarak götürüldüğü Gercüş Jandarma Karakolu'nda "ölümle tehdit edildiğini" bildirdi. Basın Konseyi Başkanı Oktay Ekşi ise Başbakan Süleyman Demirel'e bir telgraf çekerek, "Hükümetiniz göreve başladıktan sonra iki meslektaşımız meçhul canlarının kurşunlarıyla öldü. Karşılaştığımız tablo, hükümet için maalesef başarılı değildir" dedi.

03)- İzzet Kezer (37)

Newroz bayramı sırasında Cizre'deki olayları izleyen Sabah gazetesi muhabirlerinden İzzet Kezer, 23 Mart günü saat 15.00 sıralarında bir polis panzerinden açılan ateş sonucunda başından vurularak öldürüldü. İzzet Kezer'in yanında bulunan diğer gazeteciler, olaydan yara almadan kurtuldular. Ateş açıldığı sırada gazetecilerin ellerinde beyaz bayraklar bulunduğu bildirildi. Olayın görgü tanıklarından gazeteci Abdullah Arısoy, 23 Mart günü öğle saatlerinde aralarında İzzet Kezer'in de bulunduğu bir grup gazeteciyle birlikte çatışma çıkan Dicle mahallesine gittiklerini belirterek şunları anlattı: "Mahallede bir saat kadar evleri gezdik ve otele dönmek için ellerimizdeki beyaz bayraklarla yürümeye başladık. Önü sokağına geldiğimizde, sokağın başını tutan bir polis panzerinden üzerimize ateş açıldı. Bu sırada İzzet yere düştü. Bir eve girdik ve hastaneden ambulans istedik. Polis panzeri, ambulansın sokağa girmesini de engelledi. Daha sonra gelen bir askeri panzer bizi otele götürdü". İzzet Kezer, 25 Mart günü Ankara'da toprağa verildi. İzzet Kezer'in ölümüne yol açan mermi çekirdeği bulunamadığı için otopside sağlıklı bir sonuç elde edilemedi. İzzet Kezer'in öldürülmesine ilişkin olarak açılan soruşturmanın akibeti yıl sonuna değin belli olmadı.

04)- Bülent Ülkü (26)

Bursa'nın Gemlik ilçesinde yayınlanan "Körfez'e Bakış" adlı yerel gazetenin uzun bir süre yazışleri müdürlüğünü yapan Bülent Ülkü 1 Nisan günü Uludağ yakınlarında gözleri bağlı bir şekilde yaralı olarak bulundu. "Dövüldüğü ve başına tabancayla ateş edildiği" belirlenen Bülent Ülkü kaldırıldığı hastanede öldü. Çevresinde "sol görüşlü" olarak tanınan Bülent Ülkü'nün yaklaşık 5 aydır ortalarda görülmediği bildirildi. Yapılan otopsi sonucunda Bülent Ülkü'nün "bileklerinde kelepçe izleri, parmaklarında da mürekkep lekeleri bulunduğu" saptandı.

05)- Mecit Akgün

Mayıs ayı içinde kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Yeni Ülke gazetesinin Nusaybin muhabiri Mecit Akgün 2 Haziran sabahı Nusaybin'e bağlı Çölova köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Bir elektrik direğine asılmış olarak bulunan cesedin üzerine "Hain olduğu için cezalandırıldı" şeklinde "PKK" imzalı bir bildiri bırakıldığı öğrenildi. Yapılan otopsi sonucunda cesedinin bulunduğu tarihten dört gün önce boğularak öldürüldüğü saptanan Mecit Akgün'ün cenazesi, 2 Haziran günü akşama doğru yaklaşık 30 kişinin hazır bulunduğu bir törenden sonra Nusaybin'de toprağa verildi.

06)- Hafız Akdemir (27)

Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır Bürosu muhabirlerinden Hafız Akdemir 8 Haziran sabahı işine giderken Diyarbakır'ın Melik Ahmet caddesinde uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. Hafız Akdemir'in ölümüne yol açan saldırıyı gerçekleştiren 18-19 yaşlarındaki silahlı kişi çevrede bulunanların müdahalesine karşın kaçmayı başardı. Hafız Akdemir, gazeteciliğe başlamadan önce 1984 ile 1991 yılları arasında cezaevinde kalmıştı. Hafız Akdemir'in cenazesi, 9 Haziran günü bekletildiği morgdan polis tarafından alınarak kaçırıldı. Cenaze daha sonra Mardinkapı Mezarlığı'nda gizlice toprağa verildi. Hafız Akdemir'in yakınları olayın yasalara aykırı olduğunu belirterek Cum-

huriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği yetkilileri ise cenaze törenine, "Vedat Aydın'ın cenazesindeki olaylara benzer gerginlikler yaşanmaması" için izin verilmediğini bildirdiler. Hafız Akdemir'in cenazesi, 16 Haziran günü gizlice gömüldüğü mezardan çıkartılarak ailesine teslim edildi. Cenaze, daha sonra polis ablukası altında götürüldüğü Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Sise köyünde toprağa verildi. Cenaze törenine, Hafız Akdemir'in akrabaları ile gazetecilerin dışında başka bir kimsenin katılmasına izin verilmedi.

07)- Çetin Ababay (22)

Özgür Halk dergisinin Batman muhabiri Çetin Ababay, 29 Temmuz akşamı Batman'da kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda başından ağır yaralandı. Çetin Ababay, kaldırıldığı Diyarbakır Tıp Fakültesi Hastanesi'nde 30 Temmuz sabahı yaşamını yitirdi.

08)- Yahya Orhan (30)

Özgür Gündem gazetesinin Gercüş (Batman) muhabiri Yahya Orhan, 31 Temmuz gecesi saat 22.30 sıralarında Gercüş'de uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. Özgür Gündem gazetesinden konuya ilişkin olarak yapılan açıklamada, Yahya Orhan'ın kimliği belirsiz bir kişinin silahlı saldırısına uğradığı ve olay yerinde öldüğü belirtildi. Yahya Orhan'ın öldürülmesi tepkilere neden oldu. Olayla ilgili olarak Özgür Gündem gazetesinden yapılan açıklamada, "Bundan böyle kimse, (Türkiye'de basın özgürlüğü var) demesin. Türkiye'de basın tutsak, gazeteciler namlunun ucundadır" denildi. Türkiye İnsan Hakları Vakfı Genel Sekreteri Mahmut Tali Öngören yaptığı açıklamada genelde gazetecilere, özelde de muhabirlere yapılan saldırıların Özgür Gündem gazetesi üzerinde yoğunlaşmasının anlamlı olduğunu söyledi. Basın Konseyi Başkanı Oktay Ekşi de Başbakan Süleyman Demirel'e gönderdiği protesto telgrafında, koalisyon hükümeti döneminde basına yönelik saldırıların endişe verecek bir biçimde arttığına dikkat çekerek, "Türkiye'de öldürülen gazetecilerin sayısı, dünya uyuşturucu madde ticaretini elinde tutan Colombia'daki Medellin kartelinin ve Yugoslavya'daki Sırp hunharlığının kurbanı olan gazetecileri geride bırakmıştır" dedi. Bu arada Yahya Orhan'a düzenlenen saldırıdan iki saat kadar sonra da Özgür Gündem gazetesinin Batman muhabirlerinden Metin Pekgül'ün kardeşi Celal Pekgül (24) kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü. Celal Pekgül'ün, "ağabeyi Metin Pekgül'e benzetilerek öldürülmüş olabileceği" ileri sürüldü.

09)- Hüseyin Deniz (36)

Özgür Gündem gazetesinin Ceylanpınar (Urfa) muhabiri ve köşe yazarlarından Hüseyin Deniz, Cumhuriyet gazetesinin de bölge muhabirliğini yapıyordu. Hüseyin Deniz, 11 Ağustos günü yaklaşık 2 bin kişinin katıldığı cenaze töreninden sonra Ceylanpınar'da toprağa verildi. Olaydan sonra Hüseyin Deniz'in "öldürülmesine yardımcı olduğu" öne sürülen Nihat Beşkat adlı lise öğrencisi gözaltına alındı, Halil Göv adlı lise öğrencisinin de aranmasına başlandı. Nihat Beşkat, 14 Ağustos günü "olay tanıkları tarafından teşhis edilemediği" için serbest bırakıldı. Bu arada Eylül ayı içinde Ceylanpınar'da, "ilçedeki bazı öldürme ve bombalama olaylarının faili oldukları" iddiasıyla 8 "Hizbullah" yanlısı gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 4'ü daha sonra tu-

tuklandı. Yapılan resmi açıklamada, "tutuklananlardan Mehmet Çatlık'ın, Özgür Gündem gazetesi yazarlarından Hüseyin Deniz'in katili olduğu" öne sürüldü.

10)- Musa Anter (74)

Gazeteci-Yazar Musa Anter, Diyarbakır'ın Seyrantepe semtinde 20 Eylül gecesi saat 20.00 sıralarında uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaşamını yitirdi. Olayda Musa Anter'in yanında bulunan akrabası Orhan Miroğlu (42) da ağır yaralandı. Özgür Gündem ve Yeni Ülke gazetelerinde köşe yazarlığı yapan Musa Anter, yazdığı yazılar ve düşünceleri nedeniyle bir çok kez tutuklanmış ve hakkında çok sayıda dava açılmıştı. HEP'in kurucuları arasında da yer alan Musa Anter, 21 Eylül günü doğum yeri olan Nusaybin'in Eski Mağara köyünde toprağa verildi. Musa Anter'e karşı düzenlenen saldırı sırasında yaralanan Orhan Miroğlu, daha sonra olayı şöyle anlattı: "Musa Anter akrabam olur. Onu eve yemeğe davet etmiştim. Arazisini kiraya vermek istiyordu. O sırada 25-30 yaşlarında bir kişi otele geldi ve bizi araziye kiralamak isteyenlerin evine götürceğini söyledi. Bir arabaya bindik ve Seyrantepe'ye doğru yola çıktık. Bir süre sonra şehir dışına çıktık. (Burada ev yok bizi nereye götürüyorsun?) diye sordum. Bunun üzerine Musa amca da (Gideceğimiz yeri bilmiyorsan bizi niye dolaştırıyorsun?) diye kızdı. Arabayı kullanan kişi özür diledi ve Silvan yoluna doğru geri döndü. Daha sonra bir gecekondü mahallesine geldik ve arabadan indik. Bir süre sonra bir ara sokağa girdik. Arabayı kullanan kişi burada önümüze geçti ve silahını çekerek bize ateş etmeye başladı". Bu arada bir açıklama yapan Yazar Vecihi Timuroğlu, 19 Eylül günü Diyarbakır'da görüştüğü Musa Anter'in kendisine "Beni devlet öldüremedi, MİT de (Milli İstihbarat Teşkilatı) öldüremedi, ama Humeyniciler öldürecek. Beni Hizbullahçılar öldürecek. Her gün ölümle tehdit ediliyorum" dediğini söyledi. Ekim ayı içinde ise bazı yayın organlarında, "Musa Anter'i öldüren kişinin Diyarbakır Siyasi Polis Merkezi'nde görev yapan Seyhan adlı bir polis olduğu" öne sürüldü.

11)- Kemal Aktay

Diyarbakır'ın Hani ilçesine 9 Kasım gecesi baskın düzenleyen PKK militanları, uzun bir süre Türkiye gazetesinin yerel muhabirliğini yapan Kemal Aktay'ı, evinin bodrumunda kurşuna dizerek öldürdü. Kemal Aktay'ın son bir yıl içinde sık sık tehdit edildiği ve işyerinin bombalı saldırıya uğradığı öğrenildi. Türkiye gazetesinin olaydan sonra yaptığı açıklamada ise "Kemal Aktay'ın kendi muhabirleri olmadığı" belirtildi.

12)- Hatip Kapçak

Mardin'in Mazıdağı ilçesinde 18 Kasım akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından bir dükkana açılan ateş sonucunda bazı dergi ve gazetelerin yerel muhabirliğini yapan Hatip Kapçak yaşamını yitirdi. Olayda, Hatip Kapçak'ın yanında bulunan Rihan Aksay ve İsmet Aksay adlı kişiler öldü, Siyamendin Kapan ve Nizamettin Aksay adlı kişiler de ağır yaralandı. Gazeteci Hatip Kapçak'ın son bir yıl içinde "Hizbullah" ile ilgili araştırmalar yaptığı ve bu nedenle sık sık ölümle tehdit edildiği bildirildi. Hatip Kapçak'ın bu araştırmaları sonucunda "Hizbullah"ın Mazıdağı ve çevresindeki örgütlenmesi ile bazı militanları hakkında önemli bilgiler elde ettiği öne sürüldü. 12 Eylül döneminde siyasi bir dava nedeniyle 6 yıl Diyarbakır Cezaevi'nde kalan Hatip Kapçak, cezaevinden çıktıktan sonra Güneş gazetesinin Mazıdağı muhabirliğini üstlenmişti. Güneş gazetesinin kapanması üzerine Hürriyet gazetesi adına

çalışmaya başlayan Hatip Kapçak, öldürülmeden iki ay önce bu görevinden ayrılmıştı. Hatip Kapçak, daha sonra Diyarbakır'da yayınlanan "Söz" adlı yerel gazete ile Gerçek dergisinin Mazıdağı muhabirliğini üstlenmişti. Hatip Kapçak'ın Mazıdağı'ndaki evi de Mayıs ayı içinde kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalanmıştı.

13)- Namık Tarancı (37)

"Gerçek" adlı haftalık derginin Diyarbakır Temsilcisi Namık Tarancı, 20 Kasım sabahı saat 08.00'de Bağlar semtindeki evinden işine giderken uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaşamını yitirdi. Namık Tarancı'nın başına isabet eden üç kurşunla olay yerinde yaşamını yitirdiği ve saldırganların 2 ya da 3 kişi oldukları bildirildi. Saldırı sonrasında bir açıklama yapan Gerçek Dergisi Genel Yönetmeni İsmail Kayhan, "Bir süre önce dergimizin Diyarbakır Bürosu'na gelen bir şahıs, 31. sayımızda yayınlanan (Hizbullahla Görüştük) başlıklı haberle ilgili olarak büro çalışanlarını tehdit etmişti. Aynı şahıs, büromuzdan ayrıldıktan sonra arkadaşlarımız tarafından izlenmiş ve bu kişinin Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne girdiği tespit edilmişti. Namık Tarancı, son olarak 19 Kasım akşamı bürodan çıkmadan önce, telefonla ölümle tehdit edilmişti" dedi. Namık Tarancı, 21 Kasım günü öğle saatlerinde akrabalarının katıldığı cenaze töreninden sonra Mardinkapı Mezarlığı'nda toprağa verildi. Namık Tarancı, 12 Eylül'den sonra yargılandığı TDKP (Türkiye Devrimci Komünist Partisi) davası nedeniyle uzun bir süre cezaevinde kalmıştı.

Bu arada Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır muhabirlerinden Burhan Karadeniz (20), 5 Ağustos sabahı görevine giderken uğradığı silahlı saldırı sonucunda ağır yaralandı. Ensesinden tek kurşunla vurulan Burhan Karadeniz'in belden aşağısı felç oldu. Burhan Karadeniz, 10 Temmuz 1992 tarihinde de Vedat Aydın'ın ölüm yıldönümü nedeniyle Diyarbakır'a gelen HEP milletvekillerini izlerken polis tarafından gözaltına alınmış ve 5 gün gözaltında tutulmuştu. Burhan Karadeniz olaydan sonra tedavi amacıyla Ankara'ya götürüldü. Bir süre Ankara'da tedavi gören Burhan Karadeniz, daha sonra Almanya'ya gönderildi. Burhan Karadeniz, Almanya'daki tedavisinin bitmesinden sonra Aralık ayının ortalarında Türkiye'ye döndü ve Özgür Gündem gazetesindeki görevine devam etti. Burhan Karadeniz, vurulma anını ve daha sonra yaşadıklarını Özgür Gündem gazetesinde şöyle yazdı:

"Sıcak bir Ağustos sabahıydı. Keyifle tutturduğum ıslıkla adımladım mahallemin uzun, geniş sokağını. Kuş ve çocuk cıvıltıları arasında yeni bir güne başlamanın olağan telaşı yaşıyordum. Evden 50 metre kadar sonraydı, yere yıkıldı bedenim. Elimde sıkı sıkıya kavradığım haber notları bir yanıma saçılırken, boynumdan akan kan diğer yanıma süzülürdü. Korku, merak ve telaşla harmanlanan yüz ifadeleriyle insanlar çevirdi etrafımı. Çığlık çığlığa sesler yükseldi arkamdan. İşte o an yüzyıllardır süregelen ihanetin hain kurşununa hedef olduğumu anladım. Bir tiyatrodaki final sahnesini oynayan oyuncu gibi hissettim kendimi. Ölümle yaşam arasındaki o ince noktadaydım. Son sözlerimi söylerken Cengiz'i, Yahya'yı, Hafız'ı düşündüm. Rahatlamış ve mutlu hissettim kendimi. (...)

Tedavi için Ankara'ya, sonra Almanya'ya gittim. Aynı yoğun ilgi oralarda da devam etti. Siyasi partiler, sendikalar, kültür dernekleri, demokratik kitle

örgütleri hep yanımdaydı. Almanya'da bölük bölük insanlar geldi. Hiç yalnızlık çekmedim, daha doğrusu yalnız kalmaya hiç fırsat bulamadım. Almanya'da yaşayan Türklere yayın yapan bir televizyon kuruluşu benimle röportaj yaparak "Burada yaşayan Türklere söylemek istediğin bir şey var mı?" diye sordu. Ziyarettime gelenlerin hepsinin Kürt olduğunu, hiç Türk ziyaretçimin olmadığını, oysa kavganın halkların kardeşliği adına olduğunu söyledim. Program yayımlandıktan sonra bu kez ziyarettime gelen konuklarımın çoğu Türktü. Bizleri çok sevdiklerini, evlerinde misafir etmek istediklerini söylüyorlardı. Çevre illerden telefon açanlar da vardı.

Tedavi bittikten sonra doktorlar artık yürüyemeyeceğimi söylediler. Oysa şimdi ben mesleğimin bana verdiği engin onurla, yere sapasağlam basarak kararlı adımlarla yürüyorum. Ben şimdi beynim ve yüreğimle yürüyorum".

Olğanüstü Hal Bölgesi'nde yılın son iki ayı içinde gazetecilerin yanı sıra Özgür Gündem, 2000'e Doğru, Yeni Ülke, Azadi ve Gerçek gibi yayın organlarını satan ya da dağıtan görevliler de kimlikleri belirsiz kişilerin kurşunlarına ve saldırılarına maruz kaldı. Van'da 4, Diyarbakır, Urfa ve Bingöl'de ikişer, Elazığ ve Mazıdağı'nda ise birer olmak üzere toplam 12 gazete bayii yakılarak ya da bombalanarak tahrip edildi. Ayrıca, Diyarbakır ve Van'da gazete dağıtımında kullanılan iki kamyon yakıldı. Saldırıların sonucunda, sözkonusu yayın organların (kimi zaman tüm gazetelerin) bölgedeki dağıtımı durdu. Bunun üzerine yayın organları kendi olanaklarıyla dağıtım yapmaya başladılar. Ancak saldırıların ardı arkası kesilmedi. Özgür Gündem gazetesinin dağıtımını üstlenen üç kişi kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü.

Diyarbakır'da gazete bayiiği yapan Coşkun Daloğlu (60) adlı kişi, Kasım ayı içinde "bazı yayın organlarını satmaması için" tehdit edildi. Sık sık yapılan tehditlere karşın yayın organlarını satmayı sürdüren Coşkun Daloğlu, 20 Kasım gecesi evine giderken kimliği belirsiz kişiler tarafından dövülerek, yaralandı.

Özgür Gündem gazetesinin Batman il merkezindeki dağıtımını üstlenen Halil Adanır (32) adlı taksi şoförü, 21 Kasım günü kimliği belirsiz üç kişi tarafından arabasıyla birlikte yakılarak öldürüldü. Halil Adanır, öldürülmeden önce, gazete dağıtımından vazgeçmesi için bir kaç kez tehdit edilmişti.

Diyarbakır'daki gazete bayiiçilerine Özgür Gündem gazetesi dağıtan bir araca, 23 Kasım günü sabah saatlerinde İnönü Caddesi'nde kimliği belirsiz üç kişi tarafından ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Özgür Gündem gazetesi çalışanlarından Hasan Özgün yaralandı. Arabada bulunan gazeteci Mehmet Şenol ise olaydan yara almadan kurtuldu. Mehmet Şenol ve Hasan Özgün, olaydan sonra arabada bulunan bir tabanca nedeniyle polis tarafından gözaltına alındı. Mehmet Şenol ve Hasan Özgün, 24 Kasım günü serbest bırakıldı.

Diyarbakır kent merkezinde faaliyet gösteren toplam 87 gazete bayii, "bazı yayınları satmamaları için sürekli olarak tehdit edildiklerini" belirterek, can güvenliklerinin sağlanmasını istediler. 30 Kasım günü Diyarbakır'da bir basın toplantısı düzenleyen gazete bayiiçileri, gerekli önlemler alınmadığı takdirde gazete satmaktan vazgeçeceklerini bildirdiler.

Diyarbakır'ın İnönü caddesinde gazete bayiiği yapan Kemal Ekinci adlı kişi, 15 Aralık günü Saraykapı semtindeki evinden çıkarken uğradığı silahlı

saldırı sonucunda yaşamını yitirdi. Kemal Ekinci'nin bir süredir Özgür Gündem ve Yeni Ülke gazeteleri ile 2000'e Doğru dergisi başta olmak üzere bazı yayımları satmaması için tehdit edildiği bildirildi. Kemal Ekinci, gazete satışlarının engellenmesini protesto için 30 Kasım günü Diyarbakır'da düzenlenen basın toplantısında gazete bayilerinin sözcülüğünü üstlenmişti.

Özgür Gündem gazetesinin Nusaybin'deki dağıtımını üstlenen Lokman Gündüz (20) adlı özürü genç, 31 Aralık sabahı Kışla mahallesinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda yaşamını yitirdi. Lokman Gündüz'ün gazete dağıtmaya, öldürüldüğü gün başladığı öğrenildi.

b)- Basına yönelik fiili saldırılar

13 gazetecinin öldürüldüğü, bir gazetecinin de sakat kaldığı 1992 yılı içinde kamu görevlilerinin basına yönelik fiili saldırıları da devam etti. TİHV'nin belirlemelerine göre, 26 ayrı olayda, toplam 56 gazeteci, görev yaptıkları sırada kamu ya da güvenlik görevlilerinin tekmeli, küfürlü, coplu saldırılarıyla karşılaştı. (1991 yılında 24 ayrı olayda toplam 52 gazeteci saldırıya uğramıştı) Çok sayıda gazeteci gözaltına alındı ya da tutuklandı. Gözaltına alınan gazeteciler açısından Özgür Gündem gazetesi (28) ile Mücadele dergisi (37) ilk sırayı aldı. Ayrıca gazetecilere ve basın kuruluşlarına yönelik bombalı-silahlı saldırılar yaşandı.

Muş'un Bulanık ve Malazgirt ilçelerinde Ocak ayı içinde yapılan operasyonlarda gözaltına alınanlar arasında Yeni Ülke gazetesinin Bulanık muhabiri Ali Cihat Ünlü ile Malazgirt muhabiri Rıfki Turan da yer aldı.

Hürriyet gazetesinin Erzurum Bürosu, Tempo dergisinde yayınlanan bir fotoğrafı protesto eden bir grup tarafından 21 Ocak günü taşlandı. Polis, olaya uzun bir süre müdahalede bulunmadı. Gösteriyi görüntülemek isteyen bazı gazeteciler de polislerce tartaklandı.

24 Ocak günü Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı'nın önünde öğrencilerin yaptığı gösteriyi izleyen Günaydın gazetesi muhabiri Suat Toktaş, dövülerek bir polis minibüsüne bindirildi. Dövülen gazetecinin elindeki filmlere el konuldu ve fotoğraf makinası da kırıldı.

İstanbul Cağaloğlu'nda, bir nakliyat şirketinde 29 gündür direniş yapan işçileri desteklemek amacıyla 3 Şubat günü yapılan gösteriyi izleyen üç gazetecinin fotoğraf makinelerindeki filmler polisler tarafından zorla alındı.

"Emeğin Bayrağı" dergisinin İstanbul'daki bürosu 6 Şubat günü polis tarafından basıldı. Baskın sırasında büroda bulunan ve derginin yazarları müdürü Nazım Taban'ın da aralarında bulunduğu 8 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alındıktan sonra Siyasi Polis Merkezi'ne götürülen dergi çalışanları, aynı günün akşamı serbest bırakıldılar.

İstanbul'da uğradıkları silahlı saldırı sonucunda ölen 3 emniyet görevlisi için 4 Şubat günü düzenlenen cenaze töreninde yapılan gösterileri izleyen gazeteciler polisler tarafından engellendi. Adana Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü'ne Devrimci Sol militanlarının düzenlediği saldırıda ölen Özer Özkaya adlı polis için 7 Şubat günü Adana'da yapılan cenaze törenindeki olayları izleyen bazı gazeteciler de polis tarafından dövüldü. Dövülen gazetecilerden Mehmet Aslan, Arap Filiz ve Tarık Akcan yaralandı.

İstanbul DGM Başsavcısı Yaşar Günaydın ile koruma polisi ve makam şöförünün 8 Şubat 1992 tarihindeki cenaze törenleri sırasında 300 kişilik bir polis grubunun yaptığı gösteriyi görüntülemek isteyen gazetecilerden Musa Ağacık, İnci Hüküm, Yahya Koçoğlu ve Bahri Kayaoğlu gözaltına alındı. Bir saat gözaltında tutulan gazetecilerin fotoğraf makinelerindeki filmler de polisler tarafından yakıldı.

Devrimci Gençlik dergisinin yazarları müdürü Levent Yanlık, 12 Şubat 1992 tarihinde polis tarafından İstanbul'da gözaltına alındı. Levent Yanlık 21 Şubat günü serbest bırakıldı.

Güneş gazetesinin Siirt Muhabiri Nizam Özekinci'nin Siirt'teki fotoğraf stüdyosu, 22 Şubat gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalanarak tahrip edildi.

Yeni Ülke Gazetesi Yayın Yönetmeni Hüseyin Aykol, Başbakan Süleyman Demirel'e bir mektup göndererek 25 Şubat gecesi Diyarbakır'da asker ve özel timlerin saldırısına uğradıklarını bildirdi. Batman Muhabiri Cengiz Altun'un cenazesinden dönerken meydana gelen olayda ciddi biçimde dövüldüklerini ve ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kaldıklarını anlatan Hüseyin Aykol, saldırıya uğrayan gazetecilerinin sayısının "11" olduğunu söyledi. Bu arada Şubat ayının son günlerinde Yeni Ülke gazetesinin Hani (Diyarbakır) muhabiri Ali Rıza Akyol ile Mardin muhabiri Tahsin Acay polis tarafından ayrı ayrı gözaltına alındı. Ali Rıza Akyol, daha sonra tutuklandı.

Kürtçe ve Zazaca olarak basılan "Rojname" adlı gazeteyi yayına hazırlayan Doz Yayınevi, 26 Mart akşamı polis tarafından basıldı. Yayınevinin "silah ve bomba saklandığı" şeklindeki asılsız ihbar nedeniyle basıldığı bildirildi. Yapılan arama sonucunda yayınevinde bir suç unsuruna rastlanmadı.

Gaziantep'de yayınlanan "Sabah" adlı yerel gazetenin sahibi Aykut Tuzcu'nun otomobili 27 Şubat sabahı bombalandı. Yerleştirilen bombanın tahrip gücünün az olması nedeniyle otomobilde ve çevrede önemli bir hasar meydana gelmedi. Aykut Tuzcu, "Kimseden şüphelenmiyorum. Neden yaptıklarını da bilmiyorum" dedi.

Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin Ankara'daki Çankaya İlçe Merkezi'nin "işgal edileceği" şeklindeki bir istihbarat üzerine ilçe merkezine giden Günaydın gazetesi muhabirleri Murat Koç, Bekir Daşçı ve Galip Rıdvanoglu polis tarafından tartaklandı. 30 Mart günü meydana gelen olay sırasında suratına telsizle vurulan Murat Koç, hafif şekilde yaralandı.

Konya'da yayınlanan "Yeni Meram" adlı yerel gazetenin yazarlarından Mustafa Muzaffer Tıgloğlu, 1 Nisan günü kimliği belli olmayan 4 kişinin saldırısına uğradı. Olay sırasında dövülen ve göğsü ile bacağından bıçaklanan Mustafa Muzaffer Tıgloğlu hastaneye kaldırıldı.

"Gerçek" adlı haftalık haber dergisinin muhabirlerinden Sadık Güleç, ev baskınları sırasında öldürülen Devrimci Sol militanları için 21 Nisan günü İstanbul Karacaahmet Mezarlığı'nda düzenlenen cenaze töreni sırasında polis tarafından gözaltına alındı. Sadık Güleç, 4 gün sonra serbest bırakıldı.

Ankara'da Hipodrum Meydanı'nda 1 Mayıs günü yapılan gösteriyi izleyen Anadolu Ajansı muhabiri Abdurrahman Antakyalı polis tarafından dövüldü ve

fotoğraf makinası kırıldı. İstanbul'daki 1 Mayıs mitinginden sonra yürüyüş yapmak isteyenlerin toplanarak dağıtılmalarını görüntüleyen Cumhuriyet gazetesi muhabiri Suat Kozluklu ile Gerçek dergisi muhabiri Ayla Önder'in de filmlerine el konuldu.

Sabah gazetesinin İstanbul Güneşli'deki tesislerine, 5 Mayıs gecesi kimlikleri belirsiz kişilerce silahlı ve bombalı saldırı düzenlendi. Ölen ve yaralananın olmadığı saldırı maddi hasara yol açtı. Saldırının sorumluluğunu "Türkiye Komünist Emek Partisi (TKEP)" adlı örgüt üstlendi.

Özgür Gündem gazetesi muhabirlerinden İrfan Uçar, 6 Mayıs günü görüşmeye gittiği bir avukatın İstanbul'daki bürosunda gözaltına alındı. Bir hafta gözaltında kalan İrfan Uçar, serbest bırakıldıktan sonra gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Aynı gün İzmir'de ise Nisan ayının son günleri içinde gözaltına alınan Yeni Demokrasi dergisinin İzmir temsilcisi Ali Haydar Umut, DGM tarafından tutuklandı.

Adana'da da sol eğilimli dergi temsilcilerinin, Özgür Gündem gazetesi muhabiri Hafız Akdemir'in öldürülmesini protesto için 10 Haziran günü yaptıkları yürüyüş sırasında 10 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 5 gün sonra serbest bırakıldı.

9 Memur sendikasının yöneticileri tarafından 16 Haziran'da İstanbul'dan başlatılan yürüyüşün 22 Haziran günü Ankara'da sona ermesi sırasında çıkan olayları izleyen, Özgür Gündem gazetesi muhabiri Kazım Özdoğan ve Sabah gazetesi muhabiri Canan Temelkaya polis tarafından dövüldü.

Özgür Gündem gazetesinin Nusaybin muhabiri Vahap Aslan, 19 Haziran günü evinden gözaltına alındı. Daha sonra Mardin Emniyet Müdürlüğü'ne gönderilen Vahap Aslan, 26 Haziran'a kadar gözaltında tutuldu. Vahap Aslan, serbest bırakıldıktan sonra gözaltında işkence gördüğünü açıkladı.

Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır muhabirleri Mehmet Şenol ile Rauf Yıldız 24 Haziran günü üç saat süreyle gözaltında tutuldu. Polislerin yapmak istediği aramaya karşı çıktıkları için gözaltına alınan gazetecilerin Siyasi Polis Merkezi'nde "ölümle tehdit edildikleri" bildirildi.

Özgür Gündem gazetesinin Cizre muhabirleri Abdullah Arısoy, Sait Arısoy ve Ali Komak 1 Temmuz günü sabaha karşı evlerini basan polisler tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınan gazetecilerden Sait Arısoy bir gün sonra, Cizre ve Şırnak Emniyet Müdürlükleri'nde 15 gün sorgulanan Abdullah Arısoy ile Ali Komak ise 16 Temmuz günü serbest bırakıldı. Abdullah Arısoy ve Ali Komak, gözaltında kaldıkları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. İki gazeteci hakkında 19 Temmuz günü ise bu kez, gıyabi tutuklama kararı verildi ve iki gazetecinin de aralarında bulunduğu 13 kişi hakkında 10 yıldan az olmamak üzere hapis cezası istemiyle dava açıldı. Gıyabi tutuklama kararları, davanın Diyarbakır DGM'de 11 Eylül günü yapılan ilk duruşmasında kaldırıldı.

İstanbul Küçükyalı'da 10 Temmuz sabahı polis ekipleri tarafından yapılan bir aramada, bindiği araba içinde bazı kitaplar bulunan Emegün Bayrağı dergisinin yazıişleri müdürü Nazım Taban ile üç arkadaşı gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar öğle saatlerinde serbest bırakıldı.

Havaalanına gazete götüren Özgür Gündem gazetesine ait bir araç 12 Temmuz günü saat 16.30 sıralarında İstanbul Ataköy'de polis tarafından durduruldu. Yol kontrolü yapan resmi polislerin durdurduğu arabada bulunan Gökhan Kürüm ve Cafer Yıldız adlı görevlilerin önce kimlikleri kontrol edildi. Gazete görevlileri daha sonra ortaya çıkan üç sivil polis tarafından dövüldü. Gökhan Kürüm ve Cafer Yıldız'ı döven polisler, arabanın içinde bulunan gazetelerin büyük bir bölümünü de yırttı. "Siyasi Polis Merkezi'nde görev yaptıkları" bildirilen üç polis hakkında soruşturma açıldı.

Vedat Aydın'ın ölüm yıldönümü nedeniyle düzenlenecek toplantılara katılmak üzere 9 Temmuz günü Diyarbakır'a giden HEP milletvekillerini izleyen Özgür Gündem gazetesi muhabiri Burhan Karadeniz ile Gerçek dergisi muhabiri Fahri Özlahlan gözaltına alındı. 15 Temmuz günü serbest bırakılan gazetecilerden Burhan Karadeniz, gözaltına alındıkları ilk gün, polisler tarafından dövüldüklerini ve fotoğraf makinalarının kırıldığını söyledi.

Özgür Gündem gazetesi Urfa muhabiri Bayram Balcı, Doğru Yol Partisi Urfa İl Merkezi'nde protesto gösterisi yapan bir grubun fotoğraflarını çekerken saldırıya uğradı. Bayram Balcı, 18 Temmuz günü meydana gelen olaydan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na yaptığı suç duyurusunda, "İl merkezinde, DYP yöneticilerinden Ali Seyhanhoğlu'nun talimatıyla partililer tarafından dövüldüm. Fotoğraf makinemdeki filmlere el konuldu ve görev yapmam engellendi. Suçluların cezalandırılmasını istiyorum" dedi.

İstanbul'un Beyoğlu semtinde 21 Temmuz günü belediye işçileri tarafından yapılan bir protesto gösterisini izleyen Gerçek dergisinin muhabirleri Metin Göktepe ve İlkey Demir polis tarafından gözaltına alındı. Gerçek dergisinden yapılan açıklamada, İlkey Demir ve Metin Göktepe'nin gözaltına alındıkları sırada polisler tarafından dövüldüğü belirtildi. Bu arada Özgür Gündem gazetesinin Tunceli muhabirlerinden Ali Doğan da aynı gün polis tarafından bir süre gözaltında tutuldu.

Halkın Emek Partisi milletvekillerinin 25 Temmuz günü Mardin'de yaptığı incelemeleri izleyen Özgür Gündem gazetesi muhabirleri Bahattin Özen ve Ayten Aydın polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltında buldukları sırada, çektikleri fotoğraflara da el konulan gazeteciler, iki saat sonra serbest bırakıldı. Her iki gazeteci, polisler tarafından "gazetecilik yapmamaları için" tehdit edildiklerini bildirdiler. Bahattin Özen, aynı akşam bir kez daha gözaltına alındı.

Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde bulunan Arkadaş Kitabevi, 23 Temmuz günü öğle saatlerinde "21 A 0199" plakalı araçla ilçeye gelen 7 özel tim görevlisi tarafından basıldı. Baskın sırasında dövülen kitabevi sahiplerinden gazeteci Ümit Öztürk yüzünden hafif şekilde yaralandı. Bazı kitap, dergi gazeteleri yerlere atarak yırtan özel tim görevlileri, kitabevinin vitrin camı da kırdılar. Ümit Öztürk, olaydan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunarak özel tim görevlilerinin cezalandırılmasını istedi.

Özgür Gündem gazetesinin sahibi Yaşar Kaya'ya pasaport verilmedi. Kendisine pasaport verilmemesi için yasal bir engel bulunmadığını belirten Yaşar Kaya, "Ben hakkım olanı talep ediyorum. Pasaportumu alamazsam dava açacağım. Bu uygulama kişi olarak bana değil, Gündem gazetesine yöneliktir." dedi. Tepkiler üzerine, Yaşar Kaya'nın pasaport engeli kaldırıldı.

Ankara'da Temmuz ayı içinde siyasi polis tarafından düzenlenen operasyonlar sırasında gözaltına alınan Özgür Halk dergisinin Ankara temsilcisi Medeni Ayhan, gözaltında kaldığı süre içinde baskı gördüğünü ve hakarete uğradığını açıkladı.

"Azadi" adlı haftalık gazetesinin İzmir'in Dikili ilçesindeki festival sırasında açtığı stand 5 Ağustos gecesi kimliği belirsiz kişilerce tahrip edildi.

Hürriyet gazetesinin İstanbul Güneşli'deki tesislerine 15 Ağustos günü kimliği belirsiz 3 kişi tarafından otomatik silahlarla ateş açıldı. Ölen ya da yaralananın olmadığı saldırı sonucunda tesislerde maddi hasar meydana geldi. Saldırının sorumluluğunu "TKEP-Leninist (Türkiye Komünist Emek Partisi" adlı örgüt üstlendi.

Tatvan'da 15 Ağustos günü polis tarafından gözaltına alınan Özgür Halk dergisinin Tatvan temsilcisi Şeyhmus Günüş, gördüğü işkenceler sonucunda kaburga kemiklerinin kırıldığını ve iç kanama geçirdiğini açıkladı. Tatvan Devlet Hastanesi'nde bir süre tedavi gören Şeyhmus Günüş, "Sabah bürome gelen 9 sivil polis tarafından gözlerim bağlanarak ve tartaklanarak gözaltına alındım. Önce bilmediğim bir yere gittik. Ardından da Tatvan yakınlarındaki mülteci kampındaki karakol olarak kullanılan binaya götürüldüm. Burada, akla gelebilecek her türlü işkenceyi uyguladılar. Zorla soydular ve bir silahın namlusunu makatıma soktular" dedi.

İstanbul Küçükarmutlu'daki gecekondu bölgesinde, gecekondu yıkımlarını protesto için semt halkı tarafından 17 Ağustos günü düzenlenen toplantıyı izleyen Özgür Gündem gazetesi muhabirleri Nuray Kalcı ve Naki Eriki ile Mücadele dergisi muhabiri Murat Özdemir gözaltına alındı. Gözaltına alınan gazeteciler, iki saat sonra serbest bırakıldı.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Şırnak'ta yaptığı incelemeleri izleyen Sabah gazetesi muhabirlerinden Ramazan İmrağ, Cizre'ye dönerken, özel tim görevlileri tarafından gözaltına alındı ve dövüldü. Serbest bırakıldıktan sonra Cizre'ye gelen Ramazan İmrağ, bir süre hastanede tedavi gördü. Ramazan İmrağ'ın çektiği fotoğraflar nedeniyle gözaltına alındığı ve fotoğraf makinasının kırıldığı bildirildi.

Özgür Gündem gazetesinin Adana Bürosu muhabirlerinden İhsan Kurt, 26 Ağustos günü görevli olarak gittiği adliyede polis tarafından gözaltına alındı. Gereksiz olarak gözaltına alınan İhsan Kurt, 28 Ağustos günü serbest bırakıldı. İhsan Kurt, 12 Ekim günü de ikinci kez gözaltına alındı. Bu sefer 8 gün gözaltında tutulan İhsan Kurt, serbest bırakıldıktan sonra gözaltında bulunduğu süre içinde baskı ve kötü muamele gördüğünü açıkladı.

İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği'nin İstanbul'daki genel merkezinin 1 Eylül günü yapılan açılış törenine katılan ve aralarında Özgür Gündem gazetesi muhabirleri Mustafa Çetinkaya ile Emine İnce'nin de bulunduğu 32 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldı. Özgür Gündem gazetesinin Çukurca (Hakkari) Muhabiri Şaban Parlak ise 9 Eylül günü mahkeme tarafından tutuklandı. Şaban Parlak, 25 Ağustos günü Çukurca'da meydana gelen olaylardan sonra gözaltına alınmıştı.

Mücadele dergisinin Adana Bürosu muhabirlerinden Ahmet Öztürk, Eylül ayı içinde gözaltında tutulduğu Adana Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı. Adana Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Ahmet Öztürk'e gönderildiği Adli Tıp Kurumu'ndan "7 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

Özgür Gündem gazetesi ile Özgür Halk ve Gerçek dergilerinin İzmir büroları 18 Eylül günü polis tarafından basılarak arandı. Dergi bürolarının, İzmir DGM Savcılığı'nın 31 Ağustos 1992 tarihinde verdiği karar uyarınca arandığı bildirildi. Aranan dergi bürolarında bulunan bazı gazete ve dergilere el konuldu. Basılan bürolardan gözaltına alınan olmadı. Özgür Halk ve Newroz dergilerinin Diyarbakır'daki büroları da aynı gün öğle saatlerinde polis tarafından basılarak arandı. Baskınlar sonucunda dergi bürolarında bulunan Nurettin Maçın, Remzi Bilget, Hüseyin Bora ve Güzel Ak adlı kişiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 24 saat sonra serbest bırakıldı.

Newroz dergisinin Gaziantep Bürosu 3 Ekim akşamı polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda büroda bulunan Sait Yıldırım ve Halil Türkmen adlı kişiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldı. Hedef dergisinin İstanbul'daki bürosu da 6 Ekim Salı günü polis tarafından basılarak arandı. Baskın sonucunda derginin yazışları müdürü Aslı Güneş ile Elanur Kaya, Elvan Aslan, Mehmet Deregeç, Ali Kaya Öner, Ali Aslan ve Alaattin Özdemir adlı kişiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Aslı Güneş daha sonra tutuklandı.

Özgür Gündem gazetesi muhabirlerinden Mehmet Aktaş, 8 Ekim gece yarısı, evine kapısını kırarak giren polisler tarafından üç kardeşiyle birlikte gözaltına alındı. Mehmet Aktaş 10 Ekim günü serbest bırakıldı. Mehmet Aktaş serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada gözaltına alındığı sırada polisler tarafından dövüldüğünü, götürüldüğü Siyasi Polis Merkezi'nde ise kötü muamele ve hakaretle karşılaştığını söyledi. Mehmet Aktaş ile birlikte kardeşleri Hatice, Cafer ve Musa Aktaş da serbest bırakıldı.

2000'e Doğru dergisinin Diyarbakır muhabirlerinden Ahmet Sümbül, kardeşi Mehmet Sümbül ile birlikte gözaltına alındı. Ahmet Sümbül'ün "evinde bulunan ruhsatsız silah" nedeniyle gözaltına alındığı öğrenildi. Sürekli ölümle tehdit edilen Ahmet Sümbül'ün ruhsatlı silah almak için Diyarbakır Valiliği'ne yaptığı başvurulara olumlu yanıt verilmemişti. "Tabancayı can güvenliği nedeniyle bulundurduğunu" savunan Ahmet Sümbül daha sonra tutuklandı ve yaklaşık bir ay cezaevinde kaldı.

Azadi gazetesinin Ağrı muhabiri Mustafa Işık, 13 Ekim geceyarısı evini basan polisler tarafından Cengiz Taşkın ve Fatih Yalvaç adlı arkadaşlarıyla birlikte gözaltına alındı. Tatvan'da da Özgür Gündem gazetesinin Batman muhabirlerinden Hayrettin Çelik ile eşi Sebahat Çelik (4 aylık hamile) 14 Ekim günü polis tarafından gözaltına alındı. Ağrı ve Tatvan'da gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldı.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 17 Ekim günü İstanbul'da yaptığı geziyi izleyen Meydan gazetesi muhabirlerinden Bahri Kayaoglu, Özal'ın koruma polisleri tarafından dövülerek havuza atıldı.

Mücadele Dergisi Yazışları Müdürü Namık Kemal Cıbaroğlu, 20 Ekim günü yaptığı açıklamada dergilerinin İzmir Temsilcisi Devrim Demir, Kars Temsilcisi Enver İnan ve Elbistan Temsilcisi Ahmet Kırıl'ın tutuklandığını bildirdi. Emegın Bayrağı dergisinin Denizli Bürosu da 25 Ekim günü polis tarafından basıldı. Büroda bulunan bazı kitap ve dergilere el konulan baskın öncesinde ise derginin Denizli temsilcisi ..... gözetlme alındı.

İstanbul'un Sultanahmet semtinde 28 Ekim günü saat 17.00 sıralarında yanmaya başlayan bir çöp kamyonunu görüntülemek isteyen Meydan gazetesi muhabirlerinden Sinan Doker, olay yerine gelen polislerin saldırısına uğradı. Sinan Doker'in tartaklanarak bir polis aracına bindirilmesini engellemek isteyen Meydan gazetesinin Ergün Güven, Bekir Şen ve Eyüp Karasakal adlı üç muhabiri de polisler tarafından dövüldü. Dövülen gazetecilerden Eyüp Karasakal, yüzüne vurulan tabanca kabzasıyla yaralandı. Dövülen ve tartaklanan gazeteciler, olaydan sonra savcılığa suç duyurusunda bulundular.

Mücadele dergisinin Trabzon temsilcisi Nihal Aslantürk, 29 Ekim günü öğle saatlerinde evini basan polisler tarafından gözetlme alındı. Nihal Aslantürk'ün gözetlme alındığı sırada hasta olduğu bildirildi.

Ordu'nun Korgan ilçesinde 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı nedeniyle düzenlenen törenler sırasında çıkan olayları görüntülemek isteyen Türkiye gazetesi muhabirlerinden Metin Akyürek, polis tarafından dövüldü. Polisler tarafından fotoğraf makinası da kırılan Metin Akyürek, bir süre gözetlme tutulduktan sonra serbest bırakıldı. Korgan'daki Cumhuriyet Bayramı törenlerine İmam Hatip Lisesi'nde okuyan kız öğrencilerin "başları örtülü olduğu" için alınmaması, vatandaşlarla güvenlik görevlileri arasında taşlı sopalı çatışma çıkmasına neden olmuştu.

Özgür Gündem gazetesinin Kars muhabirlerinden Birkan Çelik 28 Ekim akşamı evini basan polisler tarafından gözetlme alındı. 15 gün gözetlme kalan Birkan Çelik, serbest bırakıldıktan sonra gözetlme sürekli gözlerinin bağlı tutulması dışında bir hakaret ve baskıya maruz kalmadığını söyledi.

Mücadele Dergisi Eskişehir Temsilcisi Fatma Dağlı ile Eskişehir Özgür Der (Haklar ve Özgürlükler Derneği) Başkanı Nuran Askeri, 2 Kasım gecesi polis tarafından gözetlme alındı. Emegın Bayrağı dergisi muhabirlerinden Naci Uzun ile eşi Hülya Uzun da 6 Kasım günü İstanbul'daki evlerine baskın düzenleyen polisler tarafından gözetlme alındı.

Sivas'ta 5 Kasım günü polis tarafından gözetlme alınan Mücadele dergisi muhabirlerinden Rifat Özgüngör, 9 Kasım günü tutuklandı. Rifat Özgüngör tutuklandıktan sonra, Mücadele dergisinin Sivas temsilcisi Sevinç Kaymak da gözetlme alındı. Mücadele dergisinin Samsun Bürosu da 13 Kasım günü öğle saatlerinde polis tarafından basılarak arandı. Büroda bulunan bazı belgelere el konulan baskın öncesinde derginin Samsun temsilcisi Pervin Tuğhan da polis tarafından evinden gözetlme alındı.

"Taraf" adlı aylık İslamcı derginin sahibi ve yazışları müdürü Kazım Albayrak, 15 Kasım günü İstanbul'da gözetlme alındı. Kazım Albayrak ile birlikte dergi yazarlarından Ünsal Zor'un da gözetlme alındığı öğrenildi. Gözetlme alınanlar daha sonra İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Kazım Albayrak ve

Ünsal Zor, gözaltında işkence gördüklerini ve bu durumun doktor raporlarıyla da kanıtlandığını açıkladılar.

Özgür Gündem gazetesinin Tunceli muhabiri Ali Doğan, görevli olarak gittiği Alturuk köyünden dönerken 15 Kasım günü Tunceli yakınlarında jandarmalar tarafından gözaltına alındı. 17 Kasım günü serbest bırakılan Ali Doğan, gözaltında bulunduğu süre içinde bir jandarma subayı tarafından dövüldüğünü söyledi. Ekim ayının son günleri içinde gözaltına alınan Özgür Gündem gazetesinin Muş muhabiri Samet Yekta ile Diyarbakır muhabiri Haşim Caro da 16 Kasım günü serbest bırakıldı.

Hürriyet gazetesinin Bergama muhabiri Ercan Gürel, Bergama'daki işyerinin önünde taşlı sopalı saldırıya uğradı. 17 Kasım günü meydana gelen olayda başına vurulan sopa darbeleriyle yaralanan Ercan Gürel, İzmir Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi altına alındı. Ercan Gürel'e "yazdığı bir haber nedeniyle Ali Hikmet Özkaldıran ve Veysel Özakıncı adlı iki kişinin saldırıya uğradığı" öne sürüldü.

İstanbul ile Bartın arasındaki yerleşim merkezlerine gazete dağıtımını yapan bir kamyon, 24 Kasım günü sabaha karşı İstanbul'un İkitelli semti yakınlarında kimliği belirsiz üç kişi tarafından durdurularak yakıldı. Saldırının sorumluluğunu "Türkiye Komünist Emek Partisi-Leninist" adlı örgüt üstlendi.

İstanbul DGM'de 11 Aralık günü yapılan TIKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) ile ilgili bir duruşmada, tutukluların yanlarında getirdikleri pankartı açarak slogan atmaları sırasında fotoğraf çekmeye çalışan, Özgür Gündem gazetesi muhabiri İrfan Uçar ile Türkiye gazetesi muhabiri Ferhat Gülver tartaklanarak gözaltına alındı. İki gazeteci, DGM Savcısı tarafından ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldı.

PKK lideri Abdullah Öcalan ile bir görüşme yapan Gazeteci-Yazar Yalçın Küçük, Türkiye'ye döndükten sonra İstanbul Atatürk Havaalanı'nda 25 Aralık akşamı polis tarafından gözaltına alındı. 36 saat sonra serbest bırakılan Yalçın Küçük, gözaltında bulunduğu süre içinde kendisine PKK lideri Abdullah Öcalan ile yaptığı görüşme hakkında sorular sorulduğunu söyledi. Bu arada Yalçın Küçük'ün Abdullah Öcalan ile yaptığı görüşmenin kaydedildiği video bantları ile ses kasetlerine polis tarafından el konuldu. Bant ve kasetlere el konulması, İstanbul DGM'nin verdiği kararlar da onaylandı. DGM kararında, "polis el koyduğu belgelerin Türkiye'nin bütünlüğünü bozmayı hedefleyen propagandayı amaçladığı" öne sürüldü.

c)- Düşünce ve basın özgürlüğüne yoğun baskı

Yetkililerin, "yasak yayın uygulamasına son verilmiştir" şeklindeki pek çok açıklamasına karşın, 1992 yılı içinde 189 gazete ve dergi mahkeme kararıyla toplatıldı. Aynı süre içinde 20 kitap hakkında da toplatma kararı verildi. (1991 yılında 121 gazete ve dergi ile 29 kitap toplatılmıştı). Kitap ve dergiler yine "suç aleti" kabul edilerek müsadere edildi, televizyondan gösterildi. Zaman gazetesi yazarlarından İsmail Okçu (Hekimoğlu İsmail), Emegün Bayrağı dergisinin eski yazarları Şükrü Aksoy ve Ak-Doğuş dergisinin yazarları Sinami Orhan, yazılarından ötürü aldıkları hapis cezaları nedeniyle ce-

zaevine girdi. Gazeteci ya da yazarlara verilen hapis cezalarının toplamı 25 yıl 11 ay 15 gün'e, para cezalarının toplamı ise 5 milyar 976 milyon 800 bin lira'ya ulaştı.

Bilindiği gibi, yaklaşık iki yıl öncesine değin basın ve düşünce özgürlüğünü en çok Türk Ceza Yasası'nın 140., 141., 142. ve 163. maddeleri etkiliyordu. Bu maddeler 1991 yılı içinde 12 Nisan günü yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası" ile kaldırılmıştı. Ancak bu değişikliğin uygulamada önemli bir yarar sağlayamadığı 1992 yılı içinde yaşananlarla bir kez daha ortaya çıktı.

1991 Nisan'ında yapılan düzenlemede, son yıllarda toplatma ya da mahkumiyet kararları için en çok başvuru alan madde olan ve "bölücülük propagandası" olarak tanımlanan Türk Ceza Yasası'nın 142/3. maddesi, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi olarak aynen korunmuştu. 1992 yılı içindeki toplatma kararlarının yaklaşık yüzde 60'ı, mahkumiyet kararlarının da önemli bir bölümü bu madde uyarınca verildi. "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 7. maddeleri de basın ve düşünce özgürlüğünü yok edecek biçimde sık sık uygulandı. Ayrıca basın özgürlüğünün önündeki engellerden TCK'nın 155., 158., 159., 311. ve 312. maddeleri ile Muzır Yasası (vs) yürürlükte olduğundan, bu maddeler uyarınca verilen toplatma, imha, tutuklama ya da mahkumiyet kararlarına da sıkça rastlandı.

Bu arada başta "Terörle Mücadele Yasası" olmak üzere, basın ve düşünce özgürlüğünü engelleyen tüm yasal düzenlemeler yetmemiş olacak ki, Ankara DGM Savcılığı, 1992 yılı içinde Türk Ceza Yasası'nın 141., 142. ve 163. maddelerini yürürlükten kaldıran, 12 Nisan 1991 tarihli düzenlemenin iptali için Anayasa Mahkemesi'nde dava açılmasını istedi. DGM Savcılığı'nın 28 Kasım günü yapılan bir duruşmada gündeme getirdiği bu istek, Ankara DGM tarafından incelemeye alındı. Söz konusu istek, "141., 142. ve 163. maddelerin yürürlükten kaldırılmasının Anayasa'ya aykırı olduğu" gerekçesiyle ortaya atıldı.

Basına yönelik baskılar, yabancı gazetecileri de etkiledi. Habur Gümrük Kapısı'ndan 23 Ekim günü Türkiye'ye giriş yapan Stefan Waldberg adlı Alman gazeteci, yapılan gümrük kontrolü sırasında eşyaları arasında bulunan PKK ile ilgili bazı belgeler nedeniyle gözaltına alındı. Silopi'de bir hafta süreyle sorgulanan Stefan Waldberg, 29 Ekim günü tutuldu. Alman gazeteci hakkında daha sonra Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından "PKK'ya yardım ve kuryelik yaptığı" öne sürülerek, 3 yılla 5 yıl arasında hapis cezası isteğiyle dava açıldı. Alman gazetecinin yargılanmasına 4 Aralık günü Diyarbakır DGM'de başlandı. Duruşmada ifadesi alınan Stephan Waldberg, "Radio Dreyeland" adlı yayın kuruluşu tarafından Türkiye'deki Kürtlerin durumlarıyla ilgili program hazırlamak üzere görevlendirildiğini belirterek, Türkiye'deki incelemelerinden sonra Kuzey Irak'a geçtiğini ve buradaki kamplarda kalan PKK militanlarıyla görüşüğünü anlattı. Stephan Waldberg, "Suç belgeleri olarak gösterilen fotoğraf ve ses bantları, benim PKK militanlarıyla yaptığım röportajlardır" dedi. Stephan Waldberg'in tahliye isteği mahkeme tarafından reddedildi.

Almanya'da faaliyet gösteren televizyon kuruluşları SAT-1 ve ZDF adına çalışan Michael Wilhelm Erger (37) adlı Alman kameraman 23 Kasım akşamı Habur Gümrük Kapısı'ndan Türkiye'ye giriş yaparken gözaltına alındı. Michael

Wilhelm Erger'in Kuzey Irak'ta yaptığı çalışmalar ile ilgili belge ve video kasetleri nedeniyle gözaltına alındığı ve "PKK için kuryelik yapmakla suçlandığı" bildirildi. Alman kameraman ile birlikte tercümanı Yavuz Fersoğlu da gözaltına alındı. Gözaltına alınan Alman kameraman, Newroz bayramı sırasında Cizre'de yaşanan olayları görüntülemiş, ayrıca gazeteci İzzet Kezer'in öldürülüşünü videoya çekmişti. Silopi'de sorgulanan Michael Wilhelm Erger ile Yavuz Fersoğlu 25 Kasım akşamı serbest bırakıldı.

Yazılı basının yanı sıra görsel basın alanında da insan hak ve özgürlüklerine aykırı uygulamalara tanık olundu. Devletin radyo ve televizyonu yıllardır sürdürdüğü "tek yanlı habercilik" anlayışına bu yıl da devam etti. 1991'de o günlerde iktidarda bulunan Anavatan Partisi'nin "yayın organı olmakla" suçlanan TRT, (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) 1992 yılı içinde de koalisyonu oluşturan partilerin (özellikle de Doğru Yol Partisi) sözcüsü gibi bir davranış içine girdi. Bir çok olay, TRT tarafından tek yanlı olarak kamuoyuna yansıtıldı. Özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi ile ilgili haberler, tek yanlı bir anlayışla ve çoğu zaman gerçek dışı şekilde düzenlendi. Özel televizyon kanalları açısından da durum pek farklı olmadı. Özel televizyon kanallarında tek tük rastlanan bazı olumlu programlar ise yetkililerin sert tepkileriyle karşılaştı.

Gazeteci Mehmet Ali Birand ve ekibi tarafından özel bir televizyon (Show TV) için hazırlanan "32. Gün" adlı haber programının 16 Kasım günü yayınlanan bölümünde, PKK liderlerinden Osman Öcalan ile yapılmış bir söyleşi yer aldı. Osman Öcalan, bu söyleşide Türk ordusunun Kuzey Irak'ta düzenlediği hareketla ilgili görüşlerini açıkladı ve o güne kadar yapılan resmi açıklamaların gerçekleri yansıtmadığını savundu. Söyleşi sırasında, yapılan resmi açıklamaları yalanlar biçimde "PKK militanlarının teslim olmadıklarını" ve "silahlarını bırakmadıklarını" ortaya koyan görüntülere de yer verildi. Bu yayını, başta Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş olmak üzere bir çok üst düzey yetkilinin tepkisine yol açtı. Doğan Güreş, daha sonra gazeteci Mehmet Ali Birand'ı Adalet Bakanlığı'na şikayet etti ve hakkında dava açılmasını istedi. Doğan Güreş, başvurusunda, "Programın tek yanlı olduğunu ve karşı görüşlere yer verilmediğini" belirtti.

1992 yılı içinde düşünce ve yazıları nedeniyle en fazla baskıya uğrayan kişi, İsmail Beşikçi oldu. İsmail Beşikçi'nin yazdığı 9 kitap mahkeme kararıyla toplatıldı, hakkında çok sayıda dava ve soruşturma açıldı.

İsmail Beşikçi'nin yazdığı "Bilim Yöntemi", "UNESCO'ya Mektup" ve "Kürt Aydın Üzerine Düşünceler" adlı üç kitap, Şubat ayı başında Ankara DGM tarafından toplatıldı. Toplatma kararı, "kitaplarda bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla ve "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca verildi. Ankara DGM Savcılığı, daha sonra İsmail Beşikçi ile kitapları basan Yurt Yayınevi'nin sahibi Ünsal Öztürk hakkında soruşturma açtı. İsmail Beşikçi ve Ünsal Öztürk, açılan soruşturma nedeniyle 6 Şubat günü ifade verdiler. DGM Savcılığı, ifadesi alınan İsmail Beşikçi'yi daha sonra tutuklanma isteğiyle mahkemeye gönderdi. Ancak bu istek mahkeme tarafından yerinde görülmedi ve İsmail Beşikçi tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

İsmail Beşikçi, toplatılan "UNESCO'ya Mektup" adlı kitabı nedeniyle de 12 Şubat sabahı evine gelen polisler tarafından, Ankara DGM Savcısı Nuh Mete

Yüksell'in emriyle gözaltına alındı. Evi ve eşyaları da aranan İsmail Beşikçi'nin 25 kadar kitabı ile tuttuğu notlara el konuldu. Geceyi Emniyet Müdürlüğü'nde geçiren İsmail Beşikçi 13 Şubat günü serbest bırakıldı. İsmail Beşikçi ile birlikte "UNESCO'ya Mektup" adlı kitabı yayınlayan Yurt Yayınevi'nin sahibi Ünsal Öztürk de gözaltında tutuldu.

Ankara DGM, İsmail Beşikçi'nin toplatılan 9 kitabı nedeniyle, bu kitapları basan Yurt Yayınevi'nin sahibi Ünsal Öztürk'ün 900 milyon lira para cezası ödemesini kararlaştırdı. Mahkeme, bu kararını "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin 2. fıkrası uyarınca açılan davalar nedeniyle aldı. Mahkeme kararında, "cezanın 2 Haziran 1992 tarihine kadar ödenmemesi halinde para miktarının yüzde 50 oranında artırılacağı" belirtildi. İsmail Beşikçi'nin para cezası verilmesine yol açan 9 kitabının adları şöyle: "Ortadoğu'da Devlet Terörü, Kürtlerin Mecburi İskanı, UNESCO'ya Mektup, Başkaldırının Koşulları, Bilim-Resmi İdeoloji-Demokrasi ve Kürt Sorunu, Bilim Yöntemi, Kürt Aydını Üzerine Düşünceler-Zihnimizdeki Karakolların Yıkılması, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Tüzüğü (1927) ve Kürt Sorunu, Doğu Anadolu'nun Düzeni (2)".

Gazetelerin Newroz bayramı ile ilgili yayınlarını kınamak amacıyla 27 Mart günü İstanbul'daki Basın Konseyi'ne siyah çelenk koymak isteyen ve aralarında İsmail Beşikçi'nin de bulunduğu 11 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 30 Mart günü serbest bırakıldı. İsmail Beşikçi ve diğer 10 kişi hakkında açılan dava Aralık ayı içinde beraatle sonuçlandı. Haziran ayı başında İzmir Aliğa'da gerçekleştirilen festival kapsamında düzenlenen kitap fuarında satılan İsmail Beşikçi'ye ait kitapların tamamına polis tarafından el konuldu. El konulan kitaplar daha sonra geri verilmedi.

İsmail Beşikçi hakkında Yurtsever Gençlik dergisinde yayınlanan bir söyleşi nedeniyle dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan dava ile ilgili haber, İsmail Beşikçi'ye 10 Ağustos geceyarısı saat 24.00 sıralarında evine gelen polisler tarafından iletildi. İsmail Beşikçi, 11 Ağustos sabahı ifade vermek üzere polis nezaretinde Ankara DGM'ye götürüldü. Açılan bu davada, İsmail Beşikçi'nin 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

Ocak ayı içinde toplatılan "PKK Üzerine Düşünceler" adlı kitabı nedeniyle hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açılan İsmail Beşikçi'nin yargılanmasına 27 Ağustos günü başlandı. İstanbul DGM'de görülen davanın ilk duruşmasında iddianamesini okuyan Cumhuriyet Savcısı, "devlete karşı verilen silahlı mücadeleyi ve PKK'yı överek bölücülük propagandası yaptığını" öne sürdüğü İsmail Beşikçi'nin 2 yıla 5 yıl arasında hapis, 100 milyon lira da para cezasına mahkum edilmesini istedi. Davada, İsmail Beşikçi ile birlikte sanık olarak yargılanan "PKK Üzerine Düşünceler" adlı kitabı yayınlayan MELSA Yayınevi'nin sahibi Murat İlyas Burak'ın ise 100 milyon lira para cezasına mahkum edilmesi isteniyor.

1992 yılı içinde yaşanan düşünce ve basın özgürlüğüne yönelik baskı tutuklama, yargılama ve mahkumiyetlerle ilgili olarak TİHV'nin saptadığı olaylardan bazıları ise şöyle:

1991 yılı içinde toplatılan "Ahlaksızlar" adlı kitap nedeniyle açılan davada kitabın yazarı Ümit Oğuztan ile kitabı yayınlayan Mehmet Çerçi 40 milyon

500'er bin lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 16 Ocak günü sonuçlanan davada verilen kararda Ümit Oğuztan ve Mehmet Çerçi'nin "toplumdaki genel ahlaka aykırı bir biçimde müstehcen yayın yaptıkları" öne sürüldü.

Ankara DGM Savcılığı'nın gazeteci Deniz Teznel ile avukatlar Bedii Yarayıcı, Murat Demir ve Fethiye Pekşen'in de aralarında bulunduğu 28 kişi hakkında açtığı davaya 17 Ocak günü başlandı. Ankara DGM'de yapılan duruşmada iddianamesini okuyan DGM Savcısı, sanıkların "Devrimci Sol örgütüne üye olduklarını, örgüt adına eylemler yaptıklarını ve örgüte yardım ettiklerini" öne sürdü. Duruşma sonunda 6 aydır tutuklu olan sanıklardan Deniz Teznel, Murat Demir ve Bedii Yarayıcı'nın da aralarında bulunduğu 6'sı tahliye edildi. 1992 yılı içinde de devam eden davada Deniz Teznel'in 10 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor.

1991 yılı içinde İstanbul DGM tarafından toplatılan "Kürt Dosyası" adlı kitap nedeniyle haklarında dava açılan Rafet Ballı, Şerafettin Elçi ve Mehmet Ali Uğur'un yargılanmasına 22 Ocak günü başlandı. İstanbul DGM'de görülen davada üç sanığın "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis ve 100 milyon liraya kadar da para cezasına mahkum edilmeleri istendi. "Kürt Dosyası" adlı kitap nedeniyle açılan dava, 26 Ağustos günü beraatle sonuçlandı. Beraat kararıyla birlikte kitap hakkındaki toplatma kararı da kaldırıldı.

Newroz dergisinin yayın yönetmeni Remzi Bilget, "suç sayılan eylemleri övdüğü" iddiasıyla 18 Ocak günü tutuklandı. Deng dergisinin İstanbul'da düzenlediği bir toplantı için hazırladığı mesaj nedeniyle Bakırköy Sulh Ceza Mahkemesi'nce tutuklanan Remzi Bilget, bir ay sonra serbest bırakıldı.

İstanbul DGM Savcılığı, haftalık Yeni Ülke gazetesinde yayınlanan "Öcalan Kardeşim" başlıklı yazısı nedeniyle Yalçın Küçük hakkında dava açtı. Açılan davada "bölücülük propagandası yaptığı" öne sürülen Yalçın Küçük'ün 2 yıla 5 yıl arasında değişen hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Yalçın Küçük'ün yargılanmasına 3 Mart günü İstanbul DGM'de başlandı. Davada Yalçın Küçük ile birlikte Yeni Ülke gazetesinin sahibi Serhat Bucak ile yazişleri müdürü Yusuf Cacım da yargılanıyor.

Botan Ahmedi'nin yazdığı ve Fırat-Dicle Yayınevi tarafından çıkartılan "Kürtler ve Kürdistan Tarihi" adlı kitabın birinci cildi hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açıldı. Açılan davanın ilk duruşması 5 Şubat günü İstanbul DGM'de yapıldı.

Hürriyet gazetesinin sahibi Erol Simavi ile yazişleri müdürü Hasan Kılıç hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca dava açıldı. Ankara DGM Savcılığı tarafından açılan davada "Terör örgütlerinin bildiri ve açıklamalarını yayınlamakla" suçlanan Erol Simavi ve Hasan Kılıç'ın 25 milyon lira ile 50 milyon lira arasında para cezasına mahkum edilmeleri isteniyor. Açılan davanın ilk duruşması 18 Mart günü Ankara DGM'de yapıldı.

Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana, 1987 yılı içinde cezaevinde iken gazetecilere yaptığı "PKK'nın ulusal kurtuluş mücadelesini destekliyorum" şeklindeki açıklama nedeniyle aldığı bir yıllık hapis cezası

yüzünden 24 Mart günü tutuklandı. Şartlı tahliye uygulamasından yararlanan Mehdi Zana, 2 ay 12 gün cezaevinde kaldıktan sonra 4 Haziran 1992 tarihinde serbest bırakıldı.

Nokta dergisinin 21 Aralık 1991 tarihli sayısında Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral ile ilgili olarak yayınlanan bir haber nedeniyle haklarında dava açılan derginin sahibi Hürram Fila, yazı işleri müdürü Can San ve muhabiri Müşerref Seçkin beraat etti. İstanbul DGM'de 27 Mart günü biten davada yargılanan gazeteciler, "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca "kamu görevlilerini teröre hedef göstermekle" suçlanıyorlardı.

Siirt'te yayınlanan "Mücadele" adlı yerel gazetenin sahibi ve başyazarı. Cumhur Kılıççıoğlu, 39 milyon 900 bin lira para cezasına mahkum oldu. Siirt Asliye Ceza Mahkemesi'nde Mart ayı içinde görülen davada Cumhur Kılıççıoğlu, "devlete ait kuruluşlardaki bazı yolsuzluk olaylarıyla ilgili olarak yazdığı yazıda kamu görevlilerine hakaret ettiği" iddiasıyla cezalandırıldı. Cumhur Kılıççıoğlu, hakkında açılan davanın ilk duruşmasında mahkum oldu.

Zaman gazetesi yazarlarından İsmail Okçu (Hekimoğlu İsmail) yazdığı bir eleştiri yazısı nedeniyle aldığı bir yıllık hapis cezası yüzünden 12 Mayıs günü cezaevine girdi. İsmail Okçu, cezasının kesinleşmesi üzerine sabah saatlerinde gözaltına alındı ve götürüldüğü Aksaray Polis Karakolu'nda 4 saat süreyle bekletildi. Yazılarını "Hekimoğlu İsmail" takma adıyla yazan İsmail Okçu, askeri okullara imam hatip lisesi mezunlarının alınmamasını eleştiren bir yazısı nedeniyle Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmıştı. "silahlı kuvvetlere hakaret ettiği" iddiasıyla yargılanan İsmail Okçu, Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca bir yıl hapis cezasına mahkum olmuştu. Şartlı tahliye uygulamasından yararlanan İsmail Okçu, aldığı cezanın 72 günlük bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 21 Temmuz 1992 tarihinde tahliye oldu.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, 12 Eylül askeri darbesinden sonra Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarılan gazeteciler Doğan Özgüden ve İnci Özgüden'in açtıkları davada, Türk Hükümeti'nden iddialara karşı 5 Haziran 1992 tarihine kadar yanıt vermesinin istenmesini kararlaştırdı. Doğan ve İnci Özgüden'in daha önce Danıştay'a yaptığı başvuru "12 Eylül dönemi kararları aleyhine dava açılmayacağı" gerekçesiyle reddedilmişti. Red kararı üzerine Doğan ve İnci Özgüden, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin düşünce, ifade, basın ve örgütlenme özgürlüklerinin korunmasına ilişkin 3, 6, 10, 11, 13 ve 14. maddelerinin ihlal edildiğini" belirterek Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmuşlar ve haksızlığın giderilerek uğradıkları zararın tazmin edilmesini istemişlerdi.

Özgür Halk dergisinin sahibi Rıza Erdoğan, derginin 7. sayısında yayınlanan PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan ile yapılan bir söyleşi nedeniyle yargılandığı davada 7 ay hapis cezasına mahkum oldu. 12 Mayıs günü gözaltına alınan Yeni Ülke gazetesinin Mardin muhabiri İbrahim Yersiz ise çıkarıldığı mahkeme tarafından tutuklandı.

Zaman Gazetesi Yazışleri Müdürü Servet Engin ile gazetenin yazarlarından İlhan Bardakçı (İlhan Murad) hakkında "Atatürk'e hakaret ettikleri" iddiasıyla dava açıldı. Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nın hazırladığı iddianamede,

İlhan Bardakçı'nın geçtiğimiz yılın Kasım ayı içinde yazdığı "Bu Cuma Namazını Mutlaka Hatırlayınız" başlıklı yazıda suç işlediği belirtilerek iki sanığın 5 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmeleri istendi.

Geçtiğimiz yılın Aralık ayı içinde tutuklanan Özgür Halk dergisinin Diyarbakır Temsilcisi Hüseyin Eben, yargılandığı Diyarbakır DGM'de, "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla 26 ay hapis ve 45 milyon lira da para cezasına mahkum oldu. Hüseyin Eben, kararla birlikte tutuklu kaldığı süre gözönüne alınarak serbest bırakıldı. Bu arada Mart ayı içinde tutuklanan Yeni Ülke gazetesinin Bingöl muhabiri Şemsettin Önal, Diyarbakır DGM'de yapılan ilk duruşmasından sonra tahliye oldu.

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nin Disiplin Kurulu, piyasada serbestçe satılan bazı dergi ve yayınların cezaevine girmesini yasakladı. Yasaklama kararı, "sözkonusu yayınların tutukluları suç işlemeye yönelttiği ve terör eylemlerini tahrik ettiği" iddiasıyla alındı. Cezaevine girmesi yasaklanan yayınların bazıları şunlar: "Yeni Ülke gazetesi, Yeni Demokrasi dergisi, Halk Demokrasisi dergisi, Kristal-İş Sendikası'nın yayın organı, Welat (Kürtçe dergi), Seçme Yazılar (kitap), Mücadele dergisi, Ekimler dergisi, Çağdaş Hukuk Bülteni (Çağdaş Hukukçular Derneği'nin yayın organı)".

Ak-Doğuş Dergisi Yazışleri Müdürü Sinami Orhan, 2 yıl kadar önce yazdığı bir yazı nedeniyle aldığı hapis cezasının onaylanması üzerine cezaevine girdi. 21 Mayıs günü tutuklanarak İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderilen Sinami Orhan, "Atatürk'e hakaret ettiği" iddiasıyla yargılandığı İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 18 ay hapis cezasına mahkum olmuştu. Şartlı tahliye uygulamasından yararlanan Sinami Orhan, aldığı hapis cezasının 3 ay 18 günlük bölümünü cezaevinde geçirdi. Sinami Orhan, 1991 yılı içinde de yazdığı başka bir yazı nedeniyle aldığı 20 aylık hapis cezası yüzünden 4 ay cezaevinde kalmıştı.

"Sonsuzluk Ülkesinden Masallar" adlı kitabı nedeniyle Aralık ayı içinde tutuklanan gazeteci-yazar Metin Çiyayi, İstanbul DGM'de 4 Haziran günü yapılan duruşmada tahliye oldu. Hakkında, "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla ve "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca dava açılan Metin Çiyayi'nin 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor.

Emeğin Bayrağı dergisinin 1990 yılı Ocak ayı içinde çıkan bir sayısında yer alan bazı haber ve fotoğraflar nedeniyle 10 ay hapis cezasına mahkum olan derginin eski yazışleri müdürü Şükrü Aksoy, 4 Haziran günü cezaevine girdi. Şükrü Aksoy, "yasaların suç kabul ettiği eylemleri övdüğü" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Şartlı tahliye uygulamasından yararlanan Şükrü Aksoy, cezasının 2 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 3 Ağustos günü tahliye oldu. Şükrü Aksoy, yargılandığı davada, hapis cezasının yanısıra 1 milyon 840 bin lira para cezasına da mahkum olmuştu.

Gırgır Dergisi Yazışleri Müdürü İsmail Pehlivan'a, "dergide yayımlanan bir karikatürde Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a hakaret edildiği" iddiasıyla verilen 1 yıl 4 aylık hapis cezası Yargıtay tarafından onaylandı. İstanbul 2. Asliye

Mahkemesi'nde yargılanan İsmail Pehlivan, Türk Ceza Yasası'nın 158. maddesi uyarınca hapis ve para cezası almıştı. İsmail Pehlivan infaz sisteminin gereği olarak aldığı cezanın 6 ay 12 günlük bölümünü cezaevinde geçirecek.

Gazeteci Adnan Gerger hakkında 1991 yılı içinde piyasaya çıkarılan "Dağların Ardı Kimin Yurdu" adlı kitabı nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açıldı. Ankara DGM'de yargılanan Adnan Gerger'in 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor.

İzmir DGM'de 18 Haziran günü sonuçlanan bir davada, hazırladıkları takvim nedeniyle yargılanan Lezgin Cilduz (Halkın Emek Partisi Aydın eski İl Başkanı) ile İsmet Dağ 20'şer ay hapis, 41 milyon 666'şar bin lira da para cezasına mahkum oldu. Dava, "hazırlanan takvimde bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla ve "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca açılmıştı.

Müzik topluluğu Grup Yorum'un solistleri Hilmi Yarayıcı, Kemal Tahir Gürel, Taner Tanrıverdi ve Elif Sumru Gürel hakkında 19 Haziran akşamı Eskişehir'de verdikleri bir konserden sonra gıyabi tutuklama kararı verildi. Gıyabi tutuklama kararları, sanıklar hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca Konya DGM'de açılan davanın 12 Ağustos günü yapılan ilk duruşmasında kaldırıldı.

İstanbul'da faaliyet gösteren Ortaköy Kültür Merkezi, 11 Temmuz günü polis tarafından basılarak arandı. Baskının, "haklarında gıyabi tutuklama kararı bulunan Grup Yorum'un elemanlarının yakalanması" için düzenlendiği bildirildi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan avukat Bedii Yarayıcı, kültür merkezinin arama izni olmadan basıldığını söyledi. Baskın sırasında kültür merkezinde bulunan 24 kişi gözaltına alındı.

"Müstehtecen ve ahlaka aykırı olduğu" iddiasıyla 1991 yılı içinde toplatılan "İtrü Bahçe" adlı kitap hakkında İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan dava beraatle sonuçlandı. Beraat kararı ile birlikte verilen toplatma kararı ortadan kalkmış oldu. "İtrü Bahçe" adlı kitap, 16. yüzyıl içinde Tunuslu tıp bilgini Şeyh Ömer İbn-i Muhammed El Nefzavi tarafından yazılmıştı.

Mardin'in Kızıltepe ilçesinde yayınlanan haftalık "Mezapotamya" gazetesinin sahibi ve yazarları müdürü Cemil Aydoğan hakkında, "yazdığı bir haberde bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla dava açıldı. Diyarbakır DGM'de 31 Temmuz günü başlayan davada okunan iddianamede Cemil Aydoğan'ın 5 yıla kadar hapis 50 milyon liraya kadar da para cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada ifadesi alınan Cemil Aydoğan ise yargılanmasına yol açan haberin tüm gazetelerde yayımlandığını, ancak bir tek kendisi hakkında dava açıldığını bildirdi. Açılan dava Aralık ayı içinde beraatle sonuçlandı.

Özgür Gündem gazetesinin 10 Haziran 1992 tarihli sayısında yayınlanan, PKK lideri Abdullah Öcalan ile yapılan bir söyleşi nedeniyle Özgür Gündem gazetesinin sahibi Yaşar Kaya ile yazarları müdürü Selçuk Gür hakkında "bölücülük propagandası yaptıkları" iddiasıyla dava açıldı. Açılan davanın ilk duruşması 30 Kasım günü İstanbul DGM'de yapıldı.

Toplumsal Kurtuluş dergisinin 1991 yılı içinde çıkan 47. ve 49. sayılarında yer alan bazı yazılar nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca açılan dava

sona erdi. İstanbul DGM'de 7 Ağustos günü sona eren davada derginin yazışları müdürü Necdet Kanbir 12 ay hapis, 100 milyon lira da para cezasınamahkum oldu. Davada, dergi sahipleri Ahmet Zengin ve Şevki Ömeroğlu'na da 100'er milyon lira para cezası verildi. Söz konusu dava, PKK lideri Abdullah Öcalan tarafından yazılan, "Kürtler ve Ekim Devrimi" adlı makale ile "PKK Savaş Hükümetine Yürüyor" başlıklı yazı nedeniyle açılmıştı.

Newroz bayramı öncesinde "Bahar Saldırılarına Hayır" başlıklı bir bildiriye ortaklaşa yayınlayan 18 derginin sahibi ya da yöneticisi olan 18 kişi hakkında "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca dava açıldı. İstanbul DGM'de yargılanan dergi yöneticilerinin "bölücülük propagandası yaptıkları" öne sürülerek 2 yıla 5 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edilmeleri isteniyor. Haklarında dava açılan 18 kişinin adları şöyle: "Nazım Taban (Emeğin Bayrağı), Mehmet Çangı (Devrimci Mücadele), Erdal Çınar (Kurtuluş), Salih Bal (Medya Güneşi), Seyit Nusret Öztürk (Ekimler), Haydar Üç (Parti Yolunda), Zekeriya Özdiç (Barikat), Aslı Güneş (Hedef), Ertuğrul Karataş (Yeni Demokrasi), Özer Değiştirici (Direniş), Süleyman Altun (Özgür Halk), Zeynep Yengil (Haziran), Naile Tuncer (Devrimci Proleterya), Fatma Karabacak (Newroz), Sadık Güleç (Özgürlük Dünyası), Fethi Özdemir (Komün) ve Garip Töre (Emek)".

Şırnak olaylarından sonra Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın başkanlığında. Diyarbakır'da 27 Ağustos günü olağanüstü olarak toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nda bazı yayın organlarının (Özgür Gündem, Yeni Ülke, Gerçek, 2000'e Doğru vb.) çalışmalarının yakından izlenmesi kararlaştırıldı. Bu toplantı sonrasında gazete, dergi ve kitaplarla ilgili olarak verilen tutuklama, toplatma ve mahkumiyet kararlarında önemli artışlar meydana geldi.

Şair Adnan Yücel hakkında, Ağustos ayı başında piyasaya çıkan "Ateşin ve Güneşin Çocukları" adlı kitabı nedeniyle Ankara DGM Savcılığı tarafından soruşturma açıldı. Kitapta yer alan şiirlerde "bölücülük propagandası yaptığı ve yasaların suç saydığı eylemleri övdüğü" öne sürülen Adnan Yücel, 1 Eylül günü Ankara DGM Savcılığı'na giderek ifade verdi.

Malatya'nın Hekimhan ilçesinde, Körfez Savaşı sırasında Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) tarafından hazırlanan savaş karşıtı afişleri astığı için hakkında dava açılan Kaya Ünsalan adlı veteriner hekim, 20 ay hapis ve 120 bin lira da para cezasına mahkum oldu. Olayın geçtiği tarihte SHP'nin Hekimhan İlçe Başkanı olan Kaya Ünsalan'a verilen ceza Eylül ayı başında Yargıtay tarafından onaylandı. 26 Eylül 1992 tarihinde cezaevine giren Kaya Ünsalan şartlı tahliye uygulamasından yararlanarak aldığı cezanın 4 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek.

Gaziantep'te yayınlanan "Doğuş" adlı yerel gazetenin yazışları müdürü Abdullah Sabri Kocaman ile yazarlarından Mümtaz Şahin, "kesinleşmemiş bir mahkeme kararını eleştirdikleri ve yargı sistemine hakaret ettikleri" iddiasıyla 3'er ay 15'er gün hapis cezasına mahkum oldular. Gaziantep 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 25 Eylül günü sonuçlanan davada, Abdullah Sabri Kocaman ile Mümtaz Şahin'e 7'er milyon lira da para cezası verildi.

12 Eylül askeri darbesinden sonra Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesi'nde görülen Rızgari Davası'nda yaptığı savunmayı kitap haline getiren

Recep Maraşlı hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açıldı. İstanbul DGM'de yargılanan Recep Maraşlı'nın "Siyasi Savunma" adıyla yayınladığı kitapta "bölücülük propagandası yaptığı" öne sürülerek 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor. Bu arada Recep Maraşlı hakkında, İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi tarafından düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle de 5 yıla kadar hapis cezası istemiyle Eylül ayı içinde ikinci bir dava açıldı.

"İşçilerin Sesi" adlı aylık gazetenin 18 Temmuz 1991 tarihinde çıkan 11. sayısında yer alan "Kırlı Savaş Devletin Politikası Haline Geldi" başlıklı yazı nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca açılan dava sonuçlandı. İstanbul DGM'de Ekim ayı başında sonuçlanan davada gazetenin yazışleri müdürü Günnur İlhan 1 yıl 8 ay hapis ve 41 milyon lira para, gazetenin sahibi Çetin Uygur ise 835 milyon lira para cezasına mahkum oldu.

Yeni Ülke gazetesinin 1991 yılı içinde çıkan 4 ayrı sayısındaki bazı yazı, haber ve yorumlar nedeniyle İstanbul DGM'de açılan 4 ayrı dava sona erdi. 7 Ekim günü sonuçlanan davaların tümünde, yargılanan sanıklar Yusuf Cacım (3 ayrı dava), Talat Dicleli, Serhat Bucak, Özkan Kılıç, Abdülkadir Konuk ve Kübra Avşar hakkında beraat kararı verildi. Beraatle sonuçlanan davalar "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri ile Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca açılmıştı.

"Deng" adlı aylık derginin yazışleri müdürü Kamil Ermiş, derginin 1991 yılı içinde çıkan 11. sayısında yer alan bir yazı nedeniyle hakkında açılan davada 5 ay hapis, 41 milyon lira da para cezasına mahkum oldu. Aynı davada yargılanan derginin sahibi Hikmet Çetin'e ise 92 milyon lira para cezası verildi. İstanbul DGM'de Ekim ayının ilk haftası içinde sonuçlanan dava, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

"Barikat" adlı aylık derginin sahibi ve yazışleri müdürü Zekeriya Özdiç, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca hakkında açılan iki ayrı davada toplam 10 ay hapis ve 1 milyar 24 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de 15 Ekim günü sonuçlanan davalar, derginin 1991 yılı Ekim ayı ile 1992 yılının Ocak ayı içinde çıkan iki ayrı sayısında yer alan bazı yazılarda "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla açılmıştı.

"Sorun" ve "Melsa" yayınevlerinin ortaklaşa hazırladıkları, "1980-1990 Cezaevi Şiir Antolojisi" adlı kitap hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılan dava beraatle sonuçlandı. Söz konusu kitap hakkında, "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla 1991 yılı içinde toplantı kararı verilmişti. İstanbul DGM'de sonuçlanan davada beraat kararının yanısıra kitap hakkında verilmiş toplantı kararı da kaldırıldı.

1991 yılı içinde piyasaya çıkan "Paradigmanın İflası-Resmi İdeolojinin Eleştirisine Giriş" adlı kitabı nedeniyle hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açılan Prof. Dr. Fikret Başkaya beraat etti. Fikret Başkaya, İstanbul DGM'de 15 Ekim günü sonuçlanan davada, "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla ve 2 yıla 5 yıl arasında değişen hapis cezası isteğiyle yargılanıyordu.

Yazar Edip Polat hakkında "Bilim Dilinde Kürtler ve Kürdistan Biyolojiden Resmî İdeolojiye Yanıt" adlı kitabı nedeniyle "Terörle Mücadele

Yasası'nın 8. maddesi uyarınca dava açıldı. Ankara DGM Savcılığı tarafından açılan davada, Edip Polat'ın 2 yıla 5 yıl arasında hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum edilmesi isteniyor. Açılan davada Edip Polat'ın yanı sıra, kitaba önsöz yazan İsmail Beşikçi ile kitabı yayımlayan Öteki Yayınevi'nin sahibi Vedat Yeniçeri de sanık olarak yargılanacak.

Emeğin Bayrağı dergisinin 1988 yılı Mart ayı başından 1992 yılı Ekim ayı ortalarına kadar çıkan toplam 75 sayısından 54'ünün çeşitli gerekçelerle toplatıldığı açıklandı. Derginin konuya ilişkin olarak yaptığı açıklamada, 5 yıllık süre içinde derginin 23 muhabirinin gözaltına alındığı, yazışları müdürü Nazım Taban'ın iki ay süreyle tutuklu kaldığı ve 300 bin kadar dergiye el konulduğu belirtildi. Açıklamada, derginin dağıtılması sırasında da büyük güçlüklerle karşılaşıldığı kaydedildi.

Sabah Gazetesi Cizre muhabiri Ramazan İmrağ hakkında, "Özgür Gündem gazetesinin 21 Ekim 1992 tarihli sayısında yer alan zırhlı araca bağlanarak sürüklenen Mesut Dündar adlı kişi ile ilgili fotoğraflar nedeniyle" giyabi tutuklama kararı verildi. Ramazan İmrağ'ın "çektiği fotoğrafları dağıtarak devlete ve devletin güvenlik kuvvetlerine hakaret ettiği" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 159/1. maddesi uyarınca yargılanacağı bildirildi. Hakkında giyabi tutuklama kararı verilen Ramazan İmrağ ise yurt içinde ve dışında büyük tepki uyandıran fotoğrafların kendisi tarafından çekilmediğini belirterek, "Olayın sorumluluğu üzerime yıkılmak istenmektedir" dedi.

"Son Mesaj" adlı aylık gazetenin Haziran ve Temmuz aylarında çıkan sayılarında yer alan "Yahudiler" ile "Türkiye'deki Yahudilerin kurduğu 500. Yıl Vakfı" aleyhindeki yazılar nedeniyle hakkında dava açılan gazetenin yazışları müdürü İbrahim Seral Köprülü'nün yargılanmasına başlandı. İstanbul DGM'de 2 Kasım günü yapılan ilk duruşmada okunan iddianamede İbrahim Seral Köprülü'nün Türk Ceza Yasası'nın 312/2. maddesi uyarınca 2 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. İbrahim Seral Köprülü, "ırk ve din farklılıklarını esas alarak, halkı basın yoluyla kin ve düşmanlığa sevk etmekle" suçlanıyor.

İstanbul'da Kasım ayı başında açılan Kitap Fuarı'na katılan bazı yayınevlerinin standları, 9 Kasım akşamı polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda Melsa, Belge, Tevhid, Yurt ve Yön Yayınevlerine ait standlarda bulunan bazı kitaplara "yasak yayın oldukları" gerekçesiyle el konuldu. Ayrıca standlarda görevli olarak bulunan Hasan Yılmaz, Murat İlyas Burak, Süreyya Öztürk ve Funda Öz adlı kişiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, Kültür Bakanı Fikri Sağlar'ın devreye girmesi üzerine serbest bırakıldı. Kitap Fuarı'na 16 Kasım sabahı ikinci kez gelen bir grup polis, bu kez de Yurt Yayınevi'ne ait bölümde satılan "Cop Cumhuriyeti" adlı kitaba el koymak istedi. Polislerin bu isteği, fuarda bulunanların tepkisiyle karşılaştı. Polisler, tepkiler üzerine kitaba el koymaktan vazgeçerek fuarı terk etti. Bu arada "Kitap Fuarı'na polis tarafından düzenlenen baskınlarla" ilgili bir soruyu yanıtlayan Başbakan Süleyman Demirel, kitapların da suç aleti sayılabileceği durumların olabileceğini söyledi. Süleyman Demirel, "Yargı bağımsızdır. Almış kararı, vermiş polisin eline. Tabii üslup eleştirilebilir ama polis ne yapsın? Mahkeme kararını uygulamak zorunda. Hiçbir kitap suç aleti değildir diyemezsiniz. Kitabın suç

aleti olabildiği durumlar da vardır. Batı'da da bu böyledir. Bölücülük, Kürt ırkçılığı, Kürt ayrımcılığı suçtur bizde. Anayasa'nın 14. maddesi olduğuna göre yasaklar da vardır" dedi.

Azadi gazetesinin 4 Ekim 1992 tarihli 21. sayısında yer alan "Siyasal Şizofreni" başlıklı yazı nedeniyle, yazıyı yazan Salih Özçelik ile gazetesinin yazarları müdürü Sedat Karakaş hakkında dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan davada sanıklar Salih Özçelik ile Sedat Karakaş'ın Türk Ceza Yasası'nın 159/1. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

"Ak Zuhur" adlı radikal İslamcı derginin yazarları müdürü Mustafa Aşık, "dergide yer alan bir yazıda Atatürk'e hakaret ettiği iddiasıyla yargılandığı" davada 1 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Fatih 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 12 Kasım günü sonuçlanan dava, 5816 sayılı yasa uyarınca açılmıştı.

Kurtuluş dergisinin yazarları müdürü Cemil Turan, derginin 1991 ve 1992 yılları içinde çıkan 5 ayrı özel sayısı nedeniyle hakkında açılan davada 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Cemil Turan ile aynı davada yargılanan derginin sahibi İrfan Cüre'ye ise 100 milyon lira para cezası verildi. İstanbul DGM'de 18 Kasım sonuçlanan dava, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

Özgür Halk Dergisi İzmir Temsilcisi Mehmet Bayraktar, "toplatılmış dergileri, dergi bürosunda bulundurduğu" gerekçesiyle üç ay hapis cezasına mahkum oldu. Mehmet Bayraktar'a verilen hapis cezası daha sonra 300 bin lira paraya çevrildi.

Özgür Gündem gazetesinin Malatya muhabiri Mahmut Doğan, "yasaların suç saydığı fiilleri övdüğü" iddiasıyla Malatya DGM tarafından tutuklandı. Mahmut Doğan'ın 18 Kasım günü Malatya DGM'de izlediği bir duruşma sırasında tartıştığı mübaşir tarafından yapılan asılsız bir ihbar nedeniyle tutuklandığı öğrenildi. Mahmut Doğan, Fuat Karakuş adlı avukat arkadaşıyla şakalaşırken yaptığı espirilerden ötürü suçlandı.

Marmara Üniversitesi'nin İstanbul Fikirtepe'deki kampüsünün kantinine 26 Kasım günü öğle saatlerinde baskın düzenleyen polisler, okuldaki öğrenci derneği yararına satılan 200 kadar kitaba el koydu. Kantinde arama da yapan polisler, kitapları satan ya da üzerlerinde kitap bulunan 11 öğrenciyi gözaltına aldı.

Ankara Cumhuriyet Savcılığı, Yurt Yayınevi tarafından yayınlanan "Boğaziçi İşgali" adlı kitap hakkında "yasaların suç saydığı eylemlerin övüldüğü" iddiasıyla soruşturma açtı. Türk Ceza Yasası'nın 312/1. maddesi uyarınca açılan soruşturma nedeniyle, Yurt Yayınevi'nin sahibi Ünsal Öztürk'ün ifadesi alındı.

MELSA Yayınevi tarafından bir süre önce piyasaya çıkartılan "Küçük Peşmerge" adlı kitap nedeniyle hakkında dava açılan, yayınevi sahibi Murat İlyas Burak'ın yargılanmasına İstanbul DGM'de başlandı. 1 Aralık günü yapılan ilk duruşmada okunan iddianamede Murat İlyas Burak'ın "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla 2 yıla 5 yıl arasında hapis, 50 milyon lira da para cezasına mahkum edilmesi istendi.

Emeğin Bayrağı dergisinin yazarları müdürü Nazım Taban, dergide yer alan yazılar nedeniyle hakkında açılan davalardan, Aralık ayı başına kadar sonuçlanan 8'inde toplam 41 ay hapis ve 291 milyon 662 bin lira para cezasına mahkum oldu. Söz konusu 8 davanın 3'ünde Nazım Taban ile birlikte yargılanan derginin sahibi Yalçın Ateş'e de toplam 250 milyon lira para cezası verildi.

Devrimci Emek dergisinin 5. sayısında yer alan bazı yazılar nedeniyle hakkında dava açılan, derginin sahibi ve yazarları müdürü Hüseyin Durmaz, 5 ay 15 gün hapis ve 83 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de Aralık ayı başında sonuçlanan dava "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca açılmıştı. Hüseyin Durmaz hakkında, aynı günler içinde derginin Kasım ayı başında çıkan ve toplatılan 15. sayısında yer alan, "Türkiye'deki Sınıf Mücadelesinin Gelişimi" başlıklı yazı nedeniyle de yeni bir dava açıldı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılan davada Hüseyin Durmaz ile birlikte yazıyı yazan Uğur Gündüz de sanık olarak yargılanıyor.

1990 yılının Ekim ayı içinde yayına başlayan Yeni Ülke gazetesinin, Aralık ayı başına kadar çıkan toplam 110 sayısından 46'sı çeşitli iddialarla toplatıldı. Toplatma kararlarının tamamına yakını, "bölücülük propagandası yapıldığı ve yasadışı örgütlerin övüldüğü" iddiasıyla, verildi. Gazete yetkilileri ya da yazarları hakkında açılan davalarda istenilen hapis cezalarının toplamı ise 300 yılı aştı.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş'e kurban bayramı nedeniyle Haziran ayı içinde gönderdiği kart yüzünden hakkında dava açılan Muhsin Şavata adlı kişi beraat etti. Malatya DGM'de 11 Aralık günü sonuçlanan davada, "bayram kartına yazdıkları ile bölücülük propagandası yaptığı" öne sürülen 63 yaşındaki Muhsin Şavata'nın 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyordu. Muhsin Şavata'nın Orgeneral Güreş'e gönderdiği bayram kartında "Bu topraklar üzerinde bizler oturuyoruz. Şeffaf bir demokrasiyle, Kürt halkı ile Türk halkının kardeşçe birleşik devletiyle dökülen kanlara son verelim" gibi ifadeler yer almıştı.

10 Ocak 1992 tarihinde İzmir'de düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle hakkında dava açılan Deng dergisinin eski sahibi Hikmet Çetin, 16 ay hapis ve 41 milyon lira da para cezasına mahkum oldu. Hikmet Çetin, İstanbul DGM'de Aralık ayı içinde sonuçlanan davada "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca yargılanıyordu.

"Newrozladık Şafakları" adlı kitabı nedeniyle hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açılan yazar Edip Polat 2 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 23 Aralık günü sonuçlanan davada Edip Polat ile birlikte yargılanan, kitabı yayımlayan yayınevinin sahibi Hikmet Koçak'a ise 1 milyar 728 milyon lira para cezası verildi.

"Devrimci Proleterya" adlı 15 günlük derginin yazarları müdürü Naile Tuncer, derginin 1. ve 2. sayılarında yer alan bazı yazılar nedeniyle yargılandığı iki ayrı davada toplam 11 ay hapis ve 92 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de sonuçlanan davalarda Naile Tuncer ile birlikte sanık olarak yargılanan derginin sahibi Hacer Temirkan'a da toplam 183 milyon lira para cezası verildi.

"Direniş" adlı aylık derginin 6. sayısında yer alan "Kürtler ve Emperyalizm" başlıklı yazı nedeniyle hakkında dava açılan derginin yazarları müdürü Özer Değiştirici 5 ay hapis ve 43 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de görülen davada, derginin sahibi İpek Kazanç'a da 83 milyon lira para cezası verildi.

Aralık ayı başında vizyona giren "Temel İçgüdü" adlı filmin Ankara'daki gösterimleri, Refah Partisi'ne üye milletvekillerinin yaptığı suç duyurusu üzerine Ankara 15. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından 31 Aralık günü yasaklandı. Yasaklama kararı, "sözkonusu filmde halkın utanmasına yol açacak müstehcen sahneler bulunduğu" iddiasıyla verildi. Gösterime girdiği bir çok ülkede olay yaratan, "Temel İçgüdü" adlı film, Ankara'daki kararın ardından, İzmir ve Samsun'da da yasaklandı.

Devrimci Proleterya adlı 15 günlük derginin Aralık ayı sonuna kadar çıkan toplam 20 sayısından 13'ü ile 3 özel sayısından birinin toplatıldığı açıklandı. Dergi yetkilileri tarafından yapılan açıklamada, toplatılmış ol-sun ya da olmasın dergide yer alan yazı ve haberler nedeniyle bugüne kadar toplam 25 dava açıldığı, bu davalardan 3'ünün mahkumiyet, 2'sinin de beraatle sonuçlandığı, 20 davanın ise devam ettiği belirtildi.

Son bir iki aylık süre içinde İstanbul DGM'de sonuçlanan bazı basın davalarında yargılanan sanıklardan Deng Dergisi Yazıişleri Müdürü Kamil Ermiş 5 ay, Devrimci Yurtsever Gençlik Dergisi Yazıişleri Müdürü Mustafa Kemal Begüm 6 ay, aynı derginin yazarlarından Dursun Ali Küçük 2 yıl, Özgür Halk Dergisi Yazıişleri Müdürü Süleyman Altun 5 ay, Komün Dergisi Yazıişleri Müdürü Fethi Özdemir 5 ay, Mücadele Dergisi eski Yazıişleri Müdürü Erdoğan Yaşar Kopan 2 yıl 4 ay, Devrimci Gençlik Dergisi Yazıişleri Müdürü Tayfun Yüksekbaş ise 9 ay hapis cezasına mahkum oldu. Sonuçlanan davalarda ayrıca Kamil Ermiş ve Mustafa Kemal Begüm'e 50'şer milyon, Fethi Özdemir'e 40 milyon, Tayfun Yüksekbaş'a ise 41 milyon lira para cezası verildi.

d)- Kürtçe

Koalisyon hükümetinin 1992 yılı içinde attığı bir kaç olumlu adımdan biri de Kürtçe ve Kürtçe yayınlar konusunda oldu. Yılın ilk günlerinde, Kürtçe yayınlarla ilgili yıllardır uygulanan yasaklama ve sınırlamaları büyük ölçüde yumuşatan bazı düzenlemeler yapıldı. Bunun ardından da Kürtçe hazırlanan kaset, kitap, gazete gibi iletişim araçları serbestçe satılmaya başladı. Ancak yapılan tüm düzenlemeler, Kürtçe ya da Kürt gelenekleri ve folkloru ile ilgili baskı ve sınırlamaları tamamen ortadan kaldırmaya yetmedi. Kürtçe söylenen türküler nedeniyle yine gözaltına alınanlar oldu. Kürt geleneklerine uygun bir biçimde düzenlenen düğün ve sünnet törenleri yine güvenlik görevlileri tarafından engellendi.

Ayrıca, "Kürt bayrağı" olarak tanımlanan "kırmızı-sarı-yeşil" renklerine karşı duyulan tepki de ortadan kalkmadı. Üç rengin bir arada bulunduğu giyim ya da süs eşyaları, araç aksesuarları ve dükkan tabelaları toplatıldı, tahrir edildi. Hatta bu konuda komik bir olaya da tanık olundu. Batman şehir merkezinde kullanılan bazı trafik lambalarındaki "yeşil" ışıklar Haziran ayı içinde "mavi" ışığa çevrildi. "Kırmızı, sarı ve mavi" olarak üç gün süreyle kullanılan trafik

lambaları, tepkiler üzerine Batman Valisi Zeki Şanal'ın talimatıyla yeniden "kırmızı, sarı ve yeşil" renklerine dönüştürüldü. Zeki Şanal, olayda art niyet bulunmadığını ve değişikliğin, lambaları yenileyen şirketin hatasından kaynaklandığını savundu.

Kürtçe konusunda bazı olumlu adımlar atan koalisyon hükümeti, Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan "azınlık ve bölgesel dillere koruma ve geliştirme olanağı sağlayan" sözleşmeyi ise imzalamadı. Eylül ayı başında Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler arasında imzaya açılan sözleşmeye ilk aşamada Almanya, Lüksemburg, Malta, Macaristan, Liechtenstein, İspanya, Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Hollanda ve Norveç imza attı. Sözleşme, aralarında Türkiye, İngiltere ve Fransa'nın da bulunduğu 16 ülke tarafından imzalanmadı. Sözleşmede, "azınlık ve bölgesel dil" kavramı, "Bir devletin toprakları üzerinde, sayısı bu devletin halkından daha az olan bir grup tarafından kullanılan ve bu ülkenin resmi dilinden farklı olan dil" şeklinde tanımlanıyor. Sözleşme, imzalayan ülkelere azınlık ve bölgesel dillerin korunması ve geliştirilmesi için bazı yükümlülükler getiriyor. Türkiye, sözleşmeyi imzalamadığı takdirde, başta Kürtçe olmak üzere toprakları üzerinde konuşulan bir çok dil için bazı yükümlülükler üstlenmek zorunda kalacak.

Bu arada Türkiye, Birleşmiş Milletler "Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi"ni de etnik ve dinsel azınlıklar ile dil azınlıklarının haklarını düzenleyen 27. maddesine çekince koyarak kabul etti. Çekincenin gerekçesinde, "sözleşmede azınlık tanımı yapılmadığına" dikkat çekilerek, "madde, değişik yorumlamalara yol açmaktadır. Bu nedenle Türkiye, sözleşmenin 27. maddesini, Anayasası ve Lozan Barış Antlaşması'nda öngörülen hükümler çerçevesinde yorumlama ve uygulama hakkını saklı tutmaktadır" denildi. 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması ile Türkiye'de müslüman olmayan (Rum, Ermeni ve Yahudiler) topluluklara "azınlık" statüsü tanınıyor.

1992 yılı içinde Kürtçe yayınlar ya da Kürt geleneklerinin yerine getirilmesi sırasında yaşanan bazı olaylarla ilgili toplanan bilgilerin bir bölümü şöyle:

İçişleri Bakanlığı, yeni doğan çocuklara konulacak isimlerle ilgili yasaklamaları kaldırarak herkesin, çocuğuna istediği ismi koymasına olanak sağlayacak bir uygulama başlattı. İçişleri Bakanlığı tarafından konuya ilişkin olarak hazırlanan genelgeye göre, nüfus müdürlükleri vatandaşın çocuğuna koymak istediği adı, nüfus kayıtlarına geçirmekle yükümlü olacak. Çocuğa konulacak isme nüfus kaydı sırasında itirazda bulunulamayacak. Ancak yasalara aykırı olduğu saptanan isimler hakkında İçişleri Bakanlığı'ndan görtüş almak koşuluyla savcılıklara suç duyurusunda bulunulabilecek.

Kürt şair ve düşünürü Ehmede Xani'nin (Ahmed-i Hani) bir eserinden sinemaya uyarlanan "Mem-ü Zin" adlı filme konulan yasak Kültür Bakanı Fikri Sağlar tarafından kaldırıldı. Sözkonusu filme içindeki bazı Kürtçe ağıt ve ilahiler nedeniyle gösterim izni verilmemişti. "Mem-ü Zin" in ilk gösterimi 18 Ocak 1992'de Türkiye İnsan Hakları Vakfı tarafından Ankara'da yapıldı.

İlk Kürtçe gazete Rojname (Gazete) 29 Aralık 1991 tarihinde yayınlanmıştı. Rojname'nin 38 sayfası Kırmancı, 2 sayfası da Zaza lehçesiyle basılmıştı. Rojname'nin ilk sayısı kısa sürede tükendi ve 1992 yılının ilk günleri

çinde ikinci baskısı yapıldı. Ancak, Rojname'nin televizyondan yayınlamak istediği Kürtçe reklam filmine, TRT yönetimi tarafından izin verilmedi. Rojname'yi yayına hazırlayan Doz Yayınevi, 26 Mart günü polis tarafından asılsız bir ihbar üzerine basıldı. Rojname'nin yayını bu olay üzerine gazete sahiplerinin kararıyla durduruldu. Gazetenin sahiplerinden Avukat Zeki Okçuoğlu, gözaltına alınan yayınevi çalışanı Cengiz Çelik'e işkence yapıldığını ve sivil polislerin gazete binasını işgal ettiklerini belirterek, gazeteyi bu koşullarda çıkartmalarının olanaklı olmadığını kaydetti.

Tamamı Kürtçe olan "Welat" adlı haftalık gazete ise 22 Şubat 1992 tarihinde yayın hayatına başladı. Sahipliğini Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar'ın, genel yayın yönetmenliğini Abdullah Keskin'in, yazı işleri müdürlüğünü ise Mazhar Günbat'ın yaptığı gazetenin satışı yıl boyunca bir engel çıkmadan devam etti. Welat, halen yayın hayatını düzenli olarak sürdürmektedir. Bu arada 1992 yılı içinde Kürtçe kitaplar peş peşe çıkarken, bazı dergi ve gazetelerde Kürtçe yazılmış bölümlere yer verildi.

Kürt dili, tarihi ve kültürünü inceleyip geliştirmek amacıyla çalışmalarını sürdüren Mezopotamya Kültür Merkezi bünyesinde kurulan Kürt Enstitüsü, 18 Nisan günü törenle açıldı. İstanbul'da faaliyete geçen enstitünün Kürtçe ve Türkçe olarak hazırlanan levhası, açılış töreninden üç saat sonra polis tarafından indirildi. Tabela bir süre sonra yeniden asıldı. İsmail Beşikçi'nin başkanlığını üstlendiği enstitünün kurucular kurulu Abdurrahman Dürre, Yaşar Kaya, Musa Anter, İbrahim Gürbüz, Süleyman İmamoglu, Hüseyin Sağnıç, Cemşid Bender ve Talat İnanç'dan oluşuyor.

İzmir'in Karşıyaka ilçesi Cengizhan mahallesinde 13 Haziran günü düzenlenen bir düğün töreninde söylenen Kürtçe türküler nedeniyle 97 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 84'ü 16 Haziran günü serbest bırakıldı. Geride kalan 13 kişi ise İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde bir süre daha gözaltında tutuldu. Gözaltında kalanlardan Abdurrahman Dayan (Halkın Emek Partisi Karşıyaka İlçe Başkanı) ve Abdulgaffur Aksoy daha sonra İzmir DGM tarafından tutuklanırken, diğer 11 kişi serbest bırakıldı.

Kuruluş işlemleri, Haziran ayı içinde tamamlanan Kürt Kültür Vakfı, 22 Haziran 1992 tarihinde tescil için İstanbul 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvuruda bulundu. Kürt Kültür Vakfı, "Kürt dili, edebiyatı, coğrafyası folkloru, müziği ve etnoğrafyası üzerine araştırma yapmak, yayın ve tanıtım faaliyetinde bulunmak" amacıyla kuruldu. Kürt Kültür Vakfı, İstanbul 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 31 Aralık günü verdiği karar sonucunda, "ırk esasına dayalı olarak kurulduğu" iddiasıyla tescil etmedi. Mahkeme kararını eleştiren Kürt Kültür Vakfı kurucularından Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle, "Yasaklanan Kürt adıdır. Tanınmak istenmeyen Kürt halkının ulusal ve demokratik haklarıdır. Türkiye Cumhuriyeti, böylece Paris Şartı ve AGİK kararlarına aykırı davranmıştır" dedi. Hatip Dicle, kararın iptal edilmesi için Yargıtay'a başvuracaklarını da sözlerine ekledi.

Gaziantep'te 27 Haziran günü düzenlenen bir düğün töreninde söylenen Kürtçe türküler nedeniyle 12 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Kemal Çağlı, Nazmi Akın, Ali Hasan Çelik, Hüseyin Erdoğan, Mehmet Sezgin ve Vakıf Demir 30 Haziran günü tutuklandı, diğer 6 kişi ise serbest bırakıldı.

Van'ın Akköprü mahallesinde 8 Eylül günü düzenlenen bir sünnet düğününe ellerindeki "sarı-kırmızı ve yeşil" renkli bayraklarla giden Burhan Burak, Çetin Burak, Sabahattin Abi, Hüsamettin Abi ve Şakir Dağçoban adlı 5 kişi bir süre gözaltında tutuldu. Aynı günler içinde Gaziantep'te yapılan bir düğün töreninden sonra da "bölücülük propagandası yaptıkları" öne sürülen 18 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 8'i daha sonra tutuklandı.

Diyarbakır Barosu'na kayıtlı 10 avukat, 2 Ekim gecesi Diyarbakır'da yapılan bir düğün töreninde söylenen Kürtçe şarkılar nedeniyle gözaltına alındı. Avukatlar 5 saat süreyle sorgulandıktan sonra serbest bırakıldı. Gözaltına alınan avukatların adları şöyle: "Meral Danış, Mesut Beştaş, Edip Yıldız, Baki Demirhan, Abdullah Çağır, Sezgin Tanrıkulu, Arif Altinkale, Vedat Erten, Cihat İpek ve Abdullah Akın".

18 Nisan 1992 tarihinde İstanbul'da faaliyete başlayan Kürt Enstitüsü, İstanbul DGM Savcılığı'nın verdiği yazılı talimat uyarınca 15 Kasım sabahı polis tarafından basıldı. Baskın sırasında enstitüde bulunan çok sayıda belge, yayın, kitap, film, fotoğraf ve bilgisayar disketlerine el konuldu. Ayrıca, binada bulunan Hüseyin Kaytan, Bazım Uysal ve Sedat Tuncer ile adı öğrenilemeyen iki kişi gözaltına alındı. Kürt Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada Kürt halkına ve onun kültür ve basın kuruluşlarına karşı savaş açıldığı savunularak, "Kürt dili, tarihi ve edebiyatı alanlarında araştırma yapan ve işi sadece bilim üretmek olan enstitünün, kapısı kırılarak basılmasını, temel hak ve özgürlüklere karşı çirkin bir saldırı olarak değerlendiriyoruz" dendi.

e)- Din ve vicdan özgürlüğü

1992 yılı içinde din ve vicdan özgürlüğü konusunda da insan haklarına aykırı uygulamalara tanık olundu. Bu konudaki baskılar genellikle üniversitelerde başlarını örterek derslere girmek isteyen kız öğrenciler ile ordudaki dini çalışmalarını nedeniyle tepki gören astsubaylar üzerinde yoğunlaştı. Ayrıca başlarını örterek derse girmek isteyen 48 üniversite öğrencisine kınama, 15 öğrenciye de bir hafta ile 6 ay arasında değişen sürelerde okuldan uzaklaştırma cezası verildi. Din ve vicdan özgürlüğü konusunda TIHV'nin topladığı bilgilerden bir bölümü şöyle:

Görev yaptıkları askeri birliklerde "laikliğe aykırı biçimde dini propaganda yaptıkları" öne sürülen 12 astsubay Ocak ayının ilk günlerinde gözaltına alındı. Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki askeri birliklerden gözaltına alınan astsubaylar, Ankara'ya getirilerek Etimesgut'taki hava üssünde sorgulandı. Astsubayların adları şöyle: "Mustafa Sarıgöz, Hasbi Bakırcan, Ali Bülbul, Şeref Yıldız, Mehmet Aydar, Mahmut Cengiz, Mehmet Ali Gökler, Mahmut Uçucu, Ahmet Avşar, Ahmet Kaya, Ahmet Aycan ve Coşkun Aygün".

Ankara Üniversitesi'ne bağlı Eczacılık Fakültesi'nden 1988 yılında mezun olan Şenay Karaduman adlı kız öğrenciye, başını örterek fotoğraf çektirmesi nedeniyle bugüne kadar diploma verilmediği bildirildi. Şenay Karaduman, yaptığı yasal girişimlerden bir sonuç alamayınca Şubat ayı içinde Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuruda bulundu. Başvuruyu kabul eden Komisyon, Türkiye'den 27 Mart 1992 tarihine kadar savunma yapmasını istedi.

Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı fakülte ve yüksek okullarda başlarını örterek derslere giren toplam 7 kız öğrenci bir hafta ile bir ay arasında değişen sürelerde okuldan uzaklaştırıldı. Okuldan uzaklaştırma cezalarının yanısıra bu üniversiteye bağlı fakülte ve yüksek okullarda okuyan toplam 36 öğrenciye de kınama cezası verildi. Bu arada Ankara Üniversitesi'ne bağlı Kastamonu Meslek Yüksek Okulu'nda da başlarını örten 7 kız öğrenci birer ay süreyle okuldan uzaklaştırıldı.

Kayseri'deki 12. Hava Üs Komutanlığı'nda görev yapan Mehmet Uçucu adlı astsubay 29 Ocak günü gözüaltına alındı. Gözüaltına alındıktan sonra Ankara Etimesgut'taki hava üssüne sorgulanmak üzere gönderilen astsubayın "silahlı kuvvetler içinde dini faaliyette bulunmakla" suçlandırıldığı bildirildi.

Kayseri Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde görev yapan 8 hemşire hakkında "başlarını örterek görev yapmakta ısrar ettikleri" gerekçesiyle soruşturma açıldı. "Kılık ve Kıyafet Yasası'na aykırı davranmakla" suçlanan 8 hemşirenin adları şöyle: "Nebahat Mutlu, Halime Aşşar, Hatice Ercan, Hidayet Akdemir, Latife Taştan, Meryem Karaduman, Emine Yiğit ve Fatma Gül Avciođlu". Hemşireler, haklarında soruşturma açılmasını kınayarak, "Biz dini inançlarımıza göre başörtüsü takıyoruz" dediler. Soruşturma sonucunda Hatice Ercan, Latife Taştan, Meryem Karaduman ve Fatmagül Avciođlu adlı 4 hemşire açığa alındı. Açığa alınan hemşireler kaldıkları lojmanlardan da çıkarıldılar.

Hacettepe Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi'nde öğrenim gören Fatma Kozkaya adlı kız öğrenci, dini inançları gereği başını örterek derslere girmekte ısrar ettiği için yarım eğitim yılı okuldan uzaklaştırıldı. Fakülte Disiplin Kurulu'nun 11 Şubat 1992'de verdiği kararda Fatma Kozkaya, "disipline ve yönetmeliklere aykırı davranmakla" suçlandı.

Ankara'daki Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) öğrenim gören Meryem Özkan ve Hayal Kocabaş adlı öğrenciler süresiz, Ayşegül Giray, Gülnur Çetin ve Halime Kavađ adlı öğrenciler ise birer hafta olmak üzere, "dini inançları gereği başlarını örtmeleri" nedeniyle yurttan atıldılar. Aynı nedenlerle disiplin kuruluna gönderilen Gülzade Atik ve Şengül Aslanoğlu adlı öğrencilere ise kınama cezası verildi.

Ankara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümü'nde öğrenim gören 12 öğrenciye, Temmuz ayının son günleri içinde "başlarını örterek derslere girdikleri" gerekçesiyle kınama cezası verildi. Ceza verilen öğrencilere, 12 Mayıs 1992 tarihinde, "başlarını açmaları için" okul yönetimi tarafından yazılı uyarı yapılmıştı.

Ordu'nun Korgan ilçesinde, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı nedeniyle düzenlenen törenlere, İmam Hatip Lisesi'nde okuyan kız öğrencilerin "başları örtülü olduğu" gerekçesiyle alınmaması olaylara neden oldu. Başları örtülü öğrencilerin polisler tarafından tören alanına sokulmaması üzerine, olaya tepki gösteren kalabalık bir grupla güvenlik görevlileri arasında taşlı sopalı çatışma çıktı. Olaylar sırasında fotoğraf çekmeye çalışan Türkiye gazetesi muhabirlerinden Metin Akyürek de polisler tarafından dövüldü. Olay sırasında Metin Akyürek'in fotoğraf makinasıda kırıldı.

"Laikliğe aykırı propaganda yaptığı ve Atatürk'e hakaret ettiği" iddiasıyla hakkında dava açılan Halit Çığal adlı lise öğretmeni bir yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Halit Çığal, Aralık ayı içinde Doğanşehir (Konya) Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlanan davadan sonra öğretmenlikten de atıldı. Halit Çığal, Doğanşehir Lisesi'nde din bilgisi öğretmeni olarak görev yapıyordu.

Bu arada İslamcı gruplara yönelik operasyon ve tutuklamalara da 1992 yılı içinde sık sık tanık olundu. Nisan ayı içinde İstanbul'da düzenlenen operasyonlar sonucunda, "İBDA-C adlı örgüte üye oldukları ve silahlı eylem yaptıkları" iddiasıyla gözaltına alınan 12'si tutuklu 19 kişi hakkında dava açıldı. 17 Ağustos günü İstanbul DGM'de başlayan davanın ilk duruşmasında okunan iddianamede, 19 sanığın 10 yıldan az olmamak üzere hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada, avukatların, emniyet görevlileri hakkında, "sanıkların sorgulanırken gördüğü işkenceler" nedeniyle yaptıkları suç duyuruları ise reddedildi. Mahkemenin bu kararı, duruşmayı izleyenlerin tepkisine yol açtı. Duruşmadan sonra çeşitli sloganlar atarak yürüyüşe geçen yaklaşık 100 kişilik izleyici topluluğu, polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Gösteri sonrasında yaklaşık 20 kişi de gözaltına alındı.

"Kürdistan İslam Partisi'ne (PIK-Partiye İslamiye Kürdistan) üye oldukları ve bazı öldürme olaylarına karıştıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 23 sanığın yargılanması sona erdi. İstanbul DGM'de 27 Ekim günü sona eren davada sanıklardan Ahmet Gül ömür boyu, Mustafa Erbay 33 yıl 4 ay, Mesut Ernam ise 16 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum oldu. Davada yargılanan diğer sanıklardan 18'ine bir yıla 10 yıl arasında değişen hapis cezaları verildi, 2 sanık da beraat etti.

"Aczmendi adlı İslami tarikatın üyeleri oldukları" bildirilen 34 kişi, "izinsiz gösteri yaptıkları ve Kıyafet Yasası'na aykırı davrandıkları" iddiasıyla 10 Kasım günü Elazığ'da gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 22'si 11 Kasım günü gönderildikleri mahkeme tarafından tutuklandı. Haklarında daha sonra dava açılan ve 2 Aralık günü yapılan ilk duruşmada serbest bırakılan 22 kişinin adları şöyle: "Şazi Karacan, Kenan Kazel, Necdet Özdemir, Abdülalim Osmanoğlu, Mikail Kartal, Remzi Yıldız, Hacı Altun, Hulusi Aslanatalı, Kenan Sever, Şahin Yılmaz, Semih Selmanlı, Turan Ayvaz, Necmettin Gündüz, Mustafa Arabacı, Bayram Güleç, Bedrettin Yalçın, Mahir Karlıdağ, Seyfi Şahin, Harun Gülenler, Yusuf Çolakoğlu, Mehmet Murat ve Abidin Yıldız".

İstanbul'da Kasım ayı içinde düzenlenen operasyonlar sonucunda, "yasadışı ve silahlı faaliyet gösteren İslamcı bir gruba (İBDA-C) üye oldukları" öne sürülen 13 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların adları şöyle: "Kazım Albayrak (Taraf Dergisi Yazışları Müdürü), Ünsal Zor, Kemal Şişman, Mehmet Tahir Başarıcı, Süleyman Dal, Mevlüt Dal, Mehmet Tarakçı, Ahmet Aslan, Metin Aslantürkiyeli, İbrahim Tatlı, Şükrü Sak, Malik Aslantürkiyeli ve Mehmet Tatlı". 15 ile 18 gün arasında gözaltına tutulan 13 kişiden 11'i daha sonra tutuklandı. Tutuklananlar arasında "Taraf" adlı derginin yazışları müdürü Kazım Albayrak da yer aldı. Tutuklanan 11 kişiden 9'u, gözaltında buldukları süre içinde gördükleri işkenceleri, aldıkları doktor raporlarıyla kanıtladılar.

1992 yılı içinde Müslümanlık dışındaki dinlerin propagandasını yapan bazı yabancı uyruklu kişilerden de gözaltına alınanlar oldu. "Dağıttıkları

broşürlerle Hıristiyanlık propagandası yaptıkları" öne sürülen Wilf Gray ve Bromley Robert adlı iki Kanadalı 7 Kasım günü İstanbul'da gözaltına alındı. 9 Kasım günü İstanbul Cumhuriyet Savcılığı Basın Bölümü'ne gönderilen iki Kanadalı ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldı. Wilf Gray ve Bromley Robert daha sonra sınır dışı edildi.

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

1992 yılı, örgütlenme ile toplantı ve gösteri yapma özgürlüğü açısından da olumlu geçmedi. Bazı siyasi partiler ile kitle örgütlerine yönelik baskı, saldırı ve engellemeler, her geçen gün artarak devam etti. 12 Eylül döneminden miras kalan, Dernekler Yasası, Siyasi Partiler Yasası, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'nın anti demokratik hükümleri sık sık uygulandı. Baskılar ve anti demokratik uygulamalar, Newroz bayramı süresince, 1 Mayıs öncesinde ve Şırnak olayları sonrasında daha da yoğunlaştı. Milli Güvenlik Kurulu'nun 27 Ağustos günü Diyarbakır'da yaptığı olağanüstü toplantıda bazı siyasi partiler ile demokratik kitle örgütlerinin etkinliklerinden duyulan rahatsızlıklar dile getirildi. Ardından da bu parti ve kitle örgütlerinin yakın takibe alınması, faaliyetlerinin kontrol altında tutulması kararlaştırıldı. Bu da var olan baskıların daha da artması sonucunu getirdi. Oysa koalisyon hükümeti, örgütlenme özgürlüğü konusunda önemli vaatlerde bulunarak göreve başlamıştı.

Koalisyon hükümeti, örgütlenme özgürlüğüne ilişkin olarak seçim kampanyaları sırasında verilen sözleri yaşama geçirmek için de ciddi bir çaba göstermedi. Bu konuda çaba göstermek bir yana, yapılan öneri ya da girişimler geri çevrildi. Başbakan Süleyman Demirel, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'ndaki bazı anti demokratik hükümlerin kaldırılması için Şırnak Milletvekili Mahmut Alınak tarafından hazırlanan yasa değişikliği önerisine karşı çıktı. Öneri ile ilgili görüşlerini Meclis Başkanlığı'na yazılı olarak bildiren Süleyman Demirel, "istenilen değişikliklerin, idarenin görevini yapamamasına ve gerekli önlemleri alamamasına yol açacağını" savundu. İzinsiz gösteri ve yürüyüş yapanlara verilen hapis cezalarının azaltılmasına da karşı çıkan Süleyman Demirel, "cezalarda yapılacak indirimin cezaların caydırıcılığını ve etkisini azaltacağını" öne sürdü. Süleyman Demirel, vali ve kaymakamlara tanınan "toplantı ya da gösteri yürüyüşlerini yasaklama" yetkisinin kaldırılmasının da "anayasaya aykırı olacağını" kaydetti.

Örgütlenme özgürlüğü konusunda atılan tek olumlu adım ise 12 Eylül sonrasında kapatılan siyasi partilerin yeniden açılmasına olanak sağlayan yasal

düzenlemenin yapılması oldu. Ancak bu düzenlemenin yapıldığı günlerde Sosyalist Parti, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı, Halkın Emek Partisi'nin de kapatılması istendi.

1992 yılında 1 Mayıs'ı kutlamak için düzenlenen toplantıların büyük bir bölümüne de izin verildi. 1 Mayıs günü, İzmir'de düzenlenen miting hariç tutulursa, yapılan izinli toplantılara güvenlik görevlilerinin önemli bir müdahalesi olmadı. İzin alınmadan düzenlenen toplantı ve gösteriler ise güvenlik görevlilerinin sert müdahalesi ile karşılaştı. 1 Mayıs süresince çeşitli gerekçelerle 500'den fazla insan gözaltına alındı.

a)- İHD'ye baskılar

İnsan Hakları Derneği ile üyeleri bir yıl içinde sık sık türlü çeşitli, baskı ve saldırılarla karşılaştı. İHD Batman Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Sıddık Tan, faili meçhul bir cinayete kurban gitti. İHD'nin Adana, Konya ve Samsun şubeleri kapatıldı, İstanbul Şubesi, bir yıl içinde 4 kez polis tarafından basıldı. Newroz olayları sırasında Şırnak ve Van'daki İHD şubeleri güvenlik kuvvetleri tarafından tahrip edildi. Her iki şubenin başkanları da daha sonra tutuklandı. İHD Van Şubesi Başkanı Yavuz Binbay, 3 ay sonra serbest bırakılırken, İHD Şırnak Şubesi Başkanı Sekvan Ayту'nun tutukluluk durumu yıl sonuna değin kaldırılmadı.

Bu arada İnsan Hakları Derneği'nin 4. Olağan Genel Kurulu, 24 Ekim günü Ankara'da yapıldı. Genel kurulda, İHD'nin son iki yıl içinde yaptığı faaliyetler değerlendirildi ve öntümüzdeki günlere ilişkin çalışma programları ele alındı. Genel kurulda yapılan seçimleri Akın Birdal başkanlığında oluşturulan liste kazandı. İHD'nin yeni yöneticilerinin adları şöyle: "Akın Birdal, Hüsnü Öndül, Ercan Kanar, Yavuz Binbay, Yusuf Alataş, Fevzi Veznedaroğlu, Bayram Çelik, Orhan Özer, Günseli Kaya, Ragıp Zarakolu ve Kamil Ateşoğulları". Daha sonra yapılan görev bölümü sonucunda ise İHD Genel Başkanlığı'na Akın Birdal, Genel Sekreterliğe Hüsnü Öndül, Genel Başkan Yardımcılıklarına Yavuz Binbay ve Ercan Kanar, Genel Sekreter Yardımcılıklarına ise Yusuf Alataş ve Fevzi Veznedaroğlu getirildi.

İnsan Hakları Derneği ile yönetici ve üyelerine yönelik saldırı ve baskılardan bazı örnekler ise şöyle:

İHD İstanbul Şubesi 20 Mart akşamı polis tarafından basılarak arandı. Arama sırasında dernek panolarında asılı bulunan bazı yazı ve duyurulara el konuldu. İHD İstanbul Şubesi 24 Nisan akşam saatlerinde polis tarafından ikinci kez basıldı. Baskın sırasında derneğin üye kayıt defterleri ile bazı belge ve açıklamalarına el konuldu. İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, "Baskın sırasında polis bir tutanak tuttu. Ancak tutanağın bir örneğini bize vermediler. O nedenle bir komplo ile karşılaşmaktan korkuyoruz. Ayrıca arama izinlerinin tarihini de göremedik" dedi. İHD İstanbul Şubesi 12 Ağustos akşamı ile 10 Ekim günü öğle saatlerinde de polis tarafından basılarak arandı. 50 kadar resmi ve sivil polisin katıldığı 10 Ekim günü yapılan aramada dernek panosunda asılı bulunan bazı duyuru, afiş ve basın açıklamalarına el konuldu. Son iki aramanın "mahkemeden alınmış bir izin olmadan yapıldığı" bildirildi.

Newroz bayramı nedeniyle 21 Mart günü Ankara Yüksel Caddesi'ndeki İnsan Hakları Anıtı'na çelenk koymak isteyen İHD Ankara Şubesi üyeleri polis tarafından engellendi. Anıta konulacak olan çelenği kıran polisler İHD Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Alpaslan Ertürk'ü tartakladılar.

Newroz bayramı sırasında Van'da yapılan gösteriler sürerken polis tarafından ağır biçimde dövülerek yaralanan İHD Van Şubesi Başkanı Yavuz Binbay 3 Nisan günü tutuklandı. Olay sırasında başından ve göğsünden aldığı yaralar sonucunda ciddi bir biçimde yaralanan ve tutuklanana kadar hastanede kalan Yavuz Binbay'ın Van'daki dükkanı da polisler tarafından tahrip edildi. Yavuz Binbay, 6 Temmuz günü yapılan duruşmada serbest bırakıldı.

14 Mayıs günü gözaltına alınan İHD Şırnak Şubesi Başkanı Sekvan Aytu, 29 Mayıs günü tutuklandı. Sekvan Aytu ile tutuklandıktan sonra görüşen İHD Şırnak Şubesi yöneticileri, "Yaptığımız ziyaret sırasında arkadaşımızın sol kaşının üstü ile ayak ve dizlerinde, morartılar ve yara izleri tesbit ettik. Gerek arkadaşımızın anlatımı, gerekse gördüğümüz izler yapılan işkenceleri kanıtlamaktadır" dediler. Sekvan Aytu hakkında Eylül ayı içinde 10 yıldan az olmamak koşuluyla hapis cezası istemiyle dava açıldı. Tutuklandıktan 4,5 ay sonra mahkemeye çıkabilen Sekvan Aytu, 1992 yılı sonuna değin serbest bırakılmadı.

İHD Batman Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Sıddık Tan, 20 Haziran akşamı Batman'ın Hürriyet mahallesindeki bir evde uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. Sıddık Tan, 2 Temmuz 1991 tarihinde de arabasına konan bir bombanın patlaması sonucunda yaralanmıştı. Sıddık Tan'ın öldürülmesi üzerine bir açıklama yapan İHD Genel Başkanı Nevzat Helvacı, insan hakları savunucularının can güvenliklerinin sağlanmasını isteyerek, "Bu cinayetler, insan hakları savunucularını haklı davalarından yıldırılmaz. Doğru bildiğimiz yolda yürümeye devam edeceğiz" dedi. Sıddık Tan'ın oğlu Metin Tan da (22) Batman'ın Sağlık mahallesinde 19 Ekim günü sabah saatlerinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda yaşamını yitirdi.

20 Haziran günü, polis tarafından düzenlenen geniş bir operasyona sahne olan İstanbul Küçükarmutlu'daki gecekondu bölgesinde inceleme yapmak isteyen İnsan Hakları Derneği heyetine izin verilmedi. İHD İstanbul Şubesi'ne "yoğunlaşan baskılar ve gözaltılar" ile ilgili olarak yapılan şikayetler üzerine 23 Haziran günü saat 17.30 sıralarında Küçükarmutlu'ya giden 6 kişilik heyet, mahalle girişinde barikat kuran resmi polisler tarafından geri çevrildi. Heyet üyeleri ile görüşen bir polis yetkilisi, "İstanbul Valiliği'nden izin alınmadan mahalleye girmenin yasak olduğunu" bildirdi.

İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda 22 Ağustos günü "055 Polis İmdat" olarak bilinen ihbar telefonunu protesto için İHD tarafından organize edilen bir basın toplantısına katılan 83 kişi (büyük bir bölümü İHD üyesi) gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında İHD İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu üyelerinden Eren Keskin de yer aldı. Gözaltına alınan 83 kişiden 81'i 23 Ağustos, diğer ikisi ise 25 Ağustos günü serbest bırakıldı. Gözaltına alınanlardan bazıları gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra 24 Ağustos günü İHD İstanbul Şubesi'nde basın toplantısı düzenleyen Baki Gökçe adlı öğretmen, gördüğü işkenceleri anlattı ve vücudundaki işkence izlerini gazetecilere gösterdi. 25 Ağustos günü serbest bırakılan iki kişiden biri

olan Cafer Kılınc da götürüldüğü Siyasi Polis Merkezi'nde askıya alındığını, dövüldüğünü ve hakarete uğradığını anlatarak, vücudundaki işkence izlerinin geçmesi için diğer gözaltına alınanlardan iki gün sonra serbest bırakıldığını söyledi.

12 Eylül gecesi, İHD Nusaybin Temsilcisi Doktor Cemal Kahraman'ın kardeşi Reşit Kahraman'ın Nusaybin'deki dükkanına patlayıcı madde atıldı.

1 Eylül 1987 tarihinde ölen İHD Kurucusu Didar Şensoy'un anısı için İHD İstanbul Şubesi tarafından 20 Eylül gecesi düzenlenen gece yasaklandı. İstanbul Valiliği tarafından dernek yetkililerine gönderilen yazıda, "İHD Tüzüğü'nde ölen bir kişi için anma toplantısı düzenlenebileceğine ilişkin hüküm bulunmadığı" gerekçesiyle "toplantıya izin verilmediği" belirtildi. Toplantı bir süre sonra, başka bir ad altında yapılabildi.

İzmir Buca Cezaevi'ndeki insanlık dışı uygulamaları protesto için, 22 Eylül sabahı cezaevi önünde gösteri yapan 100 kişilik bir grup, polis tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. Olay sonrasında aralarında İHD İzmir Şubesi yöneticileri ile bazı avukatların da bulunduğu 32 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan İHD İzmir Şubesi yöneticileri Derviş Altun ve Naile Erdoğan ile Haluk Diric ve İsmail Hakkı Türkaslan adlı İHD üyeleri tutuklandı. Diğer 28 kişi ise serbest bırakıldı. Tutuklanan 4 kişi, 14 Ekim günü yapılan duruşmada tahliye edildi.

Memur sendikaları üyelerinin 10 Ekim günü İzmir'in Karşıyaka semtinde düzenlediği toplantıyı engellemek isteyen polisler tarafından dövuken İHD İzmir Şubesi Başkanı Yeşim İşlegen'in kolu çatladı. Olayda Yeşim İşlegen'in yanı sıra 4 kişi daha yaralandı.

İHD Adana Şubesi, 6 Kasım günü "amacı dışında faaliyet gösterdiği" öne sürülerek Adana Valiliği tarafından kapatıldı. Kapatma kararının İHD Adana Şube Başkanı Cumali Tunç'a tebliğ edilmesi sırasında, dernek binası polis tarafından arandı ve binada bulunan üç kişi gözaltına alındı. Kapatma kararının, İHD Adana Şubesi hakkında açılan dava sonuçlanana kadar geçerli olacağı belirtildi. İHD Adana Şubesi, sözkonusu davanın beraatle sonuçlanması üzerine 1993'ün ilk günleri içinde yeniden faaliyete geçti. Kasım ayı içinde İHD Konya Şubesi de valilik kararıyla süresiz kapatıldı.

12 Kasım günü İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'e bir telgraf gönderen İHD Genel Başkanı Akın Birdal, derneklerine yönelik yasadışı baskı ve keyfi uygulamaların arttığını söyledi. İsmet Sezgin'e İHD'nin Adana ve Konya şubelerinin kapatıldığını, İstanbul ve İzmir şubelerinin polis tarafından basılarak arandığını, Kars Şube Başkanı Yaşar Ertaş hakkında da gözaltına alma kararı çıkartıldığını bildiren Akın Birdal, İHD'ye yönelik baskıların rejim açısından kaygı verici olduğunu söyledi. Akın Birdal, "Bakanlığımızın, derneğimiz üzerindeki baskı ve kapatma girişimlerine karşı, sessiz kalmaması gerektiği inancımı taşımaktayız. Aksi taktirde, demokratikleşme ve insan haklarını programına alarak işbaşına gelmiş bir yönetim, insan hakları konusunda inandırıcılığını yitirmiş olacaktır" dedi.

İHD Samsun Şubesi, 10 Aralık İnsan Hakları Günü'nde süresiz kapatıldı. İHD Samsun Şubesi Başkanı Mahmut Kolukısa, "Uygulama yasal değil. Komik

bir olayla karşı karşıyayız. Bize yapılan tebligatta kapatma kararının, (şube hakkında açılan dava sonuçlanana kadar geçerli olduğu) belirtiliyor. Oysa bahsedilen dava 1991 yılı içinde beraatle sonuçlanmıştı. İnsan Hakları Haftası için düzenlediğimiz etkinlikleri engellemek için böyle bir yola başvurdular" dedi. Kapatma kararının ardından derneğin, İnsan Hakları Haftası için düzenlediği etkinlikler de yasaklandı. İHD Samsun Şubesi 13 Aralık günü yeniden açıldı. Derneğin açılmasıyla birlikte, İnsan Hakları Haftası için düzenlenen etkinlikler de gerçekleştirilmeye başlandı.

Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde "PKK'ya yardım ve yataklık ettikleri" iddiasıyla Kasım ayı sonunda gözaltına alınan 16 kişiden 9'u tutuklandı. Tutuklanan kişiler, "gözaltında buldukları süre içinde HEP ve İHD yöneticileri aleyhinde ifade vermeye zorlandıklarını" bildirdiler.

İHD İzmir Şubesi tarafından 12 Aralık günü düzenlenen bir toplantıya katılan Gülay Toraman (1991 yılı içinde kaybolan Hüseyin Toraman'ın eşi) toplantıdan sonra gözaltına alındı. "İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından verilen bir yakalama emri" nedeniyle gözaltına alınan ve İstanbul'a gönderilen Gülay Toraman, daha sonra İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Bu arada İzmir İHD tarafından 13 Aralık günü düzenlenen "barış" konulu panelden sonra da panele konuşmacı olarak katılan Tayfun Gönül adlı doktor gözaltına alındı. "Asker kaçağı olduğu" gerekçesiyle gözaltına alınan Tayfun Gönül, 15 Aralık günü serbest bırakıldı.

b)- Kitle örgütlerine baskılar ve engellenen etkinlikler

1992 yılı içinde İHD'nin yanısıra diğer kitle örgütleri de benzer baskı ve saldırılara maruz kaldı. Demokratik kitle örgütlerinin çalışmaları engellendi, faaliyetleri yasaklandı, üye ve yöneticileri sık sık gözaltına alındı, tutuklandı. Pek çok gösteri, miting, şenlik ve konsere izin verilmedi. Newroz kutlamaları başta olmak üzere bir çok gösteride, gösteriye katılanlara (Newroz olayları ile ölümlerle sonuçlanan gösteriler "Yaşama Hakkı" başlıklı bölümde yer almaktadır) güvenlik görevlileri tarafından ateş açıldı. Bu nedenle 118 kişi öldü, çok sayıda insan yaralandı. Bir yıl içinde 32 kitle örgütü (3'ü daha önceki bölümde anlatılan İHD şubeleri) süreli ya da süresiz kapatıldı. Kapatılan kitle örgütleri şunlar:

- + Elazığ Halkıyla Dayanışma, Yardımlaşma ve Kültür Derneği (EHDKD-2 kez)
- + Halk Kültürünü Araştırma ve Yaygınlaştırma Derneği (HAKAD-İstanbul)
- + Zonguldak Halk Kültür Araştırma ve Yaygınlaştırma Derneği (ZOHKAD)
- + Adana Halkevi
- + Yurtsever Demokratik Kültür Derneği (İstanbul)
- + Bursa ÖZGÜR-DER (Haklar ve Özgürlükler Derneği)
- + Karşıyaka Halkevi (İzmir)
- + DEMKAD Genel Merkezi (Devrimci Mücadelede Kadınlar Derneği-İstanbul)
- + Tüm Özgür-Der (Haklar ve Özgürlükler Derneği-İstanbul)
- + Yıldırım Halkevi (Bursa)
- + İşsizler Derneği (İstanbul)
- + Kartal Kültür ve Sanat Derneği (KKSD-İstanbul)
- + Yurtsever Kadınlar Derneği Genel Merkezi (YKD-İstanbul)

- + Devrimci Kadınlar Derneği (İstanbul)
- + 19 Mayıs Üniversitesi Öğrenci Derneği (Samsun)
- + Yeşiller Partisi Lokali (Bursa)
- + Anadolu Üniversitesi Öğrenci Derneği (Eskişehir)
- + Folklor ve Eğitim Derneği (Malatya)
- + Çukurova Özgür-Der (Halklar ve Özgürlükler Derneği)
- + İşsizlik ve Pahalılıkta Savaş Derneği (IPSD-İstanbul)
- + Esenler Yardımlaşma ve Kültür Araştırma Derneği (EYKAD-İstanbul)
- + Eskişehir Özgür-Der
- + Halk Kültür Derneği (Diyarbakır)
- + Anadolu Özgür-Der (Malatya)
- + Boğaziçi Ekin ve Sanat Derneği (BESD İstanbul)
- + Bağcılar Kültür ve Dayanışma Derneği (BAĞ-DER İstanbul)
- + Üsküdar Kültür ve Sanat Derneği (ÜKSD-İstanbul)
- + Yeni Demokratik Kadın Derneği (YDKD-İstanbul)
- + İstanbul Özgür-Der

1992 yılı içinde yaşanan örgütlenme ve toplanma özgürlüğünü ihlal eden diğer davranış ve uygulamalardan bazıları şöyle:

"Terörle Mücadele Yasası"nın protesto amacıyla İstanbul'un Sultanahmet semtindeki adliye binası önünde gösteri yapmak isteyen yaklaşık 30 kişi polis tarafından engellendi. 8 Ocak günü öğle saatlerinde meydana gelen olayda göstericilerden 6'sı polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan ikisinin tekerlekli sandalye ile dolaşabilen özürllüleri olduğu bildirildi.

Hakkari'de ilkokul, ortaokul ve liseler arasında düzenlenen halk oyunları yarışmasının sonuçlarını beğenmeyen 2 bin kişilik bir grubun yaptığı gösteri polis tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. 13 Ocak akşamı meydana gelen olaylar sırasında Mustafa Özkan, Tanju Çelik ve Hakim Ege ile kimliği öğrenilemeyen bir kişi yaralandı. Bazı kişiler de gözaltına alındı. Olaylar sırasında devlete ait bazı bina ve araçlar tahrip edildi.

İstanbul'da Milli Eğitim Müdürlüğü'nün önünde 22 Ocak günü "okullardaki dayak uygulamasına" son verilmesi isteğiyle gösteri yapan lise öğrencileri, polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Polis tarafından dövülen ve yaşları 15 ile 17 arasında olan öğrencilerden 15'i gözaltına alındı.

Cezayir'deki askeri darbeyi protesto eden dinci gruplar tarafından 24 Ocak günü İstanbul, İzmir ve Erzurum'da izinsiz gösteriler yapıldı. Cuma namazı sonrasında başlayan gösteriler sırasında İzmir'de 44, Erzurum'da da 61 kişi gözaltına alındı. Erzurum'da gözaltına alınanlardan 21'i tutuklandı. İzmir'deki 44 kişi haklarında ise 1 yıla 3 yıl arasında değişen hapis cezaları isteğiyle dava açıldı. Cezayir olaylarıyla ilgili olarak 14 Şubat günü Ankara'da yapılan gösteriden sonra bir, Bursa'daki gösteriden sonra ise 10 kişi, gözaltına alındı.

Kamuoyunda "Adnan Hoca" olarak tanınan Adnan Oktar'ın kurduğu Bilim Araştırma Vakfı'nca 7 Mart günü İstanbul'da düzenlenen "Atatürk Portresinin Yorumu" konulu toplantıya, "Atatürk ile ilgili her türlü yorum için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin alınması gerektiği" iddiasıyla izin verilmedi.

"8 Mart Dünya Kadınlar Günü" nedeniyle 150 kişilik bir grubun Adana'da yapmak istediği gösteri polis tarafından zor kullanılarak engellendi ve 33 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 10'u daha sonra tutuklandı. Aynı nedenle İstanbul Taksim Meydanı'nda yapılan gösteri sırasında da polis tarafından dövülen Göksel Güven ve İsmail Türkmen adlı iki kişi yaralandı, 8 kişi de gözaltına alındı.

İstanbul Beşiktaş'taki Doğru Yol Partisi (DYP) İlçe Merkezi, 28 Mart günü "Newroz olaylarını protesto eden" 17 kişilik bir grup tarafından işgal edildi. İki saat süren işgal, binaya giren polisin göstericileri döverek gözaltına alması üzerine sona erdi. Gözaltına alınan 17 kişi daha sonra tutuklandı. Haklarında 5 yıldan az olmamak üzere hapis cezası istemiyle dava açılan 17 kişi, 16 Temmuz günü yapılan ilk duruşmada serbest bırakıldı.

1990 yılı 1 Mayıs'ında İstanbul Kazlıçeşme'de düzenlenen toplantıya katıldıkları için haklarında dava açılan 12 sendika yöneticisi birer yıl 6'şar ay hapis ve 40'ar bin lira da para cezasına mahkum oldu. 12 sendikacı hakkında verilen cezalar Yargıtay tarafından onaylandı. "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası"na aykırı davrandıkları iddiasıyla cezalandırılan 12 sendikacının adları şöyle: "Munzur Pekgüleç, Mehmet Kılınçaslan, Hüseyin Ateş, Musa Servi, Ali Gündoğdu, Ali Karabulut, Yusuf Uçar, Yusuf İrin, Kemal Çeçi, Rıza Kalkan, Hasan Karasakal ve Ali Çelen".

Diyarbakır'da 14 Mart gecesi yapılan bir nişan töreninden sonra, yaklaşık 100 kişi, polis tarafından dövülerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında İran uyruklu Kürt şarkıcı Nasır Rezazi ile "Koma Denge Azadi" adlı müzik topluluğu ve "Şanoya Roja Azadi" adlı tiyatro grubunun üyeleri de yer aldı.

Newroz bayramı sırasında İzmir Kadifekale'de kendini yakan Reşşan Demirel adlı genç kız için 23 Mart sabahı düzenlenen cenaze törenine katılmak isteyen 23'ü kadın 500'den fazla insan, polis tarafından gözaltına alındı. 100. Yıl Polis Okulu bünyesindeki spor salona götürülen ve akşama kadar gözaltında tutulan 500 kişinin yemek yemesine izin verilmedi. Ayrıca bazı kişiler, polisler tarafından dövüldü.

Gazetelerin Newroz bayramı ile ilgili yayınlarını kınamak amacıyla 27 Mart günü İstanbul'daki Basın Konseyi'ne siyah çelenk koymak isterken gözaltına alınan 11 kişi, 30 Mart günü serbest bırakıldı. 11 kişinin adları şöyle: "Gazeteci Musa Anter, İsmail Beşikçi, Yeni Ülke Gazetesi Sahibi Serhat Bucak, Avukat Eşber Yağmurdereli, Bilgesu Erenus, Hüseyin Sağınç, Sara Akan, İbrahim Gündüz, Recep Maraşlı, Remzi Çakır ve Abdurrahman Dürre". 11 kişi hakkında daha sonra açılan dava, Aralık ayı içinde beraatle sonuçlandı.

Güvenlik kuvvetlerinin Newroz bayramı sırasındaki tutumunu protesto için 31 Mart günü Adana Valiliği'ne siyah çelenk koyan 8 kişi polis tarafından gözaltına alındı. 2 Nisan günü serbest bırakılan 8 kişinin adları şöyle: "Erol Aslanoğlu (Sosyalist Parti Adana İl Başkanı), Mehmet Çelikten (Halkın Emek Partisi Adana İl Başkanı), Filiz Feyhan Aksoy (HEP Seyhan İlçe Başkanı), Nazmi Demir, Saliha Yaprak (Devrimci Proleterya dergisi muhabiri), Suzan Aslanboğa (Mücadele dergisi muhabiri), Hasan Kılıç ve Şahin Kılıç".

Güvenlik kuvvetleriyle girdiği çatışmada ölen Akif Sedef adlı PKK militanı için Batman'ın Kozluk ilçesinde, 9 Nisan günü düzenlenen cenaze törenine

katılmak isteyen kalabalık bir grup güvenlik görevlileri tarafından engellendi. Gösterinin engellenmesi üzerine göstericilerle güvenlik görevlileri arasında taşlı sopalı çatışma çıktı. Olay üzerine ilçede sokağa çıkma yasağı ilan edildi.

Nisan ayının son günleri içinde, Ankara'da düzenlenen "Kürt Sorunu ve Demokrasi" konulu panel ile İstanbul'da düzenlenen "1 Mayıs'a Doğru" adlı toplantı valilikler tarafından yasaklandı. Ayrıca İstanbul'da faaliyet gösteren Kartal Kültür ve Sanat Derneği, İşsizler Derneği, Belediye Memurları Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ile Devrimci Mücadelede Kadınlar Derneği (DEMKAD) polis tarafından basıldı.

Ankara'da Hipodrom Meydanı'nda toplanan 500 kişilik bir topluluğun 1 Mayıs'ı kutlamak için yaptığı gösteri, polisin müdahalesiyle karşılaştı. Topluluğu zor kullanarak dağıtan polisler 66 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar arasında Çağdaş Hukukçular Derneği Ankara Şubesi Başkanı Meryem Erdal ile Maliye Memurları Sendikası (Tüm-Maliye-Sen) Genel Sekreteri Reyhan Beşcanlar da yer aldı. İzmir'de ise bazı sendikaların 1 Mayıs nedeniyle düzenlediği mitingden sonra yürüyüş yapmak isteyen bir grup, polis tarafından engellendi. Yürüyen grubu zor kullanarak dağıtan polislerce 34 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 6'sı tutuklandı. Daha sonra haklarında 5 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açılan 6'sı tutuklu 34 kişinin yargılanmasına 29 Haziran günü İzmir DGM'de başlandı. Duruşma sonunda tutuklu sanıklar Melek Yıldız, Alişan Özdemir, Aliye Turan, Emsal Atıcı, Şakir Egilmez ve Halil İbrahim Buhar tahliye edildi.

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde konserler veren "Grup Yorum" adlı müzik topluluğunun 4 elemanı, 5 Mayıs gecesi Türkiye'ye döndükten sonra İstanbul Atatürk Havaalanı'nda gözaltına alındı. Uçaktan indikten sonra gözaltına alınan topluluk elemanları Metin Turan, Elif Sumru Gürel, Taner Tanrıverdi ve Nuray Erdem sorgulanmak üzere Siyasi Polis Merkezi'ne götürüldü. Polis yetkilileri, topluluk üyelerinin verdikleri konserlerle ilgili olarak yapılan ihbarlar nedeniyle gözaltına alındıklarını bildirdiler. Gözaltına alınanlar üç gün sonra serbest bırakıldılar. Bu arada Mayıs ayı ortalarında Grup Yorum'un Samsun ve Ordu'da, Grup Ekin'in ise Diyarbakır'da vereceği konserler ile Ankara Birlik Tiyatrosu Oyuncuları'nın Trabzon'da yapacakları gösteri valiler tarafından yasaklandı.

İstanbul'da faaliyet gösteren Üsküdar Halkevi'nin yöneticileri Muzaffer Aksoy (başkan), Muharrem Eyican, Necdet Öztürk, Nursel Tunca ve Muzaffer Aksakal birer yıl hapis ve 40'ar bin lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de 8 Mayıs günü sonuçlanan davada mahkum olan 5 sanığın, "Dernekler Yasası'na aykırı davrandıkları ve yasak yayın bulundurdıkları" öne sürüldü.

4 Mayıs 1992 tarihinde Ankara'nın Dikmen semtinde gerçekleştirilen ev baskınında ölen Solmaz Karabulut adlı genç için 7 Mayıs günü İzmir'de düzenlenen cenaze töreni sırasında 6 kişi gözaltına alındı. 15 Mayıs günü İzmir DGM'ye gönderilen 6 kişiden Fahrettin İlgin ve Hilmi Nar tutuklandı, diğer 4 kişi ise serbest bırakıldı.

Aydın'ın Nazilli ilçesindeki Atatürk Lisesi'nde öğrenim gören 16 yaşındaki bir genç, siyasi düşünceleri nedeniyle bir yıl süreyle okuldan uzaklaştırıldı. Genç öğrenci, "Tanrıya inanmadığını ve ateist olduğunu açıkladığı, is-

lamiyete dil uzattığı, sınıfın huzurunu bozduğu, sürekli olarak eğitim sistemini eleştirdiği, bir siyasi partinin etkinliklerine katıldığı ve PKK'yı savunduğu" iddiasıyla cezalandırıldı.

"Suavi" adıyla sahneye çıkan Mehmet Suavi Saygan adlı ses sanatçısı, hakkında 1978 yılında açılan bir soruşturma nedeniyle 27 Mayıs günü İzmir'de gözaltına alındı ve Konya'ya gönderildi. Suavi, Konya'nın Seydişehir ilçesinde ifadesi alındıktan sonra serbest bırakıldı.

İstanbul Siyasi Polis Merkezi'nde 27 Nisan ile 7 Mayıs günleri arasında gözaltında kalan Nazlı Top adlı 3 aylık hamile hemşireye işkence yapılmasını protesto eden yaklaşık 50 kişi, 2 Haziran günü İçişleri Bakanlığı'nın önüne siyah çelenk bıraktı. Sağlık Emekçileri Sendikası (Tüm Sağlık Sen) üyeleri tarafından yapılan eylemden sonra 10 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 4 Haziran günü serbest bırakıldı.

Ankara'daki Gazi Üniversitesi'ne bağlı Mesleki Eğitim Fakültesi'nde 24 Aralık 1989 tarihinde düzenlenen gösteriye katıldıkları için haklarında dava açılan 27 öğrenciden 17'si 1 yıl 6 ay ile 6 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum oldu. Davada yargılanan diğer 10 sanık ise beraat etti. Ankara 18. Asliye Ceza Mahkemesi'nde Haziran ayının ilk günleri içinde sonuçlanan davada mahkum olan sanıkların adları ile aldıkları ceza süreleri şöyle: "Vidcan Şahin (6 yıl), Nuran Kaynar, Orhan Çubuk, Hakkı Aybay, Orhan Çelebi, Mustafa Yardımcı, Hacı Yıldız, Faruk Koray Boyralı, Şenol Oymak, Cafer Mehmet Keleş ve Kemal Baykan (4 yıl 6 ay) Cüneyt Gezer, Şerif Tepe, Musa Akar, Zafer Alpaslan, Semra Zeybek ve Sadun Hami Karaali (1 yıl 6 ay)".

Mardin'in Nusaybin ilçesinde, yoğunlaşan gözaltına alma olaylarını protesto eden 3 bin kişilik bir topluluk, 30 Haziran günü karayolunu keserek gösteri yaptı. Nusaybin dışında toplanarak ilçe merkezine doğru çeşitli sloganlar atarak yürüyüşe geçen topluluk, bir süre sonra panzer ve zırhlı araçlarla desteklenen güvenlik kuvvetleri tarafından durduruldu. Topluluğun yürüyüşe devam etmek istemesi üzerine de yaklaşık bin kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 136'sı daha sonra tutuklandı. Gözaltına alınan kişiler, gözaltında buldukları süre içinde dayak yediklerini ve hakarete uğradıklarını anlattılar. Yürüyüş nedeniyle 136'sı tutuklu 171 kişi hakkında dava açıldı. Diyarbakır DGM'de 24 Eylül günü yapılan ilk duruşma sonucunda tutuklu 136 sanıktan 111'i serbest bırakıldı. Davada yargılanan sanıkların, "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davrandıkları ve bölücülük propagandası yaptıkları" iddiasıyla bir yıla 8 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi.

Kendilerini "polis" olarak tanıtan 4 kişi tarafından kaçırıldıktan sonra öldürülen HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın'ın birinci ölüm yıldönümü nedeniyle 9 Temmuz günü Diyarbakır'a giden HEP milletvekilleri ile bu heyete eşlik eden 200 araçlık konvoyun kente girmesine izin verilmedi. Ayrıca, konvoyda yapılan arama sonrasında 38 kişi gözaltına alındı, bazı kişiler özel tim görevlileri tarafından dövüldü, arabalar da tahrip edildi. Bu arada HEP'in 10 Haziran günü Diyarbakır'da düzenlemek istediği mitinge de izin verilmedi.

İstanbul'da faaliyet gösteren Ortaköy Kültür Merkezi, 11 Temmuz günü polis tarafından basılarak arandı. Baskının, haklarında gıyabi tutuklama kararı

bulunan Grup Yorum'un elemanlarının yakalanması için düzenlendiği bildirildi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Avukat Bedii Yarayıcı, kültür merkezinin arama izni olmadan basıldığını söyledi. Baskın sırasında 24 kişi de gözaltına alındı.

İstanbul'un Kasımpaşa semtindeki bir evin 13 Temmuz gecesi polis tarafından basılması sonucunda öldürülen Nurten Demir (22) adlı genç kız için 16 Temmuz günü düzenlenen cenaze törenine katılmak isteyen 10 kişi polis tarafından gözaltına alındı.

"Grup Kızılırmak" adlı müzik topluluğunun 18 Temmuz günü Antakya'da vereceği konsere, Hatay Valiliği tarafından izin verilmedi. Kararı protesto eden Grup Kızılırmak tarafından yapılan açıklamada, "İktidarın değişmesi üzerimizdeki baskıları hiç azaltmamıştır. Aksine baskılar, giderek daha sistemli ve kurnaz bir politikaya dönüşmüştür" denildi.

İstanbul'un Gülsuyu semtindeki Gülsensü Güzelleştirme ve Kültür Derneği, 2 Ağustos günü polis tarafından basıldı. Baskın sonrasında, dernekte bulunan 8 kişi, gözaltına alındı. Dernek yöneticilerinden Tekin Yazar, İHD İstanbul Şubesi'nde düzenlediği basın toplantısında gözaltında, kendisine ve diğer arkadaşlarına dayak atıldığını, psikolojik baskı yapıldığını ve cinsel tacizde bulunulduğunu söyledi.

Çatışmada ölen "Ebeddin Bakır" adlı PKK militanının Mardin'in Savur ilçesindeki ailesine başsağlığına giden 13 kişi, 5 Ağustos günü gözaltına alındı. Gözaltına alındıktan sonra tutuklanan ve haklarında dava açılan 13 kişi, Diyarbakır DGM'de 28 Eylül günü yapılan duruşma sonucunda serbest bırakıldı. Tutuklananların adları şöyle: "Nesih Bakır, Hüsamettin Yıldırım, Naci Çelik, Mehmet Can, Bekir Kalkan, Namık Kalkan, Recep Kalkan, Hamdullah Ün, Sıtkı Kalkan, Necat Baran, Davut Bakır, Hıdır Kaplan ve Zeynel Gürsel".

1990 yılı Ekim ayı içinde öğrenim gördüğü İstanbul Pendik Lisesi'ne astığı, "savaş karşıtı" duvar gazetesi nedeniyle hakkında dava açılan Nermin Alkan (olay tarihinde 16 yaşında idi) 6 ay 20 gün hapis, cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de 7 Ağustos günü sonuçlanan davada Nermin Alkan'a önce bir yıl hapis cezası verildi. Bu ceza daha sonra bazı hafifletici nedenler gözönüne alınarak 6 ay 20 gün hapse düşürüldü. Nermin Alkan ile birlikte aynı davada yargılanan Bünyamin Yücel, Canan Acar ve Nilüfer Gen adlı lise öğrencileri ise beraat etti.

Lice'ye bağlı Oluklu köyünde çıkan bir çatışmada ölen ve Diyarbakır'da gömülen Şehmuz Kaya adlı PKK militanının mezarına yapılacak toplu ziyaretlerin engellenmesi amacıyla 10 Ağustos günü Diyarbakır'a girişler yasaklandı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin aldığı karar uyarınca başlatılan Diyarbakır'a giriş yasağı 11 Ağustos günü de devam etti. Giriş yasağının uygulandığı iki gün boyunca, "durumları şüpheli görülen" 100'den fazla insan gözaltına alındı.

PKK'nın 1984 yılında başlattığı eylem ve saldırıların 9. yıldönümü nedeniyle 15 Ağustos günü İstanbul'un Bağcılar semtinde, düzenlenen gösterinin polisler tarafından engellenmek istenmesi üzerine taşlı sopalı çatışma çıktı. Çatışma sonucunda 4 kişi yaralandı, 147 kişi de gözaltına alındı. Gözaltına

alınanlardan 63'tü daha sonra tutuklandı. Tutuklananlardan 15'i yapılan itiraz üzerine kısa bir süre içinde, 46'si ise 18 Kasım günü İstanbul DGM'deki duruşmadan sonra serbest bırakıldı. Geride kalan iki kişinin tutukluluk durumları ise yıl sonuna değin kaldırılmadı. Yıldönümü nedeniyle aynı gün İstanbul'un Küçükyalı semtinde yapılan gösteri sonrasında da 36 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 15'i tutuklandı, 21'i ise tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. 36 kişi hakkında daha sonra "İzinsiz gösteri yaptıkları ve PKK'yı överek, bölücü sloganlar attıkları" iddiasıyla dava açıldı. İstanbul DGM'de 27 Kasım günü başlayan davanın ilk duruşmasında tutuklu 17 sanıktan Şükrü Yıldız, Mehmet Ergun, Mehmet Şerif Önder ve Ayhan Yağcı (17 yaşında) tahliye oldu.

13 Ağustos günü Ankara'da düzenlenen ev baskınları sırasında öldürülen Eyüphan Polat ve Nurhayat Beyhan için 20 Ağustos günü İstanbul'da düzenlenen cenaze törenine katılmak isteyen 15'i kadın 56 kişi gözaltına alındı. 9 gün gözaltında kalan 56 kişiden 31'i İstanbul DGM tarafından tutuklandı.

Kars, Ağrı ve Iğdır'ın bazı ilçelerinde 15 Ağustos günü yapılan dükkan kapatma eylemlerine katılan yaklaşık 80 esnaf hakkında soruşturma açıldı. Kars'ın Digor ilçesinde ise aynı gün yapılan dükkan kapatma eylemine katılan esnaflardan 27'si gözaltına alındı. Urfa'nın Viranşehir ilçesinde de 15 Ağustos günü yapılan kepenk kapatma eyleminden sonra gözaltına alınan 32 kişiden Naif Aslan, Ahmet Yıldırım, Mehmet Çakı, Mehmet Topçu, Nedim Oktay ve Fethi Yıldırım adlı 6'sı tutuklandı.

Adana'nın Karataş ilçesinde tatil yapan ve aralarında Özgür-Der'in (Haklar ve Özgürlükler Derneği) bazı yöneticilerinin de bulunduğu 10 kişi, 22 Ağustos günü gözaltına alındı. "Yasak yayın bulundurdıkları" iddiasıyla gözaltına alınan 10 kişiden 9'unun adları şöyle: "Zerrin Sarı (İstanbul Özgür-Der Başkanı), Ayten Çelik, Solmaz Tartar (İstanbul Özgür-Der Genel Sekreteri), Kerime Eroğlu, Ufuk Demirkaya, Gülten Şeşen (Mücadele dergisinin sahibi), Sultan Çelik, Gülay Tan, Yaşar Güzel (Malatya Özgür-Der Genel Sekreteri)". Gözaltına alınanlardan Zerrin Sarı ve Kerime Eroğlu avukat oldukları için hemen, diğer 8 kişi ise 10 gün sorgulandıktan sonra serbest bırakıldı.

Zonguldak'ın Alaplı ilçesi yakınlarında kamp kurarak tatil yapan 15 kişi, 24 Ağustos günü polis tarafından gözaltına alındı. 10 gün gözaltında tutulan ve kamuoyuna "eğitim çalışması yapan yasadışı örgüt üyeleri" olarak tanıtılan 15 kişi, 3 Eylül günü mahkeme tarafından serbest bırakıldı. Gözaltına alınanların adları şöyle: "Latif Tiftikçi, Ayça İdil Erkmn, Sadık Çelik, Sıral Demiral, Fatma Çiçek, Nuri Eryüksel, Nurhan Odabaş, Nuray Erdem, Serdar Akad, Deniz Uzunhasanoğlu, Özkan Oğuzoğlu, Tayfun Sabancı, Atilla Sabancı, Mehmet Karabulut ve Ethem Elma".

İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda 31 Ağustos günü Şırnak olaylarını protesto amacıyla gösteri yapan 34 kadın ile olayı izleyen Turan Erdem adlı genç, polis tarafından tartaklanarak gözaltına alındı. Gözaltına alınan kadınlardan 7'si ile Turan Erdem, daha sonra tutuklandı. Tutuklanan 7 kadının adları şöyle: "Mukaddes Alatay, Melek Hilal Okumuş, Evin Alibeyköylü, Birgül Kartal, Songül Kartal, Sultan Boztaş ve Özlem Boztaş". Tutuklananlar, Kasım ayı içinde yapılan ilk duruşma sonrasında serbest bırakıldı.

Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) İstanbul İl Örgütü'nün 1 Eylül Dünya Barış Günü nedeniyle düzenlediği yürüyüş, izin alınmadığı gerekçesiyle polis tarafından engellendi. Saat 11.00'de İstanbul Tünel'de toplanan SHP'liler ellerindeki pankart ve çiçeklerle Taksim Meydanı'na doğru yürüyüşe geçtiler. yürüyüş kolu, yürüyüş güzergahının ortası olan Galatasaray'a geldiğinde polis tarafından durduruldu. Topluluk, daha sonra polislerin yaptığı uyarılara uyararak dağıldı.

İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği'nin İstanbul'daki genel merkezinin 1 Eylül günü yapılan açılış törenine katılan ve aralarında Özgür Gündem gazetesi muhabirleri Mustafa Çetinkaya ile Emine İnce'nin de bulunduğu 32 kişi gözaltına alındı.

Sırnak olaylarını protesto için 1 Eylül günü İzmir'de gösteri yapmak isteyen 34 kişilik bir grup, polis tarafından dövülerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, 3 Eylül günü serbest bırakıldı. Gözaltına alınırken, polislerden yedikleri dayak sonucunda yaralanan üç kişi, serbest bırakıldıktan sonra tedavi amacıyla TİHV İzmir Temsilciliği'ne başvurdu.

Sinema sanatçısı Yılmaz Güney'in 8. ölüm yıldönümü nedeniyle 10 Eylül günü İstanbul'da düzenlenecek olan etkinliklere İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından izin verilmedi. Emniyet Müdürlüğü yetkilileri tarafından 9 Eylül günü öğle saatlerinde Tertip Komitesi'ne iletilen yazıda, "etkinliklere katılacak sanatçı ve kişilerle ilgili bilgilerin başvuru dosyasında bulunmaması nedeniyle etkinliklere izin verilemeyeceği" belirtildi. Ancak tepki ve girişimler üzerine yasaklama kararı kaldırıldı.

Devrimci Proleterya dergisinin 4 Ekim günü Adana'da düzenlediği pikniğe katılanlardan 230'u jandarma tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 98'i tutuklandı, geride kalanlar ise serbest bırakıldı. Tutuklandıktan sonra haklarında dava açılan 98 kişiden 81'i tutuklama kararına yaptıkları itiraz sonucunda, 17 kişi ise açılan davanın 25 Aralık günü Malatya DGM'de yapılan ilk duruşmasında tahliye edildi.

İstanbul'daki ev baskınları sırasında (28 Eylül gecesi) öldürülen Fatma Süzen, Makbule Sürmeli ve Kayhan Tazeoğlu için 5 Ekim günü İstanbul'da düzenlenen cenaze törenine katılanların polis tarafından dağıtılmak istenmesi olaylara neden oldu. Törene katılanların dövüldüğü olaylar sırasında Kudi Göleli (70) adlı yaşlı bir kadın, polislerin başına vurduğu cop darbeleriyle yaralandı. Olaylar sırasında 60 kişi de gözaltına alındı. Bu arada İstanbul'un Acıbadem semtindeki bir evin polis tarafından basılması sonucunda öldürülen Sultan Cenik adlı genç kızın 14 Ekim günü yapılan cenaze törenine katılanlardan da 9'u gözaltına alındı.

İzmir'in Kadifekale ve Yamanlar semtlerinde PKK'nın kuruluş yıldönümü nedeniyle 20 Kasım günü yapılan gösterilerden sonra toplam 51 kişi dövülerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 34'ü daha sonra İzmir DGM tarafından tutuklandı, diğer 17 kişi ise serbest bırakıldı. Tutuklananlardan 21'i, gösteri nedeniyle açılan davanın 25 Aralık günü İzmir DGM'de yapılan ilk duruşmasında tahliye edildi.

PKK'nın 15. kuruluş yıldönümü nedeniyle 27 Kasım günü Mersin'in Yenipazar semtinde gösteri yapan bir gruba, polisin açtığı ateş sonucunda Aydın Pervane (14) adlı çocuk yaralandı, 30 kişi de gözaltına alındı. Muş'un Malazgirt ilçesinde ise çevre köylerden ilçe merkezine doğru yürüyüşe geçen kalabalık bir grup, güvenlik görevlileri tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. Olayda 2 gösterici hafif şekilde yaralandı. PKK'nın kuruluş yıldönümü nedeniyle 27 Kasım günü Kızıltepe'de yapılan gösteriden sonra 350, Malazgirt ve Mazıdağı'nda yapılan gösteriler sonrasında da toplam 120 kişi gözaltına alındı. Kızıltepe'de gözaltına alınanlardan 54'ü 2 Aralık günü tutuklandı.

Mardin'in Nusaybin ilçesinde 27 Kasım günü "PKK'nın 15. kuruluş yıldönümü" nedeniyle yapılan dükkan kapatma eylemine katılan 6 kahvehane sahibine, Aralık ayı içinde Kaymakamlık tarafından 3'er ay dükkan kapatma cezası verildi.

Antalya'da Mart ayı içinde Newroz bayramı nedeniyle düzenlenen bir gösteriye katıldıkları için haklarında dava açılan 26 kişinin yargılanması 15 Aralık günü sona erdi. İzmir DGM'de sona eren davada sanıklardan Sevim Pınar, "gösteri sırasında PKK'nın görüşleri doğrultusunda slogan attığı" gerekçesiyle 1 yıl 8 ay hapis ve 41 milyon 666 bin lira para cezasına mahkum oldu. 23 sanığın beraat ettiği davada, Sedat Demirtaş ve Selçuk Katırcı adlı iki sanık hakkında da görevsizlik kararı verildi.

Ankara'da Aralık ayı içinde faaliyete geçen Sincan Kültür ve Araştırma Derneği'nin (SİN-KAD) Halil İbrahim Ocak ve Tevfik Yurdakul adlı iki kurucusu, 21 Aralık günü polis tarafından gözaltına alındı.

İstanbul'un Bağcılar semtindeki Kemal Naci Elkşi Lisesi'nde öğrenim gören Serkan Koç (17) adlı öğrenci, "üzerinde Lenin'in resmi bulunan bir rozeti yakasına taktığı" gerekçesiyle bir yıl süreyle okuldan uzaklaştırıldı. Serkan Koç'un bir yıl süreyle okuldan uzaklaştırılmasına yol açan rozeti 2 bin lira karşılığında seyyar satıcılardan aldığı öğrenildi. Okuldaki müdür yardımcılarında Hüseyin Kılıç ve Hanifi İnan'ın girişimleri sonucunda cezalandırıldığını bildiren Serkan Koç, "Bu kişilerle aramızda, daha önce okuldaki dayığa ve dinci örgütlenmeye karşı çıktığım için tatsızlıklar olmuştu" dedi. Lise son sınıf öğrencisi olan Serkan Koç, aldığı ceza nedeniyle üniversite sınavlarına da giremeyecek.

c)- Siyasi partilere yönelik baskılar

1992, siyasi partiler, özellikle de Halkın Emek Partisi (HEP), Sosyalist Parti (SP) ve İşçi Partisi (İP), Sosyalist Birlik Partisi (SBP) ile Yeşiller Partisi (YP) açısından baskıların yoğunlaştığı, engellerin arttığı, fiili saldırıların çoğaldığı bir yıl oldu. Siyasal partiler yasalardan gelen ya da yetkililerin uygulamaları sonucunda ortaya çıkan bir çok baskı ve saldırıya maruz kaldı. Kapatılan ya da kapatılması istenen partiler oldu. Parti yöneticileri ve hatta milletvekilleri hakkında ölüm cezası istemiyle dava ya da soruşturmalar açıldı, mahkumiyet kararları verildi.

Siyasi partilerin yerel yöneticileri ve üyelerine karşı düzenlenen silahlı saldırıların ve faili meçhul cinayetlerin sayısında da büyük artış gözlemlendi. Düzenlenen siyasal amaçlı saldırılar sonucunda SHP Nusaybin İlçe Başkanı

Oktay Türkmen, HEP Nusaybin İlçe Örgütü yöneticilerinden Abdurrahman Söğüt, HEP Silvan İlçe Örgütü yöneticilerinden Felemez Güneş, İşçi Partisi Cizre İlçe Başkanı Resul Sakar, HEP Gaziantep eski İl Başkanı Abdulsalem Sakık, HEP Kovancılar (Elazığ) İlçe Başkanı Rodi Demirkapı, HEP Antalya İl Örgütü yöneticilerinden İdris Çelik ve Yusuf Solmaz yaşamlarını yitirdi. Yıl içinde uğradıkları silahlı saldırılar sonucunda öldürülen ya da yaralanan HEP üyelerinin sayısı ise 25'e yaklaştı.

Bu arada olumlu sayılabilecek bir yasal düzenleme sonucunda 27 Mayıs ve 12 Eylül askeri darbelerinden sonra kapatılan siyasi partilerin yeniden açılmasına olanak sağlandı. Bu olanaktan yararlanan Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Sosyalist Devrim Partisi ve Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin de aralarında bulunduğu bazı siyasi partiler yeniden açıldı. Bazı siyasal partiler ise (Adalet Partisi ve Türkiye İşçi Köylü Partisi gibi) yasanın verdiği hakkı kullanarak kongrelerini topladılar, ancak yeniden açılmak yerine başka siyasal partilere katılmayı tercih ettiler.

Anayasa Mahkemesi, 12 Eylül sonrasında kapatılan partilerin yeniden açılmasına olanak sağlayan yasanın kabul edildiği günlerde, "Siyasi Partiler Yasası ile Anayasa'ya aykırı faaliyette bulunduğu" gerekçesiyle Sosyalist Parti'nin kapatılmasını kararlaştırdı. 10 Temmuz günü verilen kapatma kararı, "Sosyalist Parti'nin 20 Ekim seçimleri öncesinde dağıttığı (Kürt Sorununa Çözüm) başlıklı broşürde yer alan görüşler ile Sosyalist Parti Genel Başkanı Doğu Perinçek'in televizyonda ve mitinglerde yaptığı konuşmaların Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olduğu" gerekçesiyle alındı. Kapatma kararıyla birlikte Sosyalist Parti'nin malları da hazineye devredildi. Kapatma kararı, bir muhalefet oyuna karşılık 10 oyla alındı. Kapatma kararı üzerine Sosyalist Parti Genel Başkanı Doğu Perinçek, "Sosyalist Parti'nin kapatılmasının esas sorumlusu Demirel-İnönü hükümetidir. Çekiç gücün süresini uzatan, olağanüstü hali sürdüren, MHP'nin mallarını Türkes'e veren, vergi kaçakçılarını affeden kararnamelere zaman bulan hükümet, emekçilerin demokrasi, insanca yaşama ve örgütlenme taleplerine kayıtsız kalmaktadır. Hükümet, Türk ve Kürt halkları arasında kurulan gönül bağıni bombalamıştır" dedi. Doğu Perinçek, Sosyalist Parti üyelerinin siyasal faaliyetlerine İşçi Partisi içinde devam edeceklerini de sözlerine ekledi.

Anayasa Mahkemesi'nin Sosyalist Parti'nin kapatılmasına ilişkin olarak verdiği kararın gerekçesi 25 Ekim günü Resmi Gazete'de yayınlandı. Gerekçeli kararda, Sosyalist Parti'nin, "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı amaçladığı" için kapatıldığı belirtilerek, şu görüşlere yer verildi: "Kürt milleti, Kürt halkı ya da Kürt illeri tanımlamalarını kullanmak ve bir sav olarak gündeme getirip, konuyu gerçek yönleriyle bilmesi olanaksız kimseleri kışkırtarak suçla itmek, Anayasa'ya aykırı eylemdir. Anayasa'ya göre, devletin bir ulusu vardır. Ülkede yaşayan topluluklara kültür, soy ve boy farklılıkları nedeniyle ayrı bir ulus adı verilemez. Türk ulusu içinde Kürt kökeninden gelenler olmakla birlikte, bunların bilimsel ölçülere ve tarihsel gerçeklere göre, ayrı ulus olarak nitelendirilmesi olanaksızdır. Sosyalist Parti, Türk ulusunu ırk esasına dayalı olarak Türk ve Kürt ulusları biçiminde ikiye bölmüş, bu biçimde ortaya çıkardığı, gerçek dışı şekilde, ezilen bir ulus olarak nitelendirdiği Kürtlere, kendi kaderlerini tayin hakkının verilmesini savunmuş,

bölücü faaliyetlerini Anayasa'ya aykırı olarak sürdürmüştür. Türkiye'nin her kesiminde yerleşmiş, kaynaşmış bir topluluğu, demokratik ve siyasal faaliyet görüntüsü altında ayrı bir devlet kurması için ayaklanmaya itmiştir". "Sosyalist Parti'nin Kürt ulusu için ayrı okul ve ayrı eğitim" istediğinin de hatırlatıldığı kararda, "Ayrı okul, ayrı eğitim, ayrı resmi dil, ayrı yönetim, asla tekil devlet ilkesiyle ve Anayasa'nın korumak görevi verdiği ilke ve değerlerle bağdaşamaz" denildi.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Halkın Emek Partisi hakkında "Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'na aykırı faaliyet gösterdiği" iddiasıyla 3 Temmuz günü kapatma davası açtı. Hazırlanan iddianamede, "HEP'in devlet ve milletin bölünmez bütünlüğü aleyhinde faaliyette bulunduğu ve yasadışı siyasi faaliyetlerin odağı haline geldiği" öne sürüldü. Cumhuriyet Başsavcılığı, Vedat Aydın'ın cenaze töreni sırasındaki olaylardan sonra HEP hakkında soruşturma başlatmıştı. Soruşturma, DGM savcılıklarının çeşitli tarihlerde yaptığı suç duyuruları üzerine de genişletilmişti. HEP Genel Sekreteri Ahmet Karataş, "Dava Milli Güvenlik Kurulu'nun isteği üzerine açılmıştır ve demokrasi mücadelesine yönelik bir tavrıdır" dedi. HEP'in kapatılması isteğiyle açılan davaya Eylül ayı içinde başlandı.

1992 yılı içinde, HEP milletvekilleri hakkında ölüm cezası istemiyle çok sayıda soruşturma açıldı. Bilindiği gibi, Ankara DGM Savcılığı, 1991 yılının Aralık ayı içinde Kürt kökenli 22 milletvekili hakkında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ve ölüm cezası istemiyle dava açılmasını kararlaştırmış ve dokunulmazlıklarının kaldırılması için Meclis Başkanlığı'na başvurmuştu. DGM Savcılığı'nın bu isteği, Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk, tarafından Ocak ayı içinde "demokrasinin içeriğine ve anayasaya aykırı olduğu" gerekçesiyle geri çevrildi. Ankara DGM Savcılığı, bunun üzerine aynı konuda Nisan ayı içinde ikinci kere başvuruda bulundu. Bu başvuru, 22 Mayıs günü Meclis Başkanvekili Yılmaz Hocaoglu tarafından işleme kondu. Dokunulmazlıklarının kaldırılması istenen milletvekillerinin adları şöyle: "Fehmi Işıklar, Mahmut Alınak, Naif Güneş, Mehmet Emin Sever, Remzi Kartal, Leyla Zana, Nizamettin Toğuş, Abdülkadir Zilan, Ahmet Türk, Ali Yiğit, Muzaffer Demir, Adnan Ekmen, Sedat Yurttaş, Salih Sümer, Sırrı Sakık, Mehmet Sincar, Mahmut Kılınç, Zübeyir Aydar, Orhan Doğan, Selim Sadak, Mahmut Uyanık ve Hatip Dicle". Dokunulmazlıklarının kaldırılması istenen milletvekilleri seçim kampanyası sırasındaki faaliyetleri ve Meclis'deki konuşmaları nedeniyle suçlandılar. Ankara DGM Savcılığı, "milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması" istemiyle Meclis'e yaptığı başvuruları yıl içinde sık sık yineledi.

HEP İstanbul İl Sekreteri Abdülcabbar Gezici, 8 Ocak sabahı gözaltına alındı. Abdülcabbar Gezici, daha sonra serbest bırakıldı. HEP Bozova (Urfa) İlçe Başkanı Eyüp Karageçi ise Şubat ayı içinde "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklandı. Bir süre tutuklu kalan Eyüp Karageçi, daha sonra serbest bırakıldı. Eyüp Karageçi, 8 Aralık günü ikinci kez gözaltına alındı ve yine tutuklandı.

HEP Nusaybin İlçe Örgütü yöneticilerinden Abdurrahman Söğüt, 18 Ocak günü kimliği belirsiz kişilerin açtığı sonucunda vuruldu. Nusaybin'in Turan mahallesindeki işyerinden çıkarken açılan ateş sonucunda vurulan Ab-

durrahman Söğüt kaldırıldığı hastanede öldü. Abdurrahman Söğüt, 1991 yılı Ekim ayı içinde "PKK'ya yataklık yaptığı" iddiasıyla gözaltına alınmış ve bir süre tutuklu kaldıktan sonra Ocak ayının ilk günlerinde serbest bırakılmıştı.

Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) Nusaybin İlçe Sekreteri Oktay Türkmen, 2 Şubat günü öğle saatlerinde Nusaybin'de silahlı üç kişinin açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. Olay sırasında Oktay Türkmen'in yanında bulunan SHP Nusaybin İlçe Başkanı Adnan Sezer, saldırıdan yara almadan kurtuldu. Adnan Sezer ile çevreden yetişenler tarafından kovalanan silahlı üç kişiden biri daha sonra yakalandı. Yakalanan kişinin "Kemal Demiral" adlı 18 yaşındaki İdil doğumlu İdil Lisesi'nde okuyan bir genç olduğu bildirildi.

Şubat ayı içinde Mardin'de incelemeler yapan ve bazı yerleşim merkezlerinde toplantılar düzenleyen HEP milletvekilleri Mehmet Sincar, Sedat Yurttaş ve Ali Yiğit, buldukları yere gelen Mardin İl Jandarma Alay Komutanı Ramazan Çabuk tarafından tehdit edildi.

İstanbul Esenler'deki HEP İlçe Merkezi'nin önünde 21 Mart günü Newroz bayramını kutlamak üzere toplanan yaklaşık bin kişi jandarmalar tarafından havaya ateş açılarak engellendi. Silah sesleri üzerine çıkan panik sırasında Şükrü Aydın, Mehmet Yılmaz, Asri Aydın ve Fazıl Lale adlı 4 kişi yaralandı. 49'u kadın 247 kişi gözaltına alındı. 21 Mart günü İstanbul'daki HEP binalarına asılan Newroz bayramı ile ilgili pankartlar da polis tarafından indirildi.

24 Mart günü Mardin'in Kızıltepe ilçesine giden HEP Mardin Milletvekili Nizamettin Toğuç'un misafir olarak bulunduğu ev, güvenlik görevlileri tarafından basılarak arandı. Nizamettin Toğuç, baskın sırasında milletvekili olduğunu söylemesine rağmen, kendisine ait özel eşyaların ve çantasının arandığını söyledi.

HEP Genel Başkanı Feridun Yazar ile bazı Kürt milletvekillerinin de aralarında bulunduğu yaklaşık 260 kişi, 2 Nisan günü Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası kuruluşlara bir çağrı yaptı. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki son olaylar nedeniyle Türk hükümetinin eleştirildiği çağrıda, "Kürt halkının özgürlük, eşitlik ve demokrasi mücadelesine karşı bir savaş başlatıldığı" ve "devletin Kürt sorununu Kürtleri öldürerek çözme yolunu seçtiği" vurgulandı. Gelişmelerin uluslararası kuruluşlarca izlenmesinin istendiği çağrıda, özetle şu görüşlere yer verildi: "Süren savaşta, taraflardan biri ısrarla diyalogdan yana olmasına karşın, Türk hükümeti buna yanaşmamaktadır. Türk hükümetinin savaşın sona erdirilmesi noktasındaki ilgisizliği ve kirli savaşta dayatması, her iki taraftan birçok insanın kaybına neden olmaktadır. Önümüzdeki süreçte meydana gelebilecek bütün ölüm ve tahribatların baş sorumlusu açıktır ki soruna siyasal ve demokratik çözüm yolunda yanaşmayan taraf olacaktır. Bu konuda tutum geliştirmeyen tüm uluslararası kurum ve kuruluşlar da sorumlu duruma düşeceklerdir". Çağrıda imzaları bulunan kişiler hakkında Nisan ayı ortalarında Ankara DGM Savcılığı tarafından soruşturma açıldı. Soruşturmanın, "çağrı metninde yer alan bazı ifadelerin Türkiye'yi küçük düşürdüğü" iddiasıyla açıldığı öğrenildi.

Ankara DGM Savcılığı, HEP Genel Başkanı Feridun Yazar ile o dönem Sosyalist Parti Genel Başkanı olan Doğu Perinçek hakkında Newroz bayramı

öncesinde düzenlediği basın toplantısındaki sözleri nedeniyle soruşturma açtı. Ferudun Yazar, "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla açılan soruşturma nedeniyle 10 Nisan günü Ankara DGM'de ifade verdi. DGM Savcısı Talat Şalk tarafından ifadesi alınan Ferudun Yazar'ın tutuklanması istendi. Ancak bu istek mahkeme tarafından yerinde bulunmadı. Soruşturma sonucunda Ferudun Yazar ile Doğu Perinçek hakkında, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açıldı.

HEP'in 15 Aralık 1991 tarihinde Ankara'da toplanan büyük kongresinde yaptıkları konuşmalar nedeniyle Kemal Okutan, Güven Özata, Muhsin Melik, Salih Şahin, Hüseyin Turhallı ve Cabbar Kesici adlı 6 HEP'li hakkında dava açıldı. Ankara DGM Savcılığı tarafından açılan davada, sanıkların "bölücülük propagandası yaptıkları" iddiasıyla 2 yıla 5 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. 6 HEP'linin yargılanmasına 14 Nisan günü Ankara DGM'de başlandı.

HEP Mardin İl Başkanı Veysi Parıltı ile Kızıltepe İlçe Örgütü yöneticilerinden Hasan Güler, 14 Haziran akşamı evlerine düzenlenen baskınlardan sonra gözaltına alındılar. HEP yöneticilerinin gözaltına alınma gerekçeleri açıklanmadı.

İzmir DGM'de 18 Haziran günü sonuçlanan bir davada, hazırladıkları takvim nedeniyle yargılanan Lezgin Cuduz (HEP Aydın İl Başkanı) ile İsmet Dağ 20'er ay hapis, 41 milyon 666'şar bin lira da para cezasına mahkum oldu. Dava, "hazırlanan takvimde bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla ve "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca açılmıştı.

HEP İzmir İl Örgütü tarafından Temmuz ayının ilk günleri içinde hazırlanan "Devlet Terörüne ve Özel Savaşa Son" başlıklı bildiri, İzmir DGM tarafından yasaklandı. İzmir DGM Savcılığı, yasaklama kararının ardından bildiriye hazırlayan parti yöneticileri hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca soruşturma açtı.

Kendilerini "polis" olarak tanıtan silahlı kişiler tarafından kaçırıldıktan sonra öldürülen HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın'ın birinci ölüm yıldönümü nedeniyle 9 Temmuz günü Diyarbakır'a giden HEP Genel Başkanı Ferudun Yazar ve beraberindeki 14 milletvekili ile heyete eşlik eden 200 araçlık konvoyun kente girmesine izin verilmedi. Ayrıca konvoyda yapılan arama sırasında aralarında Özgür Gündem gazetesi muhabiri ile Emegün Bayrağı ve Gerçek dergilerinin muhabirlerinin de bulunduğu 38 kişi gözaltına alındı, bazı kişiler özel tim görevlileri tarafından dövüldü, bazı arabalar da tahrip edildi. Milletvekillerinin kente girmesine ancak gece saat 22.30 sıralarında izin verildi. HEP'in 10 Temmuz günü Diyarbakır'da yapacağı miting de valilik tarafından yasaklandı. Olaylar üzerine HEP Genel Başkanı Ferudun Yazar ile 14 milletvekili, "Toplantı ve gösteri yapma özgürlüğüne yönelik baskıları" protesto amacıyla 24 saat açlık grevi yaptı. Açlık grevi süresince kent merkezindeki tüm sokak başları ile caddeleri kontrol altında tutan güvenlik görevlileri tarafından yüzden fazla insan gözaltına alındı, çok sayıda insan da dövüldü. Bu arada Vedat Aydın için 10 Temmuz günü okutulacak mevlütten de yapılan baskılar nedeniyle vazgeçildi.

HEP Diyarbakır İl Başkanı Hüseyin Turhallı, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan hukuk dışı uygulamaların ve partilerine yönelik baskıların her geçen gün arttığını söyledi. Hüseyin Turhallı, 15 Temmuz günü düzenlediği basın toplantısında, "Güvenlik güçleri tam bir keyfilik içinde hareket etmektedir. Bölgede hergün insanlar öldürülmekte, düzmece tutanaklarla gözaltına alınmakta, işkence görmekte, asılsız iddialar sonucunda tutuklanmaktadır. Hukuk dışı uygulamalar, demokratik işlerliği ciddi boyutta tehlikeye sokmuştur. Kürt sorunu, tarladaki çiftçinin, dükkandaki esnafın, evindeki kadının öldürülmesiyle çözülemez. Sorunun tek çözüm yolu, insanlığın ortak değerleri üzerinde oluşturulmuş karşılıklı güven, anlayış ve sevgidir" dedi.

Urfa'nın Viranşehir ilçesinde Temmuz ayı içinde düzenlenen operasyonlar sonucunda, HEP Viranşehir İlçe Başkanı Çeçen Topçu ile Reşit Kırın, Şeyhmuz Çelik, Abdulvahap Duygu ve Mehmet İşlek adlı 4 HEP üyesi gözaltına alındı. Urfa'nın Ceylanpınar ilçesinde ise 24 Temmuz günü yapılan dükkân kapatma eyleminden sonra aralarında HEP üyelerinin de bulunduğu 15 kişi gözaltına alındı.

HEP Aydın İl Başkanı Lezgin Çulduz ile Şakir Sufa, Hamit Ekinci ve İsmet Dağ adlı HEP yöneticileri 23 Temmuz günü polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Lezgin Çulduz, 30 Temmuz günü "PKK'ya yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla İzmir DGM tarafından tutuklandı, diğer üç kişi ise tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

29 Temmuz günü Hakkari'nin Yüksekova ilçesine giden HEP Milletvekilleri Selim Sadak, Nizamettin Toğuç, Ali Yiğit, ve Zübeyir Aydar ile görüşen ve dertlerini anlatan kişilerden bir bölümü, milletvekilleri ilçeden ayrıldıktan sonra gözaltına alındı. Gözaltına alınanlara işkence yapıldığı bildirildi.

Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana ile eşi Mehdi Zana'nın da konuk olarak bulunduğu İstanbul'un Etiler semtindeki bir ev 30 Temmuz sabahı polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda evin sahibi Savaş Buldan ile Mehdi Zana, Alican Buldan ve Ali İhsan Dağlı (Leyla Zana'nın kardeşi) gözaltına alındı. Leyla Zana daha sonra düzenlediği basın toplantısında olayla ilgili olarak şunları söyledi: "Devlet, bizi imha etmek üzere hedef tahtası haline getirmiştir. PKK ile özdeşleştiriliyor. Planlı bir saldırıyla karşı karşıyayız. Aleyhimize işkenceyle ifadeler alınıyor. HEP'i kapatabilmek için gerekçe yaratıyorlar. Olay günü eve ilk gelen polisler bir infaz timiydi. Eğer, sağı solu aramadan kapıyı açsaydık halimiz ne olurdu? Bizi öldürüp, kamuoyuna da "çatışmada öldüler" mi? diyeceklerdi". Mehdi Zana ile Leyla Zana'nın kardeşi Ali İhsan Dağlı 12 Ağustos günü serbest bırakıldı. 14 gün gözaltında tutulan Mehdi Zana ile Ali İhsan Dağlı hakkında dava açılmasına bile gerek görülmedi. Mehdi Zana, serbest bırakıldıktan sonra "Olay bir komplodur. Devletin amacı beni ve eşimi ortadan kaldırmaktı. Devlet, bizim örgüt üyesi olmadığımızı bilir. Ölümünden kurtulduk" dedi.

Batman'da 24 Ağustos günü kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Ekrem Göynü adlı esnaf başından vurularak öldü. Ekrem Göynü'nün HEP Batman İl Örgütü yöneticilerinden İzzet Göynü'nün oğlu olduğu öğrenildi.

26 Ağustos günü TBMM'de Yargı reformu yasa tasarısıyla ilgili ön görüşmeler sürerken, Meclis kürsüsünden bir konuşma yapan HEP Şırnak Milletvekili Mahmut Alınak'ın, hükümeti, "genelkurmay hükümeti" olarak nitelendirmesi tepkilere yol açtı. Mahmut Alınak'ın "genelkurmay hükümeti" nitelemesinde ısrar etmesi üzerine Doğru Yol Partisi'ne üye milletvekilleri kürsüye yürüdüler. DYP milletvekillerinin Mahmut Alınak'ı kürsüden indirme girişimleri, kürsü önünde barikat oluşturan diğer HEP milletvekilleri tarafından engellendi. Mahmut Alınak, 1991 yılı Aralık ayı içinde de Meclis kürsüsünde konuşma yaparken saldırıya uğramış ve tartaklanmıştı.

Muş'un Malazgirt ilçesinde Ağustos ayının son günleri içinde düzenlenen operasyonlar sonucunda HEP İlçe Başkanı Celalettin Yayla ile 6 HEP üyesi polis tarafından gözaltına alındı.

Ağustos ayı içinde Mardin'de düzenlenen operasyonlar sonucunda gözaltına alınan HEP Kızıltepe eski İlçe Başkanı Senanik Öner, 5 Ağustos günü tutuklandı. Gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü bildiren Senanik Öner, işkence sonucunda iki kolunu kullanamaz hale geldiğini, burnunun kırıldığını ve kulak zarının patladığını söyledi.

HEP'in 2. Olağanüstü Kongresi 19 Eylül günü Ankara'da yapıldı. Kongre sonucunda, HEP Genel Başkanlığı'na Mardin Milletvekili Ahmet Türk seçildi. Kongrede yapılan konuşmalarda, "Kürt sorununun çözümü için askeri yöntemler yerine barışçı yöntemler kullanılması gerektiğine" dikkat çekilerek, "PKK'nın yasallaşması" istendi. Ankara DGM Savcılığı, kongrede yapılan gösteri ve konuşmalarla ilgili olarak soruşturma başlattı.

HEP eski Genel Başkanı Ferudun Yazar'ın da aralarında bulunduğu 11 HEP yöneticisi, HEP Kongresi ile ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle 28 Eylül günü Ankara DGM Savcılığı'nın talimatıyla gözaltına alındı. Gözaltına alınanların sayısı daha sonra 13'e yükseldi. Savcılık, 13 kişinin yanısıra Yeni Ülke gazetesinin sahibi Serhat Bucak ile HEP Diyarbakır İl Başkanı Hüseyin Turhallı'nın da yakalanarak gözaltına alınmasını kararlaştırdı. Gözaltına alınan HEP'lilerden Kemal Okutan, Harun Çakmak ve Cabbar Gezici 5 Ekim günü tutuklandı, diğer 10 kişi ise serbest bırakıldı. Ankara DGM Savcılığı, daha sonra 15 HEP'li hakkında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ve ölüm cezası istemiyle dava açtı. Haklarında ölüm cezası istenen sanıkların adları şöyle: "Ferudun Yazar (HEP eski Genel Başkanı), Felemez Başboğa (HEP İstanbul İl Başkanı), Sultan Güneş Uysal, Şahabettin Özasaner, Kemal Öztürk, Kemal Okutan, Mustafa Demir (HEP Ankara İl Başkanı), Güven Özata (HEP Antalya İl Başkanı), Şakir Altay, Harun Çakmak, Abdülcabbar Gezici, Hüseyin Turhallı, Mehmet Gemsiz, Hamit Geylani ve Serhat Bucak".

15 HEP yöneticisi hakkında açılan davaya 25 Aralık günü Ankara DGM'de başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan tutuklu sanıklardan Kemal Okutan, resmi ideolojiye karşı çıktıkları için yargılandıkları belirterek, "Bu dava hukukî değil, siyasi bir davadır. Burada yargılanan düşünce özgürlüğüdür. Dünyada düşünce açıklamayla, devlet topraklarının bölündüğünü gösteren bir örnek var mıdır? Biz devletin topraklarını, hangi ülkenin topraklarına katmak istemişiz o belli değil" dedi. Duruşma sonunda tutuklu sanıklardan Kemal Okutan ile Harun Çakmak tahliye edildi.

HEP Gaziantep eski İl Başkanı Abdulsalem Sakık (48) 3 Kasım günü öğle saatlerinde Gaziantep'in Karagöz caddesinde kimliği belirsiz bir kişinin açtığı ateş sonucunda başından vurularak öldü. Muş Milletvekili Sırrı Sakık'ın ağabeyi olan Abdulsalem Sakık, daha önce bir çok kez ölümle tehdit edilmiş, bir kez de öldürülmek istenmişti.

HEP Kovancılar (Elazığ) İlçe Bakanı Rodi Demirkapı, 5 Kasım gecesi evine gelen kimliği belirsiz bir kişinin açtığı ateş sonucunda yaşamını yitirdi. Olayda Rodi Demirkapı'nın oğlu Şurzan Demirkapı da ağır yaralandı. Şurzan Demirkapı, daha sonra tedavi gördüğü hastanede öldü.

HEP İçel İl Başkanı Sedat Kalaba, 6 Kasım günü polis tarafından gözaltına alındı. Mersin Siyasi Polis Merkezi'nde 24 saat sorgulanan Sedat Kalaba, 7 Kasım akşamı serbest bırakıldı. Sedat Kalaba, yaptığı açıklamada, gözaltında bulunduğu süre içinde dövüldüğünü ve elektrik işkencesine maruz bırakıldığını söyledi. Bu arada 31 Ekim günü yine Mersin'de gözaltına alınan üç HEP üyesinden Heybet Keskin tutuklandı, Hülya Ayhan ve Abidin Keskin ise serbest bırakıldı. Hülya Ayhan, serbest bırakıldıktan sonra, sorgulandıkları Mersin Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüklerini ve bu nedenle Heybet Keskin'in kolunun sakatlandığını açıkladı.

9 Kasım günü Hani'de PKK militanları tarafından öldürülen İhsan Sal ve Ufuktan Akgüneş adlı polisler için 10 Kasım günü Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü önünde düzenlenen cenaze törenine katılan polisler, daha sonra Dağkapı semtine doğru çeşitli sloganlar atarak yürüyüşe geçti. Yürüyüş sırasında topluluk içinde bulunan bazı polisler tarafından havaya ve çevreye rastgele ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda HEP Diyarbakır İl Merkezi'ne de çok sayıda mermi isabet etti.

HEP üyesi 18 milletvekili, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insanlık dışı saldırı ve uygulamalar ile partilerine yönelik baskıları protesto için 11 Kasım günü Ankara'da açlık grevine başladı. Açlık grevi, 19 Kasım günü sona erdi. Açlık grevinin sona ermesi üzerine bir basın toplantısı düzenleyen HEP Genel Başkanı Ahmet Türk, "Amacımız, barışçıl ve duyarlı bir ortamın sağlanması için, yaşanan şiddet ve baskıların bütün yönleriyle kamuoyuna aktarılmasıydı. Verdiğimiz mesaj yerine ulaşmış, sorunlara duyarlılık sağlanmıştır. Hükümet, Güneydoğu politikasını yeniden gözden geçirmelidir" dedi. Bu arada açlık grevinin 6. gününde Ankara DGM Savcılığı, 18 milletvekili hakkında, "açlık grevine başlarken yaptıkları açıklama nedeniyle" soruşturma açtı. DGM Savcılığı tarafından "ülkenin bütünlüğüne açıktan saldırıda bulunmakla" suçlanan 18 milletvekili hakkında açılan soruşturma 24 Kasım günü sona erdi. DGM Savcılığı, soruşturma sonucunda 18 milletvekili hakkında ölüm cezası istemiyle dava açılmasını kararlaştırdı. Savcılık, dava açabilmek için Meclis'e başvurarak, "milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasını" istedi.

HEP Genel Başkanı Ahmet Türk ile partiye üye milletvekillerinden Mahmut Alınak, Hatip Dicle, Mahmut Kılınç ve Ali Yiğit hakkında Eylül ayı içinde Ankara'da yapılan HEP Kongresi'ndeki konuşmaları nedeniyle açılan soruşturma da Kasım ayı içinde bitti. Soruşturma sonucunda Ahmet Türk ve 4 milletvekili arkadaşının Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca yargılanmasına karar verildi. Ankara DGM Savcılığı, bu nedenle mil-

letvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması için Meclis Başkanlığı'na başvurdu.

HEP Antalya İl Örgütü yöneticilerinden İdris Çelik (40) 1 Aralık sabahı Işıklar semtindeki Evinin önünde, Yusuf Solmaz ise 4 Aralık günü Güvenlik mahallesindeki işyerini açarken kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. Öldürülen HEP yöneticilerinden, Yusuf Solmaz, üç ay kadar önce "HEP adına zorla bağış topladığı" iddiasıyla bir süre gözaltında tutulmuştu.

Muğla'nın Fethiye ilçesinde 9 Aralık günü sabaha karşı polis tarafından evleri basılan HEP Muğla İl Başkanı Zülküf Atay ile Salih Hekimoğlu, Hüseyin Atay (HEP Fethiye İlçe Başkanı), Mevlüt Tugay, Halim Kaplan ve Ali Atay adlı 5 HEP yöneticisi, gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Hüseyin Atay ile Ali Atay daha sonra tutuklandı.

Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde "PKK'ya yardım ve yataklık ettikleri" iddiasıyla Kasım ayı sonunda gözaltına alınan 16 kişiden 9'u tutuklandı. Tutuklanan kişiler, gözaltında buldukları süre içinde HEP ve İHD yöneticileri aleyhinde ifade vermeye zorlandıklarını bildirdiler.

Muğla'nın Milas ve Yatağan ilçelerinde 26 Aralık sabahı başlatılan operasyonlar sonucunda aralarında HEP ve İşçi Partisi üyelerinin de yer aldığı yaklaşık 30 kişi gözaltına alındı. Operasyon nedeniyle evi basılan HEP Yatağan İlçe Başkanı Mehmet Nuri Ermiş de bir süre gözaltında tutuldu.

Diğer partiler

Ankara DGM Savcılığı, Sosyalist Parti Genel Başkanı Doğu Perinçek hakkında seçim propagandaları sırasında yaptığı konuşma ve açıklamalar nedeniyle Ocak ayı içinde dava açtı. İddianamede "bölücülük propagandası yaptığı, "devlete, hükümete ve orduya hakaret ettiği" öne sürülen Doğu Perinçek'in 18 yıla 40 yıl arasında değişen hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor. Bu arada DGM Savcılığı, açılan dava nedeniyle Doğu Perinçek'in tutuklanmasını istedi. Ancak bu istek mahkeme tarafından kabul edilmedi.

Sosyalist Parti Genel Başkanı Doğu Perinçek hakkında 6 Ekim 1991 tarihinde partisi tarafından Mersin'de düzenlenen mitingde yaptığı konuşma nedeniyle dava açıldı. Malatya DGM'de yargılanan Doğu Perinçek'in "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor. "Bölücülük propagandası yapmakla" suçlanan Doğu Perinçek hakkında açılan davanın ilk duruşması 20 Şubat günü yapıldı.

Sosyalist Parti'nin 8 Mart Kadınlar Günü nedeniyle hazırladığı bildirimleri İzmir'de dağıtan Türker Akbayram, Sabiha Daşa, Süreyya Kıran, Mihriban Tatar ve Mehmet Veli Yeşilbaş adlı kişiler 7 Mart günü gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar üç saat sonra serbest bırakıldılar. 1 Mayıs öncesi de çok sayıda Sosyalist Parti'li bildiri dağıtarken gözaltına alındı.

Sosyalist Parti tarafından 6 Nisan günü Mersin'de düzenlenen mitingden sonra yürüyüş yapmak isteyen bir gruba polisin izin vermek istememesi olaylara neden oldu. Göstericilerin yürüyüş için ısrar etmesi üzerine çıkan çatışmada 9'u polis olan 25 kişi yaralandı, 91 kişi de gözaltına alındı.

Sosyalist Parti tarafından 18 Nisan günü İzmir'de düzenlenen "Newroz Olayları ve Kürt Sorunu" adlı panel, polis tarafından yapılan arama, baskı ve tehditler nedeniyle iptal edildi. Sosyalist Parti İzmir İl Örgütü tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada toplantının iptal edilmesine neden olan baskılar kınandı.

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Sosyalist Parti'nin yerine kurulan İşçi Partisi'nin 10 yönetici ve üyesi, belediye işçilerinin grevi nedeniyle hazırlanan bildirimleri Ankara'da dağıtırken gözaltına alındı. 5 Ağustos günü gözaltına alınan 10 kişi, bir saat sonra serbest bırakıldı. Gözaltına alınanlar arasında İşçi Partisi Genel Sekreteri Hasan Yalçın, Genel Sekreter Yardımcısı Yalçın Büyükdaglı ve Ankara İl Başkanı Nusret Senem de yer aldı.

Ankara Cumhuriyet Savcılığı, Eylül ayı içinde İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek hakkında, "Anayasa Mahkemesi'ne hakaret ettiği" iddiasıyla dava açtı. Doğu Perinçek hakkındaki dava, Sosyalist Parti'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılması protesto etmek için yaptığı açıklamaya nedeniyle açıldı. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis cezası istemiyle yargılanan Doğu Perinçek, 28 Aralık günü beraat etti.

İşçi Partisi Cizre İlçe Başkanı Resul Sakar (45), 1 Kasım gece yarısı evini basan maskeli kişiler tarafından kaçırılarak öldürüldü. İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek, Resul Sakar'ın yaklaşık 20 kişilik bir grup tarafından evinden alındığını ve daha sonra öldürüldüğünü belirterek, Doğu Perinçek, "İlk kez 20 kişilik bir grup kamuflaja gerek duymadan siyasi bir cinayet işliyor. Resul Sakar evinden alındıktan sonra bir zırhlı araca bindiriliyor. Türkiye'de devlet örgütlerinden başka zırhlı araca sahip bir kurum ya da örgüt yoktur. Arkadaşımızı devlet içinde yuvalanmış karanlık güçler, bilinen adıyla kontrgerilla öldürmüştür" dedi.

Temmuz ayı içinde Sosyalist Birlik Partisi (SBP) İstanbul İl Örgütü'nün Kıbrıs ile ilgili olarak hazırladığı afişlerin asılmasına valilik tarafından izin verilmedi. Yasaklanan afişlerin üzerlerinde, "Askerden Arındırılmış, Bağımsız Federal Kıbrıs" ve "Kıbrıs Halkı Barış İstiyor" gibi sloganlar bulunuyordu.

SBP tarafından 12 Eylül askeri darbesinin 12. yıldönümü nedeniyle hazırlanan afişlerin sokaklara asılması İstanbul Valiliği tarafından yasaklandı. Yasaklanan afişlerin üzerinde "12 Eylül Darbecileri Yargılanmalıdır" şeklinde slogan bulunuyordu.

Ankara Emniyet Müdürlüğü, PTT Genel Müdürlüğü'ne bir yazı yazarak, SBP'ye yurt dışından gelen yayınların kendi denetimlerinden geçmeden verilmemesini istedi. Emniyet Müdürlüğü'nün bu isteği üzerine PTT, yurt dışından gelen kitap ve benzeri yayınları polise bilgi vermeden SBP'ye teslim etmemeye başladı. Olay, SBP'ye Fransa'dan gelen bir paketi almak üzere PTT'ye giden parti görevlisine, "Bu tür şeyleri polise göstermeden size vermememiz için talimat aldık" denilmesi üzerine ortaya çıktı. Uygulamaya tepki gösteren SBP Genel Başkanı Prof. Sadun Aren, bu tutumun haberleşme özgürlüğüne konulan kısıtlama ve sansür olduğunu söyledi.

İzmir'de Mayıs ayı içinde Sosyalist Birlik Partisi ile Yeşiller Partisi tarafından ortaklaşa hazırlanan ve "Karşıyaka semtinin kıyı kesiminde yapılması

planlanan 6 şeritli yolun yapımına karşı çıkan" bildirinin dağıtılmasına izin verilmedi. Yeşiller Partisi'nin 5 Haziran Dünya Çevre Günü nedeniyle İzmir'de düzenlemek istediği "Çevre Hakkı" adlı mitinge de İzmir Valiliği tarafından izin verilmedi. Miting'e, İzmir'de devam eden "3. İktisat Kongresi" gerekçe gösterilerek izin verilmediği bildirildi.

Anayasa Mahkemesi'nin "TBKP'nin (Türkiye Birleşik Komünist Partisi) kapatılmasına ilişkin olarak 22 Temmuz 1991 tarihinde verdiği kararın gerekçesi, Ocak ayı içinde Resmi Gazete'de yayınlandı. Gerekçeli kararın Resmi Gazete'de yayınlanmasıyla birlikte kapatılma kararı yürürlüğe girmiş oldu. Gerekçeli kararda, TBKP'nin "yasalara aykırı biçimde (komünist) adını kullandığı ve (Kürt ulusunun varlığı tanınmalıdır) diyerek bölücülük yaptığı" için kapatıldığı belirtildi. TBKP yöneticileri, gerekçeli karar yayınlandıktan sonra Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. TBKP adına Nihat Sargın ve Haydar Kutlu tarafından yapılan başvuruda, Anayasa Mahkemesi'nin TBKP'nin kapatılmasına ilişkin kararının "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi"ne aykırı olduğu belirtildi.

Kendisini fesheden Türkiye Komünist Partisi (TKP) ile Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan TBKP'nin yöneticilerinden 91 yaşındaki Mehmet Bozışık'a Mart ayı içinde pasaport verilmedi. "Cilt kanseri" teşhisi konulan Mehmet Bozışık'ın tedavi için yurt dışına gitmek istediği bildirildi. Mehmet Bozışık, "siyasi faaliyetleri nedeniyle hakkında açılan davaları" gerekçe gösteren İçişleri Bakanlığının koyduğu tahdit yüzünden pasaport alamadığını söyledi.

Malatya'nın Hekimhan ilçesinde, Körfez Savaşı sırasında Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) tarafından hazırlanan savaş karşıtı afişleri astığı için hakkında dava açılan Kaya Ünsalan adlı veteriner hekim 20 ay hapis ve 120 bin lira da para cezasına mahkûm oldu. Olayın geçtiği tarihte SHP'nin Hekimhan İlçe Başkanı olan Kaya Ünsalan'a verilen ceza Eylül ayı içinde Yargıtay tarafından onaylandı. Kaya Ünsalan, şartlı tahliye uygulamasından yararlanarak aldığı cezanın 4 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek. Kaya Ünsalan, 26 Eylül 1992 tarihinde cezaevine girdi.

Bu arada SHP Savur (Mardin) İlçe Başkanı Nizamettin Açı ile Hüseyin Gündoğdu ve Mahmut Yüksel adlı iki arkadaşı, 19 Eylül günü Mardin ile Savur arasındaki karayolunu kesen bir grup PKK militanı tarafından kurşuna dizilerek öldürüldü. Nizamettin Açı ile diğer iki kişinin "bölgede yapılan bir jandarma karakolunun inşaatını üstlendikleri için daha önce sık sık ölümle tehdit edildikleri" bildirildi.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, yılın son günleri içinde "Yeşiller Partisi'nin kapatılması" isteğiyle Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı. Kapatma davası, "Yeşiller Partisi'nin 1988 yılına ilişkin mali hesaplarını tüm uyarılara karşın Anayasa Mahkemesi'ne vermediği" gerekçesiyle açıldı. Siyasi Partiler Yasası uyarınca, partilerin mali hesapları Anayasa Mahkemesi tarafından her yıl denetleniyor.

Belediye başkanlarına yönelik baskılar

İzmir'in Narlıbahçe ilçesinde 1 Kasım günü yapılan belediye başkanlığı seçimlerine bağımsız aday olarak katılan Hüseyin Aslan 21 Ekim günü seçim

bürosuna baskın düzenleyen polisler tarafından gözaltına alındı. Baskın sırasında büroda bulunan bazı propaganda malzemelerine de el konuldu. Hüseyin Aslan, 22 Ekim sabahı gönderildiği İzmir DGM'de, "bastırdığı afişler ile konuşmalarında bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla tutuklandı. Hüseyin Aslan'ın seçimler için hazırladığı propaganda broşürleri de "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca İzmir DGM tarafından toplatıldı. Hüseyin Aslan, konuşmaları nedeniyle hakkında İzmir DGM'de açılan davada 18 ay hapis ve 83 milyon 333 bin lira para cezasına mahkum oldu. Hüseyin Aslan, 16 Aralık günü açıklanan karardan sonra serbest bırakıldı.

13 Kasım günü evini basan özel tim görevlileri tarafından gözaltına alınan Altınova (Muş) Belediye Başkanı Mustafa Baki Duygu, 20 Kasım günü tutuklanarak Muş Cezaevi'ne gönderildi.

10 Kasım günü gözaltına alınan Silopi (Şırnak) Belediye Başkanı Levent Tayşun, "PKK'ya yardım ve yataklık ettiği" iddiasıyla 11 Aralık günü tutuklandı. Levent Tayşun, tutuklandıktan sonra gönderildiği cezaevinde yaptığı açıklamada, gözaltında bulunduğu süre içinde ağır işkenceler gördüğünü bildirdi. Levent Tayşun, hakkında son bir iki yıl içinde bazı gazetelerde, sık sık "PKK'nın bölgedeki en önemli destekçilerinden biri olduğu" şeklinde yayınlar yapılmıştı.

Beytüşşebap (Şırnak) Belediye Başkanı Mustafa Dursun 10 Aralık akşamı gözaltına alındı. Mustafa Dursun ile birlikte Beytüşşebap İlköğretim Müdürü Ahmet Dursun ve Nüfus Müdürü Hakkı Turgut'un da gözaltına alındığı bildirildi. Gözaltına alınanlar sorgulanmak üzere Şırnak'a gönderildi. Mustafa Dursun ve arkadaşlarının gözaltına alınma gerekçeleri açıklanmadı.

Ağrı'nın Patnos ilçesi Belediye Başkanı İhsan Çelik, 14 Aralık günü. "PKK'ya yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla İçişleri Bakanlığı tarafından görevden alındı. Aralarında İhsan Çelik'in de bulunduğu 23 kişi hakkında Kasım ayı içinde benzer iddialarla Kayseri DGM'de dava açılmıştı.

Bu arada Diyarbakır ile Siirt arasındaki karayolunu 14 Eylül günü Silvan yakınlarında kesen bir grup PKK militanı, Şırvan (Siirt) Belediye Başkanı Münif Şerafettinoğlu ile yanında bulunan Adil Kaplan adlı kişiyi kurşuna dizerek öldürdü.

Diyarbakır Belediye Başkanı Turgut Atalay, 12 Kasım akşamı Diyarbakır'daki evinin önünde uğradığı silahlı ve bombalı saldırı sonucunda ağır yaralandı. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi. Olay sırasında Turgut Atalay'ın koruma polisi Orhan Karadağ öldü, makam şöförü Mehmet Bayer de yaralandı.

Diyarbakır'ın Lice ilçesi ile Bingöl arasındaki karayolunu 8 Aralık günü öğle saatlerinde kesen bir grup PKK militanı, yoldan geçen bir otobüste bulunan Korkut (Muş) Belediye Başkanı Mehmet Kutbettin Akpolat ile Halis Ballı adlı memuru kurşuna dizerek öldürdü. Olayda, otobüste bulunan biri asker 3 kişi daha öldü.

ÇALIŞMA YAŞAMI

a)- İşçi hakları ve sendikalar

1992, sendikal haklar ve çalışma yaşamı açısından da beklentilerin boşa çıktığı, söylenenlerin yapılmadığı bir yıl oldu. İşçi hakları ve sendikal özgürlükler için, 12 Eylül rejiminin yürürlüğe soktuğu yasal düzenlemede yapılacak değişikliklerin hazırlığına Hükümet Programı doğrultusunda yılın ilk günleri içinde Çalışma Bakanlığı bünyesinde başlanmıştır. Ancak bu çalışmalar, yıl içinde bir türlü sonuçlanamadı. Kamuoyuna sunulan bazı tasarılar tartışma aşamasını bile geçemediği için tasarı haline gelemedi. Yapılan tek şey, sık sık yinelenen "sürdürülen çalışmaların kısa bir süre içinde sonuçlanacağı ve yasa tasarılarının Meclis'e gönderileceği" şeklindeki açıklamalar oldu.

Bu arada Kasım ayının son günleri içinde 7 ayrı ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) sözleşmesi Meclis'te görüşülerek kabul edildi. Kabul edilen sözleşmelerden 6'sı (59, 87, 135, 142, 144 ve 151 numaralı sözleşmeler) Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından onaylandı ve yürürlüğe girdi. Cumhurbaşkanı Özal, 7. ve en önemli sözleşme olan 158 sayılı sözleşmeyi veto etti. Veto edilen sözleşme, keyfi işten çıkarmalara karşı önlem getiren, işçi çıkarmalarını işverenler aleyhine zorlaştıran ve bu konuda yargıya başvurma hakkı tanıyan hükümler öngörüyordu. Sözleşmelerin kabul edilmesine karşın, bu sözleşmeler uyarınca çalışma yaşamıyla ilgili yasalarda yapılması gereken değişiklikler konusunda ise bir ilerleme sağlanamadı.

Çalışma yaşamını ilgilendiren yasal ve anayasal değişikliklerin yapılması gecikirken, günlük yaşamda da olumsuz uygulamalara sık sık tanık olundu. İşçi çıkarmalar yıl boyunca yoğun biçimde devam etti. En yoğun işçi çıkarma tekstil ve metal işkolunda yaşandı. İşten çıkarılanların sayıları onbinlerle ifade edilmeye başlandı. İşçiler, işçi çıkarmalarına, direniş ve eylemlerle yanıt verdiler. Ayrıca grevlere müdahale edildi. Direnişe geçen işçilerin üzerine güvenlik kuvvetleri gönderildi. İşçiler, sendikacılar tartaklandı, dövüldü, gözaltına alındı, tutuklandı ve yargılandı.

Genel olarak sağlıklı bir ortama ve iş güvenliğine sahip olmayan işyerlerinde çalışan işçiler sık sık iş kazaları ile karşılaştı. Çok sayıda işçi ya öldü ve ya da sakat kaldı. İş kazalarının en çarpıcı ve üzücü bir örneği Zonguldak Kozlu'daki İhsaniye ve İncirharmanı kömür ocaklarında yaşandı. Ocaklarda 3 Mart gecesi meydana gelen grizu patlamasında 270 işçi öldü, 126 işçi yaralandı. Ölen işçilerden 122'sinin cesedi ocaklardan çıkartılabildi. 148 ceset ise toprak altında kaldı. Çıkan yangının söndürülebilmesi amacıyla patlamanın olduğu ocaklar kapatıldı. Ocaklardaki yangın uzun bir süre devam etti. Yangının Eylül ayı içinde sönmeye üzerine ocaklara yeniden girildi ve toprak altında kalan işçilerden bir bölümünün daha cesetleri yeryüzüne çıkartıldı. Grizu patlamasına neden olan metan gazı sızıntısının olaydan 25 dakika önce bilgisayarla saptandığı ancak ihmâl sonucunda alarm verilmediği ve ocakların boşaltılmadığı bildirildi.

İnsan Hakları Derneği tarafından olaydan sonra Zonguldak'a gönderilen heyetin yaptığı incelemeler sonucunda hazırlanan raporda, "Bu acı örnek, Türkiye'deki çalışma yaşamının büyük sorunlar içinde olduğunu gösteriyor. İşçi sağlığı ve iş güvenliği yaşama hakkının bir parçasıdır. Bu konuda yapılacak her ihmâl bir cinayet niteliğini taşıyacaktır. Bu facia, herşey devlet için, ne olursa olsun üretim anlayışının sonucudur. Çalışma hakkını kullanmanın bedeli ölüm olmamalıdır. Bu sonuçtan gerekli derslerin çıkartılmasını ve bir kez daha yinelenmemesini diliyoruz" denildi.

270 işçinin ölümlüyle sonuçlanan grizu patlamasıyla ilgili olarak hazırlanan müfettiş raporu da Mayıs ayı ortalarında Cumhuriyet Savcılığı'na verildi. Daha önce yapılan tüm uyarılara karşın ocaklardaki aksaklıkların ortadan kaldırılmadığının vurgulandığı raporda, patlama sonucu meydana gelen kazada kömür işletmesi yöneticilerinin büyük kusuru bulunduğu belirtildi. Raporda ayrıca kaza gecesi erken uyarı sisteminin başında gerekli eğitimi görmüş iki kişi yerine, eğitim görmemiş bir kişinin bulunduğu kaydedildi. Raporda belirtilen aksaklıkların mahkeme tarafından kabul edilmesi halinde, kusuru bulunan kömür ocağı yöneticilerine ancak para cezası verilebilecek.

Üzüntü verici başka bir kaza ise Ağustos ayı içinde meydana geldi. Tekirdağ'ın Çorlu ilçesine 20 kilometre uzaklıktaki bir fabrikanın yemekhane bölümünde 8 Ağustos günü meydana gelen patlamada 32 işçi öldü, 21'i ağır olmak üzere 86 işçi de yaralandı. Patlamaya yemekhanenin altında bulunan su deposuna sızan metan gazının yol açtığı anlaşıldı. Hergün yüzlerce işçinin yemek yediği bir binanın altında bulunan su deposunun, arazi özelliklerinin bilinmesine karşın kontrolsüz bırakılması, kazalara karşı gerekli önlemlerin alınmadığının ve insan yaşamına önem verilmediğinin çarpıcı bir örneği oldu.

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (DİSK) Genel Kurulu, 12 yıl aradan sonra 18 Ocak günü İstanbul'da yapıldı. Genel Kurul'da DİSK'in yeni yöneticileri belirlendi. Yapılan seçimler sonucunda DİSK Genel Başkanlığı'na Kemal Nebioğlu, Genel Sekreterliğe Süleyman Çelebi, Yönetim Kurulu üyeliklerine ise Ömer Çiftçi, İsmail Hakkı Önal, Kemal Daysal, Ali Rıza Güven ve Hulusi Karlı getirildi. 12 Eylül askeri darbesinden sonra kapatılan DİSK, Türk Ceza Yasası'nın 141. maddesinin kaldırılması üzerine 1991 yılının Haziran ayı içinde Askerî Yargıtay kararıyla yeniden açılmıştı. Ancak, DİSK açılırken,

mal ve para varlığı, hazineye devredilmişti. Bu düzenleme 1992 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından ortadan kaldırıldı. Anayasa Mahkemesi'nin bu konuya ilişkin olarak 31 Mart günü açıklanan kararı ile "Terörle Mücadele Yasası"nın "DISK'in mal varlığını hazineye devreden" geçici 9. maddesi iptal edildi. Bu karar sonucunda DISK mal varlığına kavuşmuş oldu. DISK, 1991 yılı içinde örgütlenme çalışmalarına hız vererek sendikal mücadeledeki yerini yavaş yavaş almaya başladı.

Çalışma yaşamı, işçi hakları ve sendikalar açısından 1992 yılı içinde yaşanan bazı olaylar ya da gelişmelerle ilgili bazı bilgiler ise şöyle:

"Yurtiçi Kargo" adlı nakliyat şirketinde çalışan 600 kadar işçi sendikal çalışmaları nedeniyle Aralık ayı içinde işten çıkartıldı. Bunun üzerine işçiler tarafından Ocak ayı başında Türkiye genelinde direniş başlatıldı. Direnişteki işçiler, direniş süresince yoğun polis baskısıyla karşılaştı. Direnişin ilk günlerinde (9 Ocak) işçilerden 38'i İstanbul'da gözaltına alındı. Gözaltına alınanların arasında işçilerin üye olduğu TÜMTİS'in (Türkiye Motorlu Taşıt İşçileri Sendikası) Genel Sekreteri Yurdal Şenol da bulunuyordu. Direnişteki işçileri desteklemek amacıyla 3 Şubat günü İstanbul'da gösteri yapan 100 kişilik bir grubu polis döverek dağıttı. Olayda 10 kişi de gözaltına alındı. İşçilerin İstanbul'da kurduğu çadırlar 19 Şubat gecesi polis tarafından yıkıldı. Çadırların yıkılmasına karşı çıkan işçilerden bazıları dövülerek gözaltına alındı. Çadırlar yıkıldıktan sonra 20 Şubat günü işçilerin üye olduğu TÜMTİS Genel Merkezi polis kordonu altına alındı. Ardından da TÜMTİS Genel Başkanı Sabri Topçu, Genel Sekreteri Yurdal Şenol, sendika avukatlarından Güven Feyzioğlu ve Fatma Atanur Feyzioğlu ile Ali Gündoğdu adlı sendikacılar gözaltına alındı. Adana'da da direniş yapan işçilerden 30'u 20 Şubat sabahı gözaltına alındı. Gözaltına alınan işçiler aynı gün serbest bırakıldı.

Direnişteki işçiler, 24 Şubat günü İstanbul'da bir protesto gösterisi yaptı. Önce basın toplantısı düzenleyen, ardından da topluca Sirkeci Postanesi'ne giderek Çalışma Bakanlığı'na telgraf çeken işçiler, postaneden çıktıktan sonra İstanbul Valiliği önünde polis tarafından durduruldu. Burada TÜMTİS İstanbul Şube Sekreteri Ali Küçükosmanoğlu'nun da aralarında bulunduğu 15 kişi tartaklanarak gözaltına alındı. İşçilerin, Yurtiçi Kargo şirketinin İstanbul Altunizade'deki merkezi önünde 2 Mart günü yaptıkları eylem de polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Olayda polislerce dövülen işçilerden 11'i yaralandı, aralarında sendikacıların da bulunduğu yaklaşık 60 işçi gözaltına alındı.

İzmir'de direnişteki işçiler için 15 Şubat günü yapılmak istenen dayanışma gecesine izin verilmedi. Ayrıca düzenlenen toplantının afişlerini asan 4 kişi de 13 Şubat gecesi gözaltına alındı. İşçilerin İzmir Bornova'da kurduğu çadırlar da 28 Şubat sabahı saat 06.00 sıralarında polis ve jandarmalar tarafından yıkıldı. Çadırlar yıkıldıktan sonra 11 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, İzmir 2. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından tutuklandı. Tutuklanan işçilerden Mustafa Odabaş ve Mehmet Özkan'ın vücutlarında sıyrıklar, boyun ve ayaklarında ise ekimozlar saptandı. Yıkılan çadırları 3 Mart akşamı yeniden kurmak isteyen işçiler de polis tarafından engellendi ve 46 işçi gözaltına alındı.

"Haksız yere işten çıkartıldıklarını" belirterek 7 Ocak günü İzmir'den Ankara'ya doğru yürüyüşe geçen belediye işçileri, hükümetin yaptığı "tüm hak-

ları teminat altına alınmıştır" şeklindeki açıklamaya üzerine geri döndürüldü. Ankara yakınlarında bekleyen işçiler 3 Şubat günü sabaha karşı etraflarını saran polisler tarafından zorla otobüslere bindirilerek İzmir'e gönderildi. Bu arada geri dönmek için direnen bazı işçiler ile bunları desteklemek için Ankara'dan gelenler, polis ve askerler tarafından dövüldü. Polatlı yakınlarında meydana gelen olayda iki de işçi yaralandı.

Adana'nın Ceyhan ilçesinde faaliyet gösteren Toros Gübre Fabrikası'nda sendikalaştıkları için 19 Aralık 1991 tarihinde işten çıkartılan yaklaşık 450 işçinin bir bölümü, Ocak ayı içinde fabrika önüne çadır kurarak direnişe başladı. Çadır direnişi uzun bir süre devam etti. İşçiler, direniş sürerken 13 Nisan günü Ankara'ya gelerek açlık grevine başladılar. Yeniden işe alınmadıkları takdirde açlık grevini ölüm orucuna çevireceklerini bildiren işçiler, iktidarın sorunlarını çözecek bir girişimde bulunmaktan kaçındığını söylediler. Bu arada işçilerin fabrika karşısında kurdukları çadır, 12 Nisan gecesi jandarmalar tarafından yıkıldı. Olay sırasında çadırda bulunan Şakir Gündüz, Ali Gündüz ve Fahrettin Abul adlı 3 işçi gözaltına alındı. Gözaltına alınan işçiler 13 Nisan günü serbest bırakıldı.

1 Mayıs İşçi Bayramı, daha önceki yıllarda olduğu gibi 1992 yılında da gergin bir ortam içinde kutlandı. 1992 yılı 1 Mayıs'ının son 5 yıl içindeki 1 Mayıs'lardan farkı, bu kez toplantı ve miting için yapılan başvuruların büyük bir çoğunluğuna olumlu yanıt verilmesi oldu. 1 Mayıs günü İstanbul, Ankara, İzmir, İzmit ve Mersin'de izinli mitingler yapıldı. Sosyalist Parti tarafından düzenlenen ve bazı sendikalar tarafından da desteklenen İstanbul'daki 1 Mayıs mitingine 5 binden fazla insan katıldı. Mitingden sonra yürüyüş yapmak isteyen bir grup, polis tarafından coplanarak dağıtıldı. İstanbul'un Çarşıkapı, Mühürdar ve Fındıkzade semtlerinde ise küçük grupların düzenlediği izinsiz gösterilerden sonra toplam 34 kişi gözaltına alındı. İstanbul'da ayrıca bazı belediyeler ile Kazlıçeşme'deki deri fabrikalarında çalışan işçiler 1 Mayıs günü işbaşı yapmadı. Ankara'daki 1 Mayıs Mitingi'ne ise yaklaşık 4 bin kişi katıldı. Ankara'da Hipodrom Meydanı'nda toplanan 500 kişilik bir topluluğun 1 Mayıs'ı kutlamak için yaptığı gösteri ise polisin müdahalesiyle karşılaştı. Topluluğu zor kullanarak dağıtan polisler 66 kişiyi gözaltına aldı.

İzmir'de bazı sendikalar tarafından 1 Mayıs nedeniyle düzenlenen miting Balık Hali Meydanı'nda yapıldı. Mitinge 3 binden fazla insan katıldı. Olaysız geçen mitingden sonra yürüyüş yapmak isteyen bir grup, polis tarafından engellendi. Yürüyen grubu zor kullanarak dağıtan polisler, 33 kişiyi gözaltına aldı. Bu sırada grup içindeki bazı kişiler cop darbeleriyle yaralandı. 4 kişi de denize düştü. Diyarbakır'ın Bağlar semtinde ise izinsiz gösteri yapan bir grup tarafından bir polis aracı ile bazı işyerlerine patlayıcı madde atıldı. İzmit ve Mersin'de de yaklaşık ikişer bin kişinin katılımıyla yapılan 1 Mayıs mitingleri olaysız sona erdi.

Türkiye'de faaliyet gösteren üç büyük işçi konfederasyonu (Türk-İş, DISK ve Hak-İş) 1 Mayıs İşçi Bayramı nedeniyle Ankara'da ortaklaşa bir kapalı salon toplantısı yapmayı tercih etti. Toplantıda, DISK Genel Başkanı Kemal Nebioğlu, Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz ve Hak-İş Genel Başkanı Necati Çelik ile Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Başkanı Erdal İnönü birer

konuşma yaptı. Toplantı sonucunda 3 konfederasyon tarafından ortaklaşa hazırlanan bir bildiri okundu. Salonun yetersiz olması yüzünden toplantıya ancak sendika başkanları ya da yöneticileri katılabildi.

Devlete ait çiftlikler ile benzeri işletmelerde çalışan tarım işçilerinin 26 Mayıs günü başlattıkları grev, dört gün sonra Bakanlar Kurulu tarafından 60 gün süreyle yasaklandı. Yasaklama kararı, "grevin, toplum sağlığını tehdit edecek boyutlara ulaştığı" gerekçesiyle alındı. Yasaklama kararı 1 Haziran günü yürürlüğe girdi.

Ankara'daki belediyelerde çalışan 10 bin kadar işçi, "toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşma sağlanmamasını protesto" amacıyla 8 Haziran günü bir gösteri düzenledi. Akşam saatlerinde Hipodrom Caddesi'nde toplanan işçiler, daha sonra belediye başkanları ile üyesi oldukları sendikaların yöneticilerini kınayan sloganlarla yürüyüşe geçti. Ulus Meydanı'nda sona eren yürüyüş, polis tarafından engellenmek istendi. Polisin kurduğu barikatları aşarak yürüyüşlerini sürdüren işçilerden 20 kadarı, çıkan çatışmalar sırasında hafif şekilde yaralandı. Aynı gün İstanbul'da da yaklaşık 30 bin belediye işçisi, işbaşı yapmadı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin önünde toplanan işçiler, "toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşma sağlanmamasını" protesto etti. Polisin bir müdahalede bulunmadığı gösteri olaysız sona erdi. İzmir'de ise belediyeye ait satış mağazalarında çalışan 47 işçinin işine son verilmesini protesto için gösteri yapan işçilerden 45'i polis tarafından dövülerek gözaltına alındı. 45 işçi, 9 Haziran günü çıkarıldıkları mahkeme tarafından tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

3 Ocak 1991 tarihinde Türkiye genelinde uygulanan "bir günlük işe gitmeme" eylemi nedeniyle haklarında dava açılan Türk-İş (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) yöneticileri ile konfederasyona bağlı sendika genel başkanlarının yargılanmasına 8 Temmuz günü başlandı. Ankara 15. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada okunan iddianamede sendikacıların "işçileri yasadışı greve teşvik ederek Sendikalar Yasası'na aykırı davrandıkları" öne sürüldü. İddianamede sanıkların 3 ayla 6 ay arasında değişen hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Duruşmada sorguları yapılan sendika yöneticileri ise suçlamaları reddederek, beraatlerine karar verilmesini istediler.

İşten çıkartılan 11 arkadaşlarının yeniden işe alınması için direnişe geçen Kartal Belediyesi işçilerinin 17 Temmuz günü yapmak istedikleri yürüyüşe, polislerin izin vermemesi olaylara neden oldu. Yürüyüşe geçen işçileri zor kullanılarak dağıtmak isteyen polisler, işçilerin taş ve sopalarla karşılık vermesi üzerine çatışmaya dönüşen olaylar sırasında 5'i polis 13 kişi yaralandı. Çatışma sırasında polislerin havaya ateş açmaları üzerine işçiler de belediyeye ait bir binayı işgal ettiler. İşgal, İstanbul milletvekilleri Ercan Karakaş ve Algan Hacıoğlu'nun polislerle işçiler arasında arabuluculuk yapması üzerine 5 saat sonra sona erdi. Olaylar sırasında gözaltına alınan olmadı.

Ankara, İstanbul, Adana ve Trabzon belediyelerinde çalışan 40 bine yakın işçi, toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine 30 Temmuz gününden itibaren greve başladı. Bu arada Eskişehir Belediyesi'nde başlaması gereken grevden, sendika ile belediye yetkilileri arasında 29 Temmuz gecesi anlaşmaya varılması üzerine vazgeçildi. İzmir'de ise yapılan oylamada işçilerin büyük bir bölümünün greve karşı çıkması nedeniyle greve gidilmedi.

Grev nedeniyle başta çöp toplama ve temizlik olmak üzere pek çok belediye hizmetinin durması kent yaşamlarını olumsuz yönde etkiledi. İzmir'in Konak Belediyesi'nde çalışan 1560 işçi de toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine 4 Ağustos gününden itibaren greve başladı. Adana Belediyesi'ndeki grev, sendika ile belediye arasında anlaşmaya varılması üzerine 4 Ağustos günü sona erdi. İmzalanan toplu iş sözleşmesiyle işçi ücretlerine ortalama yüzde 150 zam yapıldı.

Ankara, İstanbul, Trabzon ve İzmir'in Konak ilçesindeki belediyelerde çalışan 35 binden fazla işçinin 30 Temmuz günü başlattıkları grev, Bakanlar Kurulu'nun aldığı yasaklama kararı üzerine 13 Ağustos sabahı sona erdi. Bakanlar Kurulu'nun verdiği yasaklama kararı, işçilerin ve sendikaların tepkisine yol açtı. İstanbul'daki belediyelerde çalışan işçilerin bir bölümü yasaklama kararına karşın 13 Ağustos günü işbaşı yapmadı. Yasaklama kararı, "grevin, halk sağlığını tehdit ettiği ve biriken çöplerin salgın hastalıklara yol açabileceği" gerekçesiyle verildi.

Çorlu'daki bir fabrikada sendikalaşmak isteyen işçilerin işten çıkartılması üzerine başlayan direnişe öncülük eden Öz Gıda İş (Gıda İşçileri Sendikası) sendikasının iki yöneticisi Mustafa Paçal ile Agah Kafkas Ağustos ayı içinde tutuklandı. Mustafa Paçal ile Agah Kafkas karara yapılan itiraz üzerine üç gün sonra serbest bırakıldı.

Sosyalist Parti tarafından Mayıs ayı içinde İstanbul'da düzenlenen "İşçi Kurultayı"na katılarak konuşma yapan 6 sendikacı hakkında "6'şar ay hapis cezası" istemiyle dava açıldı. İstanbul 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davada yargılanan sendikacılar arasında DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) Genel Başkanı Kemal Nebioğlu ile Öz Çelik İş (Çelik İşçileri Sendikası) Genel Başkanı Metin Türker de yer alıyor. Sanık sendikacılar, "siyasi partilerle ortak faaliyet düzenleyerek Sendikalar Yasası'na aykırı davranmakta" suçlanıyorlar. 12 Eylül askeri darbesinden sonra yeniden düzenlenen Sendikalar Yasası, sendikaların siyasi partiler ile ilişki kurmalarını yasaklıyor.

Türk-İş'in 16. Genel Kurulu, 7 Aralık günü Ankara'da çalışmalarına başladı. Kongreye katılarak konuşma yapan Başbakan Süleyman Demirel ile Çalışma Bakanı Mehmet Moğoltay delegelerin protestolarıyla karşılaştı. Hükümetin işçi hakları konusundaki yaklaşımını eleştiren delegeler, sık sık "Tahammülümüz kalmadı", "Kahrolsun Demirel düzeni" ve "İşçi düşmanlarının 500 günü doluyor" diye bağırarak, Demirel'in sözlerini kestiler. Bir hafta süren kongre sonucunda Türk-İş Genel Başkanlığı'na Bayram Meral seçildi.

Gebze'deki bir et fabrikasında grevde bulunan işçilerin soğuktan korunmak için getirdikleri karavanın jandarmalar tarafından kaldırılmak istenmesi olaylara neden oldu. 9 Aralık günü meydana gelen olayda karavanın kaldırılmasını engellemek için fabrika önünde toplanan işçiler, jandarmalar tarafından cop ve dipçik kullanılarak dağıtılmak istendi. İşçilerin, jandarmalara karşı direnmeleri ve dağılmayacaklarını bildirmeleri üzerine olaylar genişledi. Olaylar sırasında Fikri Bıçak, Aziz Keleş ve Habib Bıçak adlı üç işçi yaralandı.

İzmir'in Aliağa ve İzmit'in Yarımca ilçelerinde bulunan petrol rafinerilerinde çalışan 3 bin kadar işçi, toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine 10 Aralık günü direnişe başladı. Önceleri

fabrikayı terk etmeme şeklinde süren direniş, 14 Aralık günü polis panzerleri ve çevik kuvvet ekiplerinin rafinerilere girmesi üzerine "üretimi durdurma" şeklinde devam etti. Direniş, işçilerle işveren arasında anlaşmaya varılması üzerine 18 Aralık akşamı sona erdi.

b)- Memur sendikaları

1992 yılı, kamu kesiminde çalışan memurları, yıllardır bekledikleri sendikal özgürlüklere kavuşturmadı. Oysa "memurlara sendikal haklar tanınacağı" vaadi hükümet programında önemli bir yer tutmuştu. Bu vaad daha sonra gerek Başbakan Süleyman Demirel, gerekse de Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü'nün bir çok açıklamasında yer aldı. Ancak bugüne değin bu konuda bir ilerleme sağlanamadı. Hatta 1991 yılı içinde Anavatan Partisi (ANAP) iktidarı tarafından yayınlanan ve memur sendikalarını "yasadışı" ilan eden İçişleri Bakanlığı genelgesi bile uzun bir süre kaldırılmadı. Bu genelge uyarınca memurlar ve öğretmenler tarafından kurulan sendikalar, çeşitli idari baskı ve engellerle karşılaştı. Genelge ancak yargı kararıyla ortadan kaldırılabilirdi.

Danıştay, devlete bağlı kuruluşlarda çalışan memurların sendika kurmalarını yasaklayan, 28 Şubat 1991 tarihli İçişleri Bakanlığı Genelgesi'ni 12 Kasım günü iptal etti. İptal kararının gerekçesinde, "memur sendikalarının hukuki statüsünü belirleme yetkisinin İçişleri Bakanlığı yerine mahkemelerde olduğu" kaydedildi. "Memur sendikalarının yasadışı olduğunu" öne süren genelgenin iptal edilmesiyle, memurlara sendika kurma konusunda çıkartılan önemli bir engel aşılmış oldu.

TİHV'nin belirlemelerine göre 1992 yılı içinde memur sendikalarının 39 şubesi valiliklerin engellemeleriyle yüz yüze geldi ya da faaliyetten men edildi. Ayrıca memur sendikalarının düzenlediği pek çok etkinliğe izin verilmedi. Memur sendikalarının düzenlediği eylemlere katılanlar polis tarafından dövüldü, gözaltına alındı. Çalışma yaşamını yakından izleyen bir gazeteci olan Şükran Ketenci, Cumhuriyet gazetesinin 1 Ekim 1992 tarihli sayısında yer alan "MEMUR SENDİKALARINA SALDIRI" başlıklı köşe yazısında memur sendikalarının karşı karşıya kaldığı baskıları şöyle özetledi:

"Kamu çalışanlarının sendikalaşma haklarını güvence altına alan anayasal ve yasal düzenlemeler yok. İyi niyetle düşünülmemiş olsa da 1982 Anayasa'sından gelen bir yasaklama da yok. Artısı Türkiye'nin imzalamış olduğu ve uymakla yükümlü bulunduğu uluslararası sözleşmeler, kamu çalışanının sendikal haklarını güvenceye alıyor. 12 Eylül'ün yasakçı düzeninde, memurun dernek kurmasının izne bağlandığı 657 sayılı yasa karşısında, sendika kurulabileceğini düşünmek, örgütlenmek uzunca bir zaman aldı. Geç ve yavaş da olsa ANAP hükümetleri döneminde kamu sendikaları kuruldu. Eşyanın tabiatı gereği sendika kuran öğretmene, memura siyasi iktidardan gelen baskılar da başladı. İçişleri Bakanlığı kamu çalışanının sendika kurmasının yasal olmadığını öne süren bir genelge yayımladı. Sendika kurma izne değil, bildirim tabi olduğu için hükümet adına valilikler, kurulan sendikaları doğrudan kapatmadılar. Ancak kapatmak için yargıya dava açtılar. İş yerlerine suç duyurusunda bulundular. İdari tasarruf olarak sendika merkezlerini mühürlediler. Öğretmenler, memurlar sürgüne gönderildi. Eğitim İş Başkanı örneğinde olduğu gibi işten el çektirilenler de oldu.

Ancak geç de olsa kamu çalışanlarının sendikalaşması durdurulamadı. Kurulan sendikalar daha da kararlı ve bilinçli olarak sendika kurmanın hak ve yasal olduğunu savunabiliyor, bunun kavgasını veriyorlar. İktidar uygulaması, yasaklaması ile bağlantılı olarak karşılıklı sayısız dava açıldı. Yargı, anayasa ve yasalardan gelen bir yasaklama olmadığı, sendika kurma hak olduğu için sonunda bir tür içtihat dönüşen sayısız kararlarında, sendikaların yasallığını ortaya koydu. Sonuçta tek tek bütün sendikalarla ve sendikal faaliyetlerle uğraşılsa da sendikaların kurulması ve örgütlenmesi engellenememiş oldu. Zaman içinde ANAP hükümetleri de dava açtırmak, işin peşinden koştırmaktan yoruldu. Kamu sendikaları kurumlaştı, meşrulaştı.

Koalisyon hükümeti işte böyle bir miras devraldı. Koalisyonu oluşturan her iki parti, grev ve toplu pazarlık haklarının sınırları üzerinde bir anlaşmaya varmamış olsalar da kamu çalışanlarına ayrıca yasal güvence tanıma, yasal hak verme konusunda görüş birliği içinde iktidara geldiler. Başbakan Süleyman Demirel başta, ilgili bütün bakanlar, kamu sendikalarının örgütlülüğünün destekçisi rolünü oynadılar. Kamuoyunun önüne, kamu sendikaları yöneticileri ile sık sık çıkmayı bir propaganda aracı olarak kullandılar. Türk ve dünya kamuoyuna en yakın tarihlerde yasalarla da sendikal hak verme sözlerini ilan edip övündüler.

Türkiye rejimi demokrasi olup, kamu sendikal hakları bulunmayan tek garip, çağdışı ülke olma konumundan hızla kurtarılacaktı. Ancak her nedense, bırakınız sendikal hakları tanıyacak yasal değişiklikleri, sendikal faaliyetlerin elini kolunu bağlayan ANAP hükümetinin genelgesi bir türlü kalkmıyordu. Gecikme, program yoğunluğu ile açıklanıyor, bol bol vaatler, gelecek için parlak ufuklar sunuluyordu. Derken garip bir şey oldu. Çalışma Bakanı Moğultay, kamu sendikalarının açış törenlerine katılırken İçişleri Bakanı Sezgin, mevcut yasal düzen içinde söz konusu genelgenin yürürlükten kaldırılmayacağını açıklayan bir demeç patlattı. Arkasından da ANAP hükümetlerinin unutulmuş, geçmişte kalmış uygulamalarını aratan, yeni baskı uygulamaları geldi.

Hükümetin ne yapmak istediğini anlama olanağı yok. Kamu vicdanı diye bir şeyler olmalı değil mi? Yıllardır faaliyet gösteren bir sürü kamu sendikası var. Hükümet bunları muhatap olarak tanımış. Dahası geniş sendikal haklar vaat ediyor. Sonra da anayasa, hukuk dışı bir önceki iktidardan kalmış bir genelgeyi iptal etmiyor. Üstüne sendikalara baskıyı uygulamaya sokuyor. "Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?" Perhizi bozanın zararı hiç değilse kendine. İktidarın bu uygulamasının bedeli ise sadece kendine değil kamu çalışanına, sendikasına ve Türk demokrasisine oluyor".

Memur sendikalarının bir yıllık mücadelesi ve karşılaşılan güçlük ya da engellemelerle ilgili olarak TİHV'nin derlediği bazı bilgiler şöyle:

Memur sendikalarının 18 Ocak günü İzmir'de ortaklaşa düzenledikleri "Toplu Sözleşmeye Çağrı ve Grev Hakkı" mitingine valilik tarafından izin verilmedi. Miting Tertip Komitesi'ne gönderilen yasaklama kararında mitinge "657 Sayılı Devlet Memurları Yasası'nın 6. ve 7. maddeleri uyarınca izin verilmediği" belirtildi. Yasaklama kararı üzerine bir açıklama yapan Tertip Komitesi Başkanı Faysal Özçift şunları söyledi: "Devlet Memurları Yasası'nın 6. maddesi memurların sadakat görevini, 7. maddesi ise tarafsız olunması gerektiğini

düzenlemektedir. Bu iki madde hükümlerinin mitingin amacıyla bir ilgisinin bulunmadığı açıktır. Amaçlanan, en doğal haklarımızı kullanmamızın engellenmek istenmesidir". Ocak ayı içinde yine İzmir'de Tüm-Sağlık Sen'in (Tüm Sağlık Çalışanları Sendikası) kuruluş yıldönümü nedeniyle yapılması kararlaştırılan "Dostluk ve Dayanışma Gecesi"ne de izin verilmedi. İzmir Valiliği tarafından verilen yasaklama kararına, "devlet memurlarının sendika kuramayacağı" iddiası gerekçe olarak gösterildi.

"Memurlara sendikal hakların tanınması" isteğiyle 15 Şubat günü Ankara'da düzenlenen mitinge 5 binden fazla insan katıldı. Miting sırasında bazı göstericilerin ellerindeki pankartların polis tarafından alınmak istenmesi olaylara neden oldu. Pankartları vermek istemeyen göstericilerle polis arasında çıkan kavgada 8 kişi yaralandı, 4 kişi de gözaltına alındı. Ankara DGM Savcılığı, daha sonra Miting Tertip Komitesi hakkında "mitingde yasal sınırların aşıldığı ve yasadışı gösteri yapıldığı" iddiasıyla soruşturma açtı. Soruşturma nedeniyle Tertip Komitesi üyeleri Abdullah Aydın, Fatma Akalın, Çetin Yerlikaya, Zekai Tiryaki, Mustafa Aktaş ve Ersin Türkmən'in ifadesi alındı.

İzmir'de EĞİT SEN (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası) Buca Temsilciliği tarafından 13 Mart günü düzenlenmesi planlanan tanışma ve sohbet toplantısı, kaymakamlığın izin vermemesi üzerine yapılamadı.

İstanbul Fatih 2. Asliye Hukuk Mahkemesi, İstanbul Valiliği'nin "EĞİT SEN'in kapatılması" isteğiyle açtığı davayı Mart ayı içinde reddetti. Mahkeme kararına gerekçe olarak, "EĞİT SEN'in mevcut mevzuata göre feshedilmesini gerektiren bir neden bulunmadığı" gösterildi. Mahkemenin aldığı kararla birlikte, EĞİT SEN'in 1. Olağan Genel Kurulu üzerine konan idarî tedbir kararı da kalkmış oldu.

Memur sendikalarının Haziran ayı içinde İstanbul'da ortaklaşa düzenlemeyi planladıkları "Kamu Çalışanlarının Sendikal Hakları ve Yasal Düzenlemeler" konulu toplantı yasaklandı. İstanbul Valiliği'nin verdiği yasaklama kararının gerekçesinde, "toplantı konusunun uygun bulunmadığı" belirtildi.

Memur sendikaları tarafından "grevli ve toplu sözleşmeli sendikal hak verilmesi" isteğiyle düzenlenen miting, 20 Haziran Cumartesi günü Ankara'da yapıldı. Mitinge yaklaşık 4 bin kişi katıldı. Miting sonrasında polis, "izinsiz pankart taşıdıkları ve slogan attıkları" gerekçesiyle bazı gruplara müdahale etmek istemesi üzerine çıkan olaylar sırasında 10 kişi yaralandı.

9 ayı memur sendikasının yaklaşık 60 kadar yöneticisi, 16 Haziran günü, memurlara "grevli ve toplu sözleşmeli sendika hakkı tanınması" isteğiyle İstanbul'dan Ankara'ya doğru yürümeye başladı. İstanbul'dan başlayan yürüyüş, 22 Haziran günü Ankara'da sona erdi. Kendilerine daha sonra katılan memurlarla birlikte, Ankara'ya gelen sendika yöneticileri, şehir girişinde polis tarafından durduruldu. Memurların yürüyüşte ısrarlı olmaları üzerine kalabalık coplanarak engellenmek istendi. Burada çıkan olaylar sırasında bazı memurlar yaralandı. Bu olayın ardından Ankara'ya gelen memurlar Çalışma Bakanlığı'nın önüne gittiler. Öğle saatlerinde ise Ankara'da görev yapan yüzlerce memur, Zafer Meydanı'nda toplanmaya başladı. Meydanda toplanan memurların polis tarafından coplanarak dağıtılmak istenmesi olaylara neden oldu. Olaylar

sırasında Ali İhsan Kapıkıran adlı memurun burnu, Hüseyin Yüzüğüzel adlı öğretmenin de kolu kırıldı. Zafer Meydanı'nda toplanan memurlar daha sonra Çalışma Bakanlığı'na doğru yürüyüşe geçerek, burada bekleyen diğer memurlarla buluştular. Memurlar, sendika yöneticilerinin hükümet yetkilileriyle yaptıkları görüşmeden sonra dağıldı. Olaylar sırasında gözaltına alınan yaklaşık 30 kişi daha sonra serbest bırakıldı.

Ankara Valiliği, mahkemelerde çalışan memurlar tarafından kurulan Yargı Çalışanları Sendikası'nın (Yargı-Sen) kapatılması istemiyle Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi'nde dava açtı. Davanın 14 Mayıs günü yapılan duruşmasında söz alan sendika avukatları, Başbakan Süleyman Demirel'in "kamu çalışanlarına sendika kurma hakkı verileceğini" açıkladığını ve Danıştay'ın, "anayasada bu doğrultuda bir yasaklama olmadığını" belirten bir kararı bulunduğunu belirttikten sonra davanın reddedilmesini istediler.

EĞİT SEN'in Ordu Şubesi, Trabzon Bölge İdare Mahkemesi'nin verdiği iptal kararı sonucunda Temmuz ayının başında yeniden açıldı. Sendika şubesi, Ordu Valiliği tarafından "memurların sendika kurmasına yasalar izin vermemektedir" gerekçesiyle kapatılmıştı.

Memur sendikalarına üye yaklaşık 6 bin kişi, "grevli toplu sözleşmeli sendika hakkı" isteğiyle 21 Aralık günü Ankara'da bir yürüyüş yaptı. Öğle saatlerinde Zafer Meydanı'nda toplanan memurlar, daha sonra çeşitli sloganlar atarak Başbakanlık'a doğru yürüyüşe geçtiler. Yaklaşık 45 dakikalık bir yürüyüşten sonra Başbakanlık'a gelen memurların temsilcilerinden oluşan bir heyet, Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü ile görüştü. Olaysız geçen yürüyüşe polisler tarafından herhangi bir müdahalede bulunulmadı. Bu arada İçişleri Bakanı İsmet Sezgin memur sendikalarının düzenlediği eylemlere katılan memurlar hakkında yasal işlem yapılmasını istedi. 76 ilin valiliklerine 16 Aralık günü bir genelge gönderen İsmet Sezgin, valilere, "İliniz hudutları içerisinde memur sendikalarına üye memurların izinli veya izinsiz işyerlerini terk etmeleri ve göreve gelmemeleri gibi bir durumun meydana gelmemesi için gerekli tedbirlerin alınması" ile "Yasadışı yollara başvuran memurlar hakkında yasal işlem yapılması ve gerektiğinde durumun ilgililere duyurulması" talimatlarını verdi. Yürüyüşle ilgili olarak daha sonra Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davranıldığı" iddiasıyla soruşturma açıldı. Açılan soruşturma nedeniyle savcılığa çağrılan 16 sendika yöneticisinin ifadeleri alındı.

Çalışma Bakanlığı tarafından sürdürülen Memur Sendikaları Yasa Taslağı çalışmalarında, memur sendikaları için 1960'lı yıllara kadar Fransa'da kullanılan sistemin örnek alındığı ortaya çıktı. Bu sistemde, toplu sözleşme yapma ve grev hakkı olmayan memur sendikalarına ücret artışı ve diğer haklar konusunda sadece "danışılıyor", son karar ise siyasi iktidara bırakılıyor. Türkiye'deki kamu yönetimi ve devlet personel rejiminin Fransız kamu yönetimine benzerliği göz önüne alınarak hazırlanan taslakta, memur sendikalarının oluşturulacak "Yüksek Memur Konseyi" ve "Ortak Teknik Komite" gibi organlarda temsil edilmesi düşünülüyor. Taslak ile memur sendikalarına, dernekler aracılığıyla bile yerine getirilebilecek bir işlev yükleniyor.

ÖLÜM CEZALARI

1992 yılı içinde ölüm cezalarıyla ilgili önemli bir gelişmeye tanık olunmadı. Bilindiği gibi 12 Nisan 1991'de yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası", o tarihe kadar işlenen suçlarla ilgili olarak verilen ya da verilecek ölüm cezası kararlarının yerine getirilmemesini öngörüyordu. Bu uygulama Türkiye gündeminden hiç bir zaman düşmeyen ölüm cezası konusunda geçici bir rahatlık sağlamıştı. Ancak yasalardaki ölüm cezası gerektiren suç maddelerinin varlığı, tehdit edici unsur olarak kendisini hissettiriyordu.

Koalisyon hükümeti tarafından 1992 yılı içinde ölüm cezası tehditini ortadan kaldıracak bir hazırlık yapılmadı. Hatta, Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan ve "Ceza İnfaz Yasası"nda bazı değişiklikler öngören taslakta, ölüm cezaları aynen korundu. Taslakta, ölüm cezası konusundaki tek değişiklik, ölüm cezasına mahkum olan hamile kadınlar için getirildi. Halen yürürlükte olan yasadaki, "Hamile kadınlar, doğurmadıkça ölüm cezası infaz olunamaz" şeklindeki hüküm, "Ölüm cezası, hamile kadınlar doğurduktan itibaren 6 ay geçmedikçe yerine getirilemez" şeklinde değiştirildi. Koalisyon hükümetinin SHP kanadından gelen "ölüm cezalarına karşıyız" şeklindeki açıklamalara karşın, ölüm cezası istemiyle davalar açılmaya devam etti. Ölüm cezası tehditi yıl içinde milletvekillerine (ayrıntılı bilgi "Siyasi Partiler" başlıklı bölümde) yönelik olarak bile kullanıldı.

"PKK üyesi oldukları ve Mersin'deki bazı silahlı saldırılara katıldıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 9 kişinin yargılanmasına 13 Şubat günü Malatya DGM'de başlandı. Duruşmada sanıklardan Hasan Çimen, Mehmet Sait Can, Derviş Orhan, Mahmut Bakraç ve Ramazan Özen'in ölümü, diğer 4 sanığın ise 3-15 yıl arasında hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi.

İstanbul'un Bakırköy semtinde 25 Aralık 1991 tarihinde meydana gelen ve 12 kişinin ölümüyle sonuçlanan mağaza yakma eylemi nedeniyle haklarında İstanbul DGM'de dava açılan 23 kişiden 8'i için ölüm, geride kalan 15'i için ise 20 yıldan az olmamak koşuluyla çeşitli hapis cezaları istendi. Ölüm cezası istenen 8 kişinin adları şöyle: "Hüseyin Bilge, Nevzat Güngör, Soner Önder, Urfan

Kaban, Çelik Topçu, Lütfü Yavuz, Çetin Ankaş ve Cemgil Öz'. 23 sanığın yargılanmasına 11 Mart günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada ifadeleri alınan sanıklar suçlamaları reddederek gözaltında işkence gördüklerini anlattılar. Olay sırasında yaşamlarını yitiren bazı kişilerin akrabaları ise "sanıkların yanı sıra yangın merdivenini kilitli tutan mağaza sahibinin de yargılanmasını" istediler.

"Muş'un Malazgirt ilçesindeki cezaevini basarak iki askeri öldürdükleri ve PKK adına bazı eylemlere karıştıkları" iddiasıyla Erzincan DGM'de yargılanan Kasım Kahraman, Selahattin Tokmak, Ebu Talip Eren ve Enver Keklik 14 Şubat günü ölüm cezasına mahkum oldu. Sanıklara verilen ölüm cezaları, Yargıtay tarafından onaylansa bile "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca yerine getirilmeyecek.

"PKK adına faaliyet gösterdikleri ve İzmir'deki bazı silahlı eylemlere karıştıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 15'i tutuklu 25 kişinin yargılanmasına 25 Şubat günü İzmir DGM'de başlandı. Hazırlanan iddianamede sanıklardan Kasım Karataş'ın ölüm, diğer 24 sanığın ise 5 yıla 15 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi.

"PKK adına yapılan bazı silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla Erzincan DGM'de yargılanan Suriye uyruklu Muhammed İsa Şahin, 10 Mart günü Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu.

Bursa'da çeşitli tarihlerde "üç kişiyi öldürdükleri, bir kişiyi de öldürmeye teşebbüs ettikleri" iddiasıyla haklarında dava açılan ikisi tutuklu, biri de gıyabi tutuklu üç kişinin yargılanmasına başlandı. Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 17 Mart günü başlayan davada okunan iddianamede tutuklu sanıklar Abdullah Papağan ve Şakir Mehmet Topkan ile gıyabi tutuklu Ahmet Caz'ın Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmeleri istendi.

İstanbul Çemberlitaş'taki bir kuyumcu dükkanında çalışan Niyazi Yıldızhan ve Ali Kurtgöz adlı iki işçiyi Ocak ayı içinde "altın çalmak için zehirleyerek öldürdüğü" öne sürülen Fevzi Tekindağ'ın yargılanmasına 3 Nisan günü başlandı. İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan davada okunan iddianamede Fevzi Tekindağ'ın ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Fevzi Tekindağ ise suçlamayı kabul etmeyerek emniyet ifadesinin işkenceyle alındığını söyledi.

"İstanbul'da Nisan ayı içinde, Selehattin Dikenler adlı bir pazarcıyı öldürdükleri" iddiasıyla haklarında ölüm cezası istenen Mevlüt Ayar ve Bülent Duran adlı iki gencin yargılanmasına 10 Haziran günü başlandı. İstanbul Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın ilk duruşmasında sanık gençler, olayla ilgilerinin olmadığını ve emniyet ifadelerinin işkenceyle alındığını söylediler.

İzmir Bornova Polis Akademisi'ndeki görevlileri taşıyan bir araca 9 Nisan günü düzenlenen silahlı saldırı ile ilgili olarak tutuklanan Ali Rıza Kurt, Tevfik Durdemir ve Ali Teke adlı üç kişi hakkında dava açıldı. İzmir DGM'de 18 Haziran günü başlayan davada, üç sanığın Türk Ceza Yasası'nın 146. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmeleri istendi.

Adana'da Temmuz ayı içinde polis tarafından düzenlenen operasyonlar sırasında, "çok sayıda silahlı eyleme karıştıkları" iddiasıyla gözaltına alınan 12 kişiden 7'si hakkında Malatya DGM'de dava açıldı. Hazırlanan iddianamede sanıklardan Hayat Orak (16) ile Faysal Esen'in Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm, diğer 5 sanığın ise 3 yıla 15 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi.

2 Mayıs 1992 tarihinde İstanbul'un Şişli semtinde "Devrimci Sol" örgütü tarafından düzenlenen ve 5 polisin ölümüyle sonuçlanan silahlı saldırıdan sonra gözaltına alınan Murat Gül (18) hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. İstanbul DGM'de 3 Ağustos günü başlayan davada savunmasını yapan Murat Gül, suçlamaları reddederek, gözaltında kaldığı süre içinde ağır işkenceler gördüğünü anlattı. Gördüğü işkenceyi kanıtlayan doktor raporunu da mahkeme heyetine sunan Murat Gül, "Olay günü, olayın geçtiği mahallede iş arıyordum. Şüphe üzerine gözaltına alındım. Gözaltında yapmadığım eylemleri kabul etmemi istediler. Bedenime yönelik her türlü işkence yöntemini uyguladılar. Suçlamaları kabul etmedim" dedi.

"PKK üyesi oldukları ve çiftlik sahibi Arıkan Arıkoğlu'nu öldürdükleri" iddiasıyla Adana'da tutuklanan 12 kişi hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 9 Eylül günü başlayan davada haklarında ölüm cezası istenen sanıkların adları şöyle: "Hacı Şanlı, Nevzat Kaldıran, Ramazan Kaya, Mustafa Oruç, İsmail Çağlar, Ömer Çağlar, Abbas Güven, Sait Özer, Cumali Gizligil, Müslüm Özer, Mehmet Özer ve Şehmuz Demir". Duruşmada ifadeleri alınan sanıklar, gözaltında işkence gördüklerini belirterek, "jandarmaların hazırladığı mizansen sonucunda suçlandık. Suçlamaları işkence zoruyla kabul ettik" dediler.

"Yasadışı TİKB (Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği) adlı örgüte üye oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla Ağustos ayı içinde tutuklanan Mehmet Hakan Canpolat ve Adem Kepeneklioğlu hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Sanıkların yargılanmasına Kasım ayı içinde İstanbul DGM'de başlandı.

Şırnak'ta Newroz bayramı sırasında yaşanan olaylar nedeniyle haklarında dava açılan 35 kişinin yargılanmasına 15 Ekim günü Diyarbakır DGM'de başlandı. Yapılan ilk duruşmada okunan iddianamede sanıklardan 16'sı hakkında ölüm, 19'u hakkında ise 5 yıla 15 yıl arasında değişen hapis cezaları istendi. Haklarında ölüm cezası istenen 16 sanığın adları şöyle: "Şehbaz Sümbül, Leşker Acar, Lokman Külter, Bahattin Külter, Mehmet Hazar, Mehmet Yimez, Faysal Osal, İskan Osal, Zana Osal, Ali Sapmaz, Şemdin Ertaş, Emin Külter, Sait Uysal, Abdülmenaf Tekme, Halil Katar ve Abdullah Yimez".

"Devrimci Sol adlı örgüte üye oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla haklarında ölüm cezası istemiyle dava açılan Metin Dikme ve Yasemin Okuyucu'nun yargılanmasına 23 Ekim günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan sanıklar suçlamaları kabul etmeyerek, "Gözaltında bulunduğumuz 15 gün boyunca yoğun işkence gördük. Gördüğümüz işkenceler nedeniyle polislerin hazırladığı ifadeleri imzalamak zorunda kaldık" dediler. Sanıklar, gördükleri işkenceler sonucunda vücutlarında oluşan yara ve izleri belgeleyen doktor raporlarını da mahkemeye verdiler.

Şırnak'ta Ağustos ayı içinde yaşanan olaylar sırasında gözaltına alınan ve tutuklanan 23 kişinin yargılanmasına 27 Ekim günü Diyarbakır DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede sanıklardan 22'si hakkında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezası istendi. Haklarında ölüm cezası istenen sanıkların adları şöyle: "Şeref Zeyrek, Süleyman İrtegin, Mehmet Salahi Sidar, Osman Kaya, Mehmet Zeyrek, Hasan Bayık, Mehmet Zeyrek, Şükrü Belge, Salih Zeyrek, Reşit Zeyrek, Ahmet İbre, Salih Adıgüzel, Şükrü Deniz, Mirve Zeyrek, Ömer İrtegin, Mahmut Zeyrek, Şefik İrtegin, Esat Demir, Emin Demir, Ahmet İrtegin, Şevket İrtegin ve Kemal İrtegin". Duruşmada sorguları yapılan sanıklar, emniyet ifadelerinin işkenceyle alındığını ve gerçek dışı olduğunu söylediler. Duruşma sonucunda haklarında ölüm cezası istenen sanıklardan Şeref Zeyrek dışında kalan 21'i tahliye edildi.

"Osman Üren adlı kişiyi öldürdükleri" iddiasıyla İstanbul'da tutuklanan Selma Üren, Mustafa Türk ve İslam Vanlı hakkında ölüm cezası isteğiyle dava açıldı. "Tasarlayarak adam öldürmek" suçundan ve Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca haklarında ölüm cezası istenen üç sanığın yargılanmasına Kasım ayı içinde İstanbul Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

"PKK üyesi oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla Ekim ayı sonunda İstanbul'da tutuklanan 26 kişi hakkında dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede sanıklardan Osman Tim, Mehmet Bahri Kurt ve Enver Elbat'ın ölüm, diğer 23 sanığın ise çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Haklarında ölüm cezası istenen sanıklardan Osman Tim, tutuklu bulunduğu Bayrampaşa Cezaevi'nde, "örgüte ihanet ettiği" gerekçesiyle Sadrettin Aydınlık adlı başka bir PKK davası sanığı tarafından 22 Aralık günü öldürüldü.

"Devrimci Sol üyesi oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 8'i tutuklu 12 kişinin yargılanmasına 28 Aralık günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede sanıklardan Mete Niyazi Altınay, Niyazi Çelik ve Ali Fadıl Celepsoy'un Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm, diğer 9 sanığın ise çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi.

ÜNİVERSİTELER ve YÖK

Üniversiteler ve YÖK sistemindeki kargaşa 1992 yılı boyunca da devam etti. Hükümet Programında, "Anayasa'da gerekli değişiklik yapılarak YÖK'ün (Yüksek Öğretim Kurulu) kaldırılacağı ve üniversitelerin kendi seçecekleri öğretim üyeleri eliyle yönetileceği" belirtilmişti. Koalisyon Protokolü'nde ise "gerekli anayasal düzenlemeler yapıncaya kadar, üniversite öğretim üyelerinin görüşleri doğrultusunda geçici bir yasal düzenleme yapılacağı" yazılmıştı. Bu vaatlerden birincisi hiç gündeme getirilmedi, ikincisi ise istenilmeyen bir şekilde yasalaştı. Hükümet'in rektör seçimleri ile ilgili Meclis'e getirdiği yasa tasarısı, Doğru Yol Partisi içindeki bazı milletvekillerinin muhalefet partileriyle işbirliği yapmaları sonucunda büyük ölçüde değiştirildi. Tasarı, YÖK Başkanı'nın ve Cumhurbaşkanı'nın rektör seçimi konusundaki yetkilerini çok fazla etkilemeyen bir biçimde yasalaştı.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Ocak ayı içinde Hükümet'in karşı çıkmasını dikkate almayarak YÖK Başkanlığına yeniden İhsan Doğramacı'yı atadı. Ancak İhsan Doğramacı, ilerleyen günler içinde beklenmedik bir şekilde istifa etti ve yerini Mehmet Sağlam'a bıraktı. İhsan Doğramacı'nın istifası YÖK sisteminde önemli bir değişikliğe yol açmadı. Milli Eğitim Bakanı Köksal Toptan YÖK Yasası konusunda hazırlık yaptıklarını ve hazırlanan taslağı kısa zamanda açıklayacaklarını birkaç kez duyurduktan sonra verilen tarihlerde bir açıklama yapmadı. Bahsedilen tasarı, yıl sonuna değin Meclis gündemine getirilmedi. 1992 yılı içinde yaşanan tüm olaylar, 1993 yılı içinde de üniversite sorununa pek ilgi gösterilmeyeceğini ve YÖK'ün kaldırılması konusunun sürüncemede bırakılacağını gösterdi.

YÖK sistemindeki olumsuzlukların yanısıra öğrencilerin gözaltına alınması ve işkence görmesi gibi olaylar da sürdü. Üniversiteler ve öğrenciler, polis ve jandarma gözetimi altında tutulmaya devam etti. Üniversitelerde karşıt görüşlü öğrenciler arasında kavga ve çatışmalar başladı.

Aralık ayının son günlerinde derslerin boykot edildiği Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nden gözaltına alınan yaklaşık 100 öğrenciden 8'i 3 Ocak günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı.

Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü'nde otobüs ücretlerine yapılan zammı protesto için 13 Ocak günü yürüyüş yapan öğrencilerden 78'i jandarma tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 75'i ilk ifadeleri alındıktan, diğer 3'ü ise bir süre sorgulandıktan sonra serbest bırakıldı.

İhsan Doğramacı'nın yeniden YÖK Başkanlığı'na atanmasını protesto eden 100 kadar öğrencinin 24 Ocak günü Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı'nın önünde yaptığı gösteri polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Olay sırasında 50 kadar öğrenci dövülerek gözaltına alındı. Bakanlık önünde yapılan gösteri sırasında gözaltına alınan arkadaşlarının serbest bırakılması isteğiyle 25 Ocak günü Doğru Yol Partisi İl Merkezi'ne giden öğrencilerden de 6'sı gözaltına alındı.

İzmir'de siyasi polis tarafından Ocak ayının son günlerinde düzenlenen operasyonlar sonucunda "Devrimci Sol adlı örgütünün gençlik içindeki örgütlenmesini sağladıkları" öne sürülen 7 üniversite öğrencisi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 6'sı daha sonra İzmir DGM tarafından tutuklandı. Siirt'deki Eğitim Yüksek Okulu'nda da 30 Ocak günü polis tarafından yapılan aramadan sonra gözaltına alınan 4 öğrenciden 3'ü tutuklandı.

İstanbul Üniversitesi'nde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında 2 Mart günü öğle saatlerinde çatışma çıktı. Çatışmada, 6 öğrenci yaralandı, 10'dan fazla öğrenci gözaltına alındı.

İzmir'deki Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bağlı Buca Eğitim Fakültesi'nin kantini 5 Mart günü 30-40 kişilik bir sağcı öğrenci grubu tarafından basıldı. Kantindeki afişleri yırtan sağ görüşlü öğrencilerin sol görüşlü öğrencilerce engellenmek istenmesi üzerine çıkan kavgada 3 kişi yaralandı. Ankara Üniversitesi'ne bağlı Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi'nde ise 6 Mart günü Zonguldak'taki grizu faciasını protesto için forum düzenleyen sol görüşlü öğrencilerle, Karabağ olaylarını kınamak üzere toplanan sağ görüşlü öğrenciler arasında çatışma çıktı. Çatışmada 10'dan fazla öğrenci yaralandı.

İstanbul Boğaziçi Üniversitesi'nin Rektörlük Binası, 9 Mart günü öğle saatlerinde Zonguldak'ta meydana gelen grizu patlamasını protesto eden bir grup öğrenci tarafından işgal edildi. İşgal, 11 Mart akşamı zor kullanarak binaya giren polis ekipleri tarafından sona erdirildi ve işgalci 27 öğrenci, gözaltına alındı. Binanın boşaltılması sırasında polis tarafından dövülen öğrencilerden "Tansel Doğuel, Özkan Ateş, İsmail Hakkı Yaman ve Murat Bostan" yaralandı. Daha sonra tutuklanan 27 öğrenci hakkında İstanbul DGM'de dava açıldı. 27 öğrenci, 3 Temmuz günü yapılan duruşmada tahliye edildi.

Marmara Üniversitesi'nin İstanbul Göztepe'deki kampüsünde 17 Mart günü öğle saatlerinde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında çatışma çıktı. Sağ görüşlü öğrencilerin silah kullandığı çatışma sırasında Ecevit Öztürk adlı sol görüşlü öğrenci bacağından vurularak yaralandı.

Ankara'daki Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde İslamcı öğrencilerin bazı afişleri yırtmasını protesto için 27 Mart günü düzenlenen yürüyüşün jandarmalarca engellenmek istenmesi üzerine çatışma çıktı. Çatışma sırasında Ankara Jandarma Alay Komutanı Albay Şentürk Kılıç başına gelen bir taşla hafif yaralandı. Olaydan sonra 16 öğrenci gözaltına alındı. Aynı gün İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin kantininde de İran yanlısı ve karşıtı iki İslamcı grup arasında çatışma çıktı. Çatışmada Sait Bakkal adlı öğrenci karnından vurularak yaralandı. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'nde ise Newroz olaylarını protesto için gösteri yapan öğrencilerden 3'ü polis tarafından gözaltına alındı.

Polisin üniversite binalarından çıkartılması isteğiyle toplanan üç bin kadar imzayı İstanbul'dan Ankara'ya getirmek isteyen öğrenciler 15 Nisan günü polislerce engellendi. Yürüyerek Ankara'ya gitmek isteyen öğrencileri İstanbul Harem'de durduran polisler 22 öğrenciyi gözaltına aldı.

Van'daki 100. Yıl Üniversitesi'nde, 3 Mayıs 1988 tarihinde sağ görüşlü bir grup tarafından öldürülen Şirin Tekin adlı genci anmak üzere toplantı düzenleyen öğrencilerden 93'ü gözaltına alındı. Gözaltına alınan öğrencilerinden 11'i tutuklandı, 43'ü suçsuz bulunarak, 39'u da tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Ankara Hacettepe Üniversitesi'nin Beytepe Kampüsü'nde okuyan sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında 8 Mayıs günü öğleden sonra iki ayrı çatışma çıktı. Çatışmalar sonucunda 20'ye yakın öğrenci yaralandı. Yaralı öğrencilerden Mustafa Dursun ile Adnan Işık hastaneye kaldırıldı. Olaylar sonucunda 27 öğrenci de gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, 14 Mayıs günü serbest bırakıldı.

Ankara'daki Gazi Üniversitesi'ne bağlı Eğitim Fakültesi'nde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında 14 Mayıs günü öğle saatlerinde çatışma çıktı. Taş ve sopaların kullanıldığı çatışmada yaralananlar oldu. Çatışmadan sonra 30'a yakın öğrenci polis tarafından gözaltına alındı.

Ankara'daki Gazi Üniversitesi'ne bağlı Mesleki Eğitim Fakültesi'nde 24 Aralık 1989 tarihinde düzenlenen gösteriye katıldıkları için haklarında dava açılan 27 öğrenciden 17'si 18 ay ile 6 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum oldu. Haziran ayı başında sonuçlanan davada yargılanan diğer 10 sanık ise beraat etti.

Bursa'daki Uludağ Üniversitesi'nde Mart ayı içinde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında çıkan kavga ile ilgili olarak haklarında dava açılan 9'u tutuklu 21 öğrencinin yargılanmasına 18 Haziran günü başlandı. Bursa 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın ilk duruşmasında tutuklu sanıklardan 6'sı tahliye edildi. Diğer üç tutuklu sanık Ersin Durmuş, Mustafa Seri ve Aydın Güven'in tahliye istekleri ise reddedildi. Davada yargılanan 21 sanığın üç yıldan az olmamak üzere çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmeleri isteniyor. Bursa Uludağ Üniversitesi Öğrenci Yurdu'nda 23 Mart gecesi sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında çıkan çatışma nedeniyle haklarında dava açılan sol görüşlü 12'si tutuklu, 17 öğrencinin yargılanmasına da 2 Temmuz günü İstanbul DGM'de başlandı. Yapılan duruşma sonunda tutuklu sanıklardan 6'sı tahliye edildi.

Ankara'daki Hacettepe ve Gazi Üniversitelerinde, yeni kayıt olacak öğrencilere yardım amacıyla, kayıt bürosu oluşturan öğrencilerden 8'i, 8 Eylül günü polis tarafından gözaltına alındı.

Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nde, yeni öğretim yılının başlaması nedeniyle öğrenciler tarafından 13 Ekim günü düzenlenen toplantı, polislerin müdahalesi üzerine yarım kaldı. Yaklaşık 500 kadar öğrencinin katıldığı toplantının sonuna doğru, toplantının yapıldığı kantine gelen polis ekipleri kalabalığı cop ve sopalarla döverek dağıttı. Dövülen öğrencilerden bazıları yaralandı. Olaylar sırasında 80 kadar öğrenci gözaltına alındı.

4 Kasım günü İzmir 9 Eylül Üniversitesi'nde üniversite kampüsüne asılan bir pankartın fotoğraflarını çeken Bahadır Sade adlı öğrenci sivil polisler tarafından gözaltına alındı. Bahadır Sade, bir gün sonra serbest bırakıldı. Bu arada Bahadır Sade'nin gözaltına alınmasını protesto amacıyla üniversite kampüsünde basın toplantısı düzenleyen öğrencilerden Altay Ömer Erdoğan, Asaf Aytekin ve Esin Aslan da 5 Kasım sabahı evlerine gelen polislerce gözaltına alındı. Elazığ Fırat Üniversitesi'nde de yemeklerin kötü çıkmasını protesto için 9 Kasım günü düzenlenen gösteri nedeniyle gözaltına alınan 48 öğrenciden 14'ü tutuklandı.

Kasım ayı içinde, Afyon'daki İdari Bilimler Fakültesi kantinine astıkları afişler nedeniyle Rıza Özdemir ve Nuray Özçelik adlı iki öğrenci tutuklandı. İki öğrenci bir hafta sonra avukatlarının üst mahkemeye yaptığı itiraz sonucunda serbest bırakıldı.

İstanbul Marmara Üniversitesi'nin Göztepe Kampüsü'ndeki polis kulübesi, 21 Kasım akşamı silahlı 4 kişi tarafından basıldı. Olayda, kulübede bulunan Ahmet Bozok adlı polis başına sıkılan tek kurşunla öldürüldü. Saldırının sorumluluğunu Devrimci Sol adlı örgüt üstlendi. Olaydan sonra bir telsiz anonsu yapan İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir, İstanbul Yüksek Öğrenim Derneği (İYÖ-DER) üyesi olan öğrencilerin gözaltına alınmasını istedi.

Marmara Üniversitesi'nin İstanbul Fikirtepe'deki kampüsünün kantinine 26 Kasım günü öğle saatlerinde baskın düzenleyen polisler, okuldaki öğrenci derneği yararına satılan 200 kadar kitaba el koydu. Kantinde yapılan arama sonucunda kitapları satan ya da üzerlerinde kitap bulunan 11 öğrenci gözaltına alındı.

Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nde "PKK" ve "Hizbullah" yanlısı öğrenciler arasında 27 Kasım sabahı çatışma çıktı. Çatışma sonucunda Orhan Çalık adlı

öğrenci kurşunla, Abdurrahman Sal, Recai Aldemir, Kemal Güneş ve Nurettin Sezik adlı öğrenciler ise bıçak ve sopa darbeleriyle yaralandı. Olaydan sonra 10 öğrenci gözaltına alındı. Aynı gün "PKK" ve "Hizbullah" yanlıları arasında Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki Fatih Lisesi'nde çıkan çatışmada da bir öğrenci yaralandı.

İstanbul Boğaziçi Üniversitesi'nde, bir grup öğrencinin "insan hakları ihlallerini" protesto için 16 Aralık günü düzenlediği toplantı polis tarafından engellendi. Üniversitedeki bir kantinde düzenlenen toplantının engellenmesi üzerine, durumu protesto için gösteri yapan öğrencilerden 15'i gözaltına alındı.

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kantini'nde (İzmir) sol görüşlü öğrencilerle "Hizbullah" yanlı öğrenciler arasında 16 Aralık günü öğle saatlerinde afiş asma yüzünden başlayan tartışma daha sonra çatışmaya dönüştü. Çatışma sonucunda 10 kadar öğrenci hafif şekilde yaralandı. Fakülte binasında maddi hasara da yol açan çatışmadan sonra gözaltına alınan olmadı.

Edirne Trakya Üniversitesi Öğrenci Derneği tarafından 22 Aralık gecesi düzenlenen eğlence gecesine katılan 157 öğrenci polis tarafından gözaltına alındı. Polis yetkilileri, "öğrencilerin, toplantı sırasında atılan PKK'yı övücü sloganlar" nedeniyle gözaltına alındığı öne sürdüler. 157 öğrenci, sorguları tamamlandıktan sonra serbest bırakıldı.

İstanbul Marmara Üniversitesi Haydarpaşa Kampüsü'nde 29 Aralık günü sol görüşlü öğrencilerin astığı afişlerin sağ görüşlü öğrenciler tarafından indirilmek istenmesi üzerine başlayan tartışma kısa süre içinde çatışmaya dönüştü. Demir çubuk, sopa ve baltaların kullanıldığı çatışma sırasında 3'ü ağır 10 öğrenci yaralandı. Yarım saat kadar süren çatışmadan sonra gözaltına alınan olmadı. Olayla ilgili olarak sol görüşlü öğrenciler tarafından yapılan açıklamada, okul dışından gelen sağ görüşlü öğrencilerin polis desteğiyle sol görüşlü öğrencilere saldırdıkları savunuldu.

GÖZALTINA ALINANLAR

1992 yılı içinde siyasi eylem ve faaliyetlere yönelik gözaltına alma olayları da yoğun bir biçimde devam etti. Bu süre içinde Olağanüstü Hal Bölgesi başta olmak üzere Türkiye'nin dört bir yanında onbinlerce insan çeşitli nedenlerle gözaltına alındı. Gözaltına alma uygulamaları en yoğun biçimde izinli ve izinsiz gösteriler sonucunda ya da "yasadışı örgüt" ve "yasadışı örgüte yataklık" suçlamalarıyla ilgili olarak yaşandı. Gözaltına alınanlar, günlerce süren işkenceli sorgulamalardan geçirildi. Gözaltına alınan her üç kişiden ikisi savcılık ya da ilk sorgu aşamasında serbest bırakıldı. Tutuklananların yarıya yakınının da ilk duruşmada tahliye edildiği ya da yargılama sonunda beraat ettiği göz önüne alındığında, gözaltına alma olayındaki keyfilik ve hukuk dışılığın, kişi hak ve özgürlüklerini ne denli hiçe saydığını göstermektedir.

Gözaltına alma uygulamasının ne denli keyfi olduğu, bu konudaki daha önceki yıllarla ilgili rakamların ortaya çıkmasıyla bir kez daha gözler önüne se-

rildi. Adalet Bakanlığı'nın 1992 yılı içinde açıklanan 1991 yılına istatistiklerine göre, 1991 yılı içinde siyasal nedenlerle gözaltına alınan ve haklarında DGM savcılıkları tarafından soruşturma açılan 8 bini aşkın sanıktan 2 bin 388'i hakkında suçsuz olduklarının anlaşılması üzerine takipsizlik kararı verildi. Haklarında soruşturma yapılan sanıklardan önemli bir bölümünün suçsuz olduğunun anlaşılması, gözaltına alma uygulamasının keyfi ve hukuk dışı biçimde kullanıldığına yeni bir göstergesi oldu. Adalet Bakanlığı'nun açıkladığı verilere göre, 1991 yılı içinde DGM Savcılıkları tarafından toplam 4 bin 644 soruşturma açıldı. Açılan soruşturmalar bakımından ilk sıraları 2 bin 206 dosya ile Diyarbakır DGM Savcılığı, 953 dosya ile İstanbul DGM Savcılığı, 424 dosya ile Erzurum DGM Savcılığı, 370 dosya ile de Ankara DGM Savcılığı aldı. En az soruşturma ise 65 dosya ile Konya DGM Savcılığı'nda açıldı. Açılan soruşturmaların önemli bir bölümünde takipsizlik, yetkisizlik ya da görevsizlik kararları verildi. DGM Savcılıkları tarafından soruşturulan dosyalardan ancak yüzde 32'sinde (yaklaşık 1500 soruşturma dosyası) dava açıldı. Yapılan soruşturmalar ile açılan davalar arasındaki dengesizlik en çarpıcı biçimde Ankara DGM Savcılığı'nda yaşandı. Ankara DGM Savcılığı, 1991 yılı içinde ele aldığı 370 soruşturma dosyasından 128'i hakkında dava açarken, 157 dosya hakkında takipsizlik, 16 dosya hakkında yetkisizlik, 54 dosya hakkında görevsizlik, 6 dosya hakkında da birleştirme kararı verdi. 9 soruşturma dosyası ise 1992 yılına devredildi.

TİHV'ye 1992 yılı içinde ulaşan yüzlerce gözaltına alma, sorgulama ve tutuklama olayları ile yargulamalarla ilgili bazı ilginç örnekler şöyle:

Konya'da öğrenim gördükleri okuldaki sıralara yazdıkları sloganlarla "bölücülük propagandası" yaptıkları öne sürülen iki lise öğrencisi gözaltına alındı. Adları açıklanmayan iki lise öğrencisi 6 Ocak günü gönderildikleri Konya DGM tarafından tutuksuz olarak yargılanmak üzere serbest bırakıldılar.

Urfa'nın Halfeti ilçesine bağlı Ortayol köyünde 16 Ekim 1991'de yapılan bir düğündeki olaylar nedeniyle hakkında dava açılan Salih Dönmez, "Türk bayrağına hakaret ettiği" iddiasıyla 10 ay hapis cezasına mahkum oldu. Diyarbakır DGM'de 16 Şubat 1992'de sonuçlanan davada Salih Dönmez ile birlikte yargılanan Mustafa Kırac ve Mehmet Çolak ise "bölücü nitelikli sloganlar attıkları" iddiasıyla 2'şer yıl hapis ve 50'şer milyon lira para cezasına mahkum edildi.

İzmir Bozyaka'da kahvehane işleten Kemal Güneş adlı kişi 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda işyerine Türk bayrağı asmadığı için tutuklandı. Kemal Güneş'in tutuklanmadan önce bazı kişiler tarafından bayrak asmaması için zorlandığı, buna itiraz etmesi üzerine de dövülerek, savcılığa şikayet edildiği öğrenildi. Şikayet üzerine polis tarafından gözaltına alınan Kemal Güneş hakkındaki tutuklama kararı, "Türk bayrağına karşı saygısızlık ettiği" iddiasıyla verildi.

Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye Raportörü Jonathan Sugden, bazı konuları araştırmak üzere gittiği Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde 21 Mayıs sabahı polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alındıktan sonra Diyarbakır Siyasi Polis Merkezi'ne gönderilen Jonathan Sugden, buradan serbest bırakıldı. Jonathan Sugden, gözaltında bulunduğu süre içinde kendisine kötü muamele yapıldığını ve nazik davranıldığını söyledi.

"PKK militanı oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla yargılanan iki çocuktan biri 12 yıl 6 ay, diğeri ise 16 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum oldu. Diyarbakır DGM'de 19 Haziran günü sona eren davada biri 14, diğeri de 17 yaşında olan iki çocuğa önce Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezası verildi. Bu ceza, daha sonra yaş küçüklüğü nedeniyle hapis cezasına dönüştürüldü.

Uzun bir süredir Fransa'da siyasi mülteci olarak yaşayan Ali Ekber Başaran, 7 Temmuz akşamı Türkiye'ye geldi. Uçakla geldiği Ankara Esenboğa Havaalanı'nda, "hakkında 1985 yılında verilen giyabi tutuklama kararı" nedeniyle gözaltına alınan Ali Ekber Başaran, bir gün sonra Ankara DGM tarafından tutuklandı. Ali Ekber Başaran, tutuklama kararına yapılan itiraz sonucunda 9 Temmuz akşamı tahliye edildi.

Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinde 10 Temmuz günü yapılan dükkan kapatma eyleminden sonra, polis tarafından düzenlenen operasyonlar sonucunda 50'den fazla insan gözaltına alındı.

Batman'da 13 Ağustos gecesi polis tarafından evi basılan Media Yavuz adlı 9 aylık hamile bir kadın gözaltına alındı. Media Yavuz'un eşi Emin Yavuz ile Sabri Özdemir, Lokman Yavuz ve Gülistan Yavuz adlı akrabalarının da daha önce gözaltına alındığı öğrenildi. Batman Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında tutulan Media Yavuz ile avukatlarının görüşmesine izin verilmedi. Media Yavuz, tepkiler ve yapılan girişimler sonucunda iki gün sonra serbest bırakıldı.

Diyarbakır'ın Hazro ilçesine bağlı Tekebaşı köyünde uzun bir süredir koruculuk yapan 27 kişi, görevlerinden istifa etmeleri üzerine Eylül ayı içinde jandarma tarafından gözaltına alındı.

Politik göçmen olarak 12 yıl yaşadığı Almanya'dan döndükten sonra gözaltına alınan ve sonra da tutuklanan Haydar Beltan 21 Eylül günü serbest bırakıldı. Yaklaşık 8 ay tutuklu kalan Haydar Beltan, "Asılsız suçlamalar ve işkenceyle alınan ifadeler sonucunda tutuklandım. Suçlamaların asılsızlığı duruşmalarda ortaya çıktı. 1988 yılı içinde Mazgirt ilçesinde birini öldürmekle suçladılar. Ama ben o tarihlerde Paris'de çalıştığımı belgelerle ispatladım. Bana yapılan işkencelerin cezasız kalmasını istemiyorum" dedi.

12 Eylül askeri darbesinden bu yana Avrupa'da politik göçmen olarak yaşayan Yazar Haluk Yurtsever, 9 Kasım günü Türkiye'ye döndü. Uçakla Ankara'ya gelen ve Esenboğa Havaalanı'nda polis tarafından gözaltına alınan, Haluk Yurtsever, üç saat sonra serbest bırakıldı.

Kasım ayı içinde İstanbul'da, üzerinde "Kürdistan'da Kirli Savaşa Alet Olmak İstemiyorsan Askere Gitme" yazısı bulunan afişleri astıkları için tutuklanan Nilgün Gök ve Bülent Yıldırım adlı gençlerin yargılanmasına 26 Aralık günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada sorguları yapılan sanıklar, suçlamaları kabul etmeyerek, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini bildirdiler. Sanıklar, gördükleri işkenceleri kanıtlayan "7'şer günlük" adli tıp raporlarını da mahkeme heyetine sundular. Duruşma sonucunda Nilgün Gök ile Bülent Yıldırım tahliye edildi ve yargılamaya bundan böyle sivil mahkemede devam edilmesi kararlaştırıldı.

İstanbul DGM Savcılığı, İstanbul Barosu'na kayıtlı 6 avukat hakkında, "Devrimci Sol örgütüne yardım ve yataklık yaptıkları" iddiasıyla dava açtı. Türk Ceza Yasası'nın 169. maddesi uyarınca açılan davada, 5 yıldan az olmamak üzere hapis cezalarına mahkum edilmeleri istenen avukatların adları şöyle: "Zerrin Sarı, Ulutan Gün, Fethiye Pekşen, Fuat Erdoğan, Ümran Gün ve Bedii Yarayıcı".

"Devrimci Sol adlı örgüte yardımcı olduğu" iddiasıyla İzmir DGM'deyargılanan İstanbul Barosu avukatlarından Fethiye Pekşen 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum oldu. Fethiye Pekşen hakkındaki dava "İzmir Buca Kapalı Cezaevi'ndeki tutuklulara örgütsel dokümanlar verdiği" iddiasıyla açılmıştı. Aralık günü sonuçlanan davadan sonra bir açıklama yapan Fethiye Pekşen'in avukatı Mehmet Yatar, "Mahkemenin kararı hukuk dışıdır. Savcılık, önce görevsizlik kararı vermiş, daha sonra vazgeçerek dava açmıştır. Müvekkilimin ek savunma yapmasına izin verilmemiştir" dedi.

SONUÇ

1992 yılında Türkiye, raporun bundan önceki bölümleri incelendiğinde görüleceği gibi insan haklarına aykırı pek çok uygulama ve davranışa sahne oldu. Bir yıllık dönem içinde başta yaşam hakkı olmak üzere insan hak ve özgürlükleri, 12 Eylül'ün karanlık günlerinde yaşananları hatırlatacak bir biçimde ihlal edildi. Toplum büyük ölçüde terörize edilerek, siyaset dışı bırakıldı. İşkence sistemli olarak devam etti. İşkence iddiaları dikkate alınmadı. Kitaplar, dergiler, gazeteler toplatıldı. Gazeteciler öldürüldü. "Konuşanlar-yazanlar" susturuldu, cezaevine gönderildi. "Terörle mücadele" adı altında hukuk dışı yöntemlere başvuruldu. Kamuoyu tek yanlı bilgilendirilerek, gerçekler ters yüz edildi. Kürt sorunu çözüme kavuşturulamadığı gibi, bu konuda Türkiye'yi ciddi çatışmalara sürükleyecek gelişmelere ve sertleşmelere tanık olundu. Şehirler yakıldı, yıkıldı. Demokratik haklarını kullananlar, gösteri yapanlar dövüldü. Göstericilere ateş açıldı. "Demokratikleşme" ve "insan haklarına saygılı bir yönetim" sözü vererek göreve başlayan Koalisyon Hükümeti, vaatlerini, tam tersi bir davranış sergileyerek yerine getirmedi.

1992 yılında siyasal şiddet ortamı da yaygınlaştı. Gerilla savaşı veren PKK ile Devrimci Sol, TIKKO gibi yasadışı örgütlerin silahlı ve bombalı saldırıları sonucunda çok sayıda insan öldü. Savunmasız, silahsız sivillere, toplu taşıma araçlarına, alışveriş merkezlerine yönelik ölümlerle sonuçlanan silahlı ve bombalı saldırılar düzenlendi. Kitle iletişim araçları ve güvenlik yetkilileri bu tür saldırıların Olağanüstü Hal Bölgesi'nde meydana gelenlerinden "PKK"yı, İstanbul'da meydana gelenlerinden de "Devrimci Sol"u sorumlu tuttular. PKK, kendisine mal edilen bazı eylemleri üstlenirken, "PKK'nın yaptığı" öne sürülen bazı saldırıların faillerinin köy korucuları ya da "kontr-gerilla" diye tanımlanan karanlık bir güç olduğu anlaşıldı. İstanbul'daki bombalı saldırılar ile saldırı girişimlerinin tamamına yakını ise faili meçhul kaldı.

Toplumun bazı kesimleri terörize edilerek, insan hakları ihlallerine sempatiyle bakan, hatta alkışlayan topluluklar ortaya çıkartıldı. PKK'nın ey-

lemlerinin yoğunlaşması, Devrimci Sol tarafından düzenlenen suikast ve saldırıların artması, terörize edilen toplulukların daha pervasızlaşmasına yol açtı. İnsan hakları savunucuları, hiçbir dönemde tanık olunmadığı ölçüde 1992 yılı içinde hedef haline getirildi. İnsan hakları savunucuları, silahlı eylemlere başvurana ve şiddeti yöntem olarak kabul eden örgütlerin uzantıları, destekçileri, hatta zaman zaman da üyeleri olarak gösterildi.

Yukarıda ana başlıklarıyla özetlenen karanlık tablo, demokrasi, hukuk devleti ve insan haklarının yaşama geçirilmesi konusunda büyük vaatlerde bulunan bir hükümetin görev yaptığı bir dönemde yaşandı. Türkiye, bir çok olumlu vaadi dinleyerek girdiği 1992 yılı boyunca, insan haklarına saygısızlığın en vahim örneklerine tanık oldu. Ölüm olayları, işkence görenler, toplatılan yayınlar ve ceza alan gazeteciler açısından ortaya çıkan rakamlar, bir önceki yılın rakamlarına göre bir kaç misli arttı. Yıl boyunca insan hakları değil, insan haklarını ihlal edenler korundu.

Oysa, Türkiye 1992 yılına az da olsa umutlu bir bekleyişi yaşayarak girmişti. Çünkü, Başbakan Süleyman Demirel, 25 Kasım 1991 tarihinde hükümet programını okurken, Türkiye'nin baştan aşağıya değiştirileceğini, Anayasa ve hukuk sisteminin çağdaş demokratik ölçütlere göre yeniden düzenleneceğini, enflasyonun düşürüleceğini, sendikal hakların ILO standartlarına uygun hale getirileceğini söylemişti. Başbakana göre, koalisyon hükümeti, yeni ve demokratik bir anayasa hazırlayacaktı. Yargı tam bağımsız hale getirilecek ve yargıç güvenesi artırılacaktı. YÖK kaldırılacak, üniversiteler özerk olacaktı. Üniversite öğretim üyeleri, siyasi partilere üye olabilecekti. Basın özgürlüğünü sağlayacak yasal düzenlemeler yapılacaktı. Radyo ve televizyonun tarafsız olması sağlanacaktı. Herkes anadilini konuşabilecek, kültürünü ve folklorunu geliştirebilecekti. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve koruculuk sistemi yeniden düzenlenecekti. Asker sayısı ve askerlik süresi düşürülecekti. İnsanlık suçu olan işkence önlenerek ve sorgulamada avukat bulundurulacaktı. 12 Eylül yöneticilerine dokunulmazlık getiren Anayasa maddesi kaldırılacaktı vs...

Toplumun büyük bir çoğunluğunda, "büyük umutlar yaratan" bu vaatlerin bir ikisi dışında kalan büyük bölümü 1992 yılı içinde yerine getirilmedi. (Askerlik süresi düşürüldü, ancak hemen uygulamaya sokulmadı ve Eylül ayı bekledi, vatandaşlıktan çıkartılanlara yeniden vatandaşlık hakkı tanındı, kapatılan siyasi partiler açıldı) Vaatlerden büyük bir bölümü hiç ele alınmadı. Küçük bir bölümü ise ancak, gecikmeli olarak kamuoyunda tartışmaya açıldı. "CMUK ve sorguda avukat bulundurulması" ya da "YÖK ve rektör seçimleri" konularında olduğu gibi hazırlanan tasarılar, kimi çevrelerin tepkileri dikkate alınarak farklı sonuçlar doğuracak biçimde yasallaştırıldı. Hükümet programındaki vaatlerden çok azını ele alarak, 1992 yılı içinde yaşanan olaylarla karşılaştırmak bile, hükümetin, demokratikleşme ve insan hakları konusunda nasıl geri bir noktaya düştüğünü göstermeye yetecektir.

Ne denildi, neler yaşandı?

"AGİK ve Paris Şartı, ülkeler ve halklar için hak ve özgürlükler getirmiştir. Bu kural ve sözleşmeler, imzacı taraf olarak Türkiye için de uyulması gereken kurallardır. Türkiye, güven ve barış içinde yaşayan bir ülke halinde getirilecektir.

Ülkemizin tümünde, insan haklarına ve temel özgürlüklere dayalı bir hukuk devleti mutlaka kurulacaktır. Anarşi ve terörün üzerine gidilirken demokratik kurallar içerisinde kalınacaktır". (*)

Türkiye, 1992 yılı içinde huzursuzluğun ve güvensizliğin en üst boyutta yaşandığı bir ülke haline geldi. İnsanın en doğal hakkı olan yaşama hakkına yönelik saldırılar bir önceki yıla göre artarak devam etti. Yıl içinde güvenlik kuvvetlerinin ölümlerle sonuçlanan ve "yargısız infaz" olarak değerlendirilen çok sayıda uygulamasına tanık olundu. Faili meçhul cinayetler yoğun bir biçimde sürdü. Gösteri yapan topluluklara ateş açılması sonucunda 26, ev baskınları sırasında 63, dur ihbarına uymama, sağ yakalayıp öldürme, rastgele ateş açma ve benzeri olaylarda da 103 kişi olmak üzere toplam 192 kişi öldürüldü. Newroz olaylarının kanlı bilançosu ise 92 ölü ve en az 341 yaralı oldu. (Bu sayıya gözü altında ölen Bişeng Anık ile "dur" ihbarına uymadığı için öldürülen Nihat Celasun dahil değildir) Yılın ikinci yarısında Şırnak'taki kanlı olaylarla başlayan ve ardından da Çukurca, Musabey, Kulp, Varto, Cizre gibi yerleşim merkezlerinde benzelerine tanık olunan yaygın şiddet uygulamalarının sonucunda ise 41 kişi öldü 100'e yakın kişi de yaralandı. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde rastgele döşenen mayınların ya da ortalığa bırakılan sahipsiz el bombalarının patlaması sonucunda yaşamını yitirenlerin sayısı da 38 oldu. Kısacası güvenlik kuvvetlerinin yol açtığı baskın, aşırı şiddet kullanma, işkence, mayın patlaması, yargısız infaz ve benzeri uygulamalar sonucunda toplam 380 kişi yaşamını yitirdi. Bu sayıya faili meçhul cinayetlere kurban gidenleri (360), çatışmalarda ölen güvenlik görevlileri ile vatandaş ve militanları (1719), silahlı saldırılar, suikastler ve infazlar sonucunda vurulan kamu görevlileri, polisler, askerler, korucular ile itirafçı, ihbarcı ya da devlet yanlısı oldukları iddiasıyla öldürülen diğer kişileri (285), sivillere yönelik saldırılarda (189) yaşamlarını yitirenleri eklediğimizde kanlı tablo daha da artmaktadır. 1992 yılı içinde nedeni ne olursa olsun var olan şiddet ortamı sonucunda toplam 2933 kişi öldü.

"Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesine özel önem verilecek, bu çerçevede bölgesel kalkınma planı hazırlanarak uygulamaya geçilecektir. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve koruculuk sistemi gözden geçirilecektir. Devlet resmi bilgileri elde ettikten sonra, hükümet bu konuyu temelden ele alacak ve çözüme kavuşturacaktır. Ülkenin tümünde insan hakları ve temel özgürlüklere dayalı bir hukuk devleti mutlaka kurulacaktır. Yöre halkına şefkatle yaklaşılacak ve güven bağı kurulacaktır".

Kürt sorunu, 1992 yılında daha da içinden çıkılmaz bir hale geldi. Siyasi iktidar, soruna barışçıl ve demokratik bir siyasal çözüm bulma arayışına girmek yerine, yıllardır kullanılan askeri yöntemleri daha da ağırlaştırarak uygulamayı tercih etti. Bölgede bir gerilla hareketi sürdüren PKK ise saldırılarının şiddetini bir kaç misli arttırarak sürdürdü. Hükümeti oluşturan partilerin milletvekilleri arasında farklı görüşler bulunmasına karşın olağanüstü hal uygulaması yıl içinde

(*) 25 Kasım 1991 tarihinde okunan Hükümet Programı'ndaki vaatler

üç kez uzatıldı. Başbakan Demirel, olağanüstü hal uygulamasının kaldırılmasını isteyenleri her defasında eleştirerek, "Yeni çare bulununcaya kadar bu sistem sürecektir" demekle yetindi. Köy koruculuğu konusu ise ağza bile alınmadı. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan şiddetin boyutları her geçen gün büyüdü. Jandarma karakolları, PKK militanlarının saatlerce süren saldırılarına maruz kaldı. Bir çok bölgede çıkan çatışmalar günlerce sürdü. Yerleşim merkezleri harabeye çevrildi. Türkiye'nin batısındaki yerleşim merkezlerine hemen hemen her gün çatışmalarda, baskınlarda ya da kurulan pusularda yaşamalarını yitiren genç askerlerin cenazeleri gönderildi. Türkiye, gerek yurt içindeki gerekse de Türkiye sınırları dışındaki PKK kamp ve mevzilerine karşı çok sayıda kara ve hava hareketi düzenledi. PKK hedeflerine karşı düzenlenen hava saldırılarında kullanılan bombaların miktarı, 1974 yılı Kıbrıs harekatinde kullanılanların bir kaç misli oldu.

Gözaltı süresi kısaltılacak, işkence olayları ortadan kaldırılacaktır. Polisin, kişi hak ve özgürlüklerine ilişkin eğitimi sağlanacak ve yetkileri yeniden düzenlenecek, sorguda avukat bulundurulmasına olanak sağlayan yasal değişiklik yapılacaktır. Karakollar korkulan yer olmaktan çıkartılacak, şeffaflık sağlanacaktır".

1992 yılı içinde işkence olaylarının ardı arkası kesilmedi. "Şeffaf karakol" ve "camdan duvarlar" deyimleri seçim kampanyasının hoş bir sloganı olmaktan öteye gidemedi. Karakollar, sorgu merkezleri, milletvekilleri için bile içeri girilmesi zor, kalın duvarlarla çevrili mekanlar haline geldi. Karakollarda ve özellikle de siyasi polis merkezlerinde işkence sistemli olarak uygulanmaya devam etti. 17 kişi sorgu merkezlerinde şüpheli bir biçimde yaşamını yitirdi. Gözaltında yaşamını yitirenlerin yanı sıra 8 kişi de gözaltına alındıktan sonra ortadan kayboldu. Türkiye İnsan Hakları Vakfı, yaptığı çalışmalar ve derlediği bilgiler sonucunda gözaltı yerleri ya da cezaevlerinde 11'i çocuk, 93'ü de kadın olmak üzere toplam 594 kişinin işkence gördüğünü belirledi. Bu kişilerden 188'i gördükleri işkenceleri aldıkları doktor raporlarıyla kanıtladı. İşkence gören kadınlardan 24'ü gözaltında buldukları süre içinde tecavüze uğradıklarını ya da cinsel tacizle karşılaştıklarını bildirdi. Türkiye, işkence olayları nedeniyle uluslararası platformlarda 1992 yılı içinde de daha önceki yıllarda olduğu gibi sık sık kınandı. Uluslararası Af Örgütü, Helsinki Watch gibi bağımsız insan hakları kuruluşlarının raporlarında Türkiye'deki işkencenin boyutu çarpıcı biçimde dünya kamuoyunun gözleri önüne serildi. Siyasal iktidar ise raporlarda belirtilen hususları düzeltmek yerine, daha önceki iktidarlardan döneminde olduğu gibi raporları yalanlama ve insan hakları kuruluşlarını "kötü niyetli" olarak niteleme uğraşı içine girdi.

"Yasak yayın uygulamasına son verilecek, Terörle Mücadele Yasası, temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulamaz ilkesi ışığında yeniden ele alınacaktır. Basın özgürlüğü, yurttaşların gerçekleri öğrenme ve doğru haber alma hakkı güvence altına alınacaktır. Türkiye'de herkes eşittir ve birinci sınıf yurttaşdır. Herkesin kendi anadilini, kültürünü, tarihini, folklorunu, dini inançlarını araştırması, koruması ve geliştirmesi temel insan hak ve özgürlüğü kapsamı içerisindedir".

1992 yılı, kültür yaşamı ile basın, düşünce ve inanç özgürlüğü açısından da olumlu geçmedi. 12'si Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere toplam 13 gazeteci öldürüldü. Bir gazeteci de uğradığı silahlı saldırı sonucunda felç oldu. Öldürülen gazetecilerin katilleri bulunamadığı gibi kimlikleri de ortaya çıkartılmadı. Katiller bir kenara bırakılarak, öldürülenlerin geçmişteki siyasal faaliyetleri ve haklarında açılan dava ya da soruşturmalar gündeme getirildi. Öldürülen gazetecilerin "militan" olduklarından bahsedilerek yeni cinayetlerin yolu açıldı. 26 ayrı olayda, toplam 56 gazeteci, görev yaptıkları sırada kamu ya da güvenlik görevlilerinin tekmeli, küfürlü, coplu saldırılarıyla karşılaştı. Çok sayıda gazeteci gözaltına alındı ya da tutuklandı. Yetkililerin, "yasak yayın uygulamasına son verilmiştir" şeklindeki pek çok açıklamasına karşın, 1992 yılı içinde 189 gazete ve dergi mahkeme kararıyla toplatıldı. Aynı süre içinde 20 kitap hakkında da toplatma kararı verildi. Kitap ve dergiler yine "suç aleti" kabul edilerek müsadere edildi, televizyondan gösterildi. Zaman gazetesi yazarlarından İsmail Okçu (Hekimoğlu İsmail), Emegün Bayrağı dergisinin eski yazışleri müdürü Şükrü Aksoy ve Ak-Doğuş dergisinin yazışleri müdürü Sinami Orhan, yazarlarından ötürü aldıkları hapis cezaları nedeniyle cezaevine girdi. Gazeteci ya da yazarlara verilen hapis cezalarının toplamı 25 yıl 11 ay 15 gün'e, para cezalarının toplamı ise 5 milyar 976 milyon 800 bin lira'ya ulaştı. Din ve vicdan özgürlüğü konusunda da insan haklarına aykırı uygulamalara tanık olundu. Başlarını örterek derse girmek isteyen 48 üniversite öğrencisine kınama, 15 öğrenciyeye de bir hafta ile 6 ay arasında değişen sürelerde okuldan uzaklaştırma cezası verildi.

"Tüm siyasal istekler, parlamento, kitle örgütleri ve basın yoluyla tartışılacak ve uygulamaya konulacaktır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü ile dernek kurma hakkıyla ilgili düzenleme yapılacaktır. Bu hakları herkes kullanabilecek, herkes düşüncesini özgürce ifade edebilecektir".

1992 yılında örgütlenme ile toplantı ve gösteri yapma özgürlüğüne yönelik baskılar da sona ermedi. Bazı siyasi partiler ile kitle örgütlerine yönelik baskı, saldırı ve engellemeler, her geçen gün artarak devam etti. 12 Eylül döneminden miras kalan, Dernekler Yasası, Siyasi Partiler Yasası, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'nın anti demokratik hükümleri sık sık uygulandı. Demokratik kitle örgütlerinin çalışmaları engellendi, faaliyetleri yasaklandı, üye ve yöneticileri sık sık gözaltına alındı, tutuklandı. Pek çok gösteri, miting, şenlik ve konsere izin verilmedi. Newroz kutlamaları başta olmak üzere bir çok gösteride, gösteriye katılanlara güvenlik görevlileri tarafından ateş açıldı. Bir yıl içinde 3'ü İHD şubesi olmak üzere toplam 32 kitle örgütü süreli ya da süresiz kapatıldı.

"Siyasi Partiler ve Seçim Yasaları değiştirilecek, kapatılan partiler açılacaktır. Ülkenin her önemli sorunu Meclis'te ve TRT'de tartışılacaktır".

Siyasi partilere, özellikle de Halkın Emek Partisi (HEP), Sosyalist Parti (SP) ve İşçi Partisi (İP), Sosyalist Birlik Partisi (SBP) ile Yeşiller Partisi (YP), yönelik baskılar yoğunlaştı. Siyasal partiler yasalardan gelen ya da yetkililerin uygulamaları sonucunda ortaya çıkan bir çok baskı ve saldırıya maruz kaldı.

Meclis kürsüsü HEP milletvekillerine kapatıldı. Parti yöneticileri ve hatta milletvekilleri hakkında ölüm cezası istemiyle dava ya da soruşturmalar açıldı, mahkumiyet kararları verildi. Siyasi partilerin yerel yöneticileri ve üyelerine karşı düzenlenen silahlı saldırıların ve faili meçhul cinayetlerin sayısında da büyük artış gözlemlendi. Düzenlenen siyasal amaçlı saldırılar sonucunda SHP Nusaybin İlçe Başkanı Oktay Türkmen, HEP Nusaybin İlçe Örgütü yöneticilerinden Abdurrahman Söğüt, HEP Silvan İlçe Örgütü yöneticilerinden Felemez Güneş, İşçi Partisi Cizre İlçe Başkanı Resul Sakar, HEP Gaziantep eski İl Başkanı Abdulsalem Sakık, HEP Kovancılar (Elazığ) İlçe Başkanı Rodi Demirkapı, HEP Antalya İl Örgütü yöneticileri İdris Çelik ve Yusuf Solmaz yaşamlarını yitirdi. Örgütlenme özgürlüğü konusunda atılan tek olumlu adım ise 12 Eylül sonrasında kapatılan siyasi partilerin yeniden açılmasına olanak sağlayan yasal düzenlemenin yapılması oldu. Ancak bu düzenlemenin yapıldığı günlerde Sosyalist Parti, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı, Halkın Emek Partisi'nin de kapatılması istendi.

"Çalışma ve sendikalara ilişkin hükümler ILO ilkelerine uygun hale getirilecek, sendika ve meslek kuruluşları yöneticilerinin bu sıfatları ile milletvekili seçilebilme haklarının önündeki engeller kaldırılacaktır".

1992, sendikal haklar ve çalışma yaşamı açısından da beklentilerin boş çıktığı, söylenenlerin yapılmadığı bir yıl oldu. İşçi hakları ve sendikal özgürlükler için, 12 Eylül rejiminin yürürlüğe soktuğu yasal düzenlemede yapılacak değişikliklerin hazırlığına Hükümet Programı doğrultusunda yılın ilk günleri içinde Çalışma Bakanlığı bünyesinde başlanmıştı. Ancak bu çalışmalar, yıl içinde bir türlü sonuçlanamadı. Bazı ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) sözleşmeleri Meclis'te görüşülerek kabul edildi. Kabul edilen sözleşmelerden 6'sı (59, 87, 135, 142, 144 ve 151 numaraları sözleşmeler) Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından onaylandı ve yürürlüğe girdi. Cumhurbaşkanı Özal, 7. ve en önemli sözleşme olan 158 sayılı sözleşmeyi veto etti. Veto edilen sözleşme, keyfi işten çıkarmalara karşı önlem getiren, işçi çıkarmayı işverenler aleyhine zorlaştıran ve bu konuda yargıya başvurma hakkı tanıyan hükümler öngörüyordu. Sözleşmelerin kabul edilmesine karşın, bu sözleşmeler uyarınca çalışma yaşamıyla ilgili yasalarda yapılması gereken değişiklikler gerçekleştirilmedi. İşten çıkarmalar yıl boyunca yoğun biçimde devam etti. En yoğun işçi çıkarma tekstil ve metal işkolunda yaşandı. İşçiler, işçi çıkarmalarına, direniş ve eylemlerle yanıt verdiler. Ayrıca grevlere müdahale edildi. Direnişe geçen işçilerin üzerine güvenlik kuvvetleri gönderildi. İşçiler, sendikacılar tartaklandı, dövüldü, gözaltına alındı, tutuklandı, yargılandı. Yaşanan iş kazaları sonucunda, çok sayıda işçi ya öldü, ya da sakat kaldı. İş kazalarının en çarpıcı ve üzücü bir örneği Zonguldak Kozlu'daki İhsaniye ve İncirharmanı kömür ocaklarında yaşandı. Ocaklarda 3 Mart gecesi meydana gelen grizu patlamasında 270 işçi öldü, 126 işçi yaralandı.

"Memurları da kapsayacak biçimde tüm çalışanlara sendika hakkı tanınacaktır".

Memurlar, 1992 yılı içinde yıllardır bekledikleri sendikal özgürlüklere kavuşamadı. Hatta 1991 yılı içinde Anavatan Partisi iktidarı tarafından yayınlanan ve memur sendikalarını "yasadışı" ilan eden İşçileri Bakanlığı ge-

nelgesi bile uzun süre kaldırılmadı. Bu genelge uyarınca memurlar ve öğretmenler tarafından kurulan sendikalar, çeşitli idari baskı ve engellerle karşılaştı. Genelge ancak Danıştay'ın 12 Kasım günü verdiği kararla ortadan kaldırılabildi. Memur sendikalarının 39 şubesi valiliklerin engellemeleriyle yüz yüze geldi ya da faaliyetten men edildi. Memur sendikalarının pek çok etkinliğine izin verilmedi. Düzenlenen etkinliklere katılanlar polis tarafından dövüldü, gözaltına alındı .

"Üniversitelerin bilimsel ve yönetsel özerkliği tanınarak, YÖK sistemi kaldırılacaktır. Yüksek öğretim kurumlarının kendi içlerinden seçtikleri kişilerle yönetilmesi sağlanacaktır. Üniversitelerde eşgüdümü sağlayacak, seçilmiş adaylardan oluşacak bir yüksek öğretim ve eğitim kuruluşu oluşturulacaktır. Öğrencilerin partilere üye olabilmeleri sağlanacaktır".

Üniversiteler ve YÖK sistemindeki kargaşa yıl boyunca devam etti. "Anayasa'da gerekli değişiklik yapılarak YÖK'ün (Yüksek Öğretim Kurulu) kaldırılması" konusu hiç bir zaman gündeme getirilmedi. Hükümet'in rektör seçimleri ile ilgili Meclis'e getirdiği yasa tasarısı, Doğru Yol Partisi içindeki bazı milletvekillerinin muhalefet partileriyle işbirliği yapmaları sonucunda büyük ölçüde değiştirildi. Tasarı, YÖK Başkanı'nın ve Cumhurbaşkanı'nun rektör seçimi konusundaki yetkilerini çok fazla etkilemeyen bir biçimde yasalastı. Milli Eğitim Bakanı Köksal Toptan YÖK Yasası konusunda hazırlık yaptıklarını ve hazırlanan taslağı kısa zamanda açıklayacaklarını birkaç kez duyurduğu halde verilen tarihlerde bir açıklama yapmadı. Bahsedilen tasarı, yıl sonuna değin Meclis gündemine getirilmedi. 1992 yılı içinde yaşanan tüm olaylar, 1993 yılı içinde de üniversite sorununa pek ilgi gösterilmeyeceğini ve YÖK'ün kaldırılması konusunun sürüncemede bırakılacağını gösterdi. YÖK sistemindeki olumsuzlukların yanısıra öğrencilerin gözaltına alınması ve işkence görmesi gibi olaylar da sürdü. Üniversiteler ve öğrenciler, polis ve jandarma gözetimi altında tutulmaya devam etti. Üniversitelerde karşıt görüşlü öğrenciler arasında kavga ve çatışmalar başladı.

Son söz yerine

Görüldüğü gibi, üzüntü verici ve karanlık bir insan hakları tablosunu geride bırakarak 1993 yılına girdik.

Bu tür olayların bundan böyle yaşanmaması, kötü günlerin geçmişte kalması tek dileğimizdir. Ancak bu dileğimizin, hayat bulmasının kısa vadede güç olduğunun da bilincindeyiz.

"Demokratikleşme" ve "insan haklarına saygılı bir yönetim" sözü vererek işe başlayan koalisyon hükümetinin sorunları aşabileceğine ve vaadlerini yerine getireceğine dair hiç bir somut gelişme göremiyoruz.

Ama umutsuz değiliz.

Demokrasi güçlerinin, insan hakları savunucularının baskı ve saldırılardan yılmayarak, engelleri aşacağına, başarıya ulaşacağına inanıyoruz.

1992 Bilançosu

Gözetiminde ölenler	17
Nevroz olayları sırasında ölenler	92
Şırnak-benzeri olaylar sırasında ölenler	41
Göstericilere ateş açılması üzerine ölenler	26
Ev baskınlarının sırasında öldürülenler	63
Dur ihtarına uymama vs. sonucunda ölümler	103
Mayın patlaması sonucu ölümler	38
Faili meçhul cinayetler	360
Sivilleri karşı saldırılarda ölenler	189
Silahlı saldırı ve suikastlerde öldürülenler	285
Çatışmalarda ölen güvenlik görevlileri	747
Çatışmalarda ölen militanlar	972
1992 yılı içinde toplam ölü sayısı	2933

Gözaltında ölenler	17
Gözaltına alındıktan sonra kaybolanlar	8
İşkence görenlerin sayısı (TİHV'nin saptadığı)	594
Öldürülen gazeteciler	13
Öldürülen gazete bayileri	3
Kamu görevlilerinin saldırısına uğrayan gazeteciler	52
Toplatılan gazete ve dergiler	189
Toplatılan kitaplar	20
Gazeteci ve yazarlara verilen hapis cezalarının toplamı	23 yıl 8 ay 15 gün
Gazeteci ve yazarlara verilen para cezalarının toplamı	5 milyar 976 milyon lira
Öldürülen siyasi parti yöneticileri	8
Türban nedeniyle ceza alan üniversite öğrencileri	63
Kapatılan demokratik kitle örgütleri	32
Engellenen memur sendikalarının sayısı	39

Çağrı (İşkence Sempozyumu Sonuç Metni)

İşkencenin kaldırılması için global bir çağrı (*)

- Özellikle hiç kimsenin işkenceye ya da zalimce, insanlık dışı ya da aşağılayıcı davranışa maruz kalmaması gerektiğini belirterek, herkesin işkenceden uzak tutulma hakkını içeren, 1948'de kabul edilmiş Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne karşın,
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin hiçbir istisnaya hoşgörü tanımaksızın işkencenin uygulanmasına kesin bir yasak oluşturan yargısını açıkça belirtmesine karşın,
- "Ulusun yaşamını tehdit eden acil durumlarda bile", "işkence ve zalimce, insanlık dışı ya da aşağılayıcı davranış ya da cezalandırma yasağının ihlal edilmemesi"ni vurgulayan Birleşmiş Milletler Medeni ve Politik Haklar Uluslararası Anlaşması'na karşın,

İşkence, Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerdeki hükümet ve diğer resmi çevrelerin çoğu tarafından, 1984 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler İşkence ve Zalimce, İnsanlık dışı ve Onur Kırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleşme'ye aykırı olarak hoşgörüle karşılanan ve sürdürülen bir yaşamsal gerçek olmaya devam etmektedir.

Bu, özellikle kendi halklarını baskı altında tutmayı sürdürmek için işkence ve işkence tehdidine bel bağlayan diktatörlükler ve diğer baskıcı yönetim biçimlerindeki durumdur.

Bunun yanı sıra, bu tür baskıcı yönetimlerden sonra demokratik olarak seçilmiş yönetimlerin işbaşına geldiği bir çok ülkede işkence, sistemin siyasal değişimlerinden etkilenmemiş bölümlerinde uygulanmaya devam etmektedir.

Tıp doktorları ve diğer sağlık mensuplarının dolaylı ya da dolaysız, aktif ya da pasif olarak insanlık dışı uygulamalara katıldıklarını ve dolayısıyla Dünya Tıp Birliği'nin 1975 Tokyo Bildirgesi ile Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın 1982'de kabul ettiği Tıp Ahlakı İlkeleri ile çelişkili davrandıklarını belirten yeterli kanıt vardır.

Bu trajik tablo karşısında İşkence Kurbanları İçin Uluslararası Rehabilitasyon Merkezi (IRCT)'nin Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve Türk Tabipler Birliği'nin işbirliğiyle 22-24 Ekim 1992 tarihlerinde düzenlediği V. ULUSLARARASI İŞKENCE VE TIP MESLEĞİ SEMPOZYUMU, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onun sorumlu ülkelerini:

- Birleşmiş Milletler İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleşme'ye uymaya,

- Polis sorgulamasının yanı sıra siyasi baskının bir bölümü olarak hükümetçe uygulanan ya da teşvik edilen işkencenin kaldırılması için ciddi çaba harcamaya,

- Herhangi bir kimseye, sorgulamadan önce ve sonra kendi seçeceği bir yerde bağımsız bir doktor tarafından tıbbi muayene hakkı vermeye, (Resmi rapor olayın öyküsünü ve fiziksel incelemesini ayrıntılı olarak içermelidir. Tutuklu ya da hükümlünün bu raporu okumasına izin verilmeli ve resmi doktor tarafından yapılacak muayenenin güvenlik güçlerinin etkisinden uzak bir yerde gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.) (* *)

- Aynı şekilde, işkenceden öldüğü ileri sürülen ya da kuşku duyulan kişi veya kişilerin ailelerine ölen kişinin cesedi üzerinde tıbbi inceleme yaptırma hakkı tanınmasına,

- Her türlü işkence iddiası ya da kuşkusunda, kurbanlar için ücretsiz yasal yardım sağlamayı da içermek üzere özenle ve etkince kovuşturmayı,

- İşkence kurbanlarına ve yakınlarına tazminat hakkı sağlamaya,

- İşkencecileri cezadan uzak tutacak anti-demokratik hükümetlerin kabul ettiği tüm yasaları yürürlükten kaldırmaya,

- Özellikle işkenceye katılmama açısından doktorların ve diğer sağlık personelinin yürürlükteki tıbbi etik kurallara karşıt davranmak zorunda bırakılmaları riskine karşı yasalarla korunmalarına ve sözleşmelerle bunu sağlamaya,

- Tüm sağlık mesleği mensuplarının öğrenim izlencelerinde ve hukukçuların, polislerin ve askerlerin eğitimlerinin bir bölümünde işkence uygulamasıyla ilişkili olarak bu meslek gruplarının davranışlarını düzenleyen ulusal ve uluslararası yasalarla etik zorunluluklar konusunda özgül eğitim izlencelerinin yer almasına,

- İşkence kurbanlarına tedavi sağlayan özel bakım merkezlerin kurulmasını dektelemeye, ve son olarak, ivedilikle,

Birleşmiş Milletler İşkence Kurbanları İçin Gönüllü Fonu'nun 1992'deki toplam 1.6 milyon USD olan yetersiz tutarının 1995 yılında en az 25 milyon USD ve 1999'da da en az 100 milyon USD'na ulaşması için ulusal katkıları arttırmaya çağırır. (Bu, Birleşmiş Milletler İşkence Kurbanları Gönüllü Fonu'na doğal olarak Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne yapılacak olan katkıları zorunlu kılmak amacıyla her ülkenin Birleşmiş Milletler etkinliklerine yapmakta olduğu olağan katkılarına göre her yıl için minimal bir hedef tutarı saptanarak sağlanabilir.)

Tüm bunlara karşın, işkencenin acı veren mirası, yani insan gövdelerindeki işkence izleri önümüzdeki uzun yıllar boyunca karşımıza

çıkımayı sürdürecektir ve sonuçta da bizleri tıbbi bakıma ve toplumsal ilgi göstermeye zorlayacaktır. (24 Ekim 1992)

Yukarıdaki metin 24 Ekim 1992 tarihinde İstanbul'da IRCT Konseyi ve bürosu tarafından kabul edilmiştir.

Marina Berskovskaya Rusya	Martin Bojar Çekoslovakya	Per Borgaa İsveç
William Curran ABD	Ole Espersen Başkan Danimarka	Fleur Fischer İngiltere
Inge Genefke Tıbbi Müdür Danimarka	Erik Holst Başkan Yardımcısı Danimarka	Hélène Jaffé Fransa
James Jaranson ABD	Dario Lagos Arjantin	June Lopez Filipin
Veli Lök Türkiye	Henrik Marcussen Danimarka	Gregorio Martirena Uruguay
Mahboob Mehdi Pakistan	Jette Parker İsviçre	Maria Piniou-Kalli Yunanistan
Thabo Rangaka Güney Afrika	Ole V. Rasmussen Danimarka	Knud Smidt-Nielsen Danimarka
Bent Sorensen Danimarka	Mario Vidal Şili	

Yukarıdaki metin, aynı tarihte aşağıda adları belirtilen kurumlar tarafından imza edilerek onaylanmıştır.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı:

Yavuz Önen
Başkan

Mahmut Tali Öngören
Genel Sekreter

Türk Tabipler Birliği

Selim Ölçer
Başkan

Şükrü Hatun
Genel Sekreter

(*) Uluslararası İşkence Kurbanları Rehabilitasyonu Konseyi ile Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve Türk Tabipler Birliği'nin 22-24 EKİM 1992 tarihinde düzenlediği 5. Uluslararası İşkence ve Tıp Mesleği Sempozyumu'nda yayınlanan İstanbul Bildirgesi

(* *) Doktorlara kolay erişilemeyen ülkelerde diğer yetkili profesyonel görevlilere başvurulabilir.

Basın açıklaması (Musa Anter'in öldürülmesi üzerine)

Değerli düşünür Musa Anter'in ölümünün yarattığı büyük acıyı ve sarsıntıyı tüm toplumumuzla paylaşmak isteyen Türkiye İnsan Hakları Vakfı, aydınlarımıza, insanlarımıza ve Anter'in ailesine başsağlığı diler ve yeri doldurulamayacak böyle bir düşünürü yitirmenin üzüntüsünün unutulmayacağını kamuoyuna açıklar.

İnsan hakları ile ilgili konularda, hiçbir olumlu adım atmamış olan Süleyman Demirel Hükümeti'nin bu alçakça işlenmiş cinayet karşısında da suskun kalacağına, sorumluları açığa çıkarmayacağına ve sonuçta da Türkiye'nin Güneydoğu politikasının daha da büyük batağa saplanmasını engellemeyeceğine kesin gözle bakmaktan kendimizi alamıyoruz.

Musa Anter cinayetinin, bu topraklar üzerinde yaşamış ve yaşayan Kürt, Türk ya da başka bir kökenden gelen insanların haklarına ve birlikteliğine yönelmiş tehlikenin bir başka, ama çok önemli bir başka belirtisi olduğunu herkes kabul etmek zorundadır.

Alçakça işlenen bu cinayeti şiddetle kınıyor ve Musa Anter'in ölmezliğinin önünde saygı ve sevgiyle eğiliyoruz.

Mahmut Tali Öngören
TİHV Genel Sekreteri

Mektup (Bosna-Hersek için)

Sayın

Boutros Ghali

BM Genel Sekreteri

Dokuz ayı geçen bir süreden beri Sırp silahlı kuvvetlerinin Bosna-Hersek halkına yönelttiği saldırılar bütün şiddetiyle devam etmektedir. Birleşmiş Milletler'in, Avrupa Topluluğu'nun ve bazı ülkelerin müdahalesine rağmen adil bir siyasi çözüme ulaşılamamıştır. Savaş, yüzbinlerce ölü, anasız babasız binlerce çocuk, nazi kamplarından beter toplama kampları, yüzbinlerce göçmen, tecavüze uğramış binlerce kadın ve çocuk yarattı, tarihi ve doğal çevreyi ve kültürel mirası tahrip etti. Ancak BM ve tüm dünya, sonuç olarak bu vahşete seyirci kaldı. Sırpların bölgede etnik bir temizlik operasyonu kararlılığı içinde oldukları yadsınamaz bir gerçeklik halini almıştır.

Yirmibirinci yüzyılın eşliğinde bulunduğumuz bir dönemde sergilenen bu utanç verici saldırının en kısa zamanda durdurulması, barışın, can güvenliğinin, insan ve halkların haklarının güvence altına alınması amacıyla etkin bir müdahelenin daha fazla gecikmeden yapılması gerektiğine inanıyoruz. Dünya kamuoyu vicdanında evrensel insani değerlerin, uluslararası insan hakları kurumunun ve BM'nin daha fazla yıpranmaması açısından da bu müdahale kaçınılmaz olmaktadır.

Gereğini yapacağınız umuduyla saygılar sunarız.

Yavuz Önen

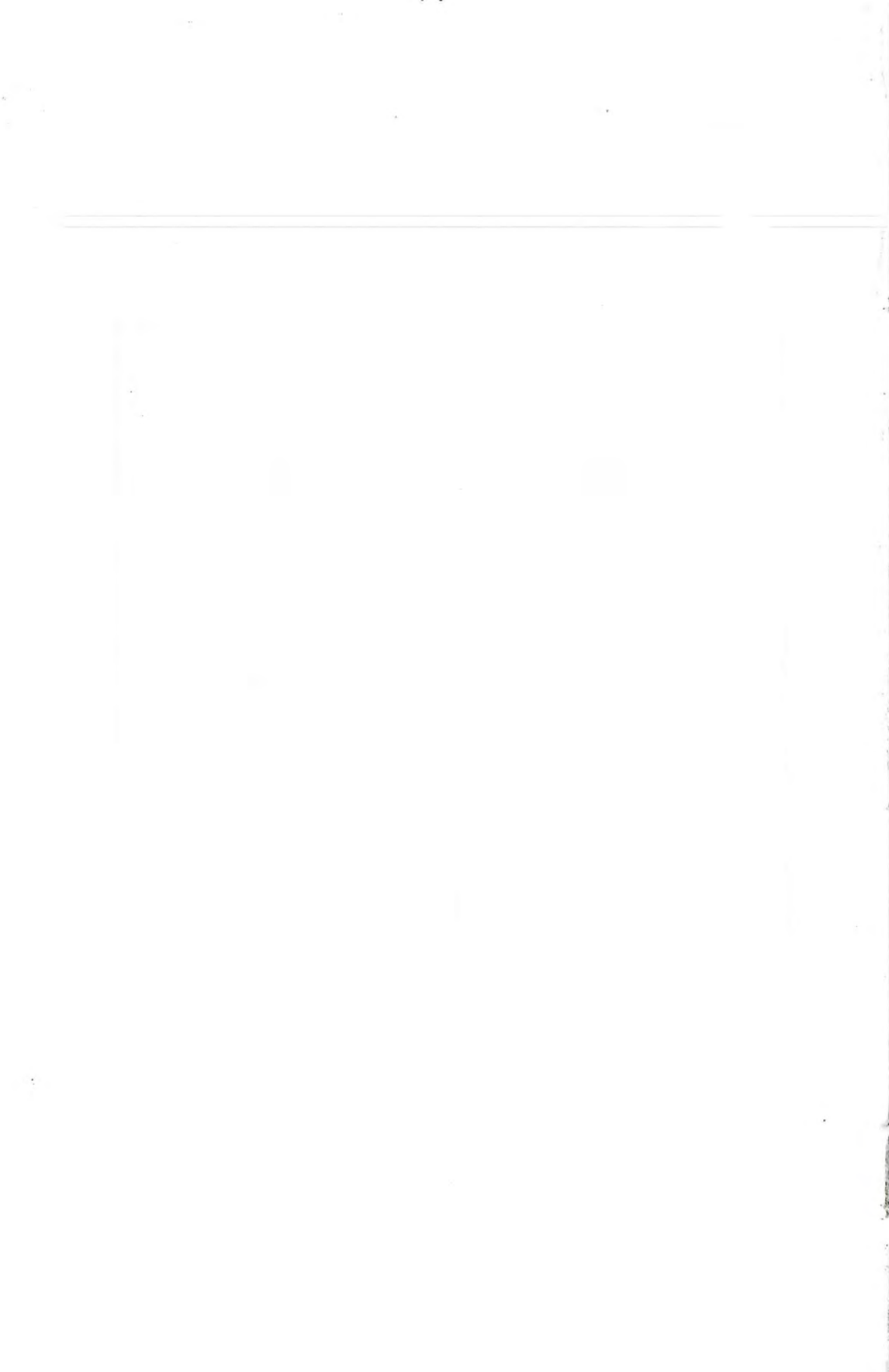
TİHV Genel Başkanı

UĞUR MUMCU'nun

katli,
topluma yöneltilmiş bir şiddet
hareketidir. O; bağımsızlık,
özgürlük, demokrasi ve insan
hakları mücadelesinde yaşayacaktır.
Ailesine, Cumhuriyet çalışanlarına,
basına ve halkımıza başsağlığı dileriz.

**TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VARFI
İNSAN HAKLARI DERNEĞİ**

TİHV GENEL MERKEZİ

Menekşe 2 Sok. 16/6 Kızılay 06440 ANKARA
Tel: + (90-4) 417 71 80 Faks: + (90-4) 425 45 52

TİHV İSTANBUL TEMSİLCİLİĞİ

Sıraselviler Billurcu Sok. 32/2
Taksim 80060 İSTANBUL
Tel:+ (90-1) 249 30 92 Faks: + (90-1) 251 71 29

TİHV İZMİR TEMSİLCİLİĞİ

1479 Sok. 11/4 Alsancak İZMİR
Tel: + (90-51) 63 46 46 Faks: + (90-51) 63 46 46